

HIDVÉGI ID. NEMES JÁNOS NAPLÓJA
AZ 1651-1686. ÉVEKRŐL

Szerkesztette, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta
Dr. Balogh Judit

Sorozat:
Háromszéki Téka

Tortoma Kiadó
Barót, 2022.

Tartalom

HIDVÉGI ID. NEMES JÁNOS NAPLÓJA AZ 1651-1686. ÉVEKRŐL.....	1
A HIDVÉGI NEMES CSALÁD, A NAPLÓÍRÓ NEMES JÁNOS CSALÁDJA.....	4
NEMES JÁNOS PÁLYÁJA.....	7
NEMES JÁNOS KAPCSOLATI HÁLÓJA.....	13
NEMES JÁNOS KAPCSOLATA DACZÓ JÁNOSSEL, LEGKÖZELEBBI SZÖVETSÉGESÉVEL	14
NEMES A HÁROMSZÉKI FŐKAPITÁNYI TISZTSÉGBEN	16
NEMES JÁNOS A POLITIKÁBAN	18
NEMES JÁNOS, A DIPLOMATA.....	25
NEMES JÁNOS, A REFORMÁTUS NEMES	27
NEMES JÁNOS NAPLÓJÁNAK TÖRTÉNETE	33
A NAPLÓ.....	37
ANNO 1651.	35
MEMORIALE ANNI 1652.....	39
MEMORIALE ANNI 1653.	41
MEMORIALE ANNI 1654.	42
MEMORIALE ANNI 1655.	44
MEMORIALE ANNI 1656.	45
MEMORIALE ANNI 1657. (SZOMORÚ ESZTENDŐ.)	45
ANNO 1658.	47
ANNO 1659.	50
ANNO 1660.	54
ANNO 1661.	58
ANNO 1662.	62
ANNO 1663.	63
ANNO 1664.	66
ANNO 1665.	68
ANNO 1666.	70
ANNO 1667.	72
ANNO 1668.	76
ANNO 1669.	79
ANNO 1670.	81
ANNO 1671.	532
ANNO 1672.	531
ANNO 1673.	534
ANNO 1674.	536
ANNO 1675.	539
ANNO 1676.	542
ANNO 1677.	547
ANNO 1678.	551
ANNO 1679.	554
ANNO 1680.	555
ANNO 1681.	557
ANNO 1682.	561
ANNO 1683.	561
ANNO 1684.	565
ANNO 1685.	568
ANNO 1686.	570
BIBLIOGRÁFIA.....	572

A hídvégi Nemes család, a naplóíró Nemes János családja

Hídvégi Nemes János az egyik legősibbként számon tartott háromszéki székely primori családból származott.¹ Szabó Károly szerint egy 1402-es forrásban szereplő székely, bizonyos hídvégi Székely Bálint már a Nemes család őse lehetett.² Egy Hunyadi János által kiadott rendelkezés arra utal, hogy a család már 1448-ban igyekezett a székely közösség fölé emelkedni.³ Hunyadi bizonyos földterületeket, amelyeket a székelyek három rendje közös földnek tekintett, a hídvégi Nemeseknek, Antalnak és Bálintnak ítélte, egy IV. Béla által kiadott oklevélre hivatkozva. Ez azt is bizonyítja, hogy ebben az időben már megkezdődött az elit kiemelkedési folyamata a székely társadalomban, a hídvégi Nemesek pedig ehhez az elithez tartoztak.⁴ A végzésből kiderül, hogy a kiemelkedő székely elit tagjai, jelen esetben a hídvégi Nemesek, lehasítottak maguknak egy területet a közös földekről, és erről olyan hivatalos írást szereztek, amelynek bizonyító ereje volt a székelyek által hangoztatott jogszokással szemben.⁵ A székely közösség nem könnyen törődött bele az eljárásba, és elkezdődött a folyamatos küzdelem.

A Nemesek, elsősorban Bálint és fia, Mihály tudatosan építették a család karrierjét. Ahogyan a Lázárok Gyergyóban, úgy Nemes Bálint Miklósvárszék patrónusaként tűnt fel 1459-ben, a Háromszéktől való külön szabadalmak megerősítéséért folytatott harc élére állva.⁶ 1531-ben, amikor ezt a rendelkezést Szapolyai János átírta és megerősítette, a kérelmezők között megint ott szerepeltek a Nemesek, viszont ekkorra már felsorakoztak melléjük a Henterek és a Daczók is, ami arra utal, hogy a kezdeti lendület után a Nemes családnak nem sikerült úgy kiemelkednie a széki elitből, mint a Lázároknak.⁷ 1459-ben ennek ellenére még mindig folytatódott a család pályájának felívelése, hiszen Nemes Bálint Sepsiszék követte volt a megyesi gyűlésen.⁸

1463-ban, amikor elfoglalták a hídvégi Nemesek és Mikók részbirtokait, Pálóczi László országbíró parancsára az erdélyi káptalan törvénybe idézte a támadókat.⁹ Egy 1466-os forrásban megjelenik egy hídvégi Nemes Mihály, mégpedig abban az összefüggésben, hogy egy Brassóban lakó, Lukács nevű székely súlyosan bántalmazta, akit az erdélyi vajda elé idézték emiatt.¹⁰ Az oklevélből az is kiderül, hogy Nemes Mihály apja Nemes Bálint volt. 1476-ban ugyanez a Nemes Mihály ügyvédet fogadott a

¹ A család ősenek számító Akadás fia Vincét (Bencenc) tekinti a Nemes és a Mikó és Kálnoki család ősenek, aki 1252-ben II. Andrástól kapott adományt. (a továbbiakban SzOkl.) I. 9. A hídvégi családok helyzete mindazonáltal sajátos, Hídvég ugyanis Fehér vármegye területére esett, tehát egy határtelepülésről van szó. A Nemes család ennek ellenére a székely társadalom részének tekintette magát és a székelység is ennek tekintette.

² SzOkl. I. 191.

³ SzOkl. VIII. 71-72.

⁴ Az egy fontos és további vizsgálatokat igénylő kérdés, hogy sajátos módon ezek az elitbe emelkedő családok vagy a határterületeken voltak birtokosok, vagy bizonyíthatóan nem székely eredetűek voltak.

⁵ SzOkl. VIII. 72.

⁶ SzOkl. III. 73.; lásd még: Oborni Teréz: A székely önkormányzat intézetei és tisztségviselői. Háromszék és Miklósvárszék – társszék vagy fiúszék. In: Székelyföld története. II. 197–201.; Egyed Ákos: Erdővidék sajátos öngazgatási településrendszerének kialakulása és működése a székelyek megtelepedésétől 1876–1878-ig. Tanulmányok a székelység középkori és fejedelemség kori történetéből. Szerk. Sófalvi András–Visy Zsolt. Énlaka–Székelyudvarhely 2012. 43–74.; Papp Kinga: A miklósvári templomfoglalás narratívái. Erdélyi Múzeum. 80. köt. 2. szám. 2018. 66-77.

⁷ SzOkl. II. 24.

⁸ Pálmai József: Háromszék vármegye nemes családjai. Sepsiszentgyörgy. 2000. 330.

⁹ SzOkl. VIII. 99

¹⁰ SzOkl. VIII. 116.

kolozsmonostori konvent előtt.¹¹ 1479. január 23-án vingárti Geréb Péter erdélyi vajda hídvégi Nemes Mihályt beiktatta egy hídvégi örökségbe.¹² Ekkor Nemes Mihálynak már jobbágysai voltak, bár ez ellenkezett a székely társadalom kiváltságaival. Ezért a kézdi széki székelyek kifosztották a jobbágysait, Nemes Mihályt pedig megtámadták.¹³

Nemes Mihály hatalmaskodással is növelte a birtokait, ami miatt folyamatosan konfliktusba került a székely közösséggel. Ezek során Nemes megölte a kilyéni Czirjék Bernát apját, de az ítélet az ezért elégtételt venni kívánó Czirjéket sújtotta. Ez világos bizonyítéka annak, hogy a hídvégi Nemeseket ekkorra már a magyar nemesi társadalom részének tekintették.¹⁴ 1479-ben Nemes Mihály alvajdai hivatalát is betöltötte, ami remekül példázza az egészen kivételes karrierjét.¹⁵ A szék közössége azonban határozottan ellenállt vagy megpróbált ellenállni az ilyen kiemelkedő családok hatalmaskodásainak, és állandóan tiltakoztak ez ellen, sőt meg is támadták őket. Emiatt 1494-ben Drágfy Bertalan erdélyi vajda elrendelte, hogy Nemes Mihályt védelmezzék meg a birtokában.¹⁶ 1495-ben Nemes Mihály a Nemes Miklóstól zálogként hozzá került birtokrész eladományozásától tiltotta Ulászló királyt és Drágfy Bertalan erdélyi vajdát, ami arra utal, hogy Hídvég területét nem tekintették a Székelyföld, hanem inkább Alsó-Fehér megye részének.¹⁷ 1480-ban Báthory István erdélyi vajda és székely ispán felmentette Nemes Mihályt a hadra kelés alól.¹⁸

A Nemes Mihály elleni harc élére álló kilyéni Czirjék Bernáttal való konfliktus úgy oldódott meg, hogy Nemes Mihály benősült a kilyéni Czirjék családba: feleségül vette Czirjék Balázs lányát – 1517-ben már apósának nevezték Czirjék Balázst. A két család közös vállalkozást működtetett az Olton, és ennek kapcsán konfliktusba keveredtek a szászokkal.¹⁹ Az Olton felállítottak egy úgynevezett révhajót, és a brassóiaktól is vámtól akartak szedni a használatáért. Az ügyben Szapolyai János erdélyi vajda ítélkezett.²⁰

1510 júniusában hídvégi Nemes János már háromszéki főtisztként kapott utasítást héderfői Barlabási Lénárt erdélyi alvajdától és székely alispántól.²¹ 1547-ben Nemes Mihály fiai, Mihály és Ferenc a széki főtisztok közé tartoztak, akárcsak a szüleik és a nagyszüleik.²² János Zsigmond uralma idején romlottak a Nemes család pozíciói, 1561-ben ugyanis – egy oklevél tanúsága szerint – a család helyett az a két település, Mogyorós és Nagybölgön kapta meg az Olton működő komp és rév üzemeltetésének a jogát, amelyek között a komp járt.²³

A 16. század közepére valami történhetett a családdal, ugyanis rendre kimaradtak minden fontosabb eseményből, amelynek révén tovább emelkedhettek volna a székelyföldi elitben. Abból az 1566-os névsorból is hiányoztak, amely a János Zsigmond mellett hadba szálló főembereket írta össze.²⁴ 1567-ben, amikor János Zsigmond, a

¹¹ SzOkl. I. 223-224.

¹² SzOkl. I. 225.

¹³ SzOkl. VIII. 144.

¹⁴ SzOkl. VIII. 145.

¹⁵ Pálmay 2000: 330.

¹⁶ SzOkl. VIII. 159.

¹⁷ SzOkl. VIII. 169.

¹⁸ SzOkl. VIII. 146.

¹⁹ SzOkl. III. 194-195.

²⁰ SzOkl. III. 195.

²¹ SzOkl. I. 323.

²² SzOkl. V. 60.

²³ SzOkl. V. 78.

²⁴ SzOkl. II. 194.

székelyföldi főnéppel való kibékülés jegyében megadományozta a székely primori családokat, csak egyetlen Nemes, kilyéni Nemes Gáspár kapott öt jobbágyot.²⁵ A hídvégi Nemesek a Basta által készítettett összeírásból is hiányoznak.²⁶ Székely Mózes mellett viszont több Nemes is harcolt: Gábor, Balázs és Elek 1603-ban a Barczaságban esett el.²⁷ 1611-ben Nemes Balázs és Tamás, apa és fia, Brassónál harcoltak, ők később Bethlen Gábor híveiként kezdték újjáépíteni a családot.²⁸

A családból 1614-ben Nemes János és Balázs mustrált, mindössze tizenkét jobbágyukkal, a források szerint azonban Tamás már 1615-ben háromszéki alkapitány lett, ami arra enged következtetni, hogy a család nem, vagy csak részlegesen volt jelen az 1614-es, Bethlen Gábor által elrendelt összeíráson.²⁹ Nemes Tamás 1627-ben jelent meg először az összeírásokban, elenyésző számú jobbággyal.³⁰ Bethlen Gábor birtokadományozásai során a család két tagja, hídvégi Nemes János és Balázs is megkapta az utód nélkül meghalt Geréb János árapataki és erősi részjóságait, 1614. március 15-én.³¹ Ugyanekkor a Kézdi széki Alsótorján Nemes Mihályt gyermekként írták össze.³² Valójában ekkor indult el a család kora újkori karrierje.

1624-ben Nemes Tamás neve már ott volt azok között a nemesek között, akik kezességet vállaltak Péchy Simonért, Bethlen Miklós kancellárjáért annak perbe fogása után. Nemes Tamás, Béldi Kelemenhez hasonlóan, 1000 forintig vállalt kezességet, ami vagyonának növekedését sejteti.³³ 1623 és 1626 között konyhamesterként említették a fejedelmi udvarban.³⁴ Nemes Tamás 1630-ban Zólyomi Dávid főkapitány és Daniel Mihály főkirálybíró beosztottja volt.³⁵ Az év decemberében a Csáky Istvánt elítélő határozatokat a székelység képviselőjében, Balassi Ferenc és Ugron Pál mellett, ő is aláírta.³⁶ 1638-ban³⁷ Nemes Tamás már biztosan Háromszék főkapitánya volt.³⁸ 1638-ban, a szombatos per idején újra kezességet vállalt 1000 forintig Péchy Simonért.³⁹ 1639 januárjában egy székelyudvarhelyi városi konfliktus megoldására felállt bizottság tagja lett, kapitánytársaival együtt: Tholdalagy Mihállyal, aki ekkor Marosszék és

²⁵ SzOkl. II. 213.

²⁶ SzOkl. ús. IV. 74.

²⁷ Kővári László: Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár. 1854. 196.

²⁸ Pálmay. 330.

²⁹ Balogh Judit: A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében. Kolozsvár, 2005. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 254.) 170-181.; SzOkl. VI. 108.: 1629-ben a széki főötiszek között Béldi Kelemen helyettes volt: „Thomae Nemes de Oltzeme, vicecapitaneo trium sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai,”

³⁰ Balogh 2005: 209.

³¹ MNL-OL F 1 Erdélyi Fejedelmi Kancellária Libri Regii, 7:181.

³² Balogh 2005: 170.

³³ Erdélyi Országgyűlési Emlékek (Monumenta comitalia regni Transylvaniae, 1540-1699. I-XXI. Budapest, 1875-1898.) (a továbbiakban: EOE.) 8. 245.

³⁴ Jeney-Tóth Annamária: „...Urunk udvarnépe”. Udvar és társadalma Báthory Gábor és Bethlen Gábor fejedelemsége idején a kolozsvári számadáskönyvek tükrében. Debrecen. 2012. 262, 275.

³⁵ SzOkl. VI. 113-114.; 116.

³⁶ EOE. 9. 125.

³⁷ Nemes Tamás főkapitányságára vonatkozóan Kővári már 1615-re teszi a kezdetét, holott akkor még bizonyosan csak alkapitány volt. Kőváry László: Erdély nevezetesebb családai. <https://mek.oszk.hu/10200/10214/cedula.html>. 195.

³⁸ EOE. 10.180. Ekkor Marosszék és Udvarhelyszék főkapitánya Tholdalagy Mihály volt, Marosszék főkirálybírója Huszár Mátyás, Csíkszék főkapitánya Petki István, Háromszék főkirálybírója Daniel Mihály.

³⁹ EOE. 10. 215.

Udvarhelyszék kapitánya volt, és Petki István csíki kapitánnyal.⁴⁰ 1640-ben Nemes Tamás ott volt azok között a főemberek között, akiket Rákóczi berendelt az országgyűlés záróünnepére.⁴¹ Előtte a rangsorban csak Rhédey Ferenc, Kassay István, Szalánczy István, Barcsay Zsigmond udvarmester, Bornemissza Pál, Péchy Simon és Huszár Mátyás neve szerepelt. 1641-ben még Nemes Tamás volt a széki főkapitány, Daniel Mihály pedig a főkirálybírói tisztséget töltötte be.⁴²

Nemes Tamás Mikó Zsuzsannát vette feleségül, és a frigyükből született gyermekek közül sokan megérték a felnőttkort. Így szinte egyetlen generáció alatt jelentős rokonsági hálót építettek ki Székelyföldön, és azon kívül is. Nagyon érdekes, hogy a testvérek közül viszonylag sokan választottak nem székely származású házastársat – ez a hatalomépítés tudatosságára utal, amennyiben egyszerre próbáltak szerencsét a Székelyföldön belül és azon kívül is. A népes famíliából három fiú alapított családot. György a kolozsvári Kassai Annát vette feleségül, Tamás nagymegyeri Keresztesi Juditot. A legmagasabbra jutott János első felesége Pápai Anna volt, a második brenhidai Huszár Borbála. Nemes Tamás Bálint nevű fia ott volt Bethlen Gábor udvari ifjai között, neki nem lett saját családja.⁴³ Az öt leánygyermek közül csupán Ilona és Erzsébet ment feleségül székely nemeshez, Ilona a gyalakutai Lázár Györgyhöz, Erzsébet a sepsiszentgyörgyi Daczó Jánoshoz. Nemes Tamás Sára nevű lánya Kendeffy Miklós, Anna nevű lánya Bánffy Zsigmond, míg Zsuzsa Barcsay Péter felesége lett.⁴⁴

Az 1630 körül született Nemes János, aki a fiatalabb testvérek közül való volt, épp csak belépett a férfikorba, amikor meghalt az apjuk,⁴⁵ ezért nem volt, aki egyengesse a pályáját. Végül Ilona nevű nővérének a férje, gyalakutai Lázár György vállalkozott erre a feladatra, aki az Erdélyi Fejedelemség történetének egyik legokosabb jogtudója, táblai ülnök majd ítélőmester volt.⁴⁶

Nemes János pályája

Nemes János karrierje a fejedelmi udvarnál kezdődött, II. Rákóczi György uralmának kezdetén. A fiatalember jó nevelést kapott, tehetséges diplomata, felekezetét támogató református⁴⁷ és művelt naplóíró volt. Arról nem maradt fenn forrásanyag, hogy sógora, Lázár György be tudta-e juttatni a fejedelmi iskolába.

Nemes János személyes tulajdonságairól keveset árul el a naplója, csak annyit tudunk meg belőle, hogy általában kedvelték a kortársai, kevés konfliktust vállalt, és nem vágyott hatalomra. Nem vetette meg az italt, de jól bírta, és ez segített a társas kapcsolatai

⁴⁰ SzOkl. VI. 141-142.

⁴¹ EOE. 10. 295.

⁴² SzOkl. VI. 159.

⁴³ Jeney-Tóth 2012: 272.

⁴⁴ Köváry 1854: 195.

⁴⁵ Bodoki Mikó Miklós háromszéki nemes a naplójában azt írta, hogy 1651. január 10-én Bodokon Mikó Borbála nevű leányának az esküvőjén Nemes Tamás még jelen volt a feleségével együtt, a naplóját ezután kezdő Nemes János azonban már nem tett említést az apjáról, tehát 1651 első felében halhatott meg. Kelemen Lajos: Bodoki Mikó Miklós családi krónikája. (Harmadik közlemény.) In: Genealógiai Füzetek. 1906. I. III. közlemény. 59.

⁴⁶ Trócsányi Zsolt: Erdély központi kormányzata 1540-1690. Budapest. 1980. 31.

⁴⁷ Hídvégi Nemes János a sepsiszentgyörgyi Daczó Jánossal együtt a korszak azon székely nemesei közé tartozott, akik aktívan támogatták a saját felekezetüket, sőt részt vett abban a többségében székely nemesekből álló csoportban is, amely felekezeti alapon szerveződött, és amelynek Bethlen Miklós lett a vezetője, aki benősült a székely elitbe úgy, hogy a házasság „szerzője” éppen Nemes János volt, hiszen nemcsak bemutatta Bethlennek Kún Ilonát, de a lakodalomban is főszerepet játszott (vö. 29. jz.).

kialakításában és fenntartásában. Feljegyezték, hogy Bethlen Miklós lánykérésekor, és később is több alkalommal, közösen borozott másokkal, a fejedelemnek is jó társasága volt: „Valóban vígan tartók az szebeni királybirót mind Porumbákon s mind az útban. Nemes Jánossal együtt egy nap kétszer is megrészegettek.”⁴⁸ A joviális, jó beszélgető- és ivótárs, mértéktartó, konfliktuskerülő Nemes nem vágyott többre, mint ami a társadalmi helyzetéből adódott, de igyekezett maradéktalanul kihasználni a lehetőségeit.

Élete első nagy lehetőségét alig húszévesen kapta: ott lehetett Rákóczi Zsigmond híres menyasszonyának a megkérésénél és a jelképes esküvőn.⁴⁹ 1651-ben részt vett abban a küldöttségben, amely feleséget hozott I. Rákóczi György fejedelem kisebbik fia, Zsigmond számára Krossenből, Pfalzi Henrietta személyében, és részt vett a menyasszony szülőhelyén rendezett jelképes esküvőn is, akárcsak a nagy pompával megtartott sárospataki lakodalmon.⁵⁰ Amikor elindult erre a nagy diplomáciai jelentőségű eseményre, Nemes János már sajátjaként említette a család egyik hídvégi udvarházát,⁵¹ sőt Malomfalván is rendelkezett házzal.⁵² A naplójából kiderül, hogy Hídvégen két háza volt a családnak, az egyikben a bátyja, Nemes György lakott, a másikban pedig ő maga. A két házat 1654-ben kicserélték egymás között a testvérek.⁵³

Ekkor még a másik fiútestvére, Tamás is élt. Nemes Tamás valószínűleg még nem volt férfikorban, amikor meghalt az apjuk, a két nagyobb testvér ugyanis igyekezett gyámkodni felette, sőt János a Tamás 1668-ban bekövetkezett halálát követően is menyének nevezte öccse özvegyét.⁵⁴

Nemes János 1652-től folyamatosan ott volt a fejedelmi udvar környékén, Rákóczi Zsigmond halálakor és II. Rákóczi György himlőben való megbetegedésekor is.⁵⁵ Azon az országgyűlésen is részt vett, amelyen eldöntötték, hogy megválasztják fejedelemnek az ifjú Rákóczi Ferencet.⁵⁶ Jelen volt március 4-én Kemény János kormányzóvá választásán, és az ifjú Rákóczi Ferenc ünnepélyes megválasztásán is. Ekkor, március 8-án tették meg ítélőmesternek gyalakutai Lázár Györgyöt, Nemes sógorát és mentorát.⁵⁷ Április 28-án Nemes János részt vett Rákóczi Zsigmond gyulafehérvári temetési szertartásán is.

Nemes János támogatói közé tartozott Bánffy Zsigmond is, Anna nevű nővérének férje, aki segítségére volt első felesége, Pápai Anna kezének megkérésében. A lánykérés és a gyűrűváltás 1652. július 16-án Bánffyhunyadon történt, míg a lakodalom 1653. május 20-

⁴⁸ Gergely Sámuel: Teleki Mihály Levelezése. I-VIII. (1656-1679) 1905-1916. (továbbiakban: TML.) VI. 200.

⁴⁹ Erről bővebben: Kármán Gábor: Rákóczi Zsigmond két esküvője. (2009) In: Szerencsének elegyes forgása: II. Rákóczi György és kora pp. 243-269.

⁵⁰ Kármán 2009.

⁵¹ Tóth Ernő (közli.): Hidvégi id. Nemes János naplója az 1651–1686. évekről. Történelmi Tár 1902. 231–263.; 375–411.; 528–574. (továbbiakban: Nemes János naplója) 234.

⁵² Nemes János naplója 241.

⁵³ Nemes János naplója 243.

⁵⁴ Nemes János naplója 406.

⁵⁵ Nemes János naplója 239.

⁵⁶ 1652. február 24-én Gyulafehérváron

⁵⁷ Nemes János naplója 239-240.

án, szintén Bánffyhunyadon.⁵⁸ Bánffy Zsigmond volt a násznagyuk.⁵⁹ Házasságukból majdnem minden évben született gyermek, de kevesen érték meg a felnőttkort.⁶⁰

A nős Nemes János részben az udvarban forgolódott, részben a székben kezdte építeni kapcsolati hálóját. Kiterjedt rokoni hálózata, testvérei és a sógorai segítették, hogy beépüljön a háromszéki közéletbe. Bátyja révén már ekkor bekerült a háromszéki főkapitány, Basa Tamás kapcsolati hálójába, többször ebédelt, vacsorázott vagy aludt a főkapitánynál. Emellett Béli Pálnál is sokszor megfordult. 1654. augusztus 18-án jelen volt Béli Pál főkirálybírósgba való beiktatásánál, Daniel János halálát követően.⁶¹ 1654 októberében végigjárta azokat a birtokait, ahol szüretelni kellett: Nagyajtát, Sombort, Kaczát, Erkedet, Szőlőst, Zágort, Malomfalvát, Gerebenest, Frattát, Bonczidát, Borsát, Hídalmást, Inót, Újlakot. Mint arról korábban már szó volt, Malomfalván háza is volt.

1655 februárjában nem volt jelen a kolozsvári országgyűlésen, csak György nevű testvére.⁶² 1655 júniusában és júliusában viszont részt vett Rákóczi György havasalföldi hadjáratában, és részletesen beszámolt a hadjárat állomásairól.⁶³ 1657-ig Nemes János általában mindenhol együtt ment a bátyjával, közösen csatlakoztak a lengyel hadjáratba induló háromszéki sereghez is, melyet Basa Tamás főkapitány vezetett. Mielőtt a sereg kiért Erdélyből, kiderült, hogy Nemes Jánosnak fia született, de meg is halt rögtön, felesége megbetegedett, és Éva nevű kislányuk is meghalt. Emiatt aztán – Béli Pál közbenjárására – otthon maradt.⁶⁴ Így történt, hogy nem esett krími tatár fogságba, és a család erejét meghaladó váltságdíjat sem kellett összegyűjtenie. 1657 augusztusában öccse, Nemes Tamás Moldván keresztül szintén hazatért a lengyel hadjáratból, ő sem került tatár fogságba.⁶⁵ Tőle tudták meg a „szegény magyar nemzetnek a pogány tatárok miatt való iszonyú nagy veszedelmeket, amely harcról csak egy is el nem szaladhatott a magyarok közül, hanem rabbá esett s fegyver miatt hullott el”.⁶⁶

Valójában ekkor kezdődött el Nemes János önálló politikai szereplése. Szeptemberben részt vett a szamosújvári részgyűlésen, ahol a rendek érthető felháborodással keresték a felelősöket.⁶⁷ Az év további részében a székben tartózkodott, de sógora, Lázár György ítélmester révén értesült Rhédey Ferenc fejedelemmé választásáról.⁶⁸ Ebben a helyzetben az egyetlen aktív szereplő a portai ügyekben legtájékozottabb Barcsai Ákos volt, akinek gyalakutai Lázár György ítélmester volt a legközelebbi munkatársa.⁶⁹ Ő vette át az új fejedelem választására kötelező fermánt és a Rákóczi bűneit felsoroló listát.

⁵⁸ Nemes János naplója 242.

⁵⁹ Losonczy Bánffy Zsigmond, hídvégi Nemes Anna férje, Belső-Szolnok megye főispánja, a fejedelmi tábla ülnöke.

⁶⁰ Sára 1654-ben született és halt meg, Éva 1655-ben született és 1657-ben halt meg, György 1657-ben született és halt meg, Elek 1658-ban született és halt meg, János 1660-ban született, Gábor 1664-ben született, Mária 1669-ben született, Neme nem tudható, koraszülött, 1670-ben született és halt meg: „Temettük el a gyermekecskét, kit Isten idő előtt adott volt.” (Nemes János naplója 408), Lány, született 1671-ben, Lány, valószínűleg életképtelen, született és meghalt 1673-ban, Domokos, született 1677-ben,

⁶¹ Nemes János naplója 243.

⁶² Nemes János naplója 244.

⁶³ Nemes János naplója 244-245.

⁶⁴ Nemes János naplója 246.

⁶⁵ Nemes János naplója 247.

⁶⁶ Nemes János naplója 247.

⁶⁷ EOE. 11. 257-259.

⁶⁸ Nemes János naplója 248.

⁶⁹ EOE. 11. 260.

Annak a küldöttségnek a vezetője pedig, amelyik a fejedelmet lemondásra szólította fel, Lázár György ítélmester lett.⁷⁰

1658-ra Székelyföld társadalma kettéoszlott. Mivel nagyon sokan fogságba estek, és II. Rákóczi György nem mutatott hajlandóságot a váltságdíjak megfizetésére, egy csoport Kálnoki Mihály vezetésével ellene fordult. A Mikes családhoz tartozók viszont kitartottak mellette. Nemes János januári naplóbejegyzéséből kiderül, hogy a portával békét kötni igyekvő Rhédey Ferenc mellett Kálnoki gyűjtött sereget, de Mikes Kelemen megérkezése után „mindnyájan Rákóczy György urunk ő nga mellé hajlottanak és Kálnoki Mihály uram egyedül maradt”.⁷¹ Látható tehát, hogy a partiumiakhoz és a várkapitányokhoz hasonlóan⁷² a Mikesek már a kezdetektől nem voltak hajlandóak elismerni Rhédey Ferenc fejedelemségét, a székelységet is maguk mellé állították, az ellenkezőket pedig megfélemlítették. Mivel a hajdúság, a székelyek egy része, valamint Várad és Jenő vára is Rákóczi mellett volt, 1658. január 22-én II. Rákóczi György végül visszaülhetett Erdély trónjára.⁷³

Nemes János 1658 augusztusában a székelyeket képviselte a gyulefehérvári országgyűlésen,⁷⁴ ugyanis beválasztották a Rákóczihoz Tasnádra küldött követségbe.⁷⁵ Bethlen János volt a követség vezetője, melynek tagjai Nemes János mellett Csulay György református püspök és a beszercei jegyző voltak. Az volt a küldetésük, hogy rávegyék a fejedelmet a lemondásra, mivel – és ezt a székelyek érzékelték leginkább – átfogó török-tatár támadás indult Erdély ellen.⁷⁶ A teljes összeomlás előtt, amikor a rendek többsége még mindig Rákóczival próbált egyezkedni, azoknak a csoportja próbálta a kezébe venni az irányítást, akikhez Nemes János leginkább kötődött.

Augusztus 8-ára országgyűlést hirdettek Nagysinkre, de kevesen jelentek meg. Ott volt Barcsai kormányzó-helytartóként, a tanácsurak közül pedig Bethlen János, Haller Gábor és Lázár György mentek el.⁷⁷ Ekkor Nemes János már otthon tartózkodott: a Rákóczi követségnek adott válaszát Barcsainak vitte el először, utána hazatért. A székelyek ekkorra több főúrral együtt Brassóba menekítették a családjaikat a támadások elől, amelyek augusztus folyamán már folyamatossá váltak.⁷⁸ Nemes János részletesen beszámolt a támadásokról a naplójában, amelyből az is kiderül, hogy a székely katonaság szervezettség és fentről érkező utasítások híján folyamatos katonai kudarokat szenvedett, és Mikes Kelemen serege, akit ekkorra Basa Tamás helyett háromszéki főkapitánnyá nevezett ki Rákóczi, inkább csak ahhoz volt elég, hogy az erdélyi rendeket Rákóczi mellett tartsa, mintsem hogy védjen a török és tatár seregek ellen.

1658 nyarának végén és őszén román katonák elhajtották a zajzoniak állatait, és felégették a települést. A székely csapat üldözőbe vette, de nem érte utol őket. Ezután következett Mikes Kelemen egyik legnagyobb katonai kudarca, a Bodzai-szorosnál augusztus 19-én, amikor kellő felderítés nélkül belefutott az ellenség seregének a közepébe. A vereséget követően több székely nemes fogságba esett, köztük Bakó István

⁷⁰ EOE. 11. 262.

⁷¹ EOE. 11. 248.

⁷² EOE. 11. 265.

⁷³ EOE. 11. 269.

⁷⁴ Nemes János naplója 250.

⁷⁵ EOE. 13.574.

⁷⁶ EOE. 11.281.

⁷⁷ EOE. 11. 282.

⁷⁸ Nemes János naplója 250.

marosszéki kapitány, Ugron Boldizsár és Jankó Boldizsár is.⁷⁹ Augusztus végére a török-tatár hadak Brassó alá vonultak, és elfoglalták Illyefalvát és Sepsiszentgyörgyöt.

1658 őszén Nemes János tagja volt annak a Basa Tamás által szervezett székely nemesi csoportnak, amely szoros kapcsolatban állt Barcsai Ákossal és körével, ezért alig hat nappal október 10-e után, amikor Barcsait fejedelemmé választották Segesváron, Nemes Brassóban Basa Tamás előtt letette a hűségesküt Barcsai Ákos mellett.⁸⁰ Az ezt követő hónapokban elsősorban Barcsai környezetében tartózkodott, Bethlen János mellett.⁸¹ 1659 januárjában, miután folyamatosan az események középpontjában volt a széki hadakkal, ő vitte az országgyűlés levelét a háromszéki székelyeknek, és fel is olvasta Léczfalván a székgyűlésen.⁸² Ezt követően annak a folyamatnak is részese volt, amely során Barcsai megpróbálta átvenni Várad és Kővár várát a Rákóczihoz hű várőrségektől. Míg a stratégiaiilag oly jelentős Várad átvételére felállított bizottságnak Rhédey László, Lázár György, Farkas Ferenc és a beszercei jegyző lettek a tagjai, addig Nemes Jánost és Szikszai Zsigmondot a Kővár átvételére szervezett küldöttségbe választották be.⁸³

1659. szeptember 24-én Nemes János részt vett a marosvásárhelyi országgyűlésen, ahol Mikes Mihály Rákóczit mint az ország megmentőjét ajánlotta az erdélyi rendeknek.⁸⁴ Mind Mikes Mihály erélyes szavai, mind a Mikes-testvérek mellett felsorakozó háromszéki haderő sokat nyomott a latban ahhoz, hogy végül Erdély rendjei újra Rákóczi mellé álljanak, és ezzel végleg felszámolják azt a lehetőséget, hogy a porta további büntető-hadjárataitól megmeneküljön az ország, „voxolván az ország minden ellenkező vox nélkül ő ngát acceptálók”⁸⁵. Naplója stílusához képest Nemes János szokatlan részletességgel idézte Mikes Mihály beszédét, valószínűleg azért, mert nagy jelentőséget tulajdonított neki. Nemes leírásából kiderül, hogy a marosvásárhelyi országgyűlés után a háromszéki haderő II. Rákóczi György közelében maradt, mellette voltak akkor is, amikor a fejedelem találkozott a havasalföldi vajdával. Novemberben Háromszék székelysége mustrát tartott, majd több seregrészre szakadva harcoltak Havasalföld és Moldva felé tartva. Ekkor következett be a Mikes Kelemen generálissága alatti második, az előbbinél is nagyobb katonai vereség, Jászvásár mellett. Nemes szerint a tatár hadak olyan súlyos vereséget mértek az erdélyi román haderőre, hogy 6-7 ezer magyar is elesett.⁸⁶ Ebben a hadjáratban Nemes János, aki a Barcsai-párti Basa érdekköréhez tartozott, nem vett részt.

Miután Rákóczi vereséget szenvedett Szeidi Ahmedtől,⁸⁷ és kivonult Erdélyből, a székelység Barcsai-párti tagjai, így Nemes János is, már decemberben újra felsorakoztak Barcsai Ákos mellett.⁸⁸ A napló elég jól bemutatja azt, ahogy a megzavarodott székely katonaság – mikor arról értesült, hogy nem sokkal később a Mikes Mihály csapatai által megerősödött Rákóczi megfutamította Barcsait – félve hazavonult. Ekkor már folyamatosan érkeztek a rémhírek a tatárok érkezéséről is, ami miatt a székely hadak

⁷⁹ Nemes János naplója 250.

⁸⁰ Nemes János naplója 251.

⁸¹ Nemes János naplója 251.

⁸² Nemes János naplója 252.

⁸³ Nemes János naplója 252.; EOE. 12. 164.

⁸⁴ EOE. 12. 374-375.

⁸⁵ Nemes János naplója 254.

⁸⁶ Nemes János naplója 255.

⁸⁷ Erről bodoki Mikó Miklós a naplójában így írt: „Ugyan ebben az esztendőben, Novemberben az budai vezér az Vaskapunál Barcziai fejedelemmel, sok pogánynyal bejövén, Rákóczi fejedelmet Boldogasszony béavatása naptájba az Vaskapun innen megverte. Az én édes fiam Mikó Mihály oda volt. Isten ő felsége ott megtartotta szegényt.”: Kelemen 1906: 77.

⁸⁸ Nemes János naplója 256.

többször ide-oda vonultak. Közben az otthon hagyott, nem katonáskodó szegény lófők és közszekelyek elkezdtek fosztogatni a székelyföldi nemesek házait.

Ezekben az években Nemes János inkább csak elszenvedője volt az eseményeknek, ahogy élete további részében sem vált politikaformáló, saját utakon járó, agresszív különutassá. Mindig nagyon figyelt az aktuális politikai széljárásra, és aszerint próbált cselekedni, ezért ekkor még nem tekintették Barcsai mellett egyértelműen elköteleződött embernek. Amikor a Barcsai-párti Basa Tamás és veje, Kún István birtokait büntetésből feldúlták, az ő birtokait nem bántották.⁸⁹ Ez az óvatos középutas politizálás egész életében jellemezte. 1660 elején Brassóba menekült a Rákóczi-párt bosszújától való félelmében, annak ellenére hogy Mikes Kelemennel is mindvégig fenntartotta a kapcsolatot.⁹⁰ Az időközben Brassó alá érkezett Mikes Mihály levélben hívta ki a városból a magukat ott meghúzó nemeseket, amire válaszul a nemesek követséget küldtek hozzá. Daczó Gergely mellett Nemes János is tagja volt ennek a követségnek. A feszült helyzetben végül Mikes Basa Tamást és a családtagjait tekintette főbűnösnek, ezért Basa Pétert Fogaras várába záratta, és Basa Tamást is kerestette.⁹¹ Ugyanakkor a napló nagyon finom megfogalmazásaiból az is kiderül, hogy a politikai eseményekről Nemesnek megvolt a maga határozott véleménye, ami inkább a törökpárti Barcsai Ákos-Lázár György-Basa Tamás kör véleményével egyezett.

Nemes egy csapattal elindult a szászfenesi csatába, de végül nem vettek részt a küzdelemben.⁹² Ott volt Várad török ostrománál is, de a harcoktól ugyancsak távol maradt.⁹³ 1660. október 28-án részt vett Barcsai Ákos és Bánffy Ágnes esküvőjén.⁹⁴ Novemberben Barcsai leváltotta Mikes Kelement háromszéki főkapitánysági tisztségéből, és Rhédey Lászlót tette a helyére. Rhédeyt az aldobolyi réten iktatták be, Nemes János jelenlétében.⁹⁵ Kemény János, aki ekkor Erdélyre támadt, Rákóczinál radikálisabban igyekezett kiiktatni azokat, akik a riválisai lehettek. Így ölték meg Nemes sógorát és korábbi mentorát, Lázár György ítélőmestert is – Barcsai Gáspár megölése után, míg Bethlen Jánost és Haller Gábort csak elfogatta Kemény.⁹⁶

Nemes János 1661. január 1-én Kemény János fejedelemmé választásán is részt vett.⁹⁷ Noha igyekezett alkalmazkodni a változásokhoz, Nemes nem szavazta meg Barcsai Ákos elítélését a beszercei országgyűlésen. Csak annyit írt róla, hogy „ellenkező voxom volt bizonyos ratiókra nézve”.⁹⁸

Sok székely nemessel ellentétben Nemes Apafi Mihályhoz is lojális volt, annak fejedelemmé választásától kezdve.⁹⁹ A háromszéki székely nemesek egy része, akik többször harcba szálltak a Mikesek vezetésével Rákóczi és Kemény mellett, Nemessel együtt igyekeztek megvédeni Háromszéket az Apafit kinevező Ali basa büntetésétől.

⁸⁹ Nemes János naplója 256.

⁹⁰ „Voltam Brassóban Rákóczy fejedelemtől való féltemben”

⁹¹ Nemes János naplója 257.

⁹² Különösen is érdekes és kissé komikus az a leírás, ahogyan Nemes és csapata kerülgette a csata helyszínét és végül kimenekült belőle anélkül, hogy harcba bocsátkozott volna.

⁹³ Nemes János naplója 259.

⁹⁴ Nemes János naplója 262.

⁹⁵ Nemes János naplója 262.

⁹⁶ Nemes János naplója 262-263.

⁹⁷ Nemes János naplója 376.

⁹⁸ Nemes János naplója 376.

⁹⁹ Nemes János naplója 378.: „...kérenek engemet Gyárfás Pál, Donát László és Jakab Deák uramék, sőt ugyan imponálák is, hogy Brassóba bémennénk s instáltak a tanácsnak, hogy írának a szék mellett a választott új fejedelemnek Apafi Mihály ő ngának”

Nemes leírása szerint ez nem volt egyszerű dolog. Viszont az, hogy Apafinak is szüksége volt a székely haderőre, segítette őket a közös nevező megtalálásában. Nemes János az egyik főszereplője volt a szék és Apafi közti tárgyalásoknak: már október 13-án felkereste Apafit a Kisbún melletti szállásán, sőt pár nap múlva a szebeni városi tanácsot is ő eskette fel Apafi hűségére. Ő maga november 7-én Segesden tette le a hűségesküt Apafi Mihálynak.¹⁰⁰ Basa Tamás körével együtt volt jelen a kisselyki gyűlésen november 21-én, ahol Apafit fejedelemmé választották. Ali basa Apafi mellett Kassai Ferencnek, Basa Tamásnak és Kún Istvánnak adott kaftánt az ünnepélyes beiktatáskor, és sor került a székely főkapitányok választására is. Az ekkor 60 év felett járó Basa Tamás talán már az életkora miatt sem akarta visszaszerezni a székely főkapitányi címek valamelyikét, így a köréhez tartozók kerültek előtérbe. November 22-én a fejedelem székely generálissá tette Kún Istvánt, 28-án pedig háromszéki főkapitánnyá Nemes Jánost.

A következő negyedszázad meghozta Nemes János számára a lehető legteljesebb mértékű hatalomnövekedést, Székelyföldön belül és kívül. Főkapitányi tisztségében apró törést jelentett, hogy 1662 májusa és 1663 májusa között Rhédey László töltötte be ezt a posztot.¹⁰¹ Ezt követően újra Nemes Jánost választották meg főkapitánnyá, és 25 éven át, egészen a haláláig megmaradt ebben a pozícióban.¹⁰²

Nemes János kapcsolati hálója

A napló bejegyzései és emellett Nemes János levelezése remek lehetőséget nyújt a kutató számára ahhoz, hogy felrajzolja azt a kapcsolatrendszer, ami minden karrier meghatározója volt. Nemes erre vonatkozóan bőséges adalékokkal szolgált a saját egodokumentumaiban.

A kapcsolati hálójában rokoni körének meghatározó figurái jelentették a csomópontokat, illetve a rokoni kör biztosította az apját korán elveszítő Nemes számára a felemelkedésben való segítséget. A sógora, gyalakutai Lázár György révén került be az udvarba és a Háromszéken ekkor nagy tekintéllyel bíró Basa Tamás körébe is. E körben azokkal is kapcsolatba került, akik a felemelkedésük elősegítését remélték Basától. Nemesnek egyik legfontosabb, nem székely támogatója Bethlen János volt, akinek hamar elnyerte a rokonszenvét, és akinek a körébe Basa Tamás és/vagy Lázár György révén kerülhetett be. Bethlen Miklós, Bethlen János fia így emlékszik erre: „...szegény atyámnak kedves jóakarója lévén Nemes János (ki is már ekkor a Basa Tamás igen bölcsen cselekedett tisztei letétele után háromszéki főkapitány vala)”,¹⁰³ másutt meg ezt írja róla: „Nemes János (...), ki másként háromszéki főkapitány és jámbor, értelmes, hű, tisztességes ember volt.”¹⁰⁴ Bethlen Miklós egész életében nagy tisztelettel tekintett Nemes Jánosra, jó volt a kapcsolatuk. Nemes legfőbb támogatója, Lázár György ekkor már nem élt, ő azonban az 1660-as években továbbra is folyamatosan együttműködött Basa Tamással és Kún Istvánnal. Rajtuk kívül az egyik sógorával, a sepsiszentgyörgyi Daczó Jánossal volt a legszorosabb munkakapcsolatban, aki Petki István és Szentpáli

¹⁰⁰ Nemes János naplója 379.

¹⁰¹ Nemes János naplója 262. Ennek a váltásnak okát külön forrásban nem találtam meg, ezért azt feltételezem, hogy, mivel Barcsai korábban kinevezte háromszéki kapitánynak Rhédeyt, ő később a kapcsolatrendszerét felhasználva sikeresen szerezte vissza a tisztséget, kihasználva az Apafi körül akkor még kialakulatlan elit mozgásait.

¹⁰² Szádeczky-Kardoss Lajos: A székely nemzet története és alkotmánya. Budapest. 1927. 205.

¹⁰³ Bethlen Miklós élete leírása magától. In: V. Windisch Éva (szövegek és jegyzetek): Kemény János és Bethlen Miklós művei. Budapest. 1980. 624.

¹⁰⁴ TML. 705.

János halála után Csíkszék főkapitánya lett, és akivel a portai diplomáciában is együtt dolgoztak.

Leginkább a naplójából tudhatjuk meg, hogy Nemes János milyen körökben mozgott. Eszerint a széken belül jól együtt tudott dolgozni Béli Pállal, Háromszék főkirálybírójával, de az érintkezéseik számából ítélve viszonyuk nem vált barátsággá, csakis a közös szolgálatra korlátozódott. Nemes János felnőtt élete kezdetén még mellette volt két fiútestvére: bátyja, György, aki a lengyel hadjárat során vesztette életét, és öccse, Tamás, aki 1668-ban, fiatalon halt meg.¹⁰⁵ Fivérei halála után Nemes János lett a család egyetlen felnőtt férfi tagja, a Nemes-birtokok kezelője. Nemes kliensi köréhez a széken belül, illetve Székelyföldön olyan nemesek tartoztak, mint Jankó Péter, Imecs Tamás, Ugron Tamás, Szonda Tamás, Szonda István és Kozma István.¹⁰⁶ Naplójában Nemes János csak a gyermekei keresztelői kapcsán hivatkozik arra a minden bizonnyal kiterjedt szász kapcsolatrendszerre, amellyel szintén rendelkezett. Gyermekei keresztszülei között ott találhatók a brassói és szebeni főbírók, valamint a legrangosabb szász családok tagjai, például a Hermann és a Draudt család.¹⁰⁷ 1675. augusztus 11-én Brassóban Nemes János ott volt Ötvös Jeremiás lakodalmán, aki Draudt Margitot, Draudt Simon lányát vette feleségül. A beszámoló szerint Nemest a brassói bíró látta vendégül, nála is reggelizett az esküvő előtt.¹⁰⁸ A naplóbejegyzések kvantitatív vizsgálata azt mutatja, hogy Nemes legtöbb találkozása, érintkezése, utazása Daczó Jánoshoz kötődött.

Nemes János kapcsolata Daczó Jánossal, legközelebbi szövetségével

Nemes János minden évben többször is tudósított arról, hogy meglátogatta sógorát, vagy vele tartott valamilyen országos jelentőségű eseményre. 1669. július 28-án például Daczó Jánossal együtt ment Tusnádra, majd Csíkszeredába, „a Daczó uram kapitányságba való introductiojára”. Itt iktatták be – július 30-án – a csíki főkapitányi tisztségbe „Daczó János uramot... ő nga parancsolatjából, Kálnoki Mihály uram volt mellettem egyik commissarius”.¹⁰⁹ Az év decemberében Nemes Szenterszébetre utazott, Daczóhoz,¹¹⁰ 1670 áprilisában pedig Daczó János és Péter mellett Apor Lázár voltak Nemes vendégei. Alig egy hónap múlva Nemes János főkapitányként katonai szemlét tartott Sepsiszentgyörgyön, a Daczók birtokközpontjában, ezt követően pedig Daczó János házában aludt.¹¹¹ Az év őszén, október 13-án az országgyűlés Szilvási Bálintot és Daczó Jánost választotta portai követnek, másnap pedig Nemes Jánost is megbízták, hogy vigye a portára az évi adót főkövetként.¹¹² A követek az őszt és a tél egy részét is a Portán töltötték, követi teendőiket intézve.

¹⁰⁵ Nemes János naplója 499–400: 1668. április 8: „Temettettem el szegény idvezült öcsémet, Nemes Tamást.”

¹⁰⁶ Nemes János naplója 379.

¹⁰⁷ Nagy Andor: Brassó városának tisztségviselői 1680 és 1690 között. In: Barta M János, Szekér Barnabás, Ugró Bálint, Virovecz Nándor (szerk.): Béctől Brassóig. A II. KoraújkorÁSZ konferencia tanulmányai. (KoraújkorÁSZ Tanulmánykötetek; 2.) Budapest. ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, 2016. pp. 175-192.; Szirtes Zsófia: Tanúvallatási jelentés az 1689. évi tűzvészről. Lymbus. 2018. 323-347.; Nagy Andor: Érvényesülési stratégiák a brassói szász tisztviselők körében. Kapcsolatháló-elemzés és családrekonstrukció az alkalmi nyomtatványok segítségével. (1650-1750). Doktori értekezés. 96-99.

¹⁰⁸ Nemes János naplója 547.

¹⁰⁹ Nemes János naplója 406.

¹¹⁰ Nemes János naplója 407.

¹¹¹ Nemes János naplója 408.

¹¹² Nemes János naplója 531.

1672-ben Nemes János egyetlen egyszer, júliusban utazott Sepsiszentgyörgyre, a sógorához,¹¹³ a rákövetkező esztendőben viszont több ízben is találkoztak a napló szerint. Először februárban – ekkor elsősorban nem a sógorával tárgyalt, hanem inkább a húgáért ment hozzájuk –,¹¹⁴ majd márciusban is Daczó Jánoséknál ebédelt. Ezek a látogatások azért is voltak gyakoriak, mert Nemes János előszeretettel intézte háromszéki főkapitányi teendőit Sepsiszek központjában, Sepsiszentgyörgyön. 1674 márciusában Nemes vacsorázni ment a sógorához,¹¹⁵ júliusban Daczó János járt Nemes János hídvégi udvarházában, gyalakutai Lázár Imrével, közös sógorukkal együtt.¹¹⁶ Júliusban, Nemes János első felesége, Pápai Anna temetésekor ugyancsak ez a két székely főember – Daczó János és Lázár Imre – maradt leghosszabb ideig a hídvégi udvarházban. 1675-ben a Daczók szenterzsébeti és sepsiszentgyörgyi birtokán is találkozott Nemes János a sógorával, majd 1676 februárjában szintén Daczó János volt az egyik leghosszabb ideig Nemesnél tartózkodó vendég annak második, Huszár Borbálával tartott menyegzője alkalmából.¹¹⁷ A lakodalomban megjelent főurak közül a naplóíró Nemes János a Béli Pál, Mikes Kelemen, Czegei Wass János, Daniel István, Kálnoki Sámuel, Macskássy Boldizsár és Lázár Imre nevét tartotta fontosnak megemlíteni a násznép főemberei közül. Az esztendő nyarán, július 18-án Daczó ment Nemes Jánoshoz, július 25-én pedig Nemes utazott Sepsiszentgyörgyre.¹¹⁸

1676 őszétől 1677 tavaszáig szinte mindenhová együtt ment a két főkapitány, 1677 októberében pedig mindketten tagjai voltak annak a főurakból álló csoportnak, akik a fejedelem lányának holttestét Radnótról Kolozsvárra kísérték. (A napló szerint Apafi „Sofika” nevű leányáról van szó, a Farkas utcai templomban viszont Zsuzsanna nevű leánya nyugszik Apafi Mihálynak.) 1678-ban Daczó János aktív részese lehetett a Béli-párt letörésének, ami miatt aztán újra bizalmat kapott a portai diplomáciában. Nemes naplója arról tanúskodik, hogy a Portára indított követség tagjai között Daczó János is ott volt – Bethlen Gergely, Mikes Kelemen, Barcsai Mihály és Apor István társaságában.¹¹⁹ Ezek az emberek a februárban tartott országgyűlésen is fontos udvari tisztségekhez jutottak: Mikes Kelemen ítélőmester lett, Daczó János, Daniel Mihály és Barcsai Mihály pedig táblabírák.¹²⁰

Nemes János naplójának további részeiben is fel-feltűnik Daczó János neve, ami azt mutatja, hogy kettejük együttműködése folyamatos maradt. Főemberként több ízben jártak el református felekezetük érdekeit érvényesítve: 1673-ban például saját felekezetüknek juttatták a kálnoki templomot a katolikusok ellenében. Ez a fellépés már jelzi, hogy a Daczó János és a Nemes János névvel fémjelzett háromszéki református elit szükségét érezte annak, hogy az egyre erősödő háromszéki katolikus családokkal – a Mikesekkel, a Kálnokiakkal, az Aporokkal, a Petkiekkel, a Henterekkel – szemben fogalmazza meg önmagát. Ez a református székely nemesi közösség szoros kapcsolatokat alakított ki az erdélyi református elittel. A Bethlen Gábor fejedelemsége óta a fejedelmek segítségével épülő országos református elit ekkorra jelentős méretűvé növekedett, és nem úgy tűnt, hogy Székelyföldet kivéve riválisa akadna a hatalmi pozíciók megszerzéséért folytatott küzdelemben. Háromszéken azonban masszívan tartotta magát, sőt meg is

¹¹³ Nemes János naplója 535.

¹¹⁴ Nemes János naplója 536.

¹¹⁵ Nemes János naplója 540.

¹¹⁶ Nemes János naplója 541.

¹¹⁷ Nemes János naplója 549.

¹¹⁸ Nemes János naplója 550.

¹¹⁹ Nemes János naplója 562.

¹²⁰ Nemes János naplója 563.

erősödött néhány katolikus székely főnemesi család, akikkel szembenállva mind a fejedelmi udvar, mind pedig az országos elit református része szívesen támaszkodott a helyi református családokra. Még Bethlen Miklós is, aki egyébként lenézte Daczt¹²¹ – birtokgyűjtő szenvedélyét is okolta azért, hogy az erdélyi urak Béli Pál ellen fordultak – együttműködött a csíki főkapitánnyal. 1669-ben Kálnoki Mihály és Nemes János együtt iktatták be Daczó Jánost a csíki főkapitányi tisztségbe, 1670-ben Kálnoki és Mikó István együtt tárgyaltak Nemes Jánosnál követségbe indulásuk előtt.

Nemes a háromszéki főkapitányi tisztségben

Nemes János az Apafi–Kemény konfliktusban Apafi mellett tette le voksát, de nem egyedül döntött így, hanem Basa Tamás köréhez kapcsolódva. Széki főkapitányként nagyszerűen irányította a széki katonaságot, kiegyensúlyozott kapcsolatot tartott fenn a szék társadalmával. Apafi mellé állva már 1661 novemberében Segesvárról Szebenbe kísérte Bornemissza Annát, Apafi Mihály feleségét, egy 1200 fős székely sereggel.¹²² Első nagyobb katonai feladata a német katonaság által uralt Kolozsvár ostroma volt, amiről maga is részletesen beszámolt.¹²³ Nem írta meg, hogy mi történt az ostrom alatt, de azt igen, hogy itt, a Kolozsvár melletti táborban vették el tőle a háromszéki főkapitányságot, és adták Rhédey Lászlónak, aki később egy éven keresztül, a haláláig viselte azt.¹²⁴ Ez aligha történt Nemes János katonai alkalmatlansága miatt, sokkal inkább a hatalmas tekintélyű Rhédey Ferenc fiának megnyerése vagy Rhédey lobbitevékenysége indokolta a döntést. Nemes János és Apafi viszonya ugyanis nem romlott meg ezt követően, sőt Nemes egyre több feladatot kapott, miközben sok időt töltött a fejedelem közelében.

1663. május 12-én, egy év szünet után a fejedelem újra kinevezte Háromszék főkapitányává Nemes Jánost, aki ettől kezdve 1688-ban bekövetkezett haláláig viselte a tisztséget.¹²⁵ Az, hogy Basa Tamás és Kún István iktatta be – május 28-án, a rétyi székgyűlésen –, Basa ekkori kliensi rendszerének háromszéki erejét mutatja. Az 1663-as török hadjáraton Nemes János már széki főkapitányként vett részt. Június 4-én parancsolta meg neki Apafi a táborba szállást, ő pedig június 20-án már mustrát tartott Kökösnél, ahol székgyűlés is volt.¹²⁶ Nemes János és Béli Pál ekkor együtt vezette a háromszéki seregeket.

A napló sajátosan mutatja be Nemes katonai szerepléseit: írója gyakran számolt be arról, hogy voltak olyan hadi események, amelyeket különböző magaslatokról nézett végig a csapatával, mert nem volt elég embere, hogy szembeszálljon az ellenséggel. Ez történt a szászfenesi csatában és Várad ostromakor, illetve 1663-ban is, amikor Várhegy magaslatáról nézte végig csapatával Zágon kifosztását, majd, miután Béli leveléből arról értesült, hogy a szultán seregéhez kell csatlakoznia, inkább szabotálta a tervet.¹²⁷

A szövegekből az derül ki, hogy Nemes János szívesen időzött a fejedelem környezetében, és gyakran vett részt vadászatokon az elittel, de a katonai vezetést többször

¹²¹ TML. 672.

¹²² EOE. 13. 8.

¹²³ Nemes János naplója 380.

¹²⁴ Nemes János naplója 381.

¹²⁵ Nemes János naplója 382.

¹²⁶ Nemes János naplója 383.

¹²⁷ Nemes János naplója 384.: „érkezvén Imecs Tamás uram, hozá a Béli Pál levelét, melyből értem a hadak nagy részének még hátra voltát s egyszersmind hogy a szultán azt kívánja, hogy oda menjek a vicékkal s szemben légyek véle. Nem lévén azért semmi kedvem a véle való szemben lételre, menék Imecsfalvára az Imecs Tamás uram házához.”

az ekkor még élő Petki Istvánra és Háromszék főkirálybírójára, Béldi Pálra hagyta.¹²⁸ Őszre Nemes megbetegedett, ezért felmentést kapott a további hadjáratokban való részvétel alól.¹²⁹ Főkapitányként a háromszéki kapitányság évenkénti mustrálását végezte a legszorgalmasabban, talán mert nem rendelkezett különösebb katonai vagy hadvezéri képességekkel. A napló tanúsága szerint ezt nem is várta el tőle feltétlenül a fejedelem. Sokkal inkább személyes testőrségként kezelte Nemest és csapatát, akiket akkor is magával vitt, ha Erdélyen belül utazott. Valószínűleg ekkor még nem érezte elég biztosnak a saját pozícióját.¹³⁰

A napló szerint a székgyűléseket is Nemes hívta össze mint főkapitány, és évente meg is tartotta, hűségesen. 1674 novemberében főkapitányként közreműködött Bánffy Dénes elfogásában, de ekkor is csak a katonaságot vezette, a csatában közvetlenül nem vett részt. Az esetek többségében Nemes János elsősorban fejedelmi testőrként kísérté Apafit székely katonáival. 1677-ben arról volt szó, hogy Teleki társaként részt vesz az 1678-as magyarországi küzdelmekben, de a háromszékiek kérvényezték az otthon maradását.¹³¹ Feltehető, hogy a harcoktól magát korábban is távol tartó Nemesnek köze volt a kérvény megszületéséhez, ezért mindvégig úgy töltötte be főkapitányi tisztségét, hogy nem vett részt jelentősebb küzdelmekben, viszont a védelmet rendkívül tudatosan és szakszerűen szervezte meg.

Az említett felmentésről Nemes maga is beszámolt: 1677. július 12-én Hídvégen kelt levelében kétségbeesetten tudósította Telekit a tervezett hadi vállalkozáshoz való csatlakozásról. Megírta, hogy csakis a seregével szeretne harcba menni, egyébként semmiképpen sem: „Szintén ez órában érkezék urunk ő nagysága parancsolatja, melyben parancsol ő nagysága, hogy ő nagysága Kegyelmedet az tanács uraknak megegyezéséből kiküldi, kihez képest nekem is parancsol ő nagysága, hogy oly készen legyek, valamikor második parancsolatját veszem ő nagyságának, mindjárt indulhassak és az hová ő nagysága parancsolja, oda mehessek; hogy Kegyelmeddel és az hadakkal megegyezvén, elmehessek Kegyelmeddel, mely micsoda formán lehessen, én bizony soha nem értem. Elsőben az országnak megegyezése nélkül micsoda securitással megyen Kegyelmed is s mások is? Másodszor mit csinálók én ott in persona, ha hadam nem leszen velem? Kocsis legyek-e, vagy kovács, én bizony nem tudom, hanemha azért menjek, hogy nyakon kötve adjanak kézben? Én az dologban néma s süket lévén, hogy indulhassak s hagyhassam el házamat s nevetlen árváimat s ily hertelen készülhessek, bizony Kegyelmednél az tanács. De Kegyelmednek is micsoda securitása vagyon, én nem tudom; de kit Isten távoztasson, ha az szerencse hátat kezd mutatni, tíz annyi ellensége leszen, mint barátja. Azért quicquid agis, prudenter etc. Az dolognak nemcsak eleit, hanem az utólját is meg kell nézni. Bátor csak egyszer említette volna ő nagysága, vagy Kegyelmed, hogy énnekem ilyen formában kell elmennem; de én bizony soha meg sem tudtam volna gondolni, hogy had nélkül kelletnék elmennem, gondolván, hogy ha mind nem is, egy részét el ne küldenék velem.”¹³² Ez ügyben további leveleket is váltott Telekivel,

¹²⁸ Nemes János naplója 384.

¹²⁹ Nemes János naplója 384.

¹³⁰ „1664. augusztus 1: Ment a fejedelem az urakkal Radnotra engemet hagyván az hadak előtt ő nga.5. Jött ki a fejedelem ő nga a táborra. 8. Szállott a tábor Lónához az Aranyas mellé. 12. Ment a fejedelem ő nga Radnotra engemet hagyván az hadakkal a táborba.” 1665-ben azt írja Nemes, hogy: „Mentünk Béldi urammal együtt a fejedelem ő nga eleibe a feketehalmi határba s úgy kisírtük ő ngát Brassóba.” Nemes János naplója 388.

¹³¹ Nemes János naplója 557: „küldöttek a háromszékiek urunkhoz ő ngához követeket instálni, hogy el ne küldjön.

¹³² TML. VII. 383.

amelyekből az derül ki, hogy Nemes semmiképpen sem akart részt venni a Teleki által vezetett vállalkozásban: „Higgye el Kegyelmed, édes Komám uram, soha bizony nem vonogatnám magamat, csak látnék securitást jövőre benne; de ha mi mindketten oda leszünk, kihez bizhatunk ide hátra? Mert az vallásunkon való urak az kik volnának, mind betegesek s ma ha vaj holnap vannak, azután hova lesznek s mit fognak osztán elkövetni az többi mind az urunkon s mind magunkon, Isten kitől oltalmazzon, ha az szerencse nem succedál?”¹³³ Nemes végül otthon maradt, amivel erősen ártott a Teleki Mihályhoz fűződő kapcsolatának. Az 1683-as hadjárat idején a havasalföldi hadak átvonulását kellett ellenőriznie, és a tatárok betöréseitől kellett védenie Székelyföldet.¹³⁴

Nemes János halála után a háromszéki főkapitányság tisztségét közeli barátja, Bethlen Miklós kapta meg: „Nemes János meghalván, minden kérésem nélkül a fejedelem a háromszéki főkapitányságot nekem adá, csak elcsudálkozáim rajta.”¹³⁵ A döntés azért is meglepő, mert pár évvel korábban Teleki mindent megtett azért, hogy Nemest és Daczót is megfosszák a főkapitányságtól, és helyettük Mikes Kelemen kerüljön ezekbe a tisztségekbe.¹³⁶

Összegezve: Nemes János habitusa a hétköznapiakban sem volt harcias, inkább mindig a békét kereste. A napló tanúsága szerint ügyesen elkerülte a nagyobb hadjáratokat és csatákat, főkapitányként elsősorban a mustrák tartásában jeleskedett, és székely csapataival a fejedelem kíséretében vett részt, egyfajta testőri szerepet vállalva.

Nemes János a politikában

Apafi uralma alatt Nemes János nemcsak a széki politikában, de az országban is folyamatosan jelen volt. 1662 márciusában a rendek és a fejedelem között közvetített.¹³⁷ 1663. március 4-én táblai ülnökké választották – osdolai Kún Istvánnal, Rhédey Ferencsel, Bodoni Györggyel, Mikó Miklóssal, Sárosi Györggyel és Kálnoki Mihállyal együtt. Ugyanekkor lett tanácsúr Ugron András.¹³⁸ Érdeemes megjegyezni, hogy ezeknek a nemeseknek mindegyike vagy székely, vagy székelyföldi birtokos volt. Ugyanez év szeptemberében Kászoni Márton páter egy Telekinek írt levélben már Nemest is megemlítette mint az általa ismert országos elit tagját. Érdekes, hogy Kászoni Márton

¹³³ TML. VII. 391-392.

¹³⁴ EOE. 18. 112.

¹³⁵ TML. 801.

¹³⁶ Kazinczy 1852: Cserei Mihály, aki maga is székely lévén tisztában volt a székely szabadság mibenlétével és a széki főkapitányi tisztséggel is, részletesen leírta az ekkor történeteket: „Teleki Mihály pedig nem elégedvén azzal, hogy ország generálisa, tanács ur, fő árendátor, Thorda vármegyei Főispán, kővári, huszti kapitány volna, a háromszéki s csíki főkapitányságokra kezde ásítózni, melyet is hogy inkább elérhessen, a fejedelemnek intimálni kezdé, hogy a székelysége a régi mód szerint commissariusokat küldjön ki, a vitézlő rend dolgainak orvoslására. Ez magában igen jó hasznos dolog vala, ha mind jó végre mind jó processussal vitték volna véghez mert holott a székelység, szabadcsággal élő natio s fegyverével szolgálja az országot, minden fejedelmek szorgalmatosan vigyáztak arra, hogy a közöttük való nemesség se job- bágyságra valakit közülök ne állítson, se a székelyek szántóföldét, örökségét örök áron meg ne vásárolja, hogy inkább a vitézlő rend ne fogyjon; és azért szoktak vala commissariusok kimenni közikben, ha az ellen cselekedő nemes embert rajta érnék vala, a jobbágyot kezéből kivévén, a jószágot is kifoglalván, toties quoties ötszáz forintig megbüntetik vala. De Teleki Mihály nem a székely szabadságra vigyáz vala, hanem hogy mentségeket kicircálja s annak alkalmatosságával mind Daczó Jánost Csíkból, mind a jámbor Nemes Jánost Háromszékről kiheverje.” Kazinczy 1852: 152.

¹³⁷ EOE. 13. 15, 17.

¹³⁸ Nemes János naplója 382.

külön bekezdésben emlékezett meg Petki Istvánról, Béldi Pálról, Lázár Istvánról, Mikes Kelemenről, Haller Pálról és Jánosról, valamint Kornis Gáspárról, majd egy másik bekezdésben Basa Tamást, Kún Istvánt, Daczó Jánost és Nemes Jánost említette, Bethlen Jánost is az utóbbiak közé sorolva.¹³⁹ A sorrend és az elkülönítés valószínűleg nem véletlen, az első csoportban felsoroltak Kemény János pártjába tartoztak (rövid ideig Béldi is ide számított), míg a második csoportban egyértelműen a Bethlen János nevéhez köthető, „törökös” párt tagjai voltak. 1663 végére Nemes János közeledett Bethlen Jánoshoz, több ízben is tárgyalt vele.¹⁴⁰

1664 januárjában azok közé a tanácsurak közé került Nemes, akik a fejedelmet kísérték Kolozsvárra, de ekkor még ő maga nem volt a fejedelmi tanács tagja.¹⁴¹ Ősszel konfliktusba keveredett Béldi Pállal, így az addigi munkakapcsolatuk még hűvösebbé vált.¹⁴² 1664 folyamán legtöbbször Basa Tamással és körével érintkezett, inkább Basa és Bethlen János utasításait követve, mint önálló döntéseket hozva.¹⁴³ 1664 júliusában részt vett Apafi György nevű gyermekének keresztelőjén,¹⁴⁴ 1666 februárjában pedig Mária nevű leányának temetésén, Fogarason.¹⁴⁵ Közben folyamatosan jelen volt a fejedelmi udvarban, és mustrákat tartott a székben, részt vett a székgyűléseken, építette a kapcsolatrendszerét a széken belüli és az országos elitben. 1665 januárjában – Bodoni György, Mikó Miklós és Sárosi György társaságában – felmérte a csíkiak és az udvarhelyszékiek kárait.¹⁴⁶ 1667 folyamán fontos szereplőjévé vált Bethlen Miklós nősülésének, amikor Basa Tamás és Bethlen János megegyezése értelmében Bethlen Miklós megkérte Basa unokájának, Kún Ilonának a kezét. Bethlen visszaemlékezéséből tudjuk, hogy Nemes végig jelen volt a lánykéréskor.¹⁴⁷

Márciusban Nemes János részt vett Szentpáli János beiktatásán, aki Petki István halála után lett Csíkszék főkapitánya,¹⁴⁸ majd Bodokon bodoki Mikó Miklós lányának, Erzsébetnek a lakodalmán jelent meg. A lakodalmon a székelyföldi elit tagjai közül inkább a második vonal tagjai vettek részt, akikhez Nemes is kötődött, és akik közé a családja tartozott: „Ugyan ezen 1667 esztendőben die 22 Mártii lön az leányomnak, Mikó Erzsóknak, itt Bodokon kézfogások Maurer Mihály urammal. Meg is esküvének. Daczó

¹³⁹ TML. II. 611.

¹⁴⁰ Nemes János naplója 385.

¹⁴¹ EOE. 13. 298. A tanácsurak mellett „Hallér János, Bethlen Farkas. Vas János, Nádudvari János, Nemes János, Dániel Mihály, Dániel István, Sároosi György, segesvári királybíró más tanácsbéli társával, és tavalyi beszterczei bíró más tanácsbéli tárcával Kolosvárra Nagyságoddal együtt menni rendeltünk”

¹⁴² Nemes János naplója 384.

¹⁴³ Nemes János naplója 386.

¹⁴⁴ Nemes János naplója 387.

¹⁴⁵ Nemes János naplója 391.

¹⁴⁶ EOE. 14. 123.

¹⁴⁷ TML. 624.: „Nemes János (ki is már ekkor a Basa Tamás igen bölcsen cselekedett tisztei letétele után háromszéki főkapitány vala), véle közlök, és ugyan véle elmenék Fogaraszól in anno 1667. márciusban ilyen szándékkal, hogy mind a két személyt megnézzem, és amelyiken az Isten az elmémet megnyugottja, azt az atyám megkéreti számomra. Elmenék én azért Nemes Jánossal Bodolára való szándékkal Brassóba, hol is azelőtt soha nem voltam; atyám és egyéb tekintetekért a szász szomszédok igen jó szívvel láttak s tartottak. Ott Brassóban megtudók bizonyosan, hogy a Béldi kisasszony Vargyason Daniel Ferencné keze alatt vagyon, nem az atyja és anyja neveli; erre nézve én Bodolának feléje se menék, hanem csak egyenesen Zabolára Basa Tamás és akkor ugyanitt lévő Kún Istvánhoz. Nemes János fogta volt disponálni, hogy Osdoláról oda jöjjön az ipához. Zabolán engem, mint afféle tűzház-látót, igen jó szívvel látának, vendéglének; Kún István, mint azonkívül is igen borozó ember, innya kezde Nemes Jánossal; az öreg Basa úr igen üdös, circa hetvenhárom esztendő, és másként is józan, mértékletes ember lévén, nem ivott.”

¹⁴⁸ Nemes János naplója 395.

János, Dániel Péter, Donát László uramék voltak ő kegyelmivel. Kapitány uram Nemes János uram asszonyommal. Kálnoki Sámuel uram, Nemes Tamás uram, Székely Bálint uram leányommal, Daczó Péter uram, Szonda Tamás komám uram asszonyommal voltak nálam.”¹⁴⁹

Talán óvatosságából adódott Nemes János kivételes képessége, hogy hamar érzékelte a nagyhatalmi játszmák alakulását. Béldi Pállal közös hivataluk ellenére sem alakított ki mélyebb személyes kapcsolatot, viszont Teleki Mihály számára már 1667-ben is szorgalmasan írta követjelentéseit.¹⁵⁰ Nemes János már ekkor világosan látta, hogy a döntések jó része mögött valójában Teleki Mihály áll – minden bizonnyal ezért írt így neki Zólyomi Miklós birtokainak visszaadása ügyében: „Az Istenért kérem Kegyelmedet, tegyen le minden más embereknek való kedvezést Kegyelmetek elméiből s ne kockáztassa az szegény hazát s az fejedelem méltóságát, mert bizony veszedelem követ bennünket; ne bizzék Kegyelmetek a fővezér választételében, hanem adja meg ennek az ebnek (ti. Zólyomi Miklósnak) a jószágát s bocsássa szolgája kezében, hadd írja meg Tunyogi, hogy megadták, mert bizony valóban félek attól, mielt az adót beadjuk, mentest ki küldik ezt, ha az jószágát meg nem adják, mely ha úgy leszen, Kegyelmed s én s más bizony távol nézzük Erdélt.”¹⁵¹ A tény, hogy Nemes János Telekitől várta, hogy átadja Zólyomi birtokát a portára menekült nemesnek, elárulja, hogy Nemes jól látta a döntéshozatal mechanizmusait Erdélyben.

Ennek ellenére Nemes János 1668-ban még elsősorban Bethlen János köréhez tartozott, ami abból is látszik, hogy nemcsak Bethlen Miklós 1667-es lánykérésekor játszott főszerepet, de a lakodalmán is.¹⁵² Ahogy maga írta naplójában: „A Kun István uram házánál főgazda én voltam Kálnoki Mihály urammal”. Azt, hogy a kör kezd elszigetelődni, ő maga is érezte, mert megjegyezte: noha Teleki Mihály megjelent az esküvőn, a fejedelmi tanács legtöbb tagja távol maradt.

Nemes János 1669-ben – Petrityvity Horváth Kozmával együtt – tagja volt annak a vizsgáló bizottságnak, amely a szászok és a székelyek közötti konfliktusokat hivatott kivizsgálni.¹⁵³ Ugyanebben az évben Szentpáli János halála után Daczó János lett Csíkszék főkapitánya, akit Nemes János és Kálnoki Mihály iktatott be, július 30-án, Csíkszeredában.¹⁵⁴ 1671-ben Nemes János úgy lett újra portai főkövet, hogy Apafi eredetileg Daczó Jánost jelölte a tisztségre, de a rendek az országgyűlésen úgy ítélték meg, hogy a feladat meghaladná Daczó képességeit. Mindez egyértelműen igazolja, hogy Nemes közbizalomnak és köztiszteletnek örvendett ekkorra.¹⁵⁵

1672-ben Nemes János jelen volt háromszéki főtisztára, Béldi Pál lánya, Zsuzsanna és Wesselényi Pál esküvőjén, Bodolán, ahol a naplója szerint az országos elit tagjai személyesen is megjelentek.¹⁵⁶ Nemes a lakodalom után egy darabon elkísérte a távozó fejedelmet, mintegy a testőrsége kapitányaként.

A Bánffy Dénes elleni akcióban, ahogyan korábban is, Nemes János csupán követő magatartást tanúsított. Noha ott volt az eseményeknél, semmi sem bizonyítja, hogy az értelmi szerzők közé tartozott. A szervezőket viszont szorgalmasan segítette. Minden bizonnyal tudott az előkészületekről is, mert a korábbiakhoz képest is gyakrabban jelent

¹⁴⁹ Kelemen 1906: 79.

¹⁵⁰ TML. IV. 132-133.

¹⁵¹ TML. IV. 197-198. Nemes János levele Teleki Mihálynak 1667. október 12-én Drinápolyból.

¹⁵² Nemes János naplója 401.

¹⁵³ EOE. 14. 397.

¹⁵⁴ Nemes János naplója 406.

¹⁵⁵ EOE. 15. 23. 1671. októberi országgyűlés

¹⁵⁶ Nemes János naplója 534.

meg nála Bethlen Miklós és Béldi Pál.¹⁵⁷ 1674 elején Béldi Pálnál volt.¹⁵⁸ 1674 november végén, félve a Bánffy alá tartozó katonaság támadásától, őrsegeit feleskették a fejedelem hűségére, és birtokain parancsnoksága alá tartozó hadakat szállásoltak el.¹⁵⁹ Nemes János a következő időkben Kornis Gáspárral együtt fontos szerepet játszott: mindketten az egész akciót biztosító hadak irányítói lettek. Ennek ellenére Nemes sosem kezdeményezett: hol Teleki, hol Bethlen Miklós, hol Béldi Pál utasításai végrehajtójaként tűnt fel.¹⁶⁰ Naplójában Nemes nagyon távolságtartóan számol be a történetekről, magát a hadak irányítójaként tüntetve fel, aki pusztán utasításokat követ.¹⁶¹ Bánffy Dénes elfogatása után, november 30-án Kornis Gáspárral és Keresztesi Sámuellel együtt vezették a rab Bánffyt Kolozsvárról Szamosújvárra.¹⁶² Noha fontos szerepet játszott Bánffy bebörtönzésében, a kivégzés hírért csak másnap, december 15-én reggel vitték el számára.¹⁶³

Bár saját szerepét nem hangsúlyozta a történetekben, Nemes János részt kapott a fejedelem adományaiból. 1675. január 7-én Apafi Ebesfalván vendégelte meg azokat a főurakat, akik részt vettek a Bánffy elleni akcióban, többek között Béldi Pált, Kapi Györgyöt, és Nemes Jánost is: „...meg is ajándékozta őket. Nékem is adott ő nga 10 sing atlaczo.”¹⁶⁴ 1675-ben Nemes minden korábbinál több időt töltött a fejedelem környezetében.¹⁶⁵ Június 12-én a gyulafehérvéri országgyűlésen beválasztották abba a testületbe, amelynek Bánffy Dénes iratainak áttekintése, ellenőrzése volt a feladata.¹⁶⁶ 1675 novemberében azok közé került, akik jelentős adományban részesültek Bánffy Dénes lefoglalt vagyonából.¹⁶⁷

Ettől kezdve egyre többször tűnt fel Mikes Kelemen a széken belüli politikai életben. Naplója szerint Nemes János elfogadta a jelenlétét, sőt igyekezett jóban lenni a Teleki Mihályhoz láthatóan egyre közelebb álló Mikessel, noha a széken belül Mikes elvileg a főkapitány alatt állt.¹⁶⁸

1676 februárjában, amikor Nemes János a második feleségével házasodott össze, a székelyföldi elit számos tagja megjelent a lakodalmi ünnepségen, közülük többen ekkor már az országos elitnek is tagjai voltak, mint például Béldi Pál, Mikes Kelemen és Daczó János.¹⁶⁹ Jelen volt rajtuk kívül Kálnoki Sámuel és Lázár Imre is, akik rokonai voltak Nemesnek, viszont az országos elithez tartozó rokon főemberek közül csak Macskási

¹⁵⁷ Nemes János naplója 536.

¹⁵⁸ Nemes János naplója 539.

¹⁵⁹ EOE. 15. 74.

¹⁶⁰ EOE. 15. 75.

¹⁶¹ Nemes János naplója 542-543.

¹⁶² Nemes János naplója 543.

¹⁶³ Nemes János naplója 543.

¹⁶⁴ Nemes János naplója 543.

¹⁶⁵ Nemes János naplója 544.

¹⁶⁶ Nemes János naplója 545.

¹⁶⁷ EOE. 16. 19. Apafi szerezte meg Gyalut és Örményest, de Gyalut később visszaadta Bánffy Dénes fiának tizenötezer forintért, Visót Kapy György, Köbölkutat Székely László, Batizt Naláczy István, Szokolty Csáky László, Libátont Kornis Gáspár, Korod-Szent-Mártont Nemes János, Gernyeszeget Teleki Mihály, Béldi Pál Szinyét. Érdekes, hogy a megadományozottak között ekkor még jelen voltak azok is, akik inkább Teleki Mihály érdekköréhez tartoztak, mint Naláczy István, Székely László vagy maga Teleki Mihály és azok is, akik a Béldi nevéhez köthető események főszereplői lettek, mint Béldi, Csáky és Kapy György.

¹⁶⁸ Nemes János naplója 547.

¹⁶⁹ Nemes János naplója 549.

Boldizsárt¹⁷⁰ említi a napló. Mivel a vendégek névsora része volt a reprezentációnak, biztosra vehetjük, hogy Nemes mindenkit felsorolt, akik az országos elit tagjaiként jelentek meg a lakodalmán. Így azt a következtetést vonhatjuk le, hogy noha az elit tagjai közül sokan rokonszenveztek Nemes Jánossal, mégsem tekintették az első vonalhoz tartozónak: Nemes csak a lokális elit vezetőjévé vált. Ez azonban többek érdekeit is sértette, így április folyamán egy ilyen mondatot ejtett el: „Értettem meg, hogy a fejedelemtől ő ngánál elárultak, kit maga is ő nga megjelentett annakutánna azon napon magamnak.”¹⁷¹ Nem tudni, hogy ez az „elárulás” Apafi óvatos puhatólózására vonatkozik-e, vagyis hogy a fejedelem a Bethlen Miklóssal és Béli Pállal jó viszonyt ápoló Nemes hűségére volt-e kíváncsi, az viszont tény, hogy ez az eset közvetlenül megelőzte Béli és Bethlen elfogatását.

1677-ben Nemes János nem vett részt a Teleki által tervezett és vezetett katonai vállalkozásban, ez pedig megrontotta kettejük addigi jó kapcsolatát. Nemes ügyében még Bethlen Miklós is próbált közben járni: „kijövőbe Nemes János urammal sokat beszéltem; noha az hadra el nem ment, de úgy látom, Kegyelmednek nem gonosz akarója”.¹⁷²

1678-ban, a Bélihez köthető események idején tanúsított hűségéért Nemes Jánost a fejedelmi tanács tagjai közé választották. Bethlen Miklós szerint „ebben a gyűlésben tették az atyám helyett Bethlen Farkast cancellariusnak és Fejér vármegye főispánjának; Mikola Zsigmondot, Bethlen Gergelyt, Nemes Jánost tanácsnak;”¹⁷³ Mikes Kelemen ítélőmesternek; Portára választották ország követének Béliéi ellen Bethlen Farkast, Mikes Kelemen, egy szászt, és a latere majd meglátszó munkára Apor Istvánt”.¹⁷⁴

Nemes ekkor karrierje csúcsára ért, hiszen a legszűkebb országos elitbe is bekerült. De máris elkezdődött pályája hanyatlása. Mivel elsősorban Basa Tamás és Bethlen János köréhez tartozott, bármennyit is bizonyított, Teleki nem tekintette a legbelső köre tagjának, és valószínűleg azt sem felejtette el neki, hogy lojális volt a Bethlen János és Béli vezette csoporthoz.. Emellett Háromszéken a Teleki barátjaként ismert Mikes Kelemen éppen Nemes János rovására igyekezett kiterjeszteni befolyását.

1678 őszén még úgy tűnt, Nemes Jánosnak sikerül beépülnie az újonnan formálódó elitbe: Bethlen Farkas, Bethlen Gergely, Naláczy István, Mikes Kelemen és Rhédey Ferenc társaságában tudósította Telekit az eseményekről.¹⁷⁵ 1678 októberében – Mikola Zsigmond mellett – az adó beszédésének irányítója és ellenőre volt,¹⁷⁶ 1680 májusában pedig tagja lett a kincstár növekvő hiánya és a korrupció erősödése miatt felálló adószámadásokat ellenőrző bizottságnak is.¹⁷⁷ A hattagú bizottságban rajta kívül még Bethlen Miklós, Kálnoky Sámuel, Petrityvit-Horváth Kozma, Macskási Boldizsár és a szebeni jegyző, Johann Weinholz is jelen volt. Júniusra ugyanez a bizottság végül felmentette Ugront. Az aláírók között elsőként Nemes János neve szerepel, rangjának és

¹⁷⁰ A második felesége révén, ugyanis Huszár Borbála testvérének, Margitnak a második férje volt Macskási Boldizsár.

¹⁷¹ Nemes János naplója 550.

¹⁷² TML. VII. 506.

¹⁷³ EOE. 16. 443.

¹⁷⁴ TML. 708.

¹⁷⁵ TML. VIII. 246.

¹⁷⁶ EOE. 16. 618. Nemes 1680 januárjában tett jelentést az országgyűlésnek a munkájukról: EOE. 17. 77.

¹⁷⁷ EOE. 17. 14, 101. Végül úgy döntöttek, hogy 1658-tól vizsgálják át a számadásokat és a gyanú elsősorban Ugron Andrásra, Barcsai Ákos emberére terelődött, ami ismét azt bizonyítja, hogy ekkorra a Kemény párt emberei jutottak uralomra.

a bizottságban betöltött helyének megfelelően.¹⁷⁸ 1680 végén Nemes János – Bethlen Elek, Henter András és Széki István, valamint a szebeni királybíró és az egyik ítélőmester társaságában – a határvitát kivizsgáló bizottságnak is tagja lett,¹⁷⁹ 1682-ben pedig aláírta a fejedelmi tanács Thökölynek címzett levelét, nyolcadmagával.¹⁸⁰ Ekkor már tanácsostársa volt Haller Pál, Teleki Mihály, Bethlen Gergely és Bethlen Elek, valamint Rhédey Ferenc, Barcsai Mihály és Mikes Kelemen is. A névsor azt mutatja, hogy ekkorra Teleki pártjának legbelső emberei közül már négyen voltak a tanácsban, a korábbi Barcsai–Bethlen János irány szinte teljesen eltűnt, a Barcsai család maradéka, Mihály ellen 1683-ban eljárás indult.¹⁸¹ Az eredetileg Barcsai pártján álló, de 1674-ben Teleki mellé állt Daczó Jánost is ekkor vádolták meg először. Thököly támogatása is szerepelt mind a Barcsai, mind a Daczó elleni vádak között.

A nyolcvanas évekre egyre betegesebb¹⁸² Nemes János többször visszahúzódott a székbe, és naplója szerint ettől kezdve kevesebbet érintkezett az országos elittel. A fejedelem környezetében is ritkábban jelent meg, leginkább csak az országgyűlésen. 1680 februárjában még együtt vadászott Apafival, és beszámolt a deputációval folytatott konzultációkról is. Ugyanekkor ajánlotta be a fejedelmi udvarba a két legidősebb fiát, Jánost és Gábort.¹⁸³ Az 1680-as évek folyamán visszatérő betegségei mellett folytatta a széki mustrákat, részt vett az országgyűléseken, és többször megfordult Bornemissza Anna udvarában.¹⁸⁴ 1683 januárjára annyira megbetegedett, hogy egy későbbi bejegyzése szerint írni sem volt képes. Lehetséges, hogy az 1681-ben érzékelt gutaütés-tünetek okozhattak hosszabb távú károkat.¹⁸⁵ Ezért egyre kevésbé volt jelen a lokális és az országos politikában. Ezt kihasználva Mikes Kelemen mindinkább igyekezett átvenni Nemes feladatait, a lokális elitben pedig egyre nagyobb szerepet kapott – Mikes Kelemen mellett – Mikes rokona, Kálnoki Sámuel és Apor István is.¹⁸⁶ A fejedelem melletti katonai szolgálatokat sem Nemes látta már el, hanem a vicetisztjei.

1683. szeptember 18-án jelen volt II. Apafi Mihály beiktatási ünnepségein.¹⁸⁷ 1684-ben még többet betegeskedett, ekkor Mikes Kelemen és Teleki Mihály meg akarták szerezni tőle a háromszéki főkapitányságot. Első akciójuk az volt, hogy gyanúba keverték Nemest.¹⁸⁸ Cserei és Bethlen Miklós is úgy tudta, hogy ez inkább Teleki Mihály műve volt.¹⁸⁹ Cserei értesülése szerint Teleki azzal vádolta meg Nemest, hogy a székely

¹⁷⁸ EOE. 17. 107.

¹⁷⁹ EOE. 17. 159.

¹⁸⁰ EOE. 17. 247.

¹⁸¹ Nemes János naplója IV. 88.; EOE. 18. 95.

¹⁸² Nemes János naplója 566. 1680. márciusában Nemes kizárólag a köszvényéről írt, ami egyre súlyosbodott. Ekkorra már csak székben vitette ki magát a szántóföldre és a háza elé is. Április második felére a sérve is egyre rosszabb állapotban volt, emiatt elhívta a brassói orvost, Martin Hermant és a brassói patikust is. Májusban eret vágatott magán. 1681. november 6-án a gutaütés tüneteit érezte magán. 574.

¹⁸³ Nemes János naplója 566.

¹⁸⁴ Nemes János naplója 573.

¹⁸⁵ Nemes János naplója IV. 83.: „Mindaddig sulyoson volt az Istennek látogatása rajtam, mely miatt nem írhattam”

¹⁸⁶ Nemes János naplója IV. 84.

¹⁸⁷ Nemes János naplója IV. 91.

¹⁸⁸ EOE. 18. 39.

¹⁸⁹ „akkor ágálja vala Teleki Mikes Kelemen számára a kapitányságot; a fejedelem mond Vajda Lászlónak: „ Vajda uram. Teleki uram Mikes Kelemennek kéri a háromszéki kapitányságot... Teleki szalatt bemenvén a fejedelemhez, elkezd: „Kegyelmes uram, amaz hitvány Nemes János, a mini értem,

szabadság ellen cselekedett azért, hogy sok katonát mentett fel a hadrakelés alól. Ezenkívül azt is felhozta ellene, hogy „Telekit és Mikest »diffamálta«”.¹⁹⁰

1685 őszén Teleki a korábbinál is nagyobb vehemenciával támadt rá Daczó Jánosra és Nemes Jánosra. Ezt Nemes veje, czegei Wass György is így látta: október 26-án arról számolt be, hogy „volt rút disturbium az ország között; az úr Teleki uram, Daczó János uramon rút dolgot tőte el”,¹⁹¹ november 4-én pedig ezt írja naplójában: „Az két úrnak, Teleki uramnak és Mikes uramnak bevádolván hamissan az szegény sógort Nemes János uramat, hogy ő kegyelmeket diffamálta volna, urunkat reá haragítják; urunk udvarából kiküldi, az urak pedig ad tertium ország eleiben certificálják”¹⁹². Cserei szerint „Teleki Mihály nem a székely szabadcságra vigyáz vala, hanem hogy a mentségeseket kicircálja s annak alkalmatosságával mind Daczó Jánost Csíkból, mind a jámbor Nemes Jánost Háromszékről kiheverje. A fejedelem nem vevén eszébe a practi-cát, annuála és Teleki maga mellé Mikes Kelement választván, sok gyülevész szolgálkkal megindulának, elsőben Csíkbán, onnan Háromszékre s Udvarhelyszékre (...), ezer Daczó s Nemes Jánosban sem találtak volna annyi kivetőt, mint az egy Telekiben (...) soha annyi hamis ítélet véghez nem ment Erdélyben annyi idő alatt mint akkor. Valakinek vagy Telekinél vagy Mikesnél kedvessége nem volt vagy őket nem ajándékozhatta, megromlott az a szegény nemes ember...”¹⁹³ Mikes szerepével kapcsolatban némileg túlozhatott Cserei, de Teleki hatalma és befolyása valóban jelentős volt abban az időben.

Érdekes, hogy Nemes János mindezt meg sem említi a naplójában. A támadások ellenére nem mozdították el főkapitánysági tisztségéből – ebben az őt körülvevő általános tisztelet mellett az egyre súlyosodó betegsége is szerepet játszhatott. „Teleki véghez vivé a maga részéről a mit akara, mert a fejedelemnek beárulván a két kapitányokat, mind a két kapitányságot magának megkéré, és a szegény Nemes János a nagy méltatlan gyalázon megbúsulván, a guta megüté, s úgy hala meg” – írta Cserei,¹⁹⁴ de tévesek voltak az értesülései: Nemes János élete végéig főkapitány maradt, és Teleki támadásai előtt is betegeskedett. Már 1687 februárjában olyan rosszra fordult az állapota, hogy a gyermekei meglátogatták.¹⁹⁵ 1688 április 19-én, húsvét másodnapján halt meg végül, egyik veje, czegei Wass György azt is rögzítette a naplójában, hogy délután három és négy óra között.¹⁹⁶

Nemes János sajátos pályát futott be az erdélyi politikában. Noha székelyföldi nemesként szokatlanul magasra emelkedett, valójában mindig megmaradt hivatalnoknak, aki a naplója és a levelezése szerint sem törekedett ennél jelentősebb szerepre. Egész életét jellemezte, ahogyan Bornemissza Anna még 1671-ben említést tett róla: „Nekem is írt vala Nemes János uram, de én bizony választ sem írtam, nem is írok követnek.”¹⁹⁷ Noha

megbolondult, Háromszéket nem tudja igazgatni: szükség ha Nagyságod provideál reájok, s más kapitányt practicál elejekben; én pedig alkalmatosabbat nem tudok Mikes Kelemennél, a ki Nagyságodnak mely hűségesen hasznoson szolgálja Béldi Pál rebelliójában, Nagyságod maga jól emlékezhetik reája.”: Kazinczy Gábor (kiadó): Nagyajtai Cserei Mihály históriája. Pest. 1852. 149.

¹⁹⁰ EOE. 18.

¹⁹¹ Monumenta Hungariae Historica II. Scriptores-Írók. Nagy Gyula (közli): Monumenta Hungariae Historica 2. Scriptores 35.: Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVIII. századokból. III. (Budapest, 1896) Czegei Vass György naplói. 47.

¹⁹² Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVIII. századokból. III. (Budapest, 1896) Czegei Vass György naplói. (továbbiakban Czegei) 49.

¹⁹³ Cserei. 152-153.

¹⁹⁴ Cserei. 153.

¹⁹⁵ Czegei. 63.

¹⁹⁶ Czegei. 71.

¹⁹⁷ TML. V. 632.

köztisztelet övezte, a vezető pozíciót sosem kívánta, ahogy kezdeményezni sem szeretett. Inkább a mértéktartó óvatosság és a másokhoz való igazodás határozta meg a jellemét.

Nemes János, a diplomata

A jó természetű Nemes János, aki mindenkivel megtalálta a közös hangot, korán kezdte a diplomáciai karrierjét. Már 1651-ben részt vett abban a küldöttségben, amely I. Rákóczi György fejedelem kisebbik fia, Zsigmond számára Krossenből hozott feleséget, Pfalzi Henrietta személyében, és jelen volt a menyasszony szülőhelyén rendezett jelképes esküvőn, illetve a nagy pompával megtartott sárospataki lakodalmon is.¹⁹⁸ De ezeken a jelentős alkalmakon még csak úgy vett részt, mint ifjú, akit tanulni vittek magukkal a főurak.

1667. április 21-én a gyulafehérvári országgyűlésen Nemes János kényes követi feladatot kapott. A történetnek az volt az előzménye, hogy Zólyomi Miklós, aki Hunyad váráért pereskedett, miután számára hátrányosan ítélt a bíróság, megpróbálta feltámasztani török kapcsolatait, hogy nyomást gyakoroljon az erdélyi elitre, ezért először a váradi pasához menekült, majd onnan a portára. Mivel Zólyomi támogatókra talált a törököknél, Erdélynek is képviselnie kellett a maga érdekeit vele szemben. Ráadásul Zólyomi egy idő után családja további birtokai is visszakövetelte, többek között Gyalu várát, amelyet Bánffy Dénes kapott meg. Apafi kész lett volna más birtokkal kárpótolni Bánffyt, de ő azt nem fogadta el. A helyzet külső és belső feszültségeket keltett, ezért Apafi úgy látta,¹⁹⁹ hogy a kérdést egy főkövetnek kell megoldania.²⁰⁰ Így került be Nemes a diplomáciába, rögtön főkövetként.²⁰¹

A követjárásról fennmaradt Nemes János naplóbejegyzése, és a rendkívül részletes követjelentése is, amelyben minden részletre kiterjedő alapossággal tájékoztatta a fejedelmet mindarról, ami Portán történt,²⁰² és ami a kihallgatásokon elhangzott. A követség több mint fél éven át tartott, ennek során Nemes igyekezett Erdély, illetve a fejedelem érdekeit képviselni az igazát kereső és a Portára menekült Zólyomi Miklóssal²⁰³ szemben.²⁰⁴ Így írt erről 1667. május 6-ai jegyzetében: „[a]z méltóságos fejedelem Apafi Mihály uram ő nga parancsolatjából a nemes Erdély országa impositiójából, az nemes Zólyomi Miklós beszökése alkalmatosságával fennforgó veszedelmes állapotoknak Isten kegyelmességéből lecsendesítésére indultam Isten segítségéből a győzhetetlen hatalmas török császár kapujára hidvégi házamból, kit Isten boldogítson szent fiaért, amen”.²⁰⁵

A korábbi erdélyi portai diplomáciához képest fontos újdonság, hogy itt nemcsak arról van szó, hogy egy belpolitikai konfliktust követően jogorvoslatot keresett egy fellázadt nemes, akinek a birtokát elvette a fejedelem, hanem hogy a Portán is komolyan vették a követelését, és Nemes Jánosnak hosszú hónapjaiba került a helyzet rendezése. A feladat

¹⁹⁸ Kármán Gábor: Die beiden Hochzeiten des Zsigmond Rákóczi: Die Selbstdarstellungsmöglichkeiten des Fürstentums Siebenbürgen in Rahmen der dynastischen repräsentativen Öffentlichkeit Mitteleuropas nach dem Dreißigjährigen Krieg. In: Geteilt - Vereinigt: Beiträge zur Geschichte des Königreichs Ungarn in der Frühneuzeit (16.-18. Jahrhundert). Hrsg. Csaplár-Degovics, Krisztián-Fazekas, István. Berlin, 2011. 303-328.

¹⁹⁹ TML. IV. 139-140.: Apafi Mihály levele Teleki Mihálynak 1667. július 2-án Radnótról.

²⁰⁰ TML. IV. 114.

²⁰¹ EOE. 14. 39, 257, 260-261.

²⁰² EOE. 14. 270-274. Nemes dramatizált leírást készített a kihallgatásáról, amiben az utolsó szóígg rögzítette az általa folytatott párbeszédet.

²⁰³ Bíró Vencel: Erdély követei a portán. Kolozsvár. 1921. 76.

²⁰⁴ Nemes János naplója 386.

²⁰⁵ Nemes János naplója 397.

kényes voltára²⁰⁶ utal, hogy szokatlanul részletes volt Nemes követjelentése: minden félmondatra aprólékosan kitért benne.²⁰⁷ Drinápolyban a kipróbált diplomata, Rosnyai Dávid²⁰⁸ és Baló László is segített Nemesnek.²⁰⁹ A Zólyomi-ügy végül elcsendesedett,²¹⁰ Nemes sikeres tárgyalásai nyomán a porta haragja elült, és Apafi megígérte Zólyominak, hogy visszaadja Hunyadot.²¹¹ Az erdélyi elit és Apafi, de még Nemes János is tartott attól, hogy a jó portai és török kapcsolatokkal rendelkező Zólyomi meg akarja szerezni a fejedelmi címet, de ez pusztán rémhírnek bizonyult.²¹² Nemes a legtöbb levelet a fejedelmen kívül Telekinek írta, aki sürgette is folyamatosan, hogy minden hírt küldjön el neki.²¹³ Nemes higgadtsága és gyors helyzetfelismerése minden bizonnyal sokat segített az ügy rendezésében.²¹⁴

Apafi fejedelem és a diplomáciát irányító Teleki Mihály,²¹⁵ illetve Bornemisza Anna fejedelemasszony elégedett lehetett Nemes János munkájával, mert ezt követően az Eperjesre induló küldöttségbe is beválasztották a háromszéki főkapitányt.²¹⁶ Ekkor Nemes Teleki Mihály, Kapy György és Virginás István követ társa lett. Ő maga úgy írt erről 1669. április 15-én, hogy „parancsolta a tanács a mi kegyelmes urunkkal ő ngával együtt, hogy Eperjesre a tractára menjek”.²¹⁷ Eperjesen a bécsi kormány küldöttjei mellett Johann Rottallal és Zrínyi Péterrel is találkozott.

A fejedelem annyira megbízott Nemes János diplomáciai jártasságában, hogy 1671-ben – azt követően, hogy Daczó János és Szilvási Bálint²¹⁸ nem boldogult a bonyolult követi feladatokkal – újra megtette főkövetnek.²¹⁹ Ez alkalommal is kényes feladatot bízta rá.²²⁰ A váradi pasa, Kücsük Mehmet, akivel Erdélynek már korábban is számos konfliktusa volt, Várad mellé bizonyos Kolozs, Szolnok és Doboka vármegyei falvakat is magának követelt.²²¹

Egy év múlva is kapott a Portával kapcsolatos diplomáciai feladatokat Nemes János.²²² 1671-re közel került Teleki Mihályhoz,²²³ aki február 3-án Thököly Imrével, Csernel

²⁰⁶ TML. IV. 114: „De urunk ű nagysága mingyárt parancsolt levele által Nemes Jánosnak, hogy csak continuálja útját s instructiója szerint járjon el az dologban ű kegyelme.”

²⁰⁷ Okmánytár 4:360.

²⁰⁸ Nemes János naplója 396.

²⁰⁹ TML. IV. 152-153.: Rosnyai Dávid levele Teleki Mihálynak Drinápolyból 1667. július 28-án.

²¹⁰ TML. IV. 140.: Nemes János követségének kérdéseit mind a fejedelem, mind Teleki Mihály egész köre levelezésben tárgyalta meg. Naláczy István is folyamatosan tájékoztatta Telekit a követek üzeneteiről.

²¹¹ EOE. 14. 48.

²¹² TML. IV. 204-205. Naláczy István levele Teleki Mihálynak 1667. október 20-án: „Nemes János olyat is ír, hogy ő tart attól, valamiformán a végbeliek meg ne nyerjék Zólyomi fejedelemségét.”

²¹³ TML. IV. 191-192.:

²¹⁴ TML. IV. 191: „Itt, Uram, csak valóban állhatatlan állapot vagyom; egy nap ha valakinek

nagy summa pénzért tisztet adnak, másnap aki többet ad érette, annak adják.” Nemes János levele Teleki Mihálynak 1667. szeptember 10-én Drinápolyból

²¹⁵ TML. III. 132.

²¹⁶ EOE. 14:59.

²¹⁷ Nemes János naplója 404.

²¹⁸ Nemes János naplója 531-533.

²¹⁹ Nemes János naplója 531-532.; Bíró Vencel: Altorjai gróf Apor István és kora. Kolozsvár. 1935. 132.

²²⁰ EOE. 15:18, 23.

²²¹ EOE. 15. 22.

²²² EOE. 15:41-46.

²²³ TML. IV. 494. Teleki 1668-tól számos levelében emlegette a feleségének és Naláczy Istvánnak is, hogy Nemes Jánossal van együtt követségben, vele utazik stb.; kapcsolatukat közvetlennek és közelinek írva le.

Pállal és többekkel együtt meglátogatta.²²⁴ 1677 folyamán ismét felmerült, hogy Nemest követséggel bízzák meg, de végül Kapi Györgyöt küldték a Portára.²²⁵ 1678 őszén Teleki újabb követségi feladatra ajánlotta, de végül ebből sem lett semmi. Nem tudni a forrásokból, hogy ezeket a megbízatásokat Nemes mondta vissza, vagy csak végül mást választottak helyette.²²⁶ Lehetséges, hogy már ekkor is betegeskedett, a naplójában ugyanis időnként utalt a gyengélkedéseire, 1679-ben pedig már súlyos betegségéről írt Telekinek.²²⁷ Ennek ellenére 1686 decemberében újabb követséget vállalt, igaz, hogy csak Szatmárra, ahol Caraffával kellett tárgyalnia.²²⁸ A helyzet komoly diplomáciai készséget igényelt, ugyanis Caraffa követelte, hogy engedjék át Huszt, Kővár és Somlyó várait a német katonáknak.²²⁹ Nemes és követő társa, Bálinti Zsigmond viszont csak ideiglenes szerződést tudott kötni Caraffával, ennél többet nem érhetek el az adott helyzetben. Az eredményt a főurak kudarcnak tekintették, és Nemest okolták érte.²³⁰

A legutolsó, kudarcos vállalkozás ellenére azt látjuk, hogy noha Apafi nem használta Nemes Jánost folyamatosan a diplomáciában, több kényes és az ország számára fontos probléma megoldását bízta rá, és Nemes ezekben a tárgyalásokban érvényesíteni tudta joviális és békére törekvő alkatát. Jelentős tekintélyre tett szert: Gyulay Ferenc egy évvel később úgy vélekedett a Caraffával folytatott tárgyalásairól írt jelentésében, hogy az általa elért eredménynél Nemes sem tudott volna többet elérni.²³¹ Diplomataként alapos volt, precíz jelentéseket írt a követjárásairól, igyekezett minden főurat kimerítően tájékoztatni. Ebben a szerepben is megmaradt közszolgaként. Apafi időnként még meg is rótt a túl széleskörű híradásáért: „Valóban haragszik urunk Nemes János uramra, hogy miért írt az több uraknak, hiszem elég, ha ű nagyságának megírta, ne irkált volna annyi felé.”²³² Noha főkövet volt, végig megmaradt utasításokat követő diplomatának.

Nemes János, a református nemes

Nemes János mindamellett hogy művelt és tehetséges diplomatának számított, felekezetét támogató, öntudatos református volt.²³³ Hüen tükrözi elmélyült reformátusságát naplója gazdag hitvallásos, imádságos anyaga. Az imádságok a nem túlzottan bőbeszédű vagy önreflexív dokumentum év eleji és év végi bejegyzéseiben találhatók. Ezek a vallásos szövegek az évek előrehaladtával hosszabbodtak, és időnként igencsak költőivé váltak: Nemes jól vegyítette az aktuális eseményekre való hivatkozást a korban népszerű imádságos hagyománnyal. Sajátos, megtérésközpontú kálvini nyelvet

²²⁴ Nemes János naplója 528.

²²⁵ Nemes János naplója 558.

²²⁶ TML. VIII. 293. „Ha az mi kglis urunk ő nga az magyaroknak segíteni akar, az Lengyelországban való küldést ő nga el ne mulassa. Nemes János uram jó lenne oda, Maramarosból könnyen hat nap oda mehet, az hol most az király vagyon.” Teleki Mihály levele Rhédey Ferencnek 1678. október. Kővár.

²²⁷ TML. VIII. 563-564.

²²⁸ Czegei. 59.

²²⁹ EOE. 19. 5, 80.

²³⁰ EOE. 19. 12.

²³¹ EOE. 19. 210.

²³² TML. V. 643.

²³³ Hídvégi Nemes János a sepsiszentgyörgyi Daczó Jánossal együtt a korszak azon székely nemesei közé tartozott, akik aktívan támogatták a saját felekezetüket, sőt részt vett abban a többségében székely nemesekből álló csoportban is, amely felekezeti alapon szerveződött, és amelynek Bethlen Miklós lett a vezetője, aki benősült a székely elitbe úgy, hogy a házasság „szerzője” éppen Nemes János volt, hiszen nemcsak bemutatta Bethlennek Kún Ilonát, de a lakodalomban is főszerepet játszott (vö. 29. jz.).

használt, imádságainak szövege jól mutatja puritán műveltségét, bibliai ismereteit, a református teológiában való jártasságát.

Az sajnós iskoláiról nincsen információink, csak feltételezhetjük, hogy sok más székelyföldi társához hasonlóan a nagyhírű marosvásárhelyi kollégium, vagy esetleg a gyulafehérvári iskola diákja volt. A vásárhelyi kollégiumban abban az időben elsősorban olyan tanárok tanítottak, akik diákként a puritán szemléletű Martonfalvi Tóth György környezetében nevelődtek.²³⁴ Bár Martonfalvit mint Amesius legjelentősebb tanítványát tartjuk számon,²³⁵ még az ő teológiai felfogásában is egyszerre volt jelen az ortodox és a puritán szellemiség. A puritán kegyesség nyelvhasználata – talán Martonfalvi tanítványai, talán a népszerű váradai Biblia hatására – akkoriban rendkívül széles körben elterjedt: azok is alkalmazták, akik teológiai értelemben nem sorolhatók a puritanizmus követői közé. A 17. század második felében a puritán hatás ott is érezhető volt az erdélyi társadalomban, ahol a puritán szellemiség nem jellemezte az emberek életét vagy politikai cselekvését.

Az 1651-ben megkezdett napló kezdetben nem tartalmazott évkezdő és évzáró imákat. Az 1651-es lakodalom utáni hálaadás és a szerencsés hazajövetelért való könyörgés volt az első imádság a naplóban.²³⁶ „Uram Isten! Ki feljövételünket békességessé tevéd, könyörgők felségednek, visszamenetelünket is áld meg üdvességes áldomásiddal.” A szerencsés hazatéréiséért egy még hosszabb imában adott hálát a naplóíró: „Uram Isten nagy hálakat adok én tenéked hogy engemet az én könyörgésemben meghallgattál és az én utaimban oltalmazd alá vévén, mindenféle gonosz veszedelemtől megőriztél, oltalmaztál és immáron házamba is béhoztál.”²³⁷ Ez utóbbi imádság erősen könyvízü, az imádságos könyvek szokásos szófordulatait alkalmazza. A fejedelmi menyegző leírása után pár éven keresztül jóval kevesebbszer és rövidebben ír a naplóba.

A naplóbejegyzéseket valószínűleg utólag látta el napi dátummal, és jellegzetes módon, felsorolásszerűen rögzítette az eseményeket. Az országos politika eseményeit tekintette a legfontosabbaknak, illetve azokat az országos történeteket, amelyekhez köze volt. Emellett természetesen a családjában bekövetkezett változásokat is megemlíttette, előszeretettel írt a maga vagy a rokonsága, ismerősi köre utazásairól. Érdekes viszont, hogy mindössze fél mondatot szánt saját esküvője megörökítésére, mintha valami jelentéktelen, közömbös esemény lett volna.²³⁸

Az első, személyes érzelmeket tükröző bejegyzésében, melyre Sára nevű kislánya születése, keresztelése és négy nappal későbbi halála késztette, már találunk Istenre való utalásokat.²³⁹ A rövid bejegyzésekben az 1655-ös évtől kezdenek feltűnni és sűrűsödni az „Isten kegyelmességéből” és ehhez hasonló vallásos szófordulatok. 1656 az első év, amelynek végén lejegyez egy rövid imádságot. Ekkor – akárcsak a következő év végén –

²³⁴ Csorba (2001) 4:576-593. A Martonfalvi-tanítványok és a református pietizmus szellemi horizontja IRODALOMTÖRTÉNET 82 : 4 pp. 576-593. , 18 p. (2001)

²³⁵ William Ames, a puritán hite miatt Angliából menekült tanár, a franekeri egyetem híres professzora magyar diákok sorát tanította és ismertette meg velük a puritán gondolkodást.

²³⁶ Nemes János naplója 238.

²³⁷ Nemes János naplója 238-239.

²³⁸ Nemes János naplója 242. A menyegzője első feleségével, Pápay Annával 1653 május 20-án volt Bánffyhunyon. Sem itt, sem korábban a lánykérés alkalmával nem írta le a felesége nevét sem, ami utalhat arra, hogy a naplót csupán saját használatra a legszemélyesebb megörökítés szándékával jegyezte le.

²³⁹ Nemes János naplója 243.: „Estve nyolcz órákor adott az úr Isten a feleségemnek egy kis leánykát, melyet mingyárast megkereszteltem Sárának, az melyért áldassék az urnak neve mindörökkön örökké. Martius 4. Délután 4 és 5 óra között mulék ki e világból az én szerelmes kis leányom Nemes Sára. 15. Temettetem el az édes kis leányomat Sárát az oltszemi templomba.”

még csak egy rövid latin formulával zárta az évet.²⁴⁰ Az 1657-es esztendő mellé utólag írta oda, hogy szomorú volt. Nemcsak a lengyel hadjárat kudarca miatt, amelyen ő maga nem vett részt, hanem a családjában megélt veszteségek okán is. Közel egy időben veszítette el Éva nevű kislányát és György nevű újszülött kisfiát. Kissé még hosszabb és személyesebb kegyes mondatokat jegyzett le a temetésük kapcsán.²⁴¹ Az 1658-as évet kezdte először fohással, még mindig latinul: „In nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti.”²⁴² Gyermekai születését egyre több imádsággal és kegyes utalással köszöntötte. 1658. április 14-én, virágvasárnap, Elek nevű kisfia születésekor ezt írta: „Adott Isten ő felsége feleségemnek egy kis fiat Eleket, kit az úr Isten éltesen s neveljen nevének dicsőségére s lelkének üdvességére.”²⁴³

Az első hosszabb, év végi imádság 1659-ben került a naplóba.²⁴⁴ „És így végeződék el ez esztendő, melyben Isten ő felsége igaz itéletből mind országunkban s mind országunkon kívül valóban a mi kezünknek munkája szerint fogyata, s ostorozza, pusztítja és rontja; de mégis ő felsége irgalmasságát rajtunk fenntartotta s teljességgel mindenestől a mi érdemünk szerint e földről ez egyuttal el nem törle várván megtérésünket.”²⁴⁵ A szöveg egyrészt konkrét eseményekre reflektál, vagyis nem csupán formulák gyűjteménye, másrészt tökéletes protestáns hitvallás. Ugyanilyen konkrét az 1660-as évet záró ima szövege is, ez viszont egy kötött mondattal végződik: „És így végeződék el az 1660-dik esztendő is, mely lőn valóban nyomorúságos, változó és veszedelmes. Ebben esék Várad is török kézre az egész kereszténységnek nagy kárára s veszedelmére. Laus deo et gloria in secula seculorum amen.”²⁴⁶

Az 1661-es esztendő első napján már évkezdő fohászt is írt Nemes János, mégpedig a hírek közé beágyazva: „Mely új esztendőben kezdendő új directió alatt újítsa meg Isten a mi megromlott, s utolsó veszedelemhez közelített országunknak is elveszett békességét szent fiánai érdemeiért, amen.”²⁴⁷ A következő években, talán a folytonos küzdelmek és bizonytalanság miatt, jóval rendszertelenebben vezetett naplót, a fohások is elmaradtak, az 1663-as év azonban újra imádsággal kezdődik: „Úr Isten a te nevednek dicsőségéért az új esztendőben újítsd meg a mi napjainkat, mint vala régenten, virraszd fel a te békességednek kegyelmét mi rajtunk, hogy mindörökké néked tulajdonítsunk dicsőséget, amen.”²⁴⁸ Úgy látszik, helyreállt a naplóvezetés korábbi rendje, az év végét is imával fejezte be: „Es így végeződék el az 1663-di esztendő is, melyet hogy Isten ő felsége valamivel az előbbieknél csendesebben engede eltöltenünk, áldott legyen szent neve érette. Ő felsége a következő új esztendőnek minden részeit idvességel lelki, testi áldásával megkoronázza szívből és tiszta lélekkel imádjuk érette amen amen.”²⁴⁹ Ez a pár sor kevésbé reflexív vagy konkrét, inkább a formulákra építő imák közé sorolható. Nem úgy az 1664-es évet lezáró imádság szövege, amelyben nagyon személyesen és konkrétan reagált az eltelt idő eseményeire: „És így végeződött el az 1664-ik esztendő is sok

²⁴⁰ Nemes János naplója 246: „Laus deo et gloria semper”

²⁴¹ Nemes János naplója 246-247.: „temettettem el az én édes gyermekimet Nemes Györgyöt és Nemes Évát egy koporsóban a hídvégi nagyobbik templomban az asztal alá, a boldog feltámadásnak jó reménysége alatt, kit a felséges Isten engedjen mindnyájunknak fiáért Jézusért.”

²⁴² Nemes János naplója 248.

²⁴³ Nemes János naplója 249.

²⁴⁴ Nemes János naplója 256.

²⁴⁵ Nemes János naplója 256.

²⁴⁶ Nemes János naplója 263.

²⁴⁷ Nemes János naplója 375.

²⁴⁸ Nemes János naplója 382.

²⁴⁹ Nemes János naplója 385.

nyomorúsággal; és táborozással mindazonáltal mégis láttatik az elmúlt esztendő valamivel csendesebbnek az előtt elmúlt egy néhány esztendőknél, mert sem ellenség nem volt országunkban, sem magunk országunkon kívül nem hadakoztunk, melyért tulajdonítsunk egyedül az Istennek dicsőséget és méltóságot és könyörögjünk nagy ájtatos buzgósággal s alázatos szívvel, hogy a következő esztendőt annál is békességesebbé, csendesebbé s bővebbé tegye szent fiáért, az úr Jézus Krisztusért, amen amen amen.”²⁵⁰ Az ámenek háromszori ismétlése, és maga a szöveg is arra enged következtetni, hogy Nemes János jobban átélte a leírtakat, mint általában.

Az 1668-as év végi fohász komoly biblikus ismeretekről tanúskodik: „Így végeződék el Isten kegyelmességéből az 1668-ik esztendő, melyben Isten ő felsége igaz ítéletéből a proféczia szerint a mi bűneinkért kiszabadítás az ő lenit és gyapját, a mi kezünkől elvevé a mustot divatjából, kiért áldassék az ő neve, hogy mégis teljességgel éhel halásra nem hagna, amen.”²⁵¹ Az 1660-as évek végére az évkezdő fohászok is általánossá váltak. Ezek önreflexió nélküli, csupán formulákra épített mondatok voltak, inkább az évet záró imákban utalt Nemes a történetekre, és fogalmazott saját szavaival. Kivételt képez az 1672-es évkezdő fohász, amelyet portai követként vetett papírra, és amelyben biztonságos hazatérésért imádkozott: „Úr Isten, ki igaz, de egyszersmind igen irgalmas vagy, noha mi tőled semmit nem érdemlenénk, mert igen bűnösök vagyunk, de kérünk tégedet fiadnak nevében, áld meg ez új esztendőt békességgel, bővességgel. Minket is ez új esztendőben ujíts meg mind testünkben s lelkünkben s vigy ki innen e pogány nemzetség közül a mi édes hazánkba, hogy szerelmesinkkel és jóakaróinkkal együtt a te házában dicsérhessünk tégedet, amen.”²⁵²

Az 1670-es évek folyamán Nemes egyre bővebben írt, és több alkalommal is tökéletes református hitvallást fogalmazott meg a bejegyzéseiben. 1673 januárjában szintén hosszú és protestáns hitelveket felmondó fohással kezdte az esztendőt: „Nagy kegyelemmel és irgalmassággal bővölködő szent úr Isten! ne nézzed a mi sok bűneinket, hanem ingyen való kegyelmességéből áld meg ez új esztendőt mindenféle bővességgel, minket is ez új esztendőben lelki, testi békességgel, egészséggel, csendes lelkiismerettel, hogy tégedet ez életben kezdet, szerént a következőben vég nélkül dicsírhessünk, áldhassunk és felmagasztalhassunk amen.”²⁵³ Ugyanezt a teológiai tudatosságot találjuk az 1674-es évkezdő fohászban is, amelyben a kegyelem ingyenességét hangsúlyozza: „Úr Isten alázatosan kérem felségedet, ne nézzed sok bűneinket s a te áldásoddal való gonoszúl élésünket, hanem ingyen való kegyelmedből áldj meg minket az új esztendőben lelki s testi ajándékokkal, hogy élhessünk nevednek dicséretére s lelkünknek idvösségére amen.”²⁵⁴ Ugyanebben az évben készítettett első feleségével, Pápay Annával együtt szószéket a hídvégi templomba, amiről a naplóban nem tesz említést.

Nemes János előszeretettel használt bibliai hasonlatot az élet minden területére vonatkozóan. 1677. március 27-én például úgy jellemezte Daczó János egyik kudarcát, hogy „úgy járt, mint aki örömmel vitte ki a magot és sírva jött haza az aratásból”.²⁵⁵ 1674 júniusában halt meg Nemes első felesége, Pápai Anna, és júliusban temettette el. Szeretett felesége halálát és temetését követően kegyes mondatokat írt le, különösen a temetés után lejegyzettek utalnak tudatos református gondolkodásra. „Idevzültként” említi a feleségét:

²⁵⁰ Nemes János naplója 388.

²⁵¹ Nemes János naplója 403.

²⁵² Nemes János naplója 532.

²⁵³ Nemes János naplója 536.

²⁵⁴ Nemes János naplója 539.

²⁵⁵ Nemes János naplója 556. Utalás a Zsoltárok könyve 126. részének 5-6. versére. A kortársak közül még Bethlen Miklós utalt ilyen szabadon bibliai szövegekre.

„Temettetem el idvezült édes feleségem, Pápai Anna testét, kit nyugoszszon Isten ő felsége az itiletnek ama napjáig.”²⁵⁶ Az ingyen kegyelem, az üdvbizonyosság és a hálából való élet gondolata éppúgy megjelent imádságaiban, mint Isten dicsérete „félelemmel és rettegéssel”.²⁵⁷ Ugyanebben az évben készítettett szószéket a hídvégi templomba, az építetők között az felesége nevét is feltüntetve. Érdekes, hogy erről a naplóban nem tett említést.

1676 februárjában Nemes János másodszor is megnősült. Ekkor már egy özvegyet akart elvenni, és a felekezeti különbségek ellenére a katolikus brenhidai Huszár Borbálát, Torma György özvegyét vette feleségül. Az esküvő kapcsán naplóbejegyzésében ezt kívánta az arának: „Isten életét nyujtsa, elméjét világosítsa, hogy csendes életet élhessünk Isten dicséretére s lelkünk idvességére, melyet cselekedjék fiáért, az Úr Jézus Krisztusért, amen”.²⁵⁸

1676-ban a szerveződő Thököly felkelésről úgy vélekedett, hogy a magyarság megsegítését a fejedelemség református főurai szorgalmazták: „Végeztük el, kik ott voltunk Fehérvárott igaz reformátusok, hogy meg kell segilleni a magyarokat.”²⁵⁹ Gondolkodásában már viszonylag korán összekapcsolódott a reformátusság és a magyarság védelme, támogatása. 1676 októberében pedig kifejezetten hangsúlyozta, hogy a magyarországi felkelők támogatását csak a reformátusok csoportja szorgalmazta, az unitáriusok és a katolikusok nem. Így vélekedett: „Ha Isten nem könyörül rajtunk, csak utolsó veszedelem követ benünket, kivátképen minket reformatusokat. Isten kegyelmére bizván magunkat mi reformatusok azon egyeztünk meg ha ki szabad akarátja szerint el akar menni, menjen el, de a catholicusok és az unitáriusok nem egyeztek velünk ebben.”²⁶⁰ Ennek az évnek végén, amikor megbetegedett és eret vágatott magán a gyulladás érdekében, ezt írta: „Vettem purgatiot magamhoz, mely is Isten után igen használt.”²⁶¹ Az, hogy az orvosi kezelés általi javulásáról úgy beszélt, mint ami „Isten után” használt neki, jól érzékelteti mély személyes hitét, és hogy Istent minden dolgok elsődleges formálójának tekintette.

1681. november 6-án a kissé túlérzékeny, de valóban beteges Nemes a gutaütésnek „némely speciesit” érezte magán, de ezt is Istentől fogadta: „Isten ő felségének igaz itéletiből” lett rosszul.²⁶² A puritán tanítóktól tanult nyelvezet precíz használatát mutatja a megtérés rendkívül gyakori emlegetése és annak a hangoztatása, hogy Isten megbüntet, de mégsem a bűneik szerint bánik a híveivel: „Áldott legyen az ő felsége neve, hogy mégis nem büntetett minket a mi bűneink szerint, hanem ingyen való kegyelméből mérsékelte meg csapását, várván megtérésünket ő felsége, kire segiljen ő felsége szent lelkének általa, amen.”²⁶³ Az 1677-es Béli-féle összeesküvés évének végén írt imádságában az általános bűnbánat sorai mellett konkrét bűnöket is felsorolt, amikor az „egymás ellen költött sok hamis hírre” utalt.²⁶⁴ Nem világos, hogy ezt illetően magát is okolta-e Nemes, de egyértelmű, hogy Béli Pál és társai tragédiájában meglátta a sok hamis vád szerepét, még ha ő maga Apafi fejedelem pártján maradt is.

²⁵⁶ Nemes János naplója 541.

²⁵⁷ Nemes János naplója 548.: „Téged tisztelheünk félelemben és rettegésben”

²⁵⁸ Nemes János naplója 549.

²⁵⁹ Nemes János naplója 553.

²⁶⁰ Nemes János naplója 554.

²⁶¹ Nemes János naplója 554.

²⁶² Nemes János naplója 574.

²⁶³ Nemes János naplója 555.

²⁶⁴ Nemes János naplója 560.

Nemes János naplója egészében minden eseményt, saját betegségeit is, Isten kegyelmének tekintett. Rendszeresen járt templomba, még betegen is folyamatosan hallgatott prédikációt. Valószínűleg volt udvari lelkésze, de érdekes módon nem említi meg név szerint. Hogy fontos volt számára a reformátussága, arra nemcsak szóhasználatából és imádságai teológiai tartalmából következtethetünk, de abból is, hogy „igaz reformátusnak” tartotta magát. Fohászaiban bőségesen használt puritán fordulatokat, és szabadon alkalmazta őket a saját helyzetére. Fontos élmény volt számára az úrvacsoraosztás – ezeket az alkalmakat naplójában is mindig megemlítette.²⁶⁵ Naplójából egyértelműen kitűnik a református egyház iránti elkötelezettsége, és ez a második feleségétől született Mátyás nevű fiát is jellemezte: Nemes Mátyás az udvarhelyi református gyülekezetek kurátora és az udvarhelyi református gimnázium inspektora volt, és bőkezűen támogatta az egyházát.²⁶⁶

Nemes Jánost 1665 májusában azok között az erdélyi főurak között találjuk, akik jelentős adománnyal segítették az enyedi kollégiumot,²⁶⁷ ahová ő a fiait járatta.²⁶⁸ Enyedet és Enyeden tanuló fiait sokszor emlegette a naplójában. A birtokaihoz tartozó református templomokat renováltatta, ezek közül a hídvégi és a fiatfalvi templom építéséről is szót ejtett.

1673. augusztus 16-án Nemes János benne volt abban a bizottságban – Daczó Jánossal, Damokos Tamással és Daniel Istvánnal együtt –, amely a kálnoki templomot a reformátusok kezébe adta.²⁶⁹ 1676. május 29-én Brassóban kellett segítenie a „magyar eklézsiát”, hogy újra legyen prédikátora.²⁷⁰ 1680 májusában közbenjárt annak érdekében, hogy a brassói „orthodoxa”, azaz református közösségnek templomhelyet adjanak a városban.²⁷¹ 1681. május 12-én a kökösi református gyülekezetnek próbált meg templomnak és parókiának való helyet kérni, de a település unitárius többsége ezt visszautasította.²⁷²

A napló elejtett megjegyzéseiből tudhatjuk, hogy Nemes János jó kapcsolatot ápolt a hídvégi református lelkészekkel, akik közül kettőt név szerint is megemlített. 1657-ben Hídvégre vitte Vásárhelyi Istvánt²⁷³ egy Bakonyai Mihály nevezetű idősebb lelkész²⁷⁴ helyére.²⁷⁵ Bakonyai Hídvégről Zalánba költözött. Nincs adatunk arról, hogy ott továbbra is prédikátorként működött-e, csak annyit tudunk, hogy Nemes 1658 februárjában oda ment, hogy jelen legyen hídvégi lelkésze, Vásárhelyi István lakodalmán, aki Bakonyai Mihály lányát vette feleségül.²⁷⁶

Nemes János, akinek Oltszemen is volt birtoka, első gyermekét, Sárát az oltszemi templomba temettette,²⁷⁷ míg második és harmadik gyermekét, Györgyöt és Évát, a

²⁶⁵ Nemes János naplója 570.

²⁶⁶ RNL-KIg. Fond Fam. Beldi (Béldi család levéltára) 1602-1838.Nr. 324. 36.

²⁶⁷ EOE. 14. 99.

²⁶⁸ Nemes János naplója 541. Jankó nevű fiának Enyedre küldését többször említi. 1674. augusztus 8: „Küldöttem el Jankót a fiamot ki Enyedre”

²⁶⁹ Nemes János naplója 538.

²⁷⁰ Nemes János naplója 551.

²⁷¹ EOE. 17. 94-95.

²⁷² Nemes János naplója 571.

²⁷³ Kézdivásárhelyi P. Istvánnal lehet azonos, aki 1642-ben iskolamester volt Feltorján. Adalékok Háromszék iskolatörténetéhez. Közzéteszi Coroi Artúr. Kolozsvár. 1998. 18.

²⁷⁴ Bakonyai Mihály azonos lehet azzal a Bakonyai Mihály nevű prédikátorral, aki 1618-ban Étfalván volt lelkész.: Coroi 1998: 17.

²⁷⁵ Nemes János naplója 247.

²⁷⁶ Nemes János naplója 249.

²⁷⁷ Nemes János naplója 243.

hídvégi református templomba, az úrasztala alá.²⁷⁸ Második felesége, Huszár Borbála nem volt református, viszont – mint már említettük – a tőle született fia, Mátyás jeles támogatójává vált a református egyháznak. Nemes szorgalmazta az unitáriusok és szombatosok áttérését a református hitre. 1677. április 22-én Nagyajtán részt vett Donát István háromszéki nemes három lányának keresztelőjén, akikről azt írta, hogy „lábokon mentenek mind az hárman az keresztvíz alá”.²⁷⁹

Nemes főkapitányként Háromszék református elitjének is vezetője lett, azonkívül országos szinten is szoros kapcsolatot épített ki a református elit több csoportjával. Elsősorban Naláczy Istvánnal,²⁸⁰ Apafi Mihály fejedelem jobbkezeivel, de kivívta Bethlen Miklós és apja megbecsülését is. Ahogy azt már az előző fejezetben is jeleztük, Bethlen Miklós későbbi kancellár, az egész erdélyi református elit legjelentősebb alakja több ízben is megemlítette Nemest az önéletírásában.

Nemes Jánosnak szerepe volt Bethlen Miklós első házasságának létrejöttében, ugyanis elkísérte Bethlent, amikor az feleségül kérte a szintén református székely Kún Ilonát. „Elmenék én azért Nemes Jánossal Bodolára való szándékkal Brassóba – írja Bethlen Miklós –, hol is azelőtt soha nem voltam; atyám és egyéb tekintetekért a szász szomszédok igen jó szívvel láttak s tartottak. Ott Brassóban megtudók bizonyosan, hogy a Béli kisasszony Vargyason Daniel Ferencné keze alatt vagyon, nem az atyja és anyja neveli; erre nézve én Bodolának feléje se menék, hanem csak egyenesen Zabolára Basa Tamás és akkor ugyanitt lévő Kún Istvánhoz. Nemes János fogta volt disponálni, hogy Osdoláról oda jöjjön az ipához.”²⁸¹ Noha Bethlen Miklós és Kún Ilona frigye minden bizonnyal Basa Tamás és Bethlen János ötlete volt, Nemes János is sokat tett egy erdélyi református elitcsoport felépítéséért és egybentartásáért, ahogy az erdélyi reformátusok érdekeinek képviselője is. Több ízben előfordult, hogy aszerint ítélt meg egy kérdést, hogy az adott dolog hogyan érinti a reformátusokat. Ugyanezt a felfogást képviselte Bethlen János, majd később a fia, Miklós is. Nem véletlen, hogy a későbbiek folyamán is megmaradt köztük a jó kapcsolat, ahogy azt mind Bethlen Miklós, mind Nemes János írásai tanúsítják.

Nemes személyes hitéletét nemcsak az imádságai igazolják, de sokszor említést tett arról is, hogy az életében bekövetkezett változásokért, örömekért és gyógyulásokért Istennek adott hálát, sőt azokat Isten közvetlen beavatkozásának tulajdonította. 1681-ben így írt: „Mentem ebédre Brassóba a sokadalomba. 5. Akartanak minden ok nélkül a brassai popule megölni, kit Isten csudálatosan értésemre adván, megmenekedtem tőlök.”

Nagyon izgalmas és gazdag életút volt a Nemes Jánosé, egy okos, érzékeny ember életútja, akinek a szemérmes kiszólásai által bepillanthatunk egy mély érzésű, rendkívül kötelességtudó, a feladatait példásan ellátó székely nemes mindennapjaiba, politikai vívódásaiba is.

Nemes János naplójának története

A napló eredetije a szöveget elsőként közlő Tóth Ernő szerint a Nemes család hídvégi családi levéltárában lehetett. Ez a levéltár viszont az 1849-es szabadságharc küzdelmeiben elpusztult. Az utókor szerencséjére az eredeti naplóból Nemes Ferenc készített egy

²⁷⁸ Nemes János naplója 246.

²⁷⁹ Nemes János naplója 556.

²⁸⁰ TML. 4. 205. Naláczy István Teleki Mihálynak írott levele arról tanúskodik, hogy Nemes folyamatosan kapcsolatban volt vele, és számos apróbb szívességet tettek egymásnak.

²⁸¹ TML. 624.

másolatot 1793-ban, aminek címet is adott: „Summás kiszedése azon történeteknek és utazásoknak, melyeket néhai b. e. hidvégi idősb Nemes János, ki volt fia hidvégi idősb Nemes Tamásnak, nemes Háromszék kapitányának és a ki volt maga is háromszéki főkapitány és b. e. erdélyi fejedelem I. Apafi Mihály belső titok tanácsosa 35 esztendő alatt a maga jegyzőkönyvébe naponként feljegyezvén méltóvá tette ezen munkáját arra, hogy a maradékok figyelemmel olvassák és tekintetben tartsák.”²⁸²A napló nyomtatásban először a Történelmi tárban napvilágot négy közleményként. Az első három közlemény 1902-ben, míg az utolsó 1903-ban, a korszakban számos fontos forrást kiadó Tóth Ernő által. Ennek a forráskiadásnak a három első közleményét vette át az Arcanum Kiadó is, az ő kiadásukból azonban a negyedik, befejező közlemény kimaradt.

A jelen kiadás elsődleges célja, hogy végre egészben láthassa és vehesse a kezébe az olvasó, a kutató történész és az érdeklődő egyaránt ezt a rendkívül értékes naplót, ami betekintést nyújt a kor székelőföldi nemeseinek mindennapjaiba. A szöveg a Tóth Ernő által kiadott szöveg maradt, ám magyarázó előtanulmánnyal és jegyzetekkel láttuk el. Ahol értelme volt, ott Tóth Ernő lábjegyzeteit igyekeztünk meghagyni, de számos további magyarázó jegyzetponttal láttuk el, hogy a ma olvasója számára is érthetőbbé váljék. A latin szavakat, kifejezéseket csak akkor adtuk meg magyarul, ha szükséges volt a szöveg nagyobb érthetőségéhez. Ugyanígy jártunk el a Nemes által említett személyek esetében is. Akkor magyaráztunk, ha az illető a Nemes János rokoni körének a tagja volt, vagy ha a szerepe fontos volt Nemes politikai és magánéletét tekintve.

A napló 1651. február 16-án kezdődik, és noha előfordul, hogy hónapok is kimaradnak, egészen 1686 december 4-ig folyamatosan vezette a szerző. Tóth Ernő a másolót idézve úgy hitte, hogy a napló talán még Nemes élete utolsó két évére vonatkozóan is tartalmazhatott bejegyzéseket, de az eredetiből pár lap ki volt szakítva.

A naplót Nemes viszonylagos egyidejűséggel vezethette, néha azonban időpontokat tévesztett, ami arra enged következtetni, hogy időnként csak utazásai közben, esetleg hetente rögzítette azt, hogy melyik napon hol aludt vagy evett. Sokszor ugyanis ilyen információkat jegyzett le egy-egy napról. Máskor az év elejére odaírta az évszám mellé, mint például 1657-ben, hogy az szomorú év volt, ami azt feltételezi, hogy később kiegészíthette a korábban leírtakat.

A napló kiadásával emléket állíthatunk nemcsak a naplóíró Nemes Jánosnak, de a szövegközlő Tóth Ernőnek is és annak a kivételes történészgenerációnak, akik fáradhatatlanul gyűjtötték és közölték ezeket a páratlan történeti forrásokat.

²⁸² Nemes János naplója 233.

Nemes János naplója

Anno 1651.²⁸³

Februarius. Die 16. Indultam meg idegen országra az én kegyelmes uramnak ő ngának engedelmeiből, mikor az ur Rákóczy Zsigmond uram ő nga mátkájáért ment Rédei Ferencz uram ő nga.²⁸⁴ Hidvégi házamtól mentem ebédre Vledénybe, hálni Vádra. 17. Mentem ebédre Fogarasba, hálni Morgondára.

Martius. 1. Mentünk ebédre Királytelkére, hálni Tokajba. Ott mentünk által a Tiszán. 2. Mentünk ebédre Liskára, hálni Patakra. 3. Mulattunk Patakon. 4. Jött bé Patakra az úr Rédei Ferencz uram ő nga Kemény Simon urammal,²⁸⁵ Rédei Pál és Frater György uramékkal. 8. Mentünk ebédre Eperjesre, hálni Sárosra. Ugyanaz nap mentünk fel Sáros várába is Kemény Simon uram ő ngával, Frater György és Katona Mihály uramékkal. (NB. Ezen utitársaság április első napjain érkezett fel Bécsbe, hol a császári felséges udvarra is megjelent, mint alább tetszik.)

Aprilis. 3. Mentünk a lótanító iskolába. Ebédre mentünk Cancellarius uram ő ngához. 4. Mentünk ő felségével devotiora az hernoithi templomba. 5. Mentünk ő felsége udvarába. Ottan jöttünk szembe Csáki László²⁸⁶ uram ő ngával. 8. Jöttünk szembe Palatinus urammal ő ngával. Az nap jártuk meg az öreg császárné kertit. 11. Volt audienciája Kemény Simon uramnak a császárnál ő felségénél. 12. Indultunk ki Bécsből, jöttünk hálni Pozsonyba. 13. Mentünk érsek uramhoz ő ngához. 14. Láttuk az érsek uram ő nga kertében való vizi mesterségeket. Onnan délután megindulván, jöttünk hálni Csekleszre. 15. Ebédre Nagyszombatra, hálni Stirázára. 16. Ebédre Beczkóra Szunyogi Gáspár uramhoz. 17. Voltunk Mednyánszki uramnál ugyanott Beczkóba. 18. Mentünk ebédre Trincsenbe, hálni Puchora.

A 19. Apr. usque 8-vum *Maji* mulattunk Puchon. 9. Mentünk ebédre Lesára, hálni Morva szélibe Sitire. 10. Ebédre Mesericsre, hálni Vinre. 11. Ebédre Sagdendorfra, hálni Ful- nekre. 12. Ebédre Sileziába Troppauba; ott háltunk. Az előtt való nap nagy égés volt az városon; a dominicanusok temploma klastromokkal és scolával együtt elégett, a

²⁸³ A napló nem véletlenül indul 1651-ben. Valószínű, hogy az ekkor felnőtté vált Nemes Jánosnak ekkor kezdődött a politikai pályája, amikor a rokona, gyalakutai Lázár György támogatásával bekerült abba a küldöttségbe, ami Rákóczi Zsigmond számára feleséget hozott Pfalzi Henrietta személyében. Ekkor Nemes János a fejedelmi udvar bejárója volt.

²⁸⁴ Ez az idegen ország Pfalz volt, ahová Nemes János a felnőtt kort elérve az erdélyi küldöttség részeként ment, hogy feleségül kérjék I. Rákóczi György fejedelem kisebbik fia, Rákóczy Zsigmond számára Pfalzi Frigyes választófejedelem és egykori cseh király legkisebb lányát, Henriettát. A frigy nagyon előkelőnek számított, hiszen a menyasszony apja német fejedelmi család tagja volt, az édesanyja pedig a kivégzett angol király, I. Jakab lánya. Erről Szilágyi Sándor, Felsővadászi Rákóczy Zsigmond. 146. l., Kármán Gábor: Rákóczi Zsigmond két esküvője. (2009) In: Szerencsének elegyes forgása: II. Rákóczi György és kora pp. 243-269 A követség vezetője Kisrédei Rhédey Ferenc (1610-1667) Erdély egyik legjelentősebb főnemese volt, aki később, 1657 november 2 és 1658 január 9. között Erdély fejedelme volt. 1647-től Kükküllő főispánja és a fejedelmi tanács tagja, később Máramaros főispánja. 1657-ben helytartó. Trócsányi Zsolt: Erdély központi kormányzata 1540-1690. Bp. 1980. 33.

²⁸⁵ Kemény János, II. Rákóczi György tanácsosának, későbbi fejedelemnek a fia.

²⁸⁶ Papp, Klára: Két Csáky karrier Felső-Magyarországon a 17. század második felében. In: Eruditio, virtus et constantia: tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére. Szerk.: Imre Mihály, Oláh Szabolcs, Fazakas Gergely Tamás, Száraz Orsolya, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 658-667, 2011. pp. 658-667. 10 p.

városba is hat ház. 13. Ebédre Blodenre, hálai Lisvizre. 14. Ebédre Hotsi-Plotzra, hálai Polnis Neustadtra; opuliai herczegséghez való. 15. Ebédre Sandorfra, hálai Neisra. 16. Ebédre Grotkaura, hálai Olaura az olaviai herczegségbe. Ott a herczegasszony becsületesen gazdaskodott a követ uraknak borral s igen szép halakkal. A követ urak a herczegasszony látogatására küldöttek Rédei Pál uramot s engemet. 17. Ebédre Radvánszkra, hálai Braszlóba. Ugyanakkor a követ urak parancsolatjából mentünk Rédei Pál uram s én az ott való herczeg köszöntésére. A herczeg küldött commissáriust velünk a generál adjutansot. 18. Mulattunk ugyanott Braszlóban. 19. Ebédre Haydenre, hálai Neumarckra. 20. Ebédre Parguitzra, hálai Lubenre, lignitzi herczegségbe. 21. Ebédre Bolkovitzra, hálai Nagy Glogaubá. 22. Ebédre Beutenre, hálai Grünbergre. 23. Ebédre Drésenre, hálai Krossenre. Jöttek ki előnkbe Leben uram és Dobszenowszki uram kétszáz lovassal s öt hintóval egy mértföldnyire. Ugyanaz nap jöttek szembe a követ urak az electornéval²⁸⁷ és a főbb herczegasszonyokkal, salutálván ő felségeket azután minket is bevittek köszönteni egynehányan, úgy mint Kemény Simon uramat ő ngát, Eszterházi Mihály uramot ő ngát, Rédei Pál, Lövei Sámuel, Dalmadi István, Frater György, Korda Zsigmond, Pécsi Gáspár és Katona Mihály uramékkal egyetemben. 24. Elsőbben lettek szemben a követ urak az hejdelbergai palatinatus elector követeivel, azután jöttek szembe a brandeburgumi elector követeivel.²⁸⁸ Azután lett audienciájuk az electornénál ő felségénél.²⁸⁹ Akkor perorált Berényi uram. Ezek végbemenvén ebédet ettünk. Estve hat órakor kezdődött a lakadalomnak solemnitása.²⁹⁰ Elsőbben az copulatio ilyenképen:

1. A követ urakért jöven az ott való gazdák, az több követ urak is mind oda gyűlének és úgy mentünk fel az palotába, elől menvén nyolc német öreg viasz szövétnekekkel, azután az két gazda, azután a vőlegény követe, azután a több követek renddel s azután mi dob s trombita-zengés közt.

2. Mentenek a menyasszonyért. Az előtt is hasonlóképen szövétnekekkel jöven s azután a gazdák s azután hozták a menyasszonyt két felől fogván az két hejdelbergai elector követei a szoknyáját fogván négy frajczimmer²⁹¹, azok mind fejrbe lévén, azután jöttek a több herczegasszonyok és frajczimmerek.

3. Mind felgyűlvén a palotába, elsőbben éneklettek s muzsikáltak, azután a pap rövideden prédikált az asztal mellett állva, mely volt a palota közepén. A menyasszonyt és a vőlegény követét²⁹² is a prédikáció után az asztal eleiben állítván a menyasszonyt jobbkez felől, a vőlegény követét balkéz felől, ott a pap copulálván, ő ngok gyűrűt váltának.²⁹³ Azután térdre állván mind a menyasszony, mind pedig a követ úr két kis

²⁸⁷ A választófejedelem felesége

²⁸⁸ A brandenburgi választófejedelemet, Frigyes Vilmost két tanácsosa, Thomas von dem Kneesebeck titkos tanácsos és Ewald von Kleist báró képviselték. **Kármán Gábor: i. m.** 248.

²⁸⁹ A menyasszony anyjánál.

²⁹⁰ A Crossenben tartandó jelképes esküvő végrehajtója Rhédey Ferenc volt. Szilágyi Sándor ezt máj. 14-re tette. Már Tóth Ernő szerint is hibás volt ez a dátum, mert még csak úton volt a küldöttség Szilágyi. i. m. 156. 1., Kármán Gábor pedig be is bizonyította, hogy május 23-án érkezett a küldöttség Crossenbe. Kármán. im. 249.

²⁹¹ Udvarhölgy.

²⁹² Rhédey Ferenczet.

²⁹³ Az úgynevezett jelképes esküvőknek nagy hagyománya volt a középkori európai uralkodócsaládoknál, de ugyanilyen jelképes esküvője volt például Báthory Zsigmondnak Grazban Habsburg Mária Krisztiánával, ahol Bocskai István képviselte Báthory Zsigmond fejedelmet. Benda Kálmán: Erdély végzetes asszonya. Budapest, 1986.

székre (melyek aranyos tercenollával valának békerítve ők feljül léve, aranyos tercenolla²⁹⁴ vánkos alattok) a pap megáldá és így méne véghez a copulatio.²⁹⁵

4. Azután az ágyat kihozák a palota közepibe (melynek supellátja²⁹⁶ és minden benne való egyetmás vala tiszta fehér ezüstös tercenellából csinálva) és oda vivék a követ urat s mind pedig a menyasszonyt egyik felől a szélén ülteték a követ urat, másfelől a menyasszonyt, és azután az electorok követei peroráltak²⁹⁷ fennállva az ágy előtt, azt elvégezvén felállva mind a követ urnak, mind pedig a menyasszonynak aranyas csészékben marczapantokat és egyéb confectomokat²⁹⁸ dob trombitaszónál előttte menván az ott való két gazda és ott az urak s herczegasszonyok előtt hordozva pohárokban bort is a ki akarta vett a confectomokban s ivutt a borból, azután elvitték. Ezek véghez menván kilencz órakor tájban azután eloszlottunk.

5. Azután éjjel tizenegy órakor elhozván az étket, három rendbéli asztal lévén a palotába, elsőbben az első asztalra (mely volt hosszú asztal), azután a más két kerek asztalra, azután begyülvén a palotába, asztalhoz ültünk.

Az első asztalnál ült főhelyen jobb kéz felől a menyasszony, bal kéz felől a követ úr. Oldalul az asztalnál ültek a brandenburgumi elector követei, azután Berényi uram s Mednyánszki uram, azután a kurlandiai követ, más felől oldalul ült az öreg electorné, mellette Elisabeth s mellette Catharina.²⁹⁹ azután a heidelbergai elector követei.

Második asztalnál ültünk mi. Kemény Simon uram ő nga, Eszterházi Mihály uram ő nga, Lövei Sámuel uram, Rédei Pál uram, Dalmadi István uram, én és Frater György uram, Korda Zsigmond uram, Pécsi Gáspár uram s az ott való gazdák.

Harmadik asztalnál ültek a követ úr asztali szolgálai s egyéb németek.

6. Asztaltól felkelvén két s három óra között eloszlottunk addig, míg az asztalokat kihányták s az palotát megtisztították, azután ismét begyültünk tánczra. A tánczban ilyen modalitást tartottak: a két főgazda egy-egy szövétneket vévén a kezekbe, térdet hajtottak és így megindulván, mentenek a követ úrhoz és a követ urat vitték a menyasszonyhoz. A követ úr térdet hajtván, a tánczba vitte a menyasszonyt. Előtte ment hat német szövétnekekkel s utánok is hat, dob s trombitaszónál tánczolván. Azt a követ úr eljárván, hasonlóképen a két brandenburgumi követek is tánczoltak. Azt elvégezvén, ismét két gazdák szövétneket vévén a kezekbe, a követ urat vitték Elisabethhoz.³⁰⁰ A követ úr hasonlóképen tánczolt, mint az menyasszonynyal. Azután a brandenburgai követek is hasonlóképen. Ezek elvégezvén azután Berényi uram s Mednyánszki uram. Az heidelbergai és kurlandiai követek is hasonlóképen tánczoltanak, mind a menyasszonynyal, mind Elisabethel; a dobolást és trombitálást elhagyták. Azután hegedűvel muzsikáltak és a kik akartanak mind az németek közül, mind mi közülünk, a frajczimmer³⁰¹ közül a melyiknek akarta kezét fogta s tánczolt. A táncz elvégezödvén,

²⁹⁴ Egyfajta selyemszövet.

²⁹⁵ Esketés.

²⁹⁶ Baldachin.

²⁹⁷ Zárszót mondtak.

²⁹⁸ Édesség, sütemény vagy cukrozott gyümölcs.

²⁹⁹ A menyasszony két idősebb testvére.

³⁰⁰ Pfalzi Erzsébet vagy Cseh Erzsébet pfalzi hercegnő, V. Frigyes pfalzi fejedelem és Stuart Erzsébet legidősebb lánya. (1618-1680).

³⁰¹ Udvarhölgy.

reggel négy órakor confectomokat hozván czészékben és bort pohárokbán, megkínálván az urakat véle ismét elvitték és úgy oszlottunk el.

25. Bál után négy órakor vittük fel a menyasszony ajándékát. Az ajándékok ezek voltak: 1. Egy igen szép gyémántos függő. 2. Egy bokor igen szép gyémántos fülbevaló függő. 3. Egy gyémántos bogláros gyöngyös párta. 4. Egy bokor igen szép gyémántos kézrevaló. 5. Egy gyöngyláncz. 6. Egy bokor kézrevaló gyöngy. 7. Egy gyöngyös köves bogláros meggyszin bársonyszoknya ezüst csipkével; igen szép német módra csinálták.

A mely ajándékokot adtak az anyja s atyjafiai a menyasszonynak:

Az anyja küldött: 1. Egy gyémántos függőt. 2. Egy bokor gyémántos fülbevaló függőt.

A brandeburgiai elector: 1. Egy gyémántos hajra való virágot. 2. Egy gyémántos függőt.

Az heidelbergi elector: 1. Egy gyémántos függőt. 2. Egy bokor gyémántos fülbevaló függőt.

A kurlandiai³⁰² herczeg hat öreg aranyos kupát.

26. Vittük fel a herczegasszonynak az ajándékot. Az özvegy öreg electornénak: Két perzsiai aranyas selyem szőnyeget, vereset. Az anyjának a bohemiai királynénak két perzsiai aranyas selyem szőnyeget, fehér.

Elisabethnek egy vég aranyas terczenellát, egy vég potyolatot,³⁰³ tizenöt papiros szkofiumot,³⁰⁴ aranyat s ezüstöt.

Catarinának két vég patyolatot, tizenhat papiros szkofiumot, aranyat s ezüstöt.

27. Reggel praesentáltuk az heidelbergai elector követinek az ajándékot. Egy fekete török lovat csajtárostól,³⁰⁵ egy szeg molduvai paripát minden szerszámostól, a szerszám igen szép vékony türkéses szerszám. Az nyerge, kengyele s czapragja³⁰⁶ is mind türkéses.³⁰⁷

A brandeburgumi electornak egy kék lovat selymes, jáspisos s rubintos szerszámmal s merőn szkofium arannyal töszött czapraggal.

28. Adtak az ott való gazdáknak igen szép aranyas kupákat s lóra való szerszámokat. Az nap ajándékozták a követ urakat egy-egy arany lánczczal s egy-egy rubintos függővel. Ugyanaz nap adtak nekünk is egy-egy gyűrűt, a kik a menyasszony ajándékát felvittük s az öreg electornéét.

Uram Isten! Ki feljövételünket békességessé tevéd, könyörgök felségednek, visszamenetelünket is áld meg üdvességes áldomásiddal.

Imár ide alább visszajövételünknek utját irtam meg, minden falukat, városokat, az kiben által jöttünk. A ki város, erről ismerni meg, hogy utána egy v-ét irtam.

³⁰² Kurlandia vagy Kurland a mai Lettország egyik tájegysége, A livóniai háború (1558-1582) és a reformáció hatására a Daugava nyugati partja és a Balti-tenger közötti területén létrejött hercegség.

³⁰³ Finom fonalból készült ritka szövésű fehér vászonszövet.

³⁰⁴ Arany vagy ezüst fonál.

³⁰⁵ Folyadéktartó edény. Fából vagy fémből készült, csonka kúp alakú edény.

³⁰⁶ Fityegő, lógó cifraszág.

³⁰⁷ Türkizzel kirakott.

Istennek kegyelmes gondviselése által indultunk meg Corosznáról v. 29. Délután két órakor jöttünk Lotzora, onnan Lésenre, hálni Grünbergre v. 30. Jöttünk Navayra, onnan Nitzitsre, onnan Vartenbergbe, onnan Neysalara, onnan Alcsonra, hálni Boytenre.

31. Ornirecsre, Sajura, Saorra, Bunitsre s Linre, Roszra, Hombóra, ebédre Puchovicsre v., hálni Lebenre v.

Junius. 1. Jöttünk ebédre Parquitzra v., hálni Neymarkra stb. 26. Érkeztünk Patakra a herczegasszonynyal ő ngával. 27. és 28. Celebráltatott a lakadalom. 29. Indultunk meg Patakról asszonyunkkal ő ngával Erdély felé.³⁰⁸

Uram Isten nagy hálákat adok én tenéked, hogy engemet az én könyörgésemben meghallgattál és az én utaimban oltalmazd alá vévén, mindenféle gonosz veszedelemtől megőriztél, oltalmaztál és immáron házamba is béhoztál. Ezért én is mondom: Oh uram, hogy dicsértessék, dicsőítessék, áldassék el (!) felmagasztaltassék mindörökkön örökké a te áldott nagy neved, Amen.

Julius. — — — —

Augustus. — — —

September. — — —

October. — —

November. — — —

December. — — —

Memoriale Anni 1652.

Januarius. Die 1. Voltam Hidvégen. 9. Mentem a Székbe³⁰⁹ Szentgyörgyre. Akkor kezdett perleni Damokos Ferenczné asszonyom a kilyéni s szotyori jószágért. 18. Mentem Zágónba. Mikes György uramhoz. 20. Volt nálam Várhegyen Mikes György uram és Jankó Péter uram.

Februarius. 1. Indultam meg udvarhoz Hidvégiről. 3. Mentem Fogarasba. 5. Holt meg Rákóczy Zsigmond uram ő nga tizenkét s egy óra között.³¹⁰ 5. Ott mulattunk Fogarasba. 6. Tötték a testet koporsóba. 7. Indultunk ki urunk ő ngával Fogarasból.³¹¹ 9. Mentünk Fejérvárra. 10. Betegedett meg a fejedelem. 11. Ütött, ki a himlő rajta. 19. Jött be Fejérvárra a török követ. 19. Állott be a gyűlés Fejérvárott.³¹² 24. Kérte az ország Rákóczy Ferencz³¹³ uramot ő ngát az fejedelemtől ő ngától, hogy jövődöbéli fejedelemnek válasszák. 27. Betegedett meg a fejedelemasszony, mind pedig Rákóczy Ferencz uram ő nga.

³⁰⁸ Báthory Zsófiával, a fejedelemasszonnyal, II. Rákóczi György feleségével.

³⁰⁹ A székelvföldi bíraskodás fóruma.

³¹⁰ A felesége, Henrietta már korábban meghalt a járványban.

³¹¹ II. Rákóczi György fejedelemmel.

³¹² Febr. 19. - márcz. 12. gyulafehérvári országgyűlés, iratai: EOE. 11. 138-151.

³¹³ II. Rákóczi György és Báthory Zsófia egyetlen fia.

Martius. 4. Választották Kemény János uramot ő ngát jövődöbéli gubernatornak az ifjú fejedelem mellé.³¹⁴ 5. Lött szembe urunk ő nga a török követtel. Akkor mentem hálai Drassóra Kassai uramékhoz. Küldött a követtől a fővezér urunknak ő ngának³¹⁵ egy szép pej török lovat. 7. Mentem vissza Fejérvárra. Akkor vendéglette meg urunk ő nga a török követet. 8. Lött válasza a török követnek. 9. Inauguraltatott³¹⁶ ifjú urunk ő nga³¹⁷ nagy vivat, vivat, vivat kiáltással és puskáknak ropogásával. Akkor tötték Lázár György uramot ítélőmesternek.³¹⁸ 10. Ment el a török követ. 11. Oszlott el az ország gyűlése. 15. Jött Tömösvárról török követ, hozott egy török lovat s két agarat urunk ő ngának. 16. Lött szembe urunk ő nga a tömösvári török követtel. 18. Lött szembe másodsor urunk ő nga a török követtel. Ugyanakkor lött válasza is. 19. Ment el a követ. 25. Érkezett német császár ő felsége követe Fejérvárra urunk ő ngához. Ugyanakkor érkezett Homonnai uram ő nga szolgája, a ki urunkat ő ngát hívta a lakodalomba, mely leszen 28. Április. 26. Lött szemben elsőbben urunk ő nga a császár ő felsége követivel, ugyanakkor meg is vendéglette. 27. Járt meg a követ, Fejérvárra urunk ő nga istálót, fenn is maradt ebéden az urunk ő nga asztalához. 29. Érkezett Rákóczy László uram szolgája urunkhoz ő ngához Fejérvárra.

Április 1. Lött válasza a császár ő felsége követinek.³¹⁹ 2. Ment el a császár ő felsége követe Fejérvárról. Ugyanakkor küldött urunk ő nga Bonis Ferencz uramtól Rákóczy László³²⁰ uramnak ő ngának egy török lovat, fakót, Galata nevűt s egy szeg paripát. 3. Érkezett meg Száva Mihály portáról. 4. Expediáltatta urunk ő nga Ébeni István uramot Budára a fővezérhez. 6. Érkezett bé ide Fejérvárra urunkhoz ő ngához a havasalföldi vajda követe Udrista. Hozott urunknak ő ngának egy szeplős török lovat minden szerszámostól s egy pej török lovat csajtar alatt; Rákóczy Ferencz urunknak ő ngának egy török lovat, feketét minden szerszámostól és egy tollas botot a nyeregfübe. 7. Lött szembe urunk ő nga a havasalföldi vajda³²¹ követivel; akkor praesentálta a feljebb megírt lovakat, azonkívül asszonyunknak egy darab karmasinszín³²² aranyas kanaváczt³²³ s egy skárlát³²⁴ szoknyát. Akkor ment elsőbben urunk ő nga templomba betegsége után. 8. Vendéglette meg urunk ő nga a havasalföldi vajda követét, ugyanakkor lett válasza is. 9. Mentünk vadászni urunkkal ő ngával. Fogattunk egy őzet s egy nyulat. Akkor ment el a havasalföldi vajda követe is. 12. Estve haragudt meg urunk ő nga mi réánk bójárókra s másokra. 16. Indultunk Fogaras felé urunkkal ő ngával. 20. Mentünk Fogarasba. 22. Indultunk meg a testtel

³¹⁴ Keményt arra az esetre választották gubernátornak a fiatal fejedelem, Rákóczy Ferencz mellé, ha a fejedelem meghalna... Reversálisa: Magyar Tört. Tár. 2. sorozat VI. köt. 58. 1871. „Kemény János reversálisa II. Rákóczy György nagy betegsége alkalmával.”

³¹⁵ II. Rákóczi György fejedelemnek.

³¹⁶ Beiktattatott a fejedelmi tisztségbe.

³¹⁷ Rákóczi Ferencz, a fejedelem fia.

³¹⁸ Gyalakutai Lázár György. Nemes János sógora és támogatója.

³¹⁹ A válasz: EOE. 11. 152-153.

³²⁰ Rákóczi és felsővadász gróf Rákóczi László (Zboró, 1633. április 29. – Várad, 1664. május 27.) Sáros vármegye főispánja, Rákóczi Pál fia, Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem unokája, a Rákóczi-család katolikus ágának sarja. A magyarországi és az erdélyi elit közötti aktív közvetítő. Horn Ildikó: „Rákóczi László pályája (1633-1664)” = Hadtörténelmi Közlemények 103 (2), 61-90. 1990.; R. Várkonyi Ágnes. (szerk.): Horn Ildikó: Rákóczi László naplója és kora, Rákóczi László naplója. Budapest: Magvető, 369-403. (1990).

³²¹ Matei Basarab havasalföldi vajda, 1632-1654.

³²² Vörös.

³²³ Színes len vagy pamutszövet.

³²⁴ Élénk piros.

Fogarasból nagy solemnitással. 27. Mentünk bé Fejérvárra. 28. Temették el idvezült Rákóczy Zsigmond uramot ő ngát Fejérváratt igen nagy solemnitással.

Majus. 2. Mentünk Balázsfalvára. 6. Indultunk meg Balázsfalváról, mikor öreg asszonyunk ő nga Patak felé indult.³²⁵ Kisírtük ő ngát Somborig. 10. Ott vált el urunk ő nga öreg asszonyunktól s jött vissza hálai Sukra. 14. Mentünk ebédre Radnotra. 17. Mentünk vadászni a besenyei erdőre. 22. Bocsátott haza urunk ő nga, mentem hálai Malomfalvára.

Junius. 6. Kezdettem a malomfalvi házhoz.³²⁶ 25. Jött hozzánk Lázár György uram Malomfalvára hugomasszonynyal együtt. 26. Ment Lázár György uram Radnotra urunkhoz ő ngához.

Julius. 16. Ment Bánffy Zsigmond uram³²⁷ Hunyadra Szikszainé asszonyomhoz. 17. Kérte meg a mátkámot Hunyadon; ugyanakkor váltottam gyűrűt. 18. Mentem ebédre Szikszai Zsigmond uramhoz Hunyadra.

Augustus. 3. Jött hozzánk Malomfalvára Bánffy Zsigmond uram mind asszonyom nénémme együtt. 5. Mentek haza ő kegyelmek.

September — — —

October — —

November. 26. Mentünk Maksára Mikó László uram lakodalmára. 28. Kisírtük haza Mikó László uramot Oltszemire.

December. 1. Mentem Fogarasba. 3. Állott bé Galacson a fejérvármegyei törvényes széek. 5. Oszlott el a nemes vármegye. 18. Indultam ki Szilágyba, mentem hálai Kőhalomba. 21. Mentem ebédre Kis Kapusra, hálai Bánfi-Hunyadra. 30. Esküdtem meg a mátkámmal Perecsenbe a Tamási Mihály uram házánál.³²⁸ 31. Ment el Bánffy Zsigmond uram Perecsenből.³²⁹

Memoriale anni 1653.

Januarius. 25. Jöttek bé Brassóba a portás követ urak a kapucsi basával együtt. 31. Voltam vadászni a hidvégi erdőn.

Februarius. 15. Volt nálunk ebéden Mikó Miklós uram.³³⁰

Martius. 1. Betegedett meg Sára az hugom, ugyanakkor ment el a Kendefi³³¹ uram szolgálja vissza Fejérvárra. 16. Jött haza az öcsém Nemes Tamás Fejérvárról. 17. Jött Kendefi Miklós uram Malomfalvára bátyámurammal, Nemes György urammal együtt.

³²⁵ A fejedelem anyja, Lorántffy Zsuzsanna.

³²⁶ A frissen felnőtté vált Nemes János a család malomfalvi birtokán kezdte meg a felnőtt életét.

³²⁷ Nemes János Anna nevű testvérének a férje, Nemes sógora.

³²⁸ Ez minden bizonynyal az eljegyzés volt. Tamási Mihályról: <http://mek.oszk.hu/04700/04750/hTML/414.hTML>. Letöltés dátuma: 2022.11.04. Maga a házasság csak 1653. májusban történt meg. TÖRT. TÁR. 1902. II. Füzet. 16

³²⁹ A házasság szerzője minden bizonynyal a sógor, Bánffy Zsigmond lehetett, aki már a lánykérésnél is jelen volt.

³³⁰ Bodoki Mikó Miklós, akit családi krónikájáról ismerünk. Kelemen Lajos: Bodoki Mikó Miklós családi krónikája Genealogiai Füzetek 1906.I-V. közlemény. 34, 47, 59, 77, 88

³³¹ Nemes János Sára nevű testvérének a jegyese, majd férje.

Aprilis. 14. Ment bátyámuram Basa uramhoz.³³² 27. Keresztelték meg a bátyám uram kis leányát Klárát; volt keresztapja a földvári nagy pap és az brassai bíró Herman Mihály uram, kit az úr Isten éltesen.

Majus. 20. Mentünk az én lakadalmamra Bánfi-Hunyadra.

Junius. 5. Jöttem Hidvégire. 6. Mentem Földvára urunk ő ngához. 7. Voltanak nálam vacsorán Kendefi Miklós uram, Kun Gergely uram, Folti Ferencz uram és Folti László uram. 8. Voltanak nálam ebéden Apafi Boldizsár uram, Bánffy Zsigmond uram, Folti Ferencz és László uramék. 9. Mentem Földvára urunk ő ngához; akkor mustrálta meg ő nga Hunyad vármegyét. 13. Indult urunk ő nga Földvarról Radnotra. 14. Volt kézfogása Kendefi Miklós uramnak az hugommal; ugyanakkor esküdtek meg. 15. Mentem Földvára; akkor holt meg szegény idvezült Bethlen Ferencz uram reggel 4 és 5 óra között. Voltam ebéden Kemény János uramnál ő ngánál. 21. Holt meg szegény idvezült Pekri László uram Földváron.

Julius. 5. Mentem Földvára udvarhoz. 7. Jött urunk ő nga az hidvégi határra vadászni. 14. Ment urunk ő nga Brassóba, ugyanaz nap mentem Oltszemire asszonyomanyámhoz. 16. Ment bé Brassóba a lengyel király követe.

Augustus. 9. Mentem Béldi Pál uramhoz³³³ Arapatakára.

September. 12. Hozták az urunk ő nga kegyelmes parancsolatját, hogy felüljünk. 13. Indultam Segesvárhoz a táborba. Hidvégiről mentem hálni Hévizre. 14. Mentem hálni Apoldra, az nap tették Daniel János uramot főhopmesterré Segesváratt.³³⁴ 15. Mentünk vármegyéstől Segesvárra a mustrára. Akkor a mustrán tették Bethlen Mihály uramot főispánná Fejérvármegyében. 17. Hozták ki a viceispánok a registromot a vármegyékre, hogy kik menjenek el a hadba, kik maradnak itthon s kik adnak zsoldosokat. Ugyanaz nap indultam haza felé. 18. Jöttem Hidvégire. 23. Ment el az öcsém a moldvai hadba.³³⁵

October. — — — —

November. — — —

December. 16. Mentem Szentgyörgyre a derék székre. 23. Jött haza az öcsém Nemes Tamás. 27. Volt nálunk ebéden Mikes Tamás uram s Mikó László uram.

Memoriale anni 1654.

Januarius. 14. Volt az hugom lakadalma. 15. Vitte el az hugomat Kendefi Miklós uram. Akkor ment el Bánffy Zsigmondné asszonyom is ő kegyelmekkel.

Februarius. 25. Estve betegedett meg a feleségem. 27. Estve nyolcz órakor adott az úr Isten a feleségemnek egy kis leánykát, melyet mindjárt megkereszteltettem Sárának, az melyért áldassék az urnak nagy neve mindörökkön örökké.

³³² Basa Tamás háromszéki főkapitány. Róla: Balogh Judit: Politikaformáló székely főemberek II. Rákóczi György Erdélyében=SZÁZADOK 146 : 5 pp. 1189-1226. , 38 p. (2012)

³³³ Béldi Pál, 1654 augusztusától háromszéki főkirálybíró. Róla: Deák Farkas: Uzoni Béldi Pál 1621-1679. Budapest. 1887.

³³⁴ Vargyasi Daniel János főudvarmesterré választása.

³³⁵ II. Rákóczi György Moldva elleni hadjárata.

Martius. 4. Délután 4 és 5 óra között mulék ki e világból az én szerelmes kis leányom Nemes Sára. 15. Temettettem el az édes kis leányomat Sárát az oltszemi templomba.³³⁶ 22. Mentem Szentgyörgyre a Daczó Jánosné asszonyom temetésire. 31. Mentünk Olosztelekre szegény Daniel János uram temetésére.

Aprilis. 6. Mentem ebédre Várhegyre, hálni mentem Zabolára kapitány uramhoz.³³⁷ 7. Mentem ebédre Mikes Benedek uramhoz Papolczra, hálni mentem Zágonba Mikes György uramhoz. 8. Mentem Maksára szegény Jankó Boldizsár temetésére. Ebédre mentem Angyalosra Tóth Tamáshoz, hálni Oltszemire. 13. Mentem Hidvégire. 17. Költözött alá az alsó udvarházhoz bátyám uram. 26. Cseréltem meg bátyám urammal az én udvarház helyemet.³³⁸

Majus. 18. Mentem ebédre Altorjára Apor András uramhoz.

Junius. 8. Mentem Miklósvárára a széken, jöttem ebédre Cserei Györgyhöz Nagy-Ajtára.

Julius. 2. Mentem Uzonba Béldi Pál uramhoz hálni. 3. Mentem Maksára a háromszéki gyűlésbe, onnan mentem ebédre Basa Tamás uramhoz. 18. Mentem Árkosra Benkő Ráfáelhez. 21. Mentem a székebe Szent-Györgyre, voltam ebéden Daczó János uramnál, hálni ismét haza. 23. Volt nálam ebéden Daczó János uram és Daczó Péter uram.

Augustus. 1. Mentem Nagy Borosnyóra a mustrára, ebédre Várhegyre, hálni Hidvégire. 2. Volt nálam ebéden Basa uram, Henter András s Henter Péter uram. Hálni mentünk Nagy-Ajtára. 3. Mentünk Miklósvárára a székebe, ugyanakkor mustrálták meg az erdővidékieket ott Miklósváron. 18. Esküdték meg Béldi Pál uramot háromszéki főkirálybíróaságra Maksán az Háromszék gyűlésében. Bethlen János uram introducalta.³³⁹

September. 6. Voltak nálam Takó András, Sera János uram, Henter Péter uram s Donát László uram. 8. Losonczi Ferencz, Angyalosi János uramék. 12. Volt Daczó Péter uram és az hugom kézfogása Oltszemben.³⁴⁰

October. 7. Indultam Isten kegyelmességéből oda ki a szüretre, mentem hálni Nagy-Ajtára Henter Péter uramhoz, azután Somborra, Kaczára, Erkedre, Szöllösre, Zágorba, Malomfalvára, Gerebenesre, Frattára, Bonczidára, Borsára, Hidalmásra, Inóra, Ujlakra. 16. Kezdték el a szüretet Ujlakon. 17. Mentünk Szikszai urammal Kövesdre az úrhoz Kemény János uramhoz ő ngához ebédre, ott is háltunk. 18. Mentünk ebédre Hadadba Vesselényi István uramhoz ő ngához. Hálni mentünk Ujlakra. 19. Kezdték el a szüretet Nagy-Bányán. 26. Décsébe.

November. 20. Jöttünk vissza Perecsenbe. 24. Mentünk Zilahra. 25. Hidalmásra. 27. Bánfi-Hunyadra. 28. Mentem ebéd után Zentelkére Bánffy Zsigmond uramhoz. 29. Mentem hálni vissza Hunyadra.

³³⁶ A lakodalma után Nemes Oltszemre költözhetett a feleségével.

³³⁷ Basa Tamáshoz.

³³⁸ Valószínűleg ekkor kapta meg a hídvégi udvarházak egyikét, amit a család tulajdonolt. György nevű bátyjával osztozott meg.

³³⁹ Bethlen János 1659-től erdélyi kancellár és udvarhelyszéki főkapitány. Trócsányi Zsolt: Erdély központi kormányzata 1540-1690. 25.

³⁴⁰ Ez a bejegyzés azért érdekes, mert Nemes János Erzsébet nevű testvére Daczó János felesége volt, nem pedig Daczó Péteré. Ráadásul Daczó Péter valóban megnősült, de Mikó Miklós lányát, Annát vette feleségül 1655 február 2-án Bodokon, ahogy azt arra a napra Nemes János is bejegyezte. Genealógiai füzetek. 1906. 59.

December. 7. Csináltunk kötést a feleségem ezüst marhái felől Szikszai Zsigmond³⁴¹ urammal Keczei István és Bikali György uramék előtt. 8. Indultam meg Isten kegyelmességéből Hunyadról haza felé. 23. Érkeztem haza Hidvégire. 24. Küldöttem asszonyanyám látogatására.

Memoriale anni 1655.

Januarius. 21. Mentem Arapatakára Béldi Pál uramhoz.

Februarius. 1. Mentem háltni Oltszemire. 2. Mentem Bodokra a Daczó Péter uram lakadalmára. 3. Volt ugyanott az lakadalom. 4. Mentem Zágónba Mikes György uramhoz. 6. Mentem Maksára a háromszéki gyűlésbe. Onnan jöttem Hidvégire, akkor hált nálam Vitéz György uram.³⁴² 12. Ment bátyám uram³⁴³ a kolozsvári gyűlésre. Az nap holt meg Tamási Mihály uram.³⁴⁴

Martius. 22. Jött haza bátyámuram a gyűlésből.³⁴⁵

Aprilis. 3. Volt Kolozsváratt iszonyú rettenetes égés, melyhez hasonlót nem hallottunk. 5. Mentem Miklósvárára a székre. Ebéden voltam Cserei Miklós uramnál. 10. Mentem Rétyre a mustrára.

Majus. 15. Jöttenek Oltszemire Bánffy Zsigmond uram s Lázár György uramék.³⁴⁶

Junius. 10. Mentünk táborba a kökösi rétre. 12. Jöttem haza a táborból Hidvégire. 14. Mentem ismét a táborba. 16. Szállottunk által a Feketeügyön táborba. Akkor érkezett urunk ő nga is a táborra s mind pedig az egész hadak. 21. Szállottunk a Bodzára táborba. 21. Ott voltunk. 22. Szállottunk Cserlášhoz. 24. Mulattunk ott. 25. Szállottunk Sellyéhez. 26. Szállottunk a Telcsén vize mellett az kőkereszthez, az országútja két felire az hol Tergovistáról által járnak Bozzavásár felé. Ugyanott harczoltunk meg a Tuhot mezőn a szeremenekkel, a hol az Isten nekünk adá a diadalmat, kiért áldassék az urnak nagy neve. 27. Egyeztünk meg a molduvai vajdával, szállottunk táborba Plojest mellé. 28. Ott mulattunk. 29. Szállottunk a Krakkó vize mellé. 30. Gyorgyicshez. Oda jött urunk ő nga eleibe Constantin vajda.

Julius. 1. Mulattunk Gyorgyicsénél. Ott vendéglette meg a vajda a fejedelmet. 2. Szállottunk Sztroiczához a Jaromicza mellé. 7. Mind eddig voltunk Sztroiczánál táborba. 8. Szállottunk Gyorgyicséhez. 9. Szállottunk a szerenesti mezőn a Farahó mellé. 10. Váltunk el urunktól ő ngától az egész székelységgel, mentünk Kolocest felé s szállottunk Dragonicshez. Urunk ő nga ment Tergovista felé. 11. Szállottunk a Tlésen mellett a drázai mezőn. 12. Szállott a tábor a cserlősi oldalra a Bojtorjános mező mellé, én mentem egy néhányad magammal a havasra a vár mellé háltni. 13. Jöttem haza Hidvégire.³⁴⁷

September. 6. Betegedett meg a feleségem. 7. Adott az Isten feleségemnek egy kis leánykát, kit Évának kereszteltettünk. 26. Kereszteltette bátyám uram a leányát Boriskát,

³⁴¹ Szikszai Zsigmond Nemes első feleségének a rokona lehetett, és Bánffy Hunyadon volt háza.

³⁴² Vitéz György Béldi Pál feleségének, Vitéz Zsuzsannának az apja.

³⁴³ Nemes György.

³⁴⁴ Tamási Mihály Perecsenben bírt házzal, nem volt jelentősebb vagyona, ellenben valószínűleg ő is a feleségének a rokonságához tartozott.

³⁴⁵ Ezekben az években a Nemes család feje egyértelműen Nemes György volt még.

³⁴⁶ Nemes János sógorai.

³⁴⁷ Ez II. Rákóczi György második hadjárata volt, Havasalföldre. Míg az előző, 1653-as hadjáratba Nemes János öccse, Tamás ment, addig most valószínűleg ő képviselte a családot.

volt koma Herczel Lukács uram és Gradics György uram a földvári főpap. Vendégek voltak Daczó János, Henter Péter, Apor Ferencz, Bod Tamás uramék.

October. 22. Indultam oda ki a Szilágyba Isten kegyelmességéből. 27. Mentem ebédre Dézsre, hálni Pecsétszegre. 28. Mentem ebédre Nagy-Bányára, hálni Szamos-Ujlakra Szikszai uramékhoz.

November. 26. Indultam Isten kegyelmességéből haza felé.

December. 8. Érkeztem Hidvégire.

Memoriale anni 1656.

Januarius. 31. Kezdetett Galacson a vármegye törvényes széki.

Februarius. 2. Végződött el a szék Galacson. Ugyanakkor tették főbírónak Pribék Ferenczet, viceispánnak Nagy Boldizsárt. 29. Kereszteltettem meg a kis leányomat Évát. Voltak komák a brassai két bíró Herman Mihály s Ötves Mihály uram és az földvári prédikátor s ugyanaz ittvaló hidvégi prédikátor.

Julius. 29. Jött Földvári Ferenczné asszonyom öcsém uramék látogatására.

Augustus. 16. Holt meg az öcsém leánykája Kati. 20. Temették el. 31. Holt meg szegény Bánffy Zsigmond uram.

September. 30. Indultam Hidvégiről a Bánffy Zsigmond uram temetésére.

October. 4. Érkeztem Zentelkére. 8. Temettük el Bánffy Zsigmond uramat. 10. Mentem ebédre Hunyadra Szikszai uramhoz. 19. Mentem Nagy-Bányára. 20. Kezdtük el a szüretet. 26. Jött feleségem Bányára. 27. Végeztük el a szüretet.

November. 21. Indultam meg haza felé.

December. 2. Érkeztem Hidvégire. 27. Kereszteltette bátyám uram a kis leányát Máriát. Voltak komák a höltövényi s krizbai papok. Finis hujus anni. Laus deo et gloria semper.

Memoriale anni 1657. (Szomorú esztendő.)

Januarius. 2. Indultam ebéd után az hadba, mikor urunk ő nga Rákóczy György Lengyelországba indult. Az nap betegedett meg feleségem. Mentem hálni bátyám, Nemes György urammal Olosztelekre Daniel Jánosné asszonyom házához. 3. Mentünk a háromszéki nemességgel együtt s kapitány Basa urammal Kaczára. 4. Szászkézdre. 5. Holdvilágra. Az nap adott Isten feleségemnek egy kis fiat Nemes Györgyöt, ki mindjárt meg is holt. 6. Mentünk Zágorba, ott mulatott kapitán uram³⁴⁸ a nemességgel együtt, én mentem Malomfalvára asszonyom anyámhoz.³⁴⁹ 8. Ment kapitán uram a nemességgel együtt Ákosfalvára, én mulattam Malomfalván. 9. Hallottam meg Maros-Vásárhelyen a feleségem betegségét s a gyermek halálát, mentünk hálni Szent-Mártonba a mezőségen. 10. Mentem reggel Béldi Pál uramhoz Rűcsre, onnan mentünk Béldi urammal hálni Dombóra. 11. Mentünk ebédre Szent-Gothárdra; akkor holt meg Éva, az édes leányom. 12. Mentünk ebédre Hollómezőre, hálni Közép-Láposra. 13. Csemefalvára. 14. Mentünk ebédre Felső-Bányára, hálni az Elethén által Máramarosba. 15. Szigetre. 16. Ebédre urunk

³⁴⁸ Basa Tamás.

³⁴⁹ A családon belüli átrendeződés következtében Nemes János ekkor már özvegy anyja, Mikó Szusanna ekkor már a malomfalvi udvarházban lakott.

ő ngához Viskre. Az nap kért el Béldi Pál uram engemet urunktól ő ngától, hogy visszajöhessenek.³⁵⁰ 17. Indultam vissza felé Viskről. 28. Jöttem ebédre Szász-Kézdre, virradtig haza Hidvégire. M.-Vásárhelyen tudtam meg Éva leányom halálát. 26. Jött asszonyanyám s Daczó Jánosné asszony hozzám vacsorára.

Februarius. 2. Jött Szikszainé asszonyanyám³⁵¹ hozzám Hidvégire vacsorára. Mentem háltni Oltszemire. 4. Temettük el a Daczó János fiát Oltszemin. 5. Jöttem haza Hidvégire. 10. Kezdettem a hidvégi nagy templomban a sírásáshoz az édes gyermekeimnek. Ugyanaz nap jöven Mikó Miklós bátyám irigységgel, hatalmasul a jobbágyimat hirem léteig a templomból exturbálta, melyben hirem leve oda indulván, meg nem várt, hanem elment és ismét hozzá kezdettem az ásatáshoz Isten segedelméből. 11. Temettetem el az én édes gyermekimet Nemes Györgyöt és Nemes Évát egy koporsóban a hidvégi nagyobbik templomban, az asztal alá a boldog feltámadásnak jó reménysége alatt, kit a felséges Isten engedjen mindnyájunknak fiáért Jézusért.

Martius. 3. Mentem Béldi Pálné asszonyomhoz Uzonba, ebéden ott voltam. Háltni mentem Oltszemire. 5. Mentem vadászni a Somborra. 6. Az oltszemi, zaláni és száraz-ajtai erdőkre. 7. Jöttem Szent-Györgyre Daczó Jánosné hugomhoz. Háltni jöttem haza Hidvégire. 13. Volt nálam vacsorán Nemes Mihály uram. 18. Fogadtam papot Hidvégire. Vásárhelyi István volt nálam ebéden.

Aprilis. 19. Ment el Bakonyai Mihály pap innen. 25. Hozták ide Vásárhelyi István papot Hidvégire.

Majus. — — —

Junius. 12. Betegedett meg Nemes Tamásné asszonyom. 23. Jött be Földváriné asszonyom Nemes Tamásné asszonyt látni.

Julius. 2. Mentem a mustrára Nagy-Borosnyóra, ebédre mentem Béldiné asszonyomhoz Uzonba, háltni mentem haza. 4. Felzendülvén holmi hazug hírek miatt egész Erdély elfutott, de megtudván azután harmadnappal haza szállottak.³⁵² 9. Kezdettem el Isten kegyelmességéből a kaszálást. 24. Mentem Kilyénbe gát köttetni. 25. Végeztem el a gát köttetést. Voltak akkor két éjjel nagy hóharmatok; akkor éjjel jöttem haza.

Augustus. 1. Hozták meg, hogy az öcsém Nemes Tamás Molduvában vagyon.³⁵³ 7. Jött meg az öcsém Nemes Tamás a lengyelországi hadból. 8. Hallottuk meg a szegény magyar nemzetnek a pogány tatárok miatt való iszonyú nagy veszedelmeket, a mely harcokról csak egy is el nem szaladhatott a magyarok közül, hanem rabbá esett s fegyver miatt hullott el.³⁵⁴ 14. Mentem ebédre Daniel Jánosné asszonyomhoz Illyefalvára, háltni mentem Kézdi-

³⁵⁰ A székelység körében lehetőség volt arra, hogy a vezetők a hadjáratba vonulás alól mentességet adjanak. Béldi Pál ezt tette.

³⁵¹ Ebből kiderül, hogy Szikszainé a Nemes János anyósa volt, a felesége anyja, akinek a neve azonban Pápai Anna volt. Ebből azt valószínűsíthetjük, hogy Szikszai Zsigmond a Pápai Anna anyjának második férje lehetett, Pápai Annának pedig a mostohaapja.

³⁵² Attól féltek, hogy a Porta tatár büntetőhadakat küldött Erdély ellen II. Rákóczy György portai engedély nélkül indított hadjárata miatt. EOE. 11. 253. **B. Szabó János:** Erdély tragédiája 1657-1662. Budapest. 2019. 91.

³⁵³ A sikertelen lengyelországi hadjáratot követően az erdélyi sereg legnagyobb része tatár fogságba került, míg némelyek haza tudtak jönni a fejedelem környezetével. Nemes János Tamás nevű öccse ezek közé tartozott ezek szerint.

³⁵⁴ A fejedelem egy kisebb csapattal álruhában menekült haza, de a katonailag nem túl tehetséges Kemény Jánost a sereggel utolérték a krími tatárok és július 31-én elhurcolták a Krímbe, hogy váltságdíjért engedjék majd haza. EOE. 11. 255.

Vásárhelyre. 15. Ebédre mentem Csernátonba Domokos Ferencz uramhoz, akkor jött ki a tatár követ az Ojtozon, véle együtt Ráduly László kapitán uramhoz Szent-Katolnára. 16. Jöttem haza Hidvégire. 28. Indultam Isten kegyelmességéből szomosujvári particularis gyűlésbe, mentem háltni Kaczára.

September. 3. Állott bé a partialis gyűlés a szomosujvári csűrbe. Voltanak az ország statusi quartélyba a körülvaló falúkba, a vármegyék Németibe s Péterfalván a tábla fiai

Nikolában, a székek Dengelegen, a szászok és az özvegyasszonyok Füzesen.³⁵⁵ 13. Oszlott el az ország a partialis gyűlésből, melyhez hasonló gyűlés minden időnkben nem volt s Isten is soha ne adjon szent fiáért.³⁵⁶ Az nap mentem Bonczidára Bánffy Zsigmondné nénémasszonyhoz.³⁵⁷ 14. Mentem ebédre Berkenyesre, háltni Malomfalvára. 15. Mentem ebédre Gyalakutára Lázár Györgyné hugomasszonyhoz, háltni mentem Erkedre, onnan virradtig Kaczára. 16. Mentem haza.

October. 7. Indultam Isten kegyelmességéből Gyulafi László uram ő nga temetésire, mentem háltni Mikvásárra. 8. Mentem ebédre Erkedre, háltni mentem Gyalakutára. 9. Mentem Szent-Demeterre, az nap temették el Gyulafi uramot, volt fejedelem képe Lázár György sogoruram. Háltni mentem vissza Gyalakutára sogor uramhoz. 10. Indultam haza felé, jöttem háltni Héjasfalvára Horváth István uramhoz. 11. Ebédre jöttem Kereszturra. 12. Háltni Hidvégire.

November. 8. Hallottam meg, hogy a fejedelemség megváltozott.³⁵⁸ 18. Mentem Köröspatakra a Mikes Kelemen uram lakadalmára.³⁵⁹

December. 26. Voltanak nálam ebéden az öcsém Nemes Tamás uram feleségestől s ifjabbik Földvári Ferencz uram. 31. Végeztetett el ez esztendő, mely volt igen veszedelmes és változó. Laus deo semper.

Anno 1658.

In nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti.

Januarius. 1. Voltam Nemes Tamás uramnál ebéden mind feleségestől. 12. Voltanak nálam Mikes Benedek, Mikes György, Kálnoki Farkas és Draut György³⁶⁰ uramék. 19. Összegyűjtven a háromszéki hadakat Kálnoki Mihály uram Rétyhez, hogy táborba szállítsa Rédei Ferencz urnak parancsolatjából. Mikes Kelemen uram oda érkezvén, mindnyájan Rákóczy György urunk ő nga mellé hajlottanak és Kálnoki Mihály uram

³⁵⁵ A fogságba hurcolt katonák feleségei, anyái gyászruhában követelték az országgyűléstől a férfiak kiszabadítását. EOE. 11. 257.

³⁵⁶ A szamosujvári részleges gyűlésről: EOE. 11. 256-259.

³⁵⁷ Mivel Nemes János elég következetesen használja a „nénémasszony” és „hugomasszony” kifejezéseket, ebből kiderül, hogy Bánffy Zsigmondné, Nemes Anna a nővére volt, míg Lázár Györgyné Ilona a húga.

³⁵⁸ A lengyelországi kudarcot a Porta meg akarta büntetni, és utasította az erdélyi rendeket egy új fejedelem választására. Végül a gyulafehérvári országgyűlésen november 2-án Rhédey Ferenczet választották meg. EOE. 11. 262-3. 1., B. Szabó. i. m. 93-95.

³⁵⁹ Zabolai Mikes Kelemen, a kancellár Mikes Zsigmond öccse. A felesége a köröspataki Kálnoki család Zsuzsanna nevű leánya volt.

³⁶⁰ Nemes erős szász kapcsolatrendszerrel rendelkezett, főképpen Brassó vonatkozásában. Nagy Andor: A brassói patrícusság a kora újkorban. In: Pap József - Verók Attila (szerk.): Akit Clio elbűvölt. In honorem Romsics Ignác. Líceum Kiadó, 2021. 249-251.

egyedül maradt.³⁶¹ Hoztak Fejérvárinak Kemenicsből levelet. 24. Urunk ő nga Rákóczy György Medgyes városát hadaival körülvévén, megadták a várost és a gyűlés, melyet Rédey Ferencz ő nga kezdett, végeztetett el Rákóczy György urunk ő nga által 31. Januarii ugyanott Medgyesen.³⁶²

Februarius. 11. Mentem az Erdővidéki mustrára, mely celebratott Közép-Ajtán. Ebéden ugyanott voltam Mikes Kelemen urammal együtt, hálni mentünk Köröspatakra Kálnoki Istvánné asszonyomhoz³⁶³. 14. Hozták meg, hogy a tatárok feljöttek a havasalföldi határba Brailához, melyhez képest urunk ő nga segítséget küldött bé a vajda mellé.³⁶⁴ 25. Mentem hálni asszonyom anyámhoz Oltszemire. 26. Mentem Zalánba násznépivel Vásárhelyi István papnak Bakonyai Mihály pap leányáért, melyet az nap hoztak Hidvégire feleségül neki.³⁶⁵

Martius. 8. Vittem feleségemet a cselédimmal együtt Brassóba a tatároktól való féltünkben.³⁶⁶ 11. Jött ki a vajda minden házaival Havasalföldből a Barczára a tatárok előtt.³⁶⁷ 22. Volt nálam Horváth János uram ebéden.

Aprilis. 1. Voltanak nálam Vitkai Mihály, Horváth János uramék egy néhány katonákkal együtt ebéden. 14. Adott Isten ő felsége feleségemnek egy kis fiat Eleket, kit az úr Isten éltesen s neveljen nevének dicsőségére s lelkének üdvességére. Volt az nap virágvasárnap, mikor Isten Eleket adta szintén délben 10 és 11 óra között. 28. Hozták Kendefi Miklósné hugomasszony nehéz betegségét.

Majus. 2. Indultam Isten kegyelmességéből Kendefi Miklósné hugomat látni. Ebéd után mentem hálni Ugrára. 3. Martonfalvára. 4. Szászsebesre. 5. Boldogfalvára Kendefi Miklós uramhoz. 6. Égették fel a törökök a Lugoshoz való falúkat úgymint Szinérseget, Bidust és Hodost. 7. Égették el a katonák is két vagy három falújokat a törököknek. 9. Égették el a törökök Ilye felé Jófőt és Gerendet. 13. Jöttem el Boldogfalváról. 15. Reggel nyolcz órakor érkeztem Hidvégire, ebéd után mentem Brassóba. 23. Megbetegedett az édes kis Elek, keresztelték meg csak nagy hirtelen Brassóban. Voltak komák ifjú Herman Mihály az magyar pap, Gothárd Márton s Ötves Pál. 24. Mentem Brassóba igen szomoruan a kis Elek nehéz betegségét hallván. 27. Jöttem haza feleségemmel és az édes kis Elekkel együtt Hidvégire.

Junius. 2. Mentem Nyujtodra Mikes Zsigmondné³⁶⁸ asszonyom temetésire. Hálni mentem Csernátonba Domokos Ferencz uramhoz. 3. Mentem hálni Maksára Jankó László öcsémhez. 4. Jöttem Hidvégire.

³⁶¹ Noha Rhédey Ferenc fejedelemmé választásába II. Rákóczi György is beleegyezett, valójában nem kívánt lemondani, és a legközelebbi hívei, akik éppen a Székelyföldön voltak birtokosok, a Mikesek és királyhalmi Petky István is Rhédeyvel szemben foglaltak állást. U. o. 265. 1.

³⁶² Rhédey Ferenc, akit a kortársai is filozófikus, irodalomszerető embernek tartottak, a fejedelmi címet láthatóan azért fogadta el, hogy a török veszélyt elháríthassa Erdély. II. Rákóczi György azonban katonai erővel is vissza kívánt térni, ezért végül Rhédey lemondott. U. o. 269. 1.

³⁶³ Mikes Kelemen anyósa.

³⁶⁴ Mivel a havasalföldi vajda támogatta Rákóczit, a török által küldött tatár büntetőhadak vele is szembefordultak. Rákóczi az ő megsegítésére küldött hadat.

³⁶⁵ Nemes János református volt, a birtokán pedig jó patrónusként támogatta a református lelkészeket, még a házasságkötésükben, a lakodalomban is szerepet vállalt.

³⁶⁶ A székelyföldi elit gyakran húzódott a hadjáratok, háborúk idején a családjával együtt a falakkal körülvett szász városokba.

³⁶⁷ A tatárok a porta rendeletére végül Rákóczi mindkét hűbéresét, a két román vajdát elűzték, akik így Erdélybe menekültek. EOE. 11. 271.

³⁶⁸ A zabolai Mikes fiúk, Kelemen és Mihály anyja.

Julius. 10. Indultam az táborra, mentem hálni Prásmárra. 11. Mentem a táborra Bozzára. 13. Szállottunk a táborral az havasra. 17. Szállottunk a táborral a váron túl a kövesdi ösvényre. 22. Mentem a táborból Brassóba. 24. Jöttem Hidvégire haza. 31. Indultam Isten kegyelmességéből Fejérvárra a gyűlésre. Mentem ebédre Köhalomba, hálni Sibergre.

Augustus. 3. Mentem Fejérvárra. Az nap választott az ország a székelység résziről engemet követségbe urunkhoz ő ngához Tasnádra. A vármegyék résziről volt követ Bethlen János uram, a szászoktól Beszterczei János Deák.³⁶⁹ Volt velünk püspök uram Csulai György uram is³⁷⁰. 4. Indultunk meg, mentünk az nap Tordára. 5. Topára. 6. Zilahra. Az nap holt meg az én édes kicsin fiam Nemes Elek Brassóban, kit Isten vigyen bé az ő dicsőségibe. 7. Mentünk ebédre Somlyóra, hálni Kárasztelekre. Akkor tették koporsóba az én édes kis fiamat. 8. Mentünk Tasnádra. Ebéd után lött audienciánk.³⁷¹ Vacsorán voltunk az urunk ő nga asztalánál. 9. Lött válaszunk, ebéden ismét az ő nga asztalánál voltunk. Indultunk vissza ebéd után, mentek a követek hálni Somlyóra, én mentem Perecsenbe Szikszai Zsigmond uramhoz. 10. Mentünk ebédre a Meszes alá, hálni Középlakra. 11. Ebédre Sárdra Somboriné asszonyom házához, hálni mentünk Kolozsvárra. Voltam vacsorán Bánffy Zsigmondné nénémasszonyánál. 12. Mentünk ebédre Tordán túl a szent-mihályfalvi rétre, hálni Szent-Királyra a Bánffy Zsigmond uram házához. 13. Mentünk a pokafalvi szálas erdő mellé, hálni Szeben mellé Kis Faludra Barcsai Ákos uramhoz.³⁷² 14. Mentem ebédre Holczmanra. Virradtig mentem Persány mellé. 15. Kilencz órakor mentem Brassóba. 16. Mentem a táborba Kököshöz. Ugyanaz nap visszajöttem. 17. Ütöttek ki a kurtányok³⁷³ a zajzoni úton s elhajtották a marhájakat s az falút elégették, utánna mentünk egy néhány zászlóval, de bé nem értük. 19. Csátára menvén Mikes Kelemen uram a Bozzára és az ellenségnek a derekára találván, igen megverte az ellenség Mikes uramékat, Donát Pált elfogván, fejit vötték. Bakó Istvánt is a marosszéki kapitányt elfogták, úgy Ugrón Boldizsárt és Jankó Boldizsárt.³⁷⁴ 20. Brassó alá jöven az ellenség, mint egy három vagy négy százan mi is kimentünk egy néhányan nemes emberek s csatáztunk vélek s az nap gyujtogatták meg a falukat is mindenütt széljel. 21. Ment ki Herman Mihály uram tractára. Az nap temették el az édes fiamot. 22. Szállott a tábor Ó-Brassó végibe. 23. Vötték meg Illyefalvát. 24. Vötték meg Szent-Györgyöt. 25. Ment derekason véghez a békesség a brassaiak és az tatár, török, kozák és a vajdák között. 27. Mentek el innen Ó-Brassó végitől az ellenségek. 29. Takarodtak által az erdőn is. Istennek neve dicsértessék. Mindennyi sok pogányság is nem vette meg Bodolát, Prásmárt, Hermányt és Szent-Pétert, sőt csak meg sem hódoltak Hermány és Szent-Péter. 31. Mentem haza Hidvégire pusztá falú-hely nézni.

September. 5. Kezdettem az őszvetés aratásához a háborúság miatt. 23. Holt meg az öcsém kis fia Nemes Ferencz; az nap el is temették.

October. 2. Kezdettem el a buzavetést. 5. Kezdettem a zabaratást. 10. Választotta az ország a török impositiójából fejedelemmé Barcsai Ákos uramot ő ngát Segesváratt.³⁷⁵ 16.

³⁷⁴ Beszterczei Waldorf János. EOE. 11. 281.

³⁷⁰ Református püspök. I. Rákóczi György udvari papja, majd 1650-1660 között püspök.

³⁷¹ Az országgyűlés által küldött levél: EOE. 11. 408.

³⁷² Barcsai Ákos.

³⁷³ Havasalföldi és moldvai katonák.

³⁷⁴ A hatalmas vereségről bodoki Mikó Miklós is beszámolt a családi krónikájában. Kelemen Lajos. Bodoki Mikó Miklós családi krónikája (IV. közlemény) = Genealógiai Füzetek. 1906. 77.

³⁷⁵ Barcsait már szeptember 8-án kinevezte a fővezér fejedelemmé, szeptember 14-én a fejedelmi jelvényeket is megkapta. U. o. 5. 1. EOE. 12. 68 – 76 .

Voltam ebéden Basa Tamás uramnál. 17. Esküdtem meg Basa Tamás uram előtt Barcsai Ákos urunk ő nga hűségire Brassóban.³⁷⁶

November. 11. Indultam meg mostani urunkhoz Hidvégiről, mentem hálni Somborra. 12. Mentem ebédre Oláh-Zsákodra, hálni Kórodra. 13. Mentem urunk ő nga eleibe a kocsárdi mezőre, ott ett urunk ő nga ebédet s ott is hált. 14. Mentünk urunkkal Balázstelkére. 15. Musnára. 16. 17. 18. 19. 20. Ott voltam. 21. Mentem az öcsémmel együtt ebédre Segesdre, hálni Dályára. 22. Ebédre Köhalomba, hálni Hidvégire.

December. 13. Indultam táborba hazul, mentem hálni Köhalomba. 14. Ebédre Sövénysegre, hálni Dályára. 15. Ebédre Segesvárra. 17. Mentem Holdvilágra. 18. Medgyesre. 19. Alsó Bajonba. 21. Medgyesre. 22. Segesvárra. Vacsorán voltunk urunk ő nga asztalánál; meg is ajándékozott ő nga bennünket négy négy sing³⁷⁷ gránáttal. 23. Ebéden voltam Bethlen János uramnál.³⁷⁸ Hálni mentünk Mikes Kelemen urammal Szent-Lászlóra. 24. Ebédre Paratólyra, hálni Alsó-Bajonba. 26. Mentünk Sövényfalvára ebédre a Kálnoki Istvánné asszonyom házához Mikes Kelemen uramhoz, ott is háltunk. 27. Mentünk ebédre Kuttyfalvára, hálni Iklandra. 28. Mentünk Aranykutra. 29. Szovátra urunk ő ngához. 30. Kisértük ő ngát Káljánig. Onnan mentünk Kolozsra quartélyba. 31. Ott voltunk. Finitur annus. Laus deo et gloria in secula seculorum amen.

Volt ez az esztendő szegény Erdélynek valóban veszedelmes pusztítója és fogyatója.

Anno 1659.

Januarius. 1. Mentünk Bonczidára gyűlésbe. Az nap adták meg Bánffy György uram, Borzási János és Mészáros Péter uramék Szamosújvart.³⁷⁹ 2. Mentünk rendelt seregekkel Szamosújvár alá, urunk ő nga bément a várba. Az hadak quartélyba oszlottak. Mi a háromszéki haddal Nimetibe. 5. Mentünk Szamosújvárba gyűlésre. Ismét mentünk vissza a quartélyba. 8. Mentünk Dézsre gyűlésbe, hálni vissza a quartélyba. Akkor jött követségen az országhoz Rákóczy előbbeni fejedelemtől Kapi György uram és Bikk Sándor uram. 13. Mentünk ismét Dézsre gyűlésbe. Akkor jöttek, meg előbbeni urunktól Tordai Ferencz és Pálfi István uramék. 15. Ismét volt gyűlés Dézsen. 16. 17. 18. Indultam haza felé. 21. Mentem Hidvégire. 24. Volt Háromszék gyűlése Léczfalván, melyben praesentáltam az ország levelét ő kegyelmeknek szólót. 30. Indultam meg estve Hidvégiről vissza Dézsre.

Februarius. 2. Mentem ebédre a quartélyba Décsére. 4. Mentem Dézsre. 5. Bocsátotta el a hadakat urunk ő nga. 7. Mentem Bonczidára Bánffy Zsigmondné nénemasszonyhoz. 8. Kolozsvárra. 9. Vissza Bonczidára. 12. Dézsre. 16. Mentem Hidvégire. 22. Indultam a beszterczei gyűlésre. 26. Mentem Beszterczére. 27. Állott bé a gyűlés.³⁸⁰

Martius. 1. Választottak commissárusokat Várad kézhez vételére:³⁸¹ Rédei László³⁸² uramot, Lázár György uramot, Farkas Ferencz uramot és Beszterczei János Deák

³⁷⁶ Basa Tamás a Barcsai Ákos kapcsolatrendszerének fontos tagja volt, ezért ekkor ő vette át a kezdeményezést a Rákóczi párti Mikesekkel szemben a Székelyföldön.

³⁷⁷ Mértékegység, könyök.

³⁷⁸ Bethlen János és Basa Tamás Barcsai Ákos támogatói közé számítottak.

³⁷⁹ Barcsai Ákosnak adták át Szamosújvart, aki egy hadicsellel vette azt be. EOE. 12. 12.

¹⁰⁵ A törvények melyeket Nemes is aláírt: EOE. 12.. 157. 199.

³⁸¹ Barcsai Ákos fontosnak tartotta, hogy a hozzá hűséges emberek parancsnokolják a legfontosabb várakat,

³⁸² Rhédey László Rhédey Ferenc fia.

uramot.³⁸³ Kővár kézhez vételére választották Torma István uramot s engemet s Gones Mihály uramot, de Torma uram nem érkezvén eljönni, ő kegyelme helyett volt egyik commissárius Szikszai Zsigmond uram. 7. Vitték el a Rédei Pál testét Beszterczéről. 14. Jött Beszterczére a tatár követ. 15. Holt meg szegény Lugosi István. 26. Bomlott el a gyűlés. Az nap indult ki urunk ő nga Beszterczéről. Én mentem háltni Király-Németibe. 31. Hozták meg bizonyoson, hogy már Várad kéznél vagyon.

Aprilis. 1. Mentek bé a commissáriusok Váradba. 2. Érkezett Budai Zsigmond uram Szamosujvárra Bécsből. 24. Indultam Isten kegyelmességéből haza felé. 29. Jöttem Hidvégire.

Majus. 22. Indultam meg a szászsebesi gyűlésbe. 25. Mentem Szászsebesbe. 25. Állott bé a gyűlés.³⁸⁴

Junius. 15. Végeződött el a gyűlés; ugyanakkor hazafelé indulván. 18. Estve jöttem Hidvégire.

Julius. 8. Mentem Szent Györgyre a derék székre. Választottuk vice-királybirónak Székely Bálint uramot; az nap visszajöttem.

Augustus. 7. Hozták urunk parancsolatját, hogy kimenjünk Tordához a keresztes mezejére mustrára. 14. Küldöttem a feleségemet Brassóba, akkor el a falusiak.(!) 17. Mentem Brassóba. 18. Jöttem haza. 19. Indultam a keresztes mezejére. 23. Érkeztem meg a keresztes mezejére. 26. Vetettük fel a porta contentatiojára való adót minden personára, valaki az hazában lakik, egy egy tallért.³⁸⁵ 29. Éjjel meghozván a hírt, hogy Rákóczi György előbbeni urunk ő nga az Almás vize mellett szállott táborba, reggel mindjárt az egész tábor felülvén a táboron kívül seregekben álla mind addig, míg az úr Kemény János³⁸⁶ uram ő nga Gerendről oda érkezék. Béérkezvén a táborba urakkal, őnagyságokkal s tanácsurakkal lóra ültenek és kéjövén a mezőre, a nemességet s hadnagyokat összevíván urunk ő nga proponáló, hogy Rákóczi urunk jövetelinek egyik oka az ő nga fejedelemségének nem szenvedése. Azért ő nga igen szépen declarálá magát, hogy ha csak az ő nga fejedelemséginek letételiben áll a békességben való megmaradás Isten oltalmazza ő ngát, hogy annak stabilizálásáért csak egy gyermeknek is vére kiömlöljék. Ha Isten megszabadította Kemény János uramot,³⁸⁷ küldjük el előbbeni urunkhoz s ha azzal lecsendesedik ő nga, hogy urunk a fejedelemséget letégye, jó szívvel megcselekszi s ha az országnak úgy tetszik, Kemény János uramot tegyük fejedelemmé. Mely dolog tetszvé az egész ország statusinak, Kemény János uramot ő ngát előbbeni urunkhoz expediálván fogadók, hogy ott megvárjuk és így a tábor helyben szálla. 30. Estve későn érkezék hír a táborra, hogy meg akarják ütni éjszakában a tábor; felülénk és rendelt seregekben állván mind menénk a Letonig, ott megszállván, hajnalba ismét megindulánk. 31. Jó reggel Dèce és Miriszló között a réten megszállánk.

September. 1. Jó reggel megindulván, mentünk Fejérvárra. A táborba a mi kevés megmaradott vala Csügedhez a Maros két felin megszálla. Estve urunk ő nga megindulván Déva felé, a tábor elszélede, sőt még az ő nga fizetett hada is mind elhagyák; nem sokad magával ment el Dévára. Mi is a mi kevesen háromszékiek és csikiak maradtunk vala, megindulván, megszállánk az ohábai határon. Onnan jó hajnalba megindulván, mentünk

³⁸³ EOE. 12. 231.

³⁸⁴ A szászsebesi országgyűlés törvényei: EOE. 12. 248—252. 277—310.

³⁸⁵ EOE. 12., 335.

³⁸⁶ Kemény János, II. Rákóczi György legfontosabb hadvezére, tanácsosa a tatár fogságból szabadult.

³⁸⁷ Ti a tatár fogságból.

ebédre Kis Selykre, háltni Salajiba. Onnan éjszaka megindulván, mentünk a zalaknai határra s ott megszállánk. 3. Megindulván, mentünk háltni Sibergre, onnan megindulván Mikes Kelemen urammal, Haller Péter és Mikes György urammal, menénk virradtig Somborra. 4. Ebédre jöttem haza Hidvégire. 8. Küldöttem feleségemet Brassóba tutoris permansionis causa³⁸⁸. 22. Indultam a marosvásárhelyi gyűlésbe. 24. Érkeztem Maros Vásárhelyre. 26. Gyűlt bé a templomba a nemes ország, Mikes Mihály³⁸⁹ uram lévén követe Rákóczi György urunk ő ngának, akkor proponálta követségét, mely következendő volt:

A mi kegyelmes urunk ő nga a nemes országot fejedelmi kegyelmességgel köszönteti. Mivel ő nga látja, hogy a török nemzet Erdélyre fenekedik, s nincsen az országnak semmi remediuma³⁹⁰, a melylyel ellene állhatna a töröknek, mert pénzt kér s a sincsen s fegyverrel kellene ellene állani, az is nincsen. De mivel Isten ő ngának mind pénzt adott, mind pediglen fegyvert, ő ngának volna módja benne, hogy vagy pénzzel, vagy egyébképpen lecsendesíthetné. Azért ő nga legitimus fejedelem lévén, noha egy kevésé méltóságos székéből kilépett volt, abban tartván az ország akkori securitássát, electiót nem kíván, hanem a kik az ő nga patrociniumát³⁹¹ vészik, azokat kész ő nga megoltalmazni mind pénzével, fegyverével, sőt vérével is. Ezt meghallván a nemes ország, a választételt más napra halasztá. 27. Voxolván az ország minden ellenkező vox nélkül ő ngát acceptálok s Mikes Mihály uramot visszabocsátok jó válaszzal³⁹². 28. Expediálá³⁹³ a nemes ország a mlgos Rákóczi György urunkhoz ő ngához *ad vocandum* a Tekintetes és Nagyságos Gyerőmonostori Kemény János urat ő ngát Petki István, Kapi György és Hermán Mihály uramékat ő ngokat s ő kegyelmeket több becsületes főemberekkel együtt. Délután négy óra tájban megindulván, mentünk Radnotra s mindjárt audienciánk leve ő ngától szemben lettünk, s az követséget az úr Kemény János uram ő nga proponálá, s vacsorán fenn voltunk az ő nga asztalánál. 29. Indultunk vissza Radnotról Vásárhelyre, ugyanakkor urunk ő nga is utánunk mindjárt megindult, s az nap jött bé ő nga Marosvásárhelyre.

October. 2. Indultam Isten akaratjából Vásárhelyről haza felé. 4. Mentem haza Hidvégire. 11. Urunk ő nga elérkezvén, mentem ő ngával Töröcsvárához. 14. Urunk ő nga parancsolatjából Mikes Kelemen urammal s több háromszéki nemes emberekkel mentünk a vajdához igen sietséggel Ruharba. 15. Onnan visszaindulván, urunk ő nga eleibe mentünk a korcsomákon innen lévő köves hágóban, onnan visszatérvén urunkkal ő ngával, ő nga lőtt szembe a havasalföldi Mihály vajdával³⁹⁴ az országúton túl az réten nagy solemnitással,³⁹⁵ urunk ő nga a vajdával együtt ment a vajda sátorába, mely volt felvonva a Dombovicza mellett túl a palló végénél; ott confederálván a fejedelem a vajdával, s Erdély országa Havasalföldivel, ebédet ott ettünk a vajda sátorában. A vajda urunkat ajándékozta meg egy szerszámos fakó török lóval s egy veres bársony galléros hiúz- mállal³⁹⁶ bélelt mentével. Az urakat ismét egy egy kaftánnal s egy egy darab

³⁸⁸ A biztonságosabb tartózkodás érdekében.

³⁸⁹ Zabolai Mikes Mihály, II. Rákóczi György diplomatája, kancellárja, hadvezére.

³⁹⁰ Védelem, segítség.

³⁹¹ Kegyúri védelmét.

³⁹² EOE. 12. 400-406.

³⁹³ Elküldte.

³⁹⁴ III. Mihnea

³⁹⁵ Ünnepeleyességgel.

³⁹⁶ Hiúz-prém.

materiával, két darab posztóval. Ugyanaz nap visszaindulván, jöttünk vissza Töröcsvárához.³⁹⁷

November. 1. 2. 3. 4. Mentem Szentgyörgyre a székre, hálni mentem Várhegyre. 5. Mentem Nagy Borosnyóra az mustrára; onnan ment Mikes György uram ötszázad magával Havasalföldbe, a több hadak pedig mentek Szászvároshoz táborba. 13. Indultam meg Hidvégiről Szikszai uramék látogatására. 16. Jöttem Malomfalvára. 17. Hozták a székekre és vármegyékre urunk ő nga parancsolatját, hogy személy szerint felüljünk. 18. Indult feleségem Nagy Bánya felé Malomfalváról. 21. Verte meg Jászvásárnál Duca vajda³⁹⁸ az tatárokkal Kosztán³⁹⁹ vajdát s az Erdélyből s Magyarországból véle bement magyarokat, holott veszett hat vagy hét ezer magyar. Generálissa volt Mikes Kelemen uram, honnan maga is alig szaladott az Ojtozon ki. A vajda pedig Havasalfölde felé szaladott ki a Bozzán. 22. Verte meg Szejdi Achmeth basa budai vezér a méltóságos fejedelmet Rákóczi Györgyöt, holott maga vitézül forgolódott, de a generálisai csak oda hagyták; ott is veszett másfélezer magyar. 23. Volt Fekete Gyergyónál harcza Minye vajdának, holott nem sok magyar esett el. A törökök a sánczba szorulván, a Minye vajda hadai is hátra szállottak, jobban akarván a dologhoz készülni, hogy másnap a várat felferjék. De az alatt meghallván e híreket Minye vajda. 15. Havasalföldből Erdély felé közelgetni igyekezék. Az nap én Malomfalváról megindulván, mentem Bogácsra. 24. Mentem a küüllővármegyei nemességgel Nagy Ekemezőre, holott hallottuk meg a vaskapui harcnak kimenetelét, onnan megtérvén mentem hálni Medgyesre. 25. Mentem Héjjasfalvára. 26. Köhalomba, 27. Jöttem Hidvégire.

December. 3. Minye vajda nem bízván magát Havasalföldiben, jött ki Rosnyóra. 8. Mentem Brassóba; az nap Cserei Farkas érkezvén olyan hírrel, hogy Rákóczy fejedelem ő nga kiment az országból. 14. Indultam az háromszéki nemességgel Barcsai Ákos fejedelemhez ő ngához, mentünk hálni Köpeczre. Ott meghallván, hogy Minye vajda Csikra szállott, éjszaka utána mentünk harmincz lóval, hogy csikiakot felvévén, Minye vajdát megfogjuk, de a csikiak pártját fogván inkább hogy nem mint mellénk feltámadjanak, alig szaladánk ki Csikból s mentünk hálni Olosztelekre. 16. Mentünk Kaczára, ott értük el Basa Péter uramot. 17. Mentünk Garatra, hálni Siberkre, oda érkezvén Gyárfás Pál uram, meghozá bizonyoson, hogy Rákóczy fejedelem előtt szaladna Barcsai Ákos fejedelem a törökökkel együtt és már Mikes Mihály uram Medgyeshez érkezett egy néhány ezer lóval, melyhez képest visszafordítván a ló száját, haza felé gondolkodánk. 18. Mentünk ebédre Dakra, hálni mentem Hidvégire. 19. Mentem Brassóba. 21. Jött meg feleségemtől Farkas Mihály Szilágyból. 25. Tatár hírt hirdetvén a kézdi s orbai nemesség s község, Mikes György uram összevegyűjtván minden rendeket, felment az Ojtozba, holott semmi nem lévén az hírben, onnan visszatérvén kezdték a nemesség jóvait prédálni s házakot rontani a községgel együtt a lófű és darobontság. 27. Voltam aszonyomanyámnál ebéden, holott jelen lévén Basa Tamás, Kún István s Kálnoki Mihály uramék több becsületes emberekkel együtt hozák meg, hogy Basa uramnak s Kún István uramnak mindeneket elpredálták; felkelvén ebédől eloszlottunk nagy szomorúsággal. 31. Naponként öregbedett a prédálás.

És így végeződék el ez esztendő, melyben Isten ő felsége igaz iteletiből mind országunkban s mind országunkon kívül valóban a mi kezünknek munkája szerint fogyata, s ostorozza, pusztítja és ronta; de mégis ő felsége irgalmasságát rajtunk fenntartotta s

³⁹⁷ EOE. XII. köt. 411—415, 1.

³⁹⁸ Gheorghe Ghica.

³⁹⁹ Constantin Serban.

teljességgel mindenestől a mi érdemünk szerint e földről ez egyuttal el nem törle várván megtérésünket.

Anno 1660,

cujus principium fuit admodum periculosum.⁴⁰⁰

Januarius. 1. Voltam Brassóban Rákóczy fejedelemtől való féltemben.⁴⁰¹ 13. Virradólag vették meg Törösvárát Mikes Mihály uramék titkon ütvén éjjel rajta. 14. Hozták a Mikes Mihály uram levelét a városnak, hogy meghódoljanak s nekünk is nemességül hogy ki menjünk. 16. Ment a bíró Hermán Mihály uram tractára Mikes Mihály uramhoz a bolonyai csorgóhoz a békesség felől. 17. Mentem ki Szent Péterre Daczó Gergely urammal a Brassóban levő nemességtől követségbe Mikes uramhoz. 18. Mentem vissza minden jó válasz nélkül Brassóba a nemességhez. 19. Mentünk mindnyájan nemességül a kik Brassóban voltunk Prásmárra, mint mészárszékre többire. 21. Mentünk a Mikes urammal lévő hadakkal együtt Hermánba. 22. Éjszaka ütöttek Péter Deák, Kálnoki Mihály, Daczó János uramék a moldvai s havasalföldi hadakkal Törösvárára, de által nem jöhetvén vissza tértenek re infecta. 23. Mentünk az hadakkal Keresztényfalvára. 24. Mentünk Mikes Mihály urammal Törösvárához, ismét visszajöttünk Keresztényfalvára. 25. Mentünk Hölövénybe. 26. Akasztattuk fel Bögözit a kóborlásnak egyik authorát. 27. Hirt hozván, hogy ismét reá akarnak Törösvárára Péter Deákék az oláh hadakkal ütni. 28. Mentünk oda az hadakkal. 29. Ott mulattunk. 30. Nem jöven reánk az oláh hadak, mentünk Keresztényfalvára. 31. Ismét az egész hadakkal szállottunk Prásmárra.

Februarius. 1. Mentem bé Brassóba. 2. Verték meg Szotyori Györgyöt Brassóban a bolonyai kapuban a vargák Törösvára megvételiért. 3. Mentem ki Prásmárra. 10. Hus-hagyó kedd lévén, voltam Mikes Mihály uramnál vacsorán. 14. Mentünk az hadakkal Prásmárról Hermánba. 15. Jött Hermánba Mikes Kelemen uram feleségestől s Kálnoki Istvánné asszonyommal. 16. Voltam Brassóba. 17. Fogták meg Basa Péter uramot s vitték Hermánból Fogarasba. Az hadakkal mentünk Bodfalvára. 18. Jött Basa Péterné asszonyom Bodfalvára Mikes uramhoz intercedálni az uráért. 19. Ott mulattunk. 20. Mentünk Hölövénybe az hadakkal. 21. Hozták ki a Brassóban levő nemes asszonyokat Hölövénybe, hogy megeskettessenek Basa uram jóvai és hol léte felől. 22. Mentem a nemes asszonyokkal együtt bé Brassóba.

Martius. 2. Mentem Szent Györgyre a székbe. 4. Feleltettem Oltszemín a prédálásról. 5. Indultam Isten akaratjából Szebenhez, lévén parancsolatunk, hogy mennénk generális mustrára. 14. Ment a kapitán Mikes Kelemen uram Sellenbergre a fejedelemhez Rákóczyhoz ő ngához. 19. Mentem a kapitánnal együtt Sellenbergre;⁴⁰² az nap vissza is jöttünk. 21. Mentünk ismét Sellenbergre. 22. Volt Sellenbergen az vármegye mustrája; az nap haza is bocsátotta a fejedelem a vármegyéket. 26. Bocsátották el a háromszéki hadakat; én indultam Nagy Bánya felé.

Aprilis. 7. Kereszteltettem meg Nagy Bányán kis fiamot Jancsit. 30. Hozták meg a hírét Nagy Bányára, hogy a török elégette a hajdú városokat és eloszlott a hajdúk tábora.

⁴⁰⁰ Melynek eleje nagyon veszélyes volt

⁴⁰¹ Mivel korábban Nemes hűséget esküdött Barcsai Ákosnak, számíthatott rá, hogy ezt az ellentábor esetleg megtorolja

⁴⁰² Ekkor Basa Tamást leváltották a háromszéki főkapitányságból és helyette Mikes Kelemen neveztek ki. **EOE**.11. 396.

Majus. 1. Jöttek Szikszai uramék Ujlakról Bányára. 2. Jött meg a sógor Szikszai György uram a táborról. 3. Mentem Szikszai Zsigmond urammal Kővárba a fejedelemszönyhöz, mikor Erdélyből utolszor kiment, az nap visszamentünk Bányára. 18. Megértvén bizonyosan, hogy a török Erdélybe bement s az fejedelem ő nga Gyalúnál akar vélek megharczolni, indultam én is ő ngához Pelei Ferencz és Szikszai György uramékkal oda, mentünk hálni Remetére. 19. Sósmezőre. 20. Péterfalvára. 21. Mentem az apahidi akasztófához: onnan néztem miképpen szállott a török tábor Szomosfalvához és így elrekedvén a fejedelem táborától, mentem hálni a bonczidai berekben. 22. Háta megett akarván elmenni az törököknek az fejedelem táborára, mikor érkeztünk volna Csomafájához, ott hallottuk az ágyúlövéseket, melyből eszünkbe vevén, hogy a harcz elkezdődött, sietséggel nyargalást menvén a harcz felé, mikor a kajántói béreczre érkeztünk volna, valami lovasok ránk rugaszkodván szemközben s hátunk megett lovasok lévén nem tudhattuk ha magyar-é vagy török? Megoldván a kereket Kavási felé valóban elvivők a risát, s mentünk hálni Pánczél Csehn túl a völgyben, de ott sem bizván, Kővár felé vettük utunkat. 23. Kővárhoz érkezvén a várba bé mentünk és ott hirre adatván, hogy a szegény fejedelem hadát megverte a török, sőt maga is sebben esett, úgy szaladtunk; mentem estvére Nagy Bányára. 26. Jött Torma István uram mind feleségéstől Nagy Bányára. 28. Jött Bánffy Dénes uram oda.

Junius. 4. Jött Ebeni István uram Bányára. Mentünk Szikszai uramékkal mind cselédestől hálni a nyiresi szigetbe. 5. Mentünk Ujlakra. 6. Mentünk Szikszai urammal Csehbe Barcsainé asszonyom ő ngához. 7. Holt meg ama nagyhírű, nevű s méltóságú magyarok csillaga Istenben elnyugodt fejedelem Rákóczy György uram ő nga az gyalúi harczon vitézül forgolódásában rajta esett sebekben a magyar nemzetnek nagy szomorúságára s kárára. Ugyanazon napon meghallván, hogy a törökök kiindultanak Bonczidától, indultunk Barcsai Zsigmondné asszonyommal ő ngával Huszt felé, mentünk hálni Gardafalvára. 8. Az asszonyok Váralja felé menvén, mi Szikszai urammal mentünk Nagy Bányára, honnan valami kevés egyetmást magunkkal vivén. 9. Mentünk Nagy Szöllösre. 10. Husztra. 12. Voltam az úrnál Rédei Ferencz uramnál ő ngánál ebéden. 14. Költöztünk fel az várba. 16. Indultam Rédei László urammal ő ngával és Szikszai Zsigmond urammal Husztról a budai vezér Sejdi Achmet basa táborába. Barcsai Ákos erdélyi méltóságos fejedelemhez ő ngához mentünk ebédre Viskre, hálni Remetére. 17. Szathmárra. 18. Majténhoz. Ott értük a vezér táborát a fejedelemmel együtt. 19. 20. Ott mulattunk. 21. Mentünk Báthorhoz a táborral együtt. 22. Mihályfalvához. 23. Adorjánhoz. Oda érkezék fővezérnek Kuprilli Achmet basának egy csauzza, a ki mind maga a vezér levelét, mind pedig főszerdály Ali basa levelét hozá a fejedelemnek, melyben parancsolák, hogy mindjárt a fejedelem ő nga Ali basához menjen. 24. Mulattunk ott Adorjánánál. 25. Mentünk Váradhoz. Rédei László uram Adorjántól ment Szent Jobbra. 26. 27. Mulattunk Váradnál mind a Sejdi táborával együtt. 28. Megindulván a tábor, mentünk Fekete Bátorhoz. 29. Mentünk a fejedelemmel Jenőhöz, velünk lévén Musztafa bég a székesfejérvári bég az ő hadával. Ott megértők, hogy Ali basa megszállja Váradot, honnét mindjárt a fejedelem visszabocsátá az várad főembereket, hogy hírt tennének Váradon. 30. Jenőnél elmaradván tőlünk Sejdi basa, mi a fejedelemmel és Musztafával mentünk Lippához.

Julius. 1. Lippától méne haza Bánffy Zsigmond uram több nemes emberekkel együtt. Mi Tömösvár felé indulván megértők, hogy Ali basa Tömösvárról Arad felé indult, melyhez képest megszállánk a rákosi völgyben, s onnan küldé Musztafa Ali basához, megjelentvén, hogy mégyen a fejedelem. 2. Egyeztünk meg Aradnál az Ali basa táborával. Az nap lőtt szembe a basa a fejedelemmel megkaphtánozván a fejedelmet. Onnan

elbocsátván szállásunkra bennünket, annál hamarébb utánunk jövének és a basa sátora mellé szállítának, elköltöztetvén bennünket előbbi szállásunkról. 3. Megindulván a tábor Aradtól, szállottunk Csugorfalvához, ott Sejdí Achmet basa az erdőben lesben állván maga fizetett hadaival, mihelyt a basa megszálla, hirtelenséggel a lesből a basa sátorára ütvén és a jancsárokat széjjel kergetvén, Ali basát megijesztette és ott nem sokáig mulatván, elment a maga táborára. 4. Szállt a tábor Jenőhez, holott mi is magunknak tágas megszállásra való helyet választván megszállánk. Azonban valami jancsárok előjövén körülöttünk 14 öreg jancsár sátort vonának fel, több egy néhány apróbb sátorokkal együtt, minket mint valami kertben éppen békerítének, mely sátorokban voltának két csorbaziaságalja⁴⁰³ (!) jancsárok, kik szüntelen éjjel nappal vigyáztanak réánk és lovastól sohuvá nem bocsátottanak, gyalog szabad volt széjjel járnunk a táboron. 5. Lőtt szemben másodszor a fejedelem az basával. Az nap bocsátá a fejedelem Erdélybe Sziksai Zsigmond, Sárpataki Márton, Balog Ferencz és Erdélyi György uramékat többekkel együtt. Ugyan ő kegyelmekkel küldé el a fejedelem Ibrányi Mihály uramot, hogy az Pojánon kerüljön ki Váradra és ne engedje megadni, melyre rá is ígéré magát, hogy bizony lábbal vonatja ki magát Váradból, mely úgy is lőn. Az nap jövének Erdélyből Daczó János és Jankó László uramék. 6. Bocsátá vissza urunk Daczó uramat, Zsuki Ferencz, Szilvási Boldizsár, Széki István, Árkosi Mikály, Csiki László, Gálfi János, Bencsér Pál, Domokos János, Földvári Ferencz és Alvinczi uramékat többekkel együtt. 7. 8. Lőtt szembe urunk ő nga a basával harmaduttal. 9. Megindulván a tábor Jenőtől, szállottunk a Körös vize mellé. 10. Ott mulattunk. 11. Szállottunk Fekete Bátorhoz. 13. Szállottunk Üregd s Jánosdi között a tövisesbe. Ott temettünk el egy százsz fellajtárt.⁴⁰⁴ 14. Szállottunk Várad alá, Szöllösön felül a feredő felé vonván a basa sátorát s a fejedelmet is csak közel a vezér sátorához szállítván. Akkor fogatá meg Haller Gábor uramot a basa. Ugyanakkor vivék el az mellettünk lévő jancsárokat egyik csorbásia alját. 15. A basa sátorát elvivék és vonák Velenceze felé csak közel az darabontok fűvire, hová minket is szállítottanak csak közel a vezér sátorához igen sáros helyre. Akkor éjszaka tettenek mind az várból ki, s mind kül bé isszonyú lövéseket és ordításokat. Ugyanaz nap kezdék a Szent István nevű szőlőhegyen csinált sánczból bélövöldözni a várba, mely sánczba volt az jenői Hasszám basa. 16. Sánczot vetvén a Körös felől. 17. Kezdték abból löni az aranyas bástyát, mely sánczban volt maga Ali basa. 18. Csatár basa tengeren túl való fő Kara Aga bésánczolván magát, Péntekhely utczában kezdé löttetni a várat. 19. A basa parancsolatjából a fejedelem ő nga a basa levelét küldé bé az várba Boros Istvántól. 20. Jött vissza Boros. 21. Minden fegyverünket elszedvén, vivék az Ali basa Kihája⁴⁰⁵ sátorába. 23. Küldé ismét a fejedelem a basa parancsolatjából Judától a zsidótól levelet a várba. 24. Jött vissza Juda. Az nap lövék el a várból a Csatár basa kiháját. 25. Lövék el a várból az Ali basa Reis-Efendijét. 28. A vezér Ali basa egy Kapucsi basát⁴⁰⁶ expediálván Barcsai Gáspár uramhoz követségre, a fejedelem engemet rendelvén ő melléje, velem együtt bocsátá el Gávai Miklós, Székely Zsigmond és Tornya Péter uramékat. Jöttem az nap Fekete Báthorhoz. 29. Jöttem Jenőre. 30. Jöttem Lippára, holott elhagyván a török követet s vele együtt Gávai uramékat. 31. Tornya Péterrel én megindulván jöttem Jófűhöz.

Augustus. 1. Jöttem reggel 7 órakor Dévára Barcsai Gáspár uramhoz. Ebéd után mentem Boldogfalvára Kendefi Miklós uramhoz. 2. Mulattam Boldogfalván. 3. Jöttem Dévára. 4. Megindulván Déváról locum tenens Barcsai Gáspár urammal együtt mentünk

⁴⁰³ Janicsárok parancsnoka.

⁴⁰⁴ Lovas szolgáló.

⁴⁰⁵ A basa helyettese.

⁴⁰⁶ A Portától a tartományi kormányzókhöz leveleket, utasításokat hozó tisztviselők.

Szászvárosra hálai. Oda érkezett Hácsoki Péter egy csauzzal portáról; ugyanoda érkezék Molduvából is egy boér egy csauzzal együtt. 5. Mentünk Alvinczre ebédre hálai Fejérvárra; ott találtuk Lázár György uramot. 6. Ott mulattam. 7. Locum tenens⁴⁰⁷ uramék expediálván, indultam meg Fejérvárról; mentem hálai Nagy-Ekemezőre. 8. Ebédre mentem Medgyesre, hálai Valdhidra. 9. Ebédre Segesvárra, hálai Szász Kézdre, onnan virradtig Sövényiségre. 10. Jöttem haza Hidvégire. 15. Mentem Háromszék gyűlésébe Kökösbé, holott Basa Tamás uram substituálta maga helyett Daczó János uramot. 25. Mentem Prásmárra Basa uramhoz, hálai jöttem Hidvégire. 27. Kelletett megadni Váradot a praesidiumnak kevés volta miatt Ali basának Ibrányi Mihály elveszése után, mert a míg élt, még csak nem is mértek emlékezetet tenni a várnak feladása felől, a mint mások relatioiból értették.

September. 4. Hozták locumtenens uramék levelét, melyben hivattak ő kegyelmek a dézsi mezőre jó hadi apparátussal gyűlésbe ad 5-tum Septembris. 6. Hallottam meg nagy szomorúsággal Váradnak török kézhez való jutását a kereszténységnek nagy romlására. 18. Mentem Léczfalvára mustrára, onnan mentünk hálai Csernátonba Barabás Péter uramhoz. 19. Hajnalban Futasfalvára ütvén, a koborló latrokat együtt találván egy néhányat közülük levágának, kit felakasztának. Az ott való mester a templom híjára⁴⁰⁸ felszorulván, ugyanott meglövék és a templomba aláesvén, kivonák az templomból s fejét vövék. Onnan megindulván meghozák, hogy a felvidékiek Torjához a kastélyhoz gyűltenek, hová alámenvén s szembe akarván vélek szállani, a mellettünk lévő lófűség mind hadnagyostól elfutának s minket oda hagyának; mi is osztán ellenek nem állhatván, megfutamodánk s Csernátonig mind üzének A futásban az inasommal a ló elesvén, megvagdalák. Mentem az nap Hidvégire. Ugyanaz nap éjszakán szaladott hozzám Hidvégire Mikó Mihály⁴⁰⁹ öcsém Bernád Ferenczczel együtt. Hajnalban nem bizván magunkat, mentünk által Veresmartra. 20. Jöttünk által Hidvégire s ismét mindjárt mentünk Földvárra s ott háltunk. 21. Ment Mikó Mihály öcsém Bernád Ferenczczel a szászok közé szüretni, én mentem Brassóba. 22. Jöttem Brassóból Hidvégire. 23. Indultam Isten akaratjából a fejedelem Barcsai Ákos ő nga eleibe; mentem hálai Halmágyra. 24. Ebédre Sárosra, onnan Murgandára, ott megegyezvén Barcsai András urammal mentünk hálai Mogurára. 25. Ebédre Musnára, hálai Medgyesre. 26. Mentünk Istvánházára. 27. Tordára. 28. Mentünk a gyalúi rétre, ott találtuk a fejedelmet ő ngát; az nap ott mulattunk. 29. Mentünk a fejedelemmel együtt Kolozsvárra. 30. Temették el Daniel Ferencz bátyámat; ugyanaz nap adta a fejedelem nekem vissza Sassárt.⁴¹⁰

October. 1. Indult el a fejedelem Kolozsvárról Radnot felé. Én indultam Bánffy Zsigmond urammal s Hajdú Györggyel Kővár felé; mentünk ebédre Pánczél Csehre, hálai Csobánkára. 2. Ebédre Kővárba, onnan mentem hálai Nagy Bányára. 6. Foglaltam el Sassárt. 12. Indultam Isten akaratjából Bányáról Erdélybe, mentem hálai Ujlakra. 13. Széplakra. 14. Ugrocsra. 15. Súlyomköre Szikszai György sógorhoz. 16. Szováttára. 17. Malomfalvára. 19. Ebédre Maros-Vásárhelyre, hálai Zágorba. 20. Segesvárra. Ott hallottam meg, hogy ismét elvette a fejedelem jámbor szolgálatomért Sassárt. Az nap állott bé a gyűlés. 28. Házasodék meg a fejedelem Barcsai Ákos ő nga Bánffy Zsigmond

⁴⁰⁷ Helytartók, Barcsai Ákos helytartói, egyikük gyalakuti Lázár György, másikuk Barcsay Gáspár. EOE. 12. 45.

⁴⁰⁸ Padlástér.

⁴⁰⁹ Nemes János unokaöccse az anyja, Mikó Zsuzsanna révén.

⁴¹⁰ Szasszár, Szatmár megye.

uram leányával Ágnes kisasszonynyal csak hamarjában s katona módon. Az nap jött feleségem is asszonyomanyámmal és Bánffy Zsigmondné nénémasszonynyal együtt.

November. 3. Indultam gróf Rédei László urammal ő ngával Háromszék felé az háromszéki főkapitányságnak introductiojára. 7. Mentünk ebédre Arapatakára, háltni az aldobolyi rétre. 8. A háromszéki nemesség a vitézlő rendek elégyülvén ott a rét szélén lévő dombra, gróf Rédei László⁴¹¹ úr is lóra ülven a commissáriusokkal s magával levő becsületes emberekkel s szolgálival együtt arra felé nyomulánk, tul is a vitézlő rend felénk közelítvén, ott az réten introducálák a grófot főkapitányságra. Onnan visszamenvén a szállásra, esküvék meg a főkapitányságra. Vice kapitánynak esketék Dónát István uramot addig, míg Kálnoki Mihály uram megszabadul. 9. Visszaindulván a főkapitány a dobolyi rétről, szállott a mogyorosi rétre és ott hált, én mentem Hidvégire. 10. Mentünk Kőhalomba. 11. Szász Kézdre. 12. Segesvárra. 13. Mentem asszonyomanyámmal s Bánffy Zsigmondné asszonyomnémmel s feleségemmel Mogyorosra. 14. Mentem Czikmántorra, háltni Gyalakutára. 24. Hozták Lázár György uramnak a fejedelem levelét, melyben hivatta ő kegyelmét az fejedelem. Akkor hallottuk a Kemény János uram ő nga indulását. 26. Indultunk Maros-Vásárhelyre akkorra virradólag ölték meg Barcsai Gáspárt Örményesen az úr hadai. 28. Virradólag érkeztek az úr Kemény János hadai Maros-Vásárhelyre. Az nap mentünk mi is az úr eleibe Csáváshoz, Sárpataki Márton, Bodoni György, Domokos János és Alsó János. uramékkal mi és több becsületes emberek. Estvére jött bé az úr. 29. Nagy András nevű hadnagyot küldvén az úr Lázár György uram után, hogy elhoznák, Szent Demeteren találván szegény Lázár György uramot, hitelekre eljött vélek és midőn a vadasdi hágon ki mentek volna a hegytetőn, megölték és fejét vették s megfosztván a testét meztelenen visszaküldötték Szent Demeterre. 30. Akasztata fel az úr két katonát Vásárhelyen a pellengére a fosztogatásért.

December. 3. Hozták Haller Gábor és Bethlen János uramékat Várhelyre.⁴¹² 7. Mentünk ki az urral a csíki és háromszéki hadak eleibe, holott összeeskete bennünket, egész székelységül az úr Kemény János uram ő nga. 9. Mentenek az urak Régenbe. 11. Voltam Haller Pál uramnál ebéden Vásárhelyen. 14. Lőtt szemben Kemény János uram az urakkal együtt a fejedelemmel. 15. Jöttek az urak Vásárhelyre. 16. Mentek el Haller Gábor, Bethlen János uramék Vásárhelyről. 17. Jött oda Mikes Kelemen uram. 22. Ment el az úr Vásárhelyről Vécsre. Akkor jött az öcsém Vásárhelyre. 23. Ment el az öcsém. 27. Indultam a régeni gyűlésbe, mentem estvére Régenbe. 29. Hivatta az ország Kemény János uramot ő ngát Régenbe.

És így végeződék el az 1660-dik esztendő is, mely lön valóban nyomorúságos, változó és veszedelmes. Ebben esék Várad is török kézbe az egész kereszténységnek nagy kárára s veszedelmére. Laus deo et gloria in secula seculorum amen.

Anno 1661.

Januarius. 1. Választotta a nemes ország szabad vox szerént minden ellenkező discursus nélkül fejedelemmé a méltóságos urat gyerő-monostori Kemény János uramat

⁴¹¹ Rhédey Ferenc korábbi fejedelem fia, Barcsai Ákos tette Háromszék főkapitányává.

⁴¹² Kemény János nem bízott bennük, akik inkább a török párti Barcsai mellett álltak. A feleségének írta róluk: „Nyelvek jól jár, szíveknek Isten látója.” Tóth Ernő közlése: TT. 1900. Kemény János és Lónyai Anna levelezése. 41.

ő ngát régeni gyűlésünkben. Mely új esztendőben kezdendő új directió alatt újítsa meg Isten a mi megromlott, s utolsó veszedelemhez közelített országunknak is elveszett békességét szent fiának érdemeiért, amen. 2. Készítették el az arra rendelt becsületes emberek a fejedelem ő nga eleibe adandó, avagy ő ngától acceptálandó conditiokat. 3. Esküdt meg ugyan a régeni templomban Kemény János uram ő nga az erdélyi fejedelemségre. Felmenvén a tanács-urak több főemberekkel s a statusokból is bizonyos számú emberek az templomból ő nga után szállására, szép pompával lekisírvén a templomban prédikáció után meg lévén az esküvés ismét hasonlóképen visszakisírtük ő ngát trombiták harsogásával. 4. Esküdtenek meg a tanács-urak s főrendek s az statusokból jelenlévő követek a fejedelem ő nga hűségire. 5. Ment véghez az ország s Barcsai Ákos uram ő nga között a tracta, ő ngának adván a nemes ország a görgényi, szentpéteri, bándi és zsuki jószágot bizonyos summáig s conditiokkal. 11. Mentem ebédre Szent Demeterre, onnan jöttem Gyalakutára. Estve általmenvén ismét Szent Demeterre, hoztuk Gyalakutára szegény sógorom Lázár György uram testét. 12. Vontuk bé a koporsót veres bársonnyal, címereket szegezvén reája annak módja szerint veres tafotára irattakat, a gyalakuti prédikátor prédikálván a test felett. 13. Jött Gyulafiné asszonyom Gyalakutára. 14. Ismét visszament. 16. Temettük el szegény Lázár György uram felmészárolt testét a gyalakuti templomban szép solemnitással. 18. Indultam Isten kegyelmességiből Gyalakutáról Hidvégire, jöttem hálni Héjasfalvára. 21. Jöttem feleségemmel együtt Hidvégire.

Februarius. 8. Mentem Szent Györgyre a székbe.

Martius. 30. Mentünk Nemes Tamás öcsémurammal és Szonda Tamás urammal Kománára hálni. 31. Mentünk Fogarasba Kemény Simon uramhoz ő ngához.

Aprilis. 1. Mentünk ismét vissza Kománára. 2. Jöttünk Hidvégire. 19. Volt nálam viceispán Székí István uram Mihác urammal. 21. Jött hozzám asszonyomanyám, Kendefiné és Daczóné hugaimmal együtt.⁴¹³ 27. Indultam a beszterczei gyűlésre, mentem hálni Mikvásárra. 31. Érkeztem meg Beszterczére.

Majus. 5. Szentencziázá meg Barcsai Ákos fejedelmet az ország, melyben ellenkező voxom volt bizonyos ratiokra nézve, melyben egyeztek az én voxommal Simény Gábor, Torda és Máramaros vármegyék.⁴¹⁴ Az nap volt lakadalma Szentpáli János uramnak Kemény Boldizsárné asszonyommal.⁴¹⁵ Az nap bomlott el az ország gyűlése. 6. Indultam Beszterczéről. 14. Jöttem Hidvégire.

Junius. 1. Isten akaratjából indultam öcsémurammal együtt a medgyesi ország gyűlésire. 3. Mentem Medgyesre. Az nap állott bé a gyűlés. 5. Volt pünköst napja. 6. Végződött a gyűlés, jöttem hálni Musnára. 7. Ebédre Szent Ágotára, hálni Koborra. 8. Ebédre Hidvégire. 21. Indultam meg a táborra, mentem hálni Szent Péterre. 24. Értem el az kapitánt Mikes Kelemen uramot,⁴¹⁶ Moguránál mentünk Baromlakára. 25. Mentünk ebédre Felső Bajonba, onnan megindulván Alsó Bajon felé, esett a ló velem sebes futtába, mely esés miatt esett le a jobb vállam. Onnan vittek bé Alsó Bajonba. Bajonból vittek

⁴¹³ Nemes Sára, Nemes Erzsébet

⁴¹⁴ A szászrégeni gyűlés után Kemény volt Erdély törvényes fejedelme, akit azonban a török nem fogadott el, míg a korábban lemondott; Barcsait igen. Kemény ezért megölette.

⁴¹⁵ Bornemissza Zsuzsanna, Apafi Mihály feleségének, Bornemissza Annának és Bánffy Dénes feleségének, Bornemissza Katának a testvére

⁴¹⁶ Barcsai Ákos letételével a háromszéki főkapitányságban is őrségváltás volt, Rhédey Lászlót újra Mikes Kelemen váltotta

viszsa Medgyesre, ott vonták helybe a karomat. 26. 27. Mulattam Medgyesen. 28. Jött bé Vaskapúnál a pogányságnak az elein járója, de ismét visszament. 26. Indultam ki Medgyesről a táborba, mentem hálni Maros Ujvárhoz a fejedelem táborára.

Julius. 1. Jöttek bé a pogányok hadai Vaskapún. 6. Indult meg a tábor Maros Ujvártól a fejedelem egy rész hadával, fizetett katonákkal, a vármegyékkel és székely székeknek némely részeivel szállott Décséhez. Petki uram⁴¹⁷ a székelység nagyobb részével s valami kevés fizetett katonákkal szállottak Miklóslakához. 7. 8. 9. 10. 11. Ott mulattunk. 12. Petki uramnál lévő táborral szállottunk Kozslárdhoz. 13. Szállottunk Lámkerékhez. Akkor éjszaka hoztak Nagy Péterék két törököt s egy fejet. 14. Mentünk a Kapi uram mezei generális táborára, holott voltunk ebéden is; onnan mentünk vissza a táborra. 15. Megindulván Lámkerékről, mentünk Örményszékeshez, holott háltunk. 16. Szállottunk Mihályfalvára feljül a malomhoz; oda érkezett Teleki Mihály uram, hogy visszatérjünk. 17. Visszatérvén szállottunk N. Selyken alól a patak mellé. 18. Szállottunk a vizaknai tó mellé. 19. Mentem Szebenbe az hugomhoz Kendefi Miklósné asszonyomhoz, az alatt a táborra érkezvén a kik elé voltak, megindulván szállottak Bolyához, a hová én is éjszaka érkeztem. 20. Szállottunk a verdi malomhoz. 21. Estve későn megindulván, szállottunk a morgundai rétre. 22. Szállottunk meg Nádpatakánál, onnan mentünk a galaczi rétre. 23. Onnan megindulván a háromszéki hadak három zászló-alja katonával mentek által a Szilváson az újfalvi rétre. Petki uram a csíki hadakkal hat zászló-alja mezei katonával szállott a langodári rétre. Mi Mikes urammal kísértük Petki uramot Veniczéig; ott által kelvén az Oltón Venicze felé mentünk a háromszéki hadak után az újfalvi rétre. 24. Mentem haza Hidvégire. 29. Voltam Brassóban.

Augustus. 4. Ment feleségem Brassóba Nemes Tamásné asszonyommal. 25. Jött Lázár Györgyné hugomaszszony hozzám Hidvégire. 30. Hirt hozván, hogy a tatárok már az erdőn túl Oklandnál vannak, futottak el a falusiak; én az én cselédimet költöztettem Brassóba. 31. Mentem magam is Brassóba.

September. 5. Jöttem haza Hidvégire. 13. Mentem ebédre Nagy Ajtára Cserei János öcsémhez. Ott találtam Kálnoki Farkas öcsémet, onnan mentünk együtt Köpeczre. 14. Mentünk Barothra a táborra, honnan mindjárt megindulván Mikes uram, a táborral jöttünk ebédre N. Ajtára; én onnan jöttem haza Hidvégire. Az nap indultanak a brassai urak Ali basához sokad magokkal. Mikes uramnak híre lévén benne, küldött követeket hozzájuk, akarván megtudni, mi okáért jönnek olyan felesen? 15. Tractálván egymással Mikes uram és a brassaiak, békével elbocsátották, noha olyan intentummal voltak, hogy felferjék. 26. Mentem Szent Iványra az háromszéki gyűlésbe, holott olvasták el elsőbben az Kemény János uram ő nga levelét,⁴¹⁸ azután a Montekukuli (!) levelét, utolszor az új választott fejedelem Apafi Mihály⁴¹⁹ levelét, melyről midőn discouráltak volna, jöve oly hir, hogy a tatárok Köpecznél vagynak, melyhez képest a község egymás hátán szaladott el. Azonban a mi keveset megtarthatánk benne, kérenek engemet Gyárfás Pál, Donát László és Jakab Deák uramék, sőt ugyan imponálák is, bogy Brassóba bémennénk s instáltak a tanácsnak, hogy írának a szék mellett a választott új fejedelemnek Apafi Mihály ő ngának, hogy assecuratoriát nyerne Ali basától s béküldené, mely mellett kimehetnének hűségeknek praestálására. Mi azért onnan megindulván, mentünk hálni Brassóba. 27. A tanácsra

⁴¹⁷ Petky István csíki főkapitány.

⁴¹⁸ Kemény a székelyekhez: EOE. 12. 69—70.

⁴¹⁹ Kemény ekkor már egyértelműen Habsburg segítséggel kívánta megtartani a fejedelemségét, de a Porta egyetlen percig sem fogadta el őt, és helyette szeptember 14-én Apafit jelölték fejedelemmé. Erről bővebben: B. Szabó János. 269-283.

felmenvén követségünket proponálok, melyre oly választ tőnek, hogy semmiképen nem lehet, holott egyszer vádoltanak, miképen lehetne másodszor mellettünk irni, holott ők megírták, hogy felverték volna a székeket, ha bírtak volna vélek. Bárdi István fejérvári káptalan az Ali basánál levő brassai két polgárral bejövén Brassóba, a kapukat mindjárt felfogták s senkit ki nem bocsátottak, még szolgálk közül is mind addig, míg minden vert aranyainktól, tallérunktól s ezüst marháinktól meg nem fosztottanak. 28. Kezdette Bárdi István a főemberek szállását járni és minden jóvokat hit szerint kikeresni s azokat elvenni.

October. 2. Ment el Péter Déák, Daczó János és Cserei György a török táborra. 4. Vitte el Bárdi István minden ezüst marhámot, melyek voltak Brassóba a szállásomon. 6. Mentem Hidvégire ugyanaz nap jött Lázár Györgyné hugom feleségemmel együtt hozzám Hidvégire. 7. Ment bé hugomasszony feleségemmel együtt Brassóba. 8. Jött hozzám Cserei Györgyné hajnalban a török táborról. 11. Indultam az öcsémrel együtt a török táborra Apafi Mihály fejedelemhez ő ngához. Mentem ebédre Nagy Ajtára Cserei uramékhoz, hálni Mikvásárra. 12. Ebédre Sövényiségre, hálni Szász Keresztúrra. 13. Mentem Kis Bunhoz Apafi Mihály fejedelemhez ő ngához; akkor ment az öcsém Nemes Tamás uram a fejedelem ő nga parancsolatjából vissza Brassóba. 15. Vétette fejét a vezér a Petki István uram királyfalvi gondviselőjének. 17. Szállott a tábor Keresztúron felül levő völgyre. Ugyanazon napon expediált a fejedelem ő nga praefectus urammal együtt Szebenbe a tanácsnak és a centumpátéreknek⁴²⁰ megeskütésire. Mentünk hálni Segesvárra. 19. Mentünk Szebenbe. Voltam vacsorán praefectus uramnál. 20. Expediáltuk a tanácsnak szóló levelet. 21. Voltam nálam vacsorán praefectus uramék. 25. Esküdtettem meg a szebeni tanácsot a centumpátérekkel együtt. 26. Indultam meg Szebenből, mentem hálni Verdre. 27. Sibergre. 28. Mentem Homorod Szent Péterhez a török táborra. 29. Ott mulattunk. 30. Szállott a tábor Veniczén alól Sárkány tájékára. 31. Ott mulattunk.

November. 1. Szállott a török tábor Fogaras körül. 2. Ott voltunk. 3. Indultam meg a háromszéki és csiki hadakkal, mentem hálni Felmérre. 4. Keresztúrra. 5. Apoldra. 6. Mentem Segesdre. Hozták oda Daniel Mihály öcsémet, Sárosi Gergely és Szonda Tamás uramot több több katonákkal együtt. 7. Mentem Nagy Szöllösre. Az nap esküdtem meg Segesden a fejedelem Apafi Mihály ő nga hűségire. 8. Mentem Nagy Szöllösre. 9. Vadasdra, honnan estve megindulván, mentem Rova mellé s ott háltam. 10. Szállottam Rovába; jött hozzám Pálfi István uram és a marosvásárhelyi bíró Czifor János uram. 11. Mentem Szentrontásra. 12. Szent Gerliczére. 13. Kis Selykre. 14. Mentem Szent Ivánra. 15. Prodra. 16. Mentem virradtig Segesvárra, onnan megindulván, a fejedelemasszonyt ő ngát kísértem Szeben felé; mentünk hálni Szent Ágotára. 17. Holczmanba. 18. Megindulván Holczmanból jött a fejedelem ő nga a dályai bérczre asszonyunk eleibe s mind együtt mentünk Szebenbe. 19. A fejedelemmel indultunk a kis selyki gyűlésre, mentünk hálni Filendekre. 20. Kis Selykre. 21. Állott bé a gyűlés. Ugyanaz nap esküdtük meg Apafi Mihály uramot ő ngát a fejedelemségre a kis selyki templomban. 22. Tötte a fejedelem ő nga Kun István⁴²¹ uramot székegyek főgeneralisává. 23. 24. Végeződött el a gyűlés. 25. Indult meg a fejedelem, ő nga Kis Selykről, szállottunk Csepercsőhöz. 26. Mentünk az Ali basa táborára Szelistyéhez. Ugyanaz nap mindjárt szembe lőtt az fejedelem ő nga Ali basával. 28. Újólág szembe lévén Ali basa a fejedelemmel ő ngával, minden jóval ajánlá magát Ali basa mind a fejedelemnek ő ngának s mind pedig az országnak, ígervén arra is magát, hogy mint szeme fényére úgy vigyáz reánk s elegendő

⁴²⁰ Erdélyi szász városokban a városi tanács 100 férfiból álló nagytanácsa.

⁴²¹ Osdolai Kún István, Basa Tamás veje, a Barcsa párt embere, törökpárti székegy nemes.

hadat is adván mellénk. Azután egy smaragdos medállal s kocsoktollal a fejedelmet megajándékozván, megkaftánoztatá a fejedelmet ő ngát; azután Basa Tamás, Kassai Ferencz és Kun István uraméket is. Ezek meglévén Isten gondviselése alá ajánlá és elbocsátá. Ugyanaz nap méltatlan voltomra a fejedelem ő nga mellett levő becsületes hazafiai tetszésekből ott lévő háromszéki uraimék kívánságokra eskettettem háromszéki kapitányságra; onnan a háromszéki hadaknak egy részivel a fejedelem ő nga haza bocsátván mentem Szelindekre. 29. Mentem Lesesre. 30. Kőhalomba.

December. 1. Mentem haza Hidvégire. Kisirtenek haza Jankó Péter, Imecs Tamás, Ugron Tamás, Szonda Tamás, Szonda István, Kozma István, Vajna Gábor uramék több becsületes emberséges emberekkel együtt. 5. Mentem Maksára a Háromszék gyűlésébe, onnan jöttem hálni Szent Györgyre Daczó János uramhoz.

Anno 1662.

Januarius. -----

Februarius. -----

Martius. -----

Aprilis. 14. Indultam Isten akaratjából az hadakkal Mikolához a táborban; mentem ebédre Nagy Ajtára Cserei Miklós bátyámhoz, hálni Somborra. 15. Erkedre. 16. Miklóstelkére. 17. Szénaverőre. 18. Hidegkútra. 19. M. Madarasra. 20. Kamarásra. 21. Szent Gotthárdra, onnan a mikolai mezőre a fejedelem ő nga táborára. 22. Ebéd után megindulván Haller Gábor⁴²² és Bethlen János uramékkal mintegy hatszáz székely lovasokkal, mentünk hálni Fejérdre, hová előnkbe jöven az udvari kapitány Barcsai Mihály uram, a havasalföldi hadak szerdályával⁴²³ Tudor kapitánynyal, ott töttünk dispositiot a következő éjszakán és napon cselekedendő dolgokról. 23. Hajnal előtt megindulván, mentünk Kolozsvár alá, holott az urak feles számú katonákkal állottak a dandárban a szőlőben. Én a székely katonákkal lesben állottam az Kőmál megett való völgyben. Barcsai Mihály uram kétszáz katonával s meg annyi kurtánynyal a városon alól való berekben állott lesben. A híd-utczai kapura ellenkezett egy zászlóalja kurtány, de a németek a kőfaltól tovább mint a míg a lövő szerszám elért nem mentenek. Egy néhány német lovas muskotérosok jöven fel az Kőmálra, azokat megindítván, némelyek közülök nyakra főre mentenek alá a szőlőhegyen, a kősziklán nem találván az ösvényt. Onnan visszamenvén mentünk újabban Fejérdre. 24. Mulattunk ott Fejérden. 25. Fejérdről megindulván, szállottunk a pusztaszentmiklósi rétre az Szamos partra. 26. Veszteg ültünk. 27. Mentünk ellenkezni újabban Kolozsvár alá, de nem jöven ki a németek a városból, újabban visszamentünk a táborba. Ebéd után magam előmenvén a város alá egy néhány lóval, hivatam ki Bánffy Zsigmondné nénémet a városból Bánffy Farkas öcsémmeel együtt; ott szemben lévén vélek, katonákat is rendelvén melléjek, kisírtettem Kocsárdig el, úgy mentenek bé Háromszékbe. 28. Érkezett a fejedelem ő nga a török és magyar hadakkal fel Kolozsvár felé s megegyezvén mi is ő ngával szállottunk a város Szent Péter nevű Hostáttján alól a Szomospartra. Azon nap az ágyúkat felvonván a partra, Felek felől kezdtünk löni a várost. 29. Csináltunk éjszaka sánczot a temető mellé, melyből aztán lőtték a várost. Az nap fogatá meg urunk ő nga Mikes Kelemen uramot. 30. Éjjel csináltattunk más sánczot a szabók bástyája ellenében, melyből lőtték a bástyát; az nap indították Mikes uramot Fogaras felé.

⁴²² Szabó András Péter: Haller Gábor – egy 17. századi erdélyi arisztokrata életpályája. Budapest: (kiadó nélkül). 2008. Doktori (PhD) értekezés

⁴²³ Hadvezér.

Majus. 1. Ujabban is a belső sánczot megerősítvén, vonták belé az ágyúkat. 2. Kezdték a sánczból löni a kőfált. Azonban a városból kiuzenvén, hogy ha békességet akarunk, ne lőjjék az várat, melyhez képest más nap virradtig frigyét tőnek. 3. Nem akarván semmiben tractálni a németek, Ujabban is kezdték a falt löni. 4. 5. 6. 7. 8. Ellopván tőlem a kapitányságot, adták Rédei László uramnak az háromszéki kapitányságot.⁴²⁴ 9. Introducálták Rédei uramot ott az táboron az kapitányságba. Az nap kínáltatott ő nga engemet a küköllővármegyei főispánsággal, melyet nem subleváltam.⁴²⁵ 12. Bocsátván ő nga engemet a táborból házamhoz, mentem hálai Mező Csánra Buda Sándor urammal, hová érkezett Flistik Péter uram is. 16. Estvére érkeztem Hidvégire. 17. Jött feleségem Várhegyről vacsorára Hidvégire. 31. Mentem az Háromszék gyűlésibe, onnan mentem Kilyénbe ebédre, hálai Oltszemire.

Junius. 1. Jött Bánffy Zsigmondné nénemasszony Oltszemire. 6. Mentem a széke Szent Györgyre, onnan mentem Léczfalvára a Bodor István lakadalmába. 12. Mentem Kilyénbe. Az nap kezdtünk az malom csinálásához. 15. Verettem fel a czövekeket. 16. Rakattam bé az ör pallókat. 24. Készíttem el a malomházat s meg is szarvaztattam. Jöttem az nap Hidvégire. 28. Indultam az kolozsvári táborra.

Julius. 4. Ékeztem a keresztesmezei táborra, mely volt az Aranyas mellett. 8. Tiz órakor megindulván a fejedelemmel ő ngával, mentünk estvére 11 órakor Ebesfalvára. 9. 10. 11. Mulattunk Ebesfalván.⁴²⁶ 12. Megindulván Ebesfalváról, mentünk ebédre a küköllővári rétre, hálai a keresztesmezői táborra. 29. Az fejedelem ő nga vendégségbe híván a Kucsuk Mehmet basa fiát Radnotra, vacsorára megvendéglé több törökökkel együtt. 30. Ment vissza a basa fia a táborba.

Augustus. 3. Mentünk a fejedelemmel együtt a táborba Szent Királyhoz. 4. Házamhoz bocsátván a fejedelem ő nga, indultam meg ebéd után a táborról, mentem hálai a szentpáli rétre. 5. Virradtig mentem Malomfalvára, holott találván Lázár Györgyné húgomat. 6. Osztottam fel a malomfalvi udvarházhoz való jobbágyokat. 10. Ékeztem Hidvégire.

September. 30. Kezdtük szegény idvezült anyánktól maradott kevés jókat osztani.

October. 17. Megindulván a medgyesi gyűlésre, mentem hálai Oláh Tyukosra. 20. Mentem bé Medgyesre. 21. Állott bé a gyűlés. 30. Fogták meg Barabás Pétert az ő sok hamis praktikálásiért.

November. 1. Recipialta⁴²⁷ ujabban Kapi György uramat ő ngát az ország. 2. Indultam ki Medgyesről, mentem hálai Balázstelkére. 7. Ékeztem Hidvégire. 20. Indultam Isten kegyelmességiből a küköllővármegyei gyűlésre, holott 23. dolgomat végezvén, hazafelé indultam és 25. jöttem haza Hidvégire.

December. 5. Mentem Szent Györgyre. 6. Oltszemire.

Anno 1663.

Ur Isten a te nevednek dicsőségeért az új esztendőben újítsd meg a mi napjainkat, mint vala régenten, virraszd fel a te békességednek kegyelmét mi rajtunk, hogy mindörökké néked tulajdonítsunk dicsőséget, amen.

⁴²⁴ Rhédey már birtokolta a háromszéki főkapitányságot Barcsai Ákos alatt, ráadásul Rhédey fejedelem fiaként jóval magasabb rangja volt, mint Nemes Jánosnak. Nemes annak köszönhetette a megválasztását, hogy Basa Tamás pártján állt és jelen volt Apafi Mihály megválasztásakor.

⁴²⁵ A szó jelentése kisegít, támogat. Itt azt jelentheti, hogy nem értett egyet vele.

⁴²⁶ Apafi Mihály birtoka. Mivel a harcokban a gyulafehérvári fejedelmi palota elpusztult, szükséges volt más rezidenciákon tartózkodnia a fejedelemnek. Ezek egyike lett Ebesfalva.

⁴²⁷ Befogadta.

Januarius. 1. Volt Bánffy Zsigmondné nénémasszony nálam. 8. Mentem Szentiványra Háromszék gyűlésébe. 9. Mentem a székbe Szent Györgyre. 10. Mentem Etfalvára Sepsiszeknek connumeratiojára s egyéb dolgoknak eligazítására. 29. Jött hozzám a sógor, Veres Péter uram.

Februarius. 12. Jött hozzám Bánffy Zsigmondné nénémasszony. 20. Indultam Isten akaratjából a szász-kézdi gyűlésbe. 22. Érkeztem Szász-Kézdre. Az nap állott bé a gyűlés.

Martius. 4. Tötték tanácsurrá Ugron András uramot. Ugyanakkor eskettek minket is tábla fiainak, úgymint Osdolai Kun István, Rédei Ferencz, Bodoni György, Mikó Miklós, Sárosi György és Kálnoki Mihály uramékkal együtt engemet is. Az nap bomlott el az ország partialis gyűlése.⁴²⁸ Én is az nap megindulván, 5. jöttem haza Hidvégire betegen találván a feleségemet. 10. Mentem Oltszemire. 13. Voltunk atyafiastól Málnáson Lázár Györgyné húgomnál ebéden. 15. Mentem ebédre Szotyorba Szotyori Gergelyhez, hálni Brassóba. Brassóból 17. Várhegyre. 23. Onnan Oltszemire. 28. Mentem megint Várhegyre.

Aprilis. 3. Mentem Szent Györgyre a székbe. 4. Kovásznára a székbe. 5. Vásárhelyre a székbe. 6. Hálni Hidvégire. 10. Indultam meg Isten akaratjából a marosszéki derék székre. 11. Mentem Gyalakutára. 12. Ebédre Maros Vásárhelyre. A szék elmulván, mentem hálni Malomfalvára. 17. Mentem haza Hidvégire; az feleségemet igen betegen találtam. 24. Mentem Szent Györgyre a székbe.

Majus. 12. Hozták az ő nga commissióját, melyben ujabban megadta nékem a háromszéki kapitányságot.⁴²⁹ 14. Volt nálam az öcsém Nemes Tamás uram és Cserei György uram ebéden. 18. Volt nálam Basa Tamás uram. 26. Mentem Várhegyre. 28. Introducáltatott urunk ő nga ujabban a háromszéki főkapitányságnak tisztében Basa Tamás és Kun István urak által Rétyen a Háromszék közönséges gyűlésében. Voltanak nálam ebéden Várhegyen a commissarius urak több sok becsületes háromszéki emberekkel együtt. 31. Mentem Vásárhelyre a székbe, estvére jöttem haza.

Junius. 4. Jött urunk ő nga parancsolatja az hadi expeditiokról. 6. Mustráltam meg a kézdi és orbai vitélő rendeket Mártonfalván. 13. Érkezett Szikszainé asszonyom hozzám Hidvégire.⁴³⁰ 17. Ment feleségem Szikszainé asszonyommal együtt Beldiné asszonyhoz Arapatakára. 20. Mustráltam meg a háromszéki hadakat Kökösnél, holott egyszersmind Háromszék gyűlése is volt, hálni jöttem Hidvégire. 28. Volt Háromszék gyűlése Rétyen. Jött fel Várhegyre a feleségem Szikszainé asszonyommal együtt.

Julius. 2. Mentem alá Illyefalvára az elküldendő lovasoknak mustrálására. 6. Volt Háromszék gyűlése a táborra adandó élésnek a felvetésire. 7. Mentem Hidvégire. 8. Küldöttem feleségemet Szikszainé asszonyommal együtt Brassóba a tatár és oláh hadak előtt. 9. Mentem Várhegyre. 11. Jött a havasalföldi vajda Gligorasko hadaival együtt a Bozza mezeire. 13. Jött által a nyéni torkon s szállott a prásmári rétre. Mentünk mi is Beldi urammal együtt Bodoláról a vajdához a táborra. 14. Mentem hálni Várhegyre. 18. Küldöttem el László Lászlót a molduvai vajda ő nga hadai és tatár hadak jövésinek bizonyoson való megtudására. 19. Jött meg László László. 20. Jött ki a nyéni torkon a Sekerej bég fia az előljáró tatár hadakkal. 21. 22. 23. 24. Takarodtanak ki a szultán tatár és kozák hadai a molduvai vajda hadaival együtt.⁴³¹ 22. Reggel mintegy 10 óra tájban a

⁴²⁸ Ez még mindig csak részgyűlés volt, ami jól mutatja, hogy az ország egésze még nem volt Apafi partján. A fejedelmi tábla tagjaivá főleg olyan nemeseket választottak, akik már korábban is Barcsay Ákos törökös pártja mellett voltak inkább. A székelyföldi nemesek száma ekkor erősen felülreprezentált, ez 1664-től fog változni, amikor Apafi amnesztiát kezd adni a korábbi Rákóczi és Kemény párti főuraknak.

⁴²⁹ Rhédey László halála után.

⁴³⁰ Nemes János anyósa.

⁴³¹ Mentek támogatni a fővezér parancsára a török sereget, mely Érsekújvárt ostromolta.

feldobolyi erdőről ereszkedvén le mintegy háromszáz, nagy sebességgel rá ütének Dobolyra, Nagy Borosnyóra és Czófalvára. Künn egy néhány embert levágának, némelyeket megfosztván megsebesítettek, annak utána Zágonra rámenvén s az faluját felfervén, néhány embereket ott is levágván, sokakat sebesítvén, minden künn levő javokban és marhájukban az odafutott szegénységnek zsákmányt vetvén, elmentenek. Magam mindezeket Várhegyről keserves szemmel nézvén, semmi móddal nem segíthettem kevesed magammal lévén. Estve mentem Dálnokba, szálltam Székely István uramhoz. 23. Osszehivatván mind a futott népet s mind az ott lakosokat, egymás között disponáltunk megmaradásunk felől, de az egyenetlen maga felfuvalkodott ott lakos nép semmit abban nem praestálván⁴³², látám, hogy ha valami ellenség fog a faluba jönni, úgy jár mint Zágon. 24. Reggel kijöven vigyázni az eresztevényi hegyekre s sohult semmit eszembe nem vévén a tatároknak hol léteken, elbucsúzván Dálnoki uraméktól jöttem Várhegyre. Oda érkezvén Imecs Tamás uram, hozá a Béldi Pál levelét, melyből értem a hadaknak nagy részének még hátra voltát s egyszersmind hogy a szultán azt kívánja, hogy oda menjek a vicékkal s szemben légyek véle. Nem lévén azért semmi kedvem a véle való szemben létele, menék Imecsfalvára az Imecs Tamás uram házához. 25. Ott mulattam. 26. Értvén, hogy a tatárság által takarodott a Sárkányon, jöttem Várhegyre. 27. Mentem Brassóba. 30. Hidvégire.

Augustus. 8. Indultam Isten akaratjából a táborra, mentem hálni Barothra. 13. Bémenvén Vizaknára a fejedelemhez. 13. szállottam a táborra Kis Csürhöz. Indultunk meg a fejedelemmel ő ngával s a táborral együtt Fejérvár felé. Mentünk hálni Kis Apoldhoz, urunk Szeredahelyre. 18. Urunk Vinczre, a tábor állott Váradján innen a Sebes mellé. 25. Jött urunk ő nga Fejérvárra. 27. Kezdett urunk ő nga a generális mustrához. 28. Urunk ő nga bízván a generális mustrálást Petki István és Béldi Pál uramra, ő kegyelmek mustráltának.⁴³³ 29. Mentem urunk ő ngával vadászni. 30. Mustrált meg a háromszéki lovas hadaknak egy része.

September. 3. Háromszáz lovast hagyván a háromszéki lovasok közül urunk ő nga mellett, a többi haza bocsátottam. 4. Indultunk urunk ő ngával Radnot felé, mentünk hálni Enyedre. 5. Mentünk Csekelakára. 6. Mentünk urunkkal ő ngával Radnotra, a tábor szállott alól Radnoton a Maros mellé. Az nap érkezett meg Szilvási Bálint uram is Csepregi Mihálylyal együtt; a fővezér követe is ugyanakkor érkezett. 8. Indultam haza felé Isten kegyelméből. 10. Érkeztem Hidvégire. 14. Mentem Brassóba. 16. Várhegyre. 16. Maksára a Háromszék gyűlésibe. 17. Jöttem hálni Hidvégire. 18. Kezdett a hideg lelni. 19. 20. 21. 22. Indultam meg a fejedelemhez, hogy elmenjek a fővezérhez ő ngával.⁴³⁴ Mentem Hőltövénybe. Ott ért a parancsolat, hogy ne menjek. Onnan hoztak haza igen betegen.

October. 3. Evocáltatott Béldi Pál uram valami diffamatioért⁴³⁵ ezen diaeta alatt való octavára. 6. Küldöttem ki a marosvásárhelyi gyűlésbe Szonda István és Zsigmond Deák uramékat az evocatio felől. 10. Költem fel beteg ágyamból. 11. Jöttek meg Szonda uramék a gyűlésből. 18. Mentem Maksára Háromszék gyűlésibe. 19. Jöttem Hidvégire. 23. Mentem Szent Györgyre a székben, holott Béldi urammal lévén valami controversiám⁴³⁶

⁴³² Teljesítvén.

⁴³³ A tisztségek közötti anomáliákat mutatja, hogy Apafi a csíki főkapitány Petky Istvánt és a háromszéki főkirálybíró Béldi Pált utasította a generális mustra megtartására, nem pedig a háromszéki főkapitányt, Nemest.

⁴³⁴ Apafit utasította a vezér, hogy Érsekújvárhoz menjen. Szeptember végén indult el, de Nemes végül otthon maradt.

⁴³⁵ Becsületsértés.

⁴³⁶ Nézeteltérés, pereskedés, vita.

némelyek félelemtől s egyébtől viseltetvén, kezemből hamisan kitekerek. 29. Mentem ki a borosnyói Ladoczra a léczfalviakkal való veszekedéseknek eltávoztatására; ott ki határozván a madarast, agyagast és Hevederbérczit, jöttem vacsorára Léczfalvára. 31. Mentem Kovásznára a székbe.j

November. 1. Mentem Kézdi Vásárhelyre a gyűlésbe, hálni mentem Várhegyre. 2. Mentem Brassóba a sokadalomba. 4. Mentem haza Hidvégire. 16. Indultam locumtenens uramnak parancsolatjából a táborba, mentem hálni Barothra. 17. Mikvásárra. 19. Apoldra. 20. Visszafordulván Apoldról, a hadak mentek Miklóstelkére, én mentem ebédre Segesvárra, hálni Erkedre. 21. Benére az hadakkal együtt. 22. Szállottunk Udvarhelyre. 26. Jött bé Udvarhelyre Bethlen János uram a derék székre. Voltam ő kegyelménél ebéden. 27. Volt nálam ebéden Bethlen János uram több becsületes emberekkel. Az nap hallottam bizonyoson az urunk ő nga jövetelét. 30. Indultam Maros Vásárhely felé az hadakkal, mentem Csekefalvára.

December. 1. Mentem Böződre. 2. Szent Gerliczére. 3. Mentem a molduvai vajda eleiben Vajához az hadakkal, háltam Gyalakután s a több falúban, a vajda hált Balavásáran s az hada a több falúban. 4. Mentem ebédre Szent Demeterre Kornis Gáspár uramhoz, hálni Szederjésre. A hadak mentek Szent Erzsébetre. A vajda hált Nagy Bunon a hadai a környül való falúban. 5. Mentem hálni Benébe; a vajda hált Kereszturon. 6. A vajda hált Szent Péteren s Mikvásáron, én mentem Hidvégire. 7. Ment a vajda Köpeczre. Miklósvárára. 8. A vajda hált Illyefalván s Szotyorban, én mentem hálni Kilyénbe. 9. A vajda hált Nyujtodon s Vásárhelyen, én háltam Torján. 10. A vajda Bereczkben mustrált s ott is hált, én háltam Almáson, a hadak a szomszéd falúban. 11. Ment által a vajda az Ojtozon, én jöttem ebédre Csernátonba, hálni Várhegyre. 12. Ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 28. Indultam urunkhoz ő ngához, mentem hálni Alsó Rákosra. 31. Érkeztem Ebesfalvára urunkhoz ő ngához.

Es így végeződék el az 1663-dik esztendő is, melyet hogy Isten ő felsége valamivel az előbbieknél csendesebben engede eltöltenünk, áldott legyen szent neve érette. Ő felsége a következő új esztendőnek minden részeit idvességes lelki, testi áldásával megkoronázza szívből és tiszta lélekkel imádjuk érette amen, amen.

Anno 1664.

Januarius. 1. Voltunk urunk ő nga asztalánál ebéden. 3. Megindulván Ebesfalváról, mentem hálni Benébe. 4. Ebédre Nagy Ajtára, hálni Hidvégire. 12. Mentem Rétyre a háromszéki gyűlésbe, onnan mentem Várhegyre. 14. Volt gyűlésünk Rétyen. 15. Mentem Hidvégire.

Februarius. 1. Állott bé az ország gyűlése Nagy Sinken. 6. Jött a feleségem Nagy Sinkre. 13. Jött Szikszai Zsigmondné asszonyom a sógorral együtt Nagy Sinkre. 16. Ment el Szikszainé asszonyom Sinkről. 17. Estve későn végződött el az ország gyűlése. Mentem hálni Kis Sinkre. 18. Mentem hálni Hőltövénybe. 19. Ebédre Hidvégire. Vacsorán volt nálam Kun Gergely uram feleségestől. 23. Volt Háromszék gyűlése Szent Iványba. 26. Mentem Szent Györgyre a székbe, onnan jöttem Hidvégire. 28. Mustráltam meg a katonákat, kiknek el kellett menni a fejedelemmel ő ngával Kolozsvárra.

Martius. 17. Mentem Szent Györgyre, ott mustráltam meg a sepsi hadakat. 18. Voltam a székben, mentem hálni Angyalosra. 19. Mentünk Basa uramékkal s több becsületes emberekkel Szent Iványba az Henter atyafiak osztoztatására, de nem admittálának; onnan Basa uram s Kun István uramék jöttek hozzám Várhegyre s ott is hálának. 20. Mentem Vásárhelyre a székbe. 21. Márkosfalvára a kézdi hadak mustrálására. 22. Mentem Pákéba az orbai hadak mustrálására hálni Várhegyre. 25. Szent Györgyre a székbe. 26.

Kovácsnára a székre. 31. Nagy Borosnyóra; akkor békéltettem meg Nagy Borosnyót Basa Tamás urammal az ő kegyelme avassának elprédálása felől.

Aprilis. 2. Mentem Kovácsnára a székre. 3. Vásárhelyre a székre. 4. Mentem ebédre Szent Györgyre, hálni Hidvégire. 8. Küldöttem Szonda István uramot egyik rendbéli lovaimmal Nagy Bányára a feleségem anyja Szikszai Zsigmondné asszonyom béhozására. 15. Volt Háromszék gyűlése Komollón, onnan mentem vissza Várhegyre. 16. Mentem Kovácsnára a székre. 26. Érkezett Szikszainé asszonyomanyám a sógor Szikszai Györgyné asszonyommal együtt Hidvégire.

Majus. 5. Mentem Maksára Háromszék gyűlésébe, onnan Várhegyre jöttem. 6. Hálni Hidvégire. 7. Mentem Brassóba; az nap vissza is jöttem. Következendő éjszaka éjfél után félórával adott Isten ő felsége ingyen való jóvoltából egy kis fiat, melyet neveztem Gábornak, melyet éltesen szent neve dicséretére. 13. Indultam urunkhoz ő ngához, mentem hálni Höltvénybe. 17. Érkeztem Fejérvárra, onnan visszajöven. 21. jöttem Hidvégire. 27. Mentem Rétyre a háromszéki mustrára.

Junius. 3. Mentünk Maksára a háromszéki gyűlésbe. 10. Szállottunk a barothi rétre a hadakkal. 11. Mentem Kaczára. 12. Erkedre. 13. A sárosi rétre. 14. Ekemezői rétre, hálni az asszonyfalvi rétre. 15. A berivői völgybe. 16. A táborra Só Váradjához. Az nap keresztelték a fejedelem ő nga fiát Gyurkót. 30. Szállott a tábor a piheni patakhöz.

Julius. 1. Szentelték elsőbben az kedd napi innepet böjtöléssel. 2. Menteni hálni Szeredahelyre. 3. Vingárdra. 4. A táborra a gáldi rétre. Ez napokban ütvén bé Szathmárról valami marhahajtó katonák és németek, sok ezer marhákat hajtottanak ki az országból. 5. Szállott a tábor az enyedi rétre. 6. 7. Indultam éjszaka hazafelé a feleségem betegsége miatt. 9. Éjszaka tizenkét órakor érkeztem haza Hidvégire. 13. Mentem Várhegyre. 14. Volt Háromszék gyűlése Maksán. 15. Mentem Hidvégire. 19. Kereszteltettem meg a kis fiamot Gábrist, kinek keresztatyjai voltak a brassai két biró, Czakó Dávid és Draut Simon, ugyanaz ott való nagy pap Hermán Mihály és Feit István uramék, a sepsi esperest Vásárhelyi Jakab és az hidvégi pap Türkösi István uramék. Keresztanyjak ezeknek feleségek, ezeken kívül Daniel Jánosné, Ferenczné és Mihályné asszonyomék, Béli Pálné asszonyom. 24. Indultam ki a táborra, mentem hálni Olosztelekre Dániel Jánosné asszonyomékhoz. 25. Kereszturra. 26. Gyalakutára. 27. Királyfalvára. 28. Keczéhez a táborra.

Augustus. 1. Ment a fejedelem az urakkal Radnotra engemet hagyván az hadak előtt ő nga. 5. Jött ki a fejedelem ő nga a táborra. 8. Szállott a tábor Lónához az Aranyas mellé. 12. Ment a fejedelem ő nga Radnotra engemet hagyván az hadakkal a táborba. 23. Mentem Nagy Cégbe Bánffy Zsigmondné nénémet látni. Az napon vissza is jöttem a táborba. 28. Szállítottam a tábort a bogáti rétre, mentem magam egy nehányad magammal urunkhoz ő ngához Radnotra. 31. Mentem ujabban Radnotra az udvarhoz.

September. 1. Szállítottam a tábort Dátoshoz a rétre, magam mentem bé Radnotra hálni vissza mentem a táborra. 3. Hivatott a fejedelem ő nga Radnotra parancsolván a hadaknak meghányása felől. 4. Bocsatott a fejedelem ő nga házamhoz; az nap megindulván, jöttem hálni Malomfalvára. 7. Érkeztem Hidvégire. 19. Mentem Várhegyre. 21. Jöttem Hidvégire. 22. Indultam urunkhoz ő ngához Balázsfalvára. 25. Értem urunkat Kozslárdon, hálni mentünk Fejérvárra. 26. Ott mulattam. 27. Onnan megindulván. 30. Jöttem Hidvégire.

October. 14. Indultam Isten akaratjából a szüretre feleségemmel együtt. 19. Érkeztem Királyfalvára. 21. Kezdettem a szürethez. 23. Mentem Petki uram látogatására. 24. Mentem Királyfalváról Malomfalvára. 30. Ebédre Maros Vásárhelyre, hálni Gyalakutára.

November. 3. Indultam Gyalakutáról a segesvári gyűlésbe. Mentem Nádasra Kendefi Miklósné hugomhoz. 4. Mentem Segesvárra. 18. Oszlott el az ország gyűlése.⁴³⁷ Mentem hálni Szász Kézdre. 22. Mentem Hidvégire. 29. Mustráltam meg az orbaiakat Várhegyen.

December. 8. Volt Háromszék gyűlése Léczfalván. 19. Mentem ebédre Szent Györgyre, hálni Hidvégire. 24. Indítottam Székelyhid alá négyszáz lovast.

És így végeződött el az 1664-ik esztendő is sok nyomorúsággal; és táborozással mindazonáltal mégis láttatik az elmúlt esztendő valamivel csendesebbnek az előtt elmúlt egy néhány esztendőknél, mert sem ellenség nem volt országunkban, sem magunk országunkon kívül nem hadakoztunk, melyért tulajdonítsunk egyedül az Istennek dicsőséget és méltóságot és könyörögjünk nagy ájtatos buzgósággal s alázatos szívvvel, hogy a következő esztendőt annál is békességesebbé, csendesebbé s bővebbé tegye szent fiáért az úr Jézus Krisztusért amen, amen, amen.

Anno 1665.

Januarius. 5. Mentem fel vidékre a hadak kihajtására. 12. Mentem Alsó Rákosra Budai Péter uramhoz a Balázsfi Zsigmond lakadalmára. 29. Indultam udvarhoz, mentem hálni Sibergre. 30. Jakabfalvára. 31. Érkeztem Ebesfalvára.

Februarius. 1. 2. Mulattam Ebesfalván. 3. Indultam Ebesfalváról haza felé. 4. Érkeztem estvére Hidvégire. 19. Mentünk Béli urammal együtt a fejedelem ő nga eleibe a feketehalmi határba s úgy kisírtük ő ngát Brassóba. 23. Adtam el Klárát asszonyunk ő nga intercessiójára Kosa Sándor uramnak. Volt leánykérő Kapi Gábor uram. 25. Mentem Brassóba udvarhoz.

Martius. 6. Indult urunk ő nga ki Brassóból, mentünk Feketehalomba. Az nap jött a határjáró török követ is Feketehalomba. 7. Lőtt szembe urunk ő nga a követtel. 8. Vendéglette meg ő nga a követet; az nap proponálták, hogy elmenjünk határjárni. 9. Virradólag mentem Hidvégire. 16. Isten akaratjából indultam meg határjárni, mentem ebédre Köpeczre, hálni Mikvásárra Barcsai Péter és Barcsai Boldizsár uramékkal. 17. Mentem Szász Budára. 18. Nagy Szöllösre. 19. Maros Vásárhelyre. Ott értem bé a török követet és Kornis Gáspár uramot. Mentünk hálni Ercsébe. 20. Mentünk ebédre Mikó uramhoz Oroszfájára, hálni Budatelkére. 21. Mentem Kornis uramhoz Szent Benedekre. 22. Mentem Dézsre. Ott egyeztünk meg Ébeni, Torma és Kornis uramékkal és arra az utra rendeltetett több főrendekkel. 23. Mentünk Gorbóra. 24. Sibóra. Oda jött Kapi uram. 25. 26. Ott mulattunk. 27. Mentünk a török követtel együtt Zilahra. 28. 29. Ott altercálodván együtt a törökkel, a váradi törökök nem jöven ki Váradról re infecta eloszlottunk. 30. Indultunk meg Kapi urammal, mentünk Csehbe hálni. 31. Ebéd után indulván meg, mentünk hálni Pribékfalvára.

Aprilis. 1. Mentünk ebédre Nagy Bányára. 2. 3. Ott mulattunk. 4. Mentünk a veres vizre feredni. Az nap jött Tököly uram is Bányára. 6. Indultam meg Nagy Bányáról, mentem estvére Borkútra. 14. Érkeztem estvére Hidvégire. 18. Mentem Szent Iványba a Háromszék gyűlésibe.

⁴³⁷ Tóth Ernő szerint Apafi a naplójában 19-re teszi az országgyűlés végét. 89.

Majus. 4. Indultam a fejérvári gyűlésbe. 9. Érkeztem Fejérvárra. 23. Oszlott el az ország.⁴³⁸ 24. Volt pünköst napja. 25. Indultunk Daczó János urammal haza felé. 28. Érkeztünk Hidvégire.

Junius. 2. Mentem Bölönbe, holott connumeráltam az egész Miklósvárszékekben lévő nemes, lófő, darabont és jobbágyságot, mind magokat, mind marhájokat és szántóföldeket. 3. Mentem Szent Györgyre; ott is a szerint kezdettem a sepsieket connumerálni. 4. Mentem Ilyefalvára, onnan Brassóba. 6. Hidvégire. 9. Mentem Szent Györgyre a székre, ebédre mentem Kilyénbe, háltni Várhegyre. 10. Connumeráltam a sepsieknek hátramaradott részeit. 11. Connumeráltam Várhegyen Kézdi uramékat. 13. Végeztem el. 15. Mentem Pákéba az orbaiaknak connumeratiójára. Az nap el is végeztem. 17. Volt Háromszék gyűlése Maksán. 18. Volt Háromszék mustrája Várhegyen. 19. Vetették fel a réánk háromszékiekre esett háromezer forintot Basa Tamás, Mikes Kelemen, Kálnoki Mihály, Mihács Ferencz, Székely Balázs, Donát László, Cserei György, Apor Lázár és több becsületes emberekkel együtt, kiket a székre arra delegált. Az nap indult meg Nemes Tamás öcsém a felesége után.

Julius. 1. Érkezett meg az öcsém Nemes Tamás uram az új asszonynyal. 2. Volt nálam öcsémuram az új asszonynyal és az egész násznépivel. 13. Mentem Szent Iványba az adók feligazítására, háltni mentem Várhegyre. 14. Ugyan Várhegyen igazítottam fel a kézdi adót. 15. Igazítottam fel ugyan Várhegyen az orbai adót. Mentem háltni Oltszemire. 16. Voltak nálam Oltszemin két szép asszonyok. 18. Mentem Hidvégire. 25. Jött Kósa uram Hidvégire.

Augustus. 10. Mentem a Bodzára fű látni. 12. Mentem Kovásznára a székre. 31. Mentem Rétyre a Háromszék gyűlésibe, jöttem háltni Hidvégire.

September. 6. Indultam Isten kegyelméből a radnoti partialis gyűlésre. 10. Mentem Radnotra az nap állott bé a gyűlés. 16. Bomlott el az ország gyűlése. 17. Mentem Királyfalvára. 18. Ebesfalvára. 21. Mentünk urunkkal vadászni az nap jöttünk vissza Ebesfalvára. 22. Ebédre mentünk Segesvárra; oda jöttek Bethlen János uramék az egész násznépével együtt urunk eleiben, onnan ebéd után mentünk urunkkal ő ngával együtt a Bethlen Gergely uram lakadalmába Fejéregyházára. 23. Ment el urunk ő nga Fejéregyházáról; én onnan elbúcsúzván, jöttem az nap s következő éjjel Hidvégire. 25. Mentem a köpeczi rétre mustráltatni. 30. Elvégezvén Isten kegyelmességéből a mustrálást bocsátottam el a hadakat a bonczidai táborba mind lovast, mind gyalogot praeficiálván elejekbe Bernád Ferencz uramot. Magam jöttem vissza Hidvégire.

October. Ezt a holnapot Isten engedelme által egészen a hidvégi házamnál töltöttem el munkálatatván a házam építése környül, kiért áldassék az urunk neve, mert három esztendőttől fogva még ennyi időm a házamnál való létemre nem engedtetett.

November. 3. Mentem Szent Györgyre a székre. 4. Jöttem vissza Hidvégire. 6. Indultam Fejérvárra a gyűlésbe. 9. Érkeztem Fejérvárra. 14. Végződött el a gyűlés. 15. Kolozsvár felé vevén utamot, érkeztem 23. Kolozsvárra. Jöttek bé a több commissarius urak is Kolozsvárra a kolozsvári dolgoknak eligazítására, úgy mint Ébeni István uram, Bánffy Dénes uram, Bethlen Farkas uram, Mikola Zsigmond uram, Torma István uram, Mikó Miklós uram a szebeni polgármesterrel együtt. 28. Oszlottak el a commissariusok csak re infecta. 29. Indultam ki Kolozsvárról.

December. 5. Érkeztem Hidvégire. 30. Indultam Fogarasba. 31. Érkeztem Fogarasba.

És így értük Isten kegyelmes gondviselése által végét az 1665-ik esztendőnek, mely is csendesebb volt a többieknél, kiért dicsértessék az úr áldott szent neve mindörökkön örökké, amen.

⁴³⁸ Tóth Ernő közlése szerint Apafi 22-re teszi. I. és II. Apafi Mihály naplója. 90.

Anno 1666.

Ur Isten szent fiadért áld meg ez új esztendő békességgel, bővességgel és minden idvességes lelki testi áldásokkal, amen.

Januarius. 1. Voltam Fogarasba urunk ő ngánál. 8. Jöttem el Fogarasból, érkeztem az nap Hidvégire. 21. Mentem Várhegyre. 23. Volt Rétyen a Háromszék gyűlése, ebédre mentem vissza Várhegyre.

Februarius. 1. Indultam az ország gyűlésibe Fogarasba. 2. Érkeztem ebédre Fogarasba. 4. Holt meg Boldvai Mártonné nénemasszony. 8. Indították Fogarasból Hidvége felé a szegény néném testét. Az nap jött bé a német császár főkövetje is Fogarasba Kászoni Márton pap. 11. Holt meg a fejedelem ő nga leánykája Apafi Mária. 12. Temettük el 9 órakor tájban a fogarasi városi templomban. 15. Hozták meg a feleségem nehéz betegségét, kihez képest estve későn megindulván Fogarasból, jöttem éjszaka Ujfaluba. 16. Jöttem haza. 17. Lőtt Nemes Tamásné menyemnek egy kis fia, idétlen, melyet kereszteltetnek Balázsnak. Az nap jött Lázár Györgyné hugom hozzám. 20. Holt meg a gyermek. 24. Tettük koporsóban a kis Nemes Balázskót. 26. Ebéd után ment el Lázár Györgyné hugom tőlem. Az nap volt Daczó János uram nálam. Ugyanaz nap statuáltatta Boldvai uram a felesége jószágába magát. 28. Jött hozzám Oroszfáji Mikó Miklós uram.

Martius. 1. Hozták meg Bánffy Zsigmondné nénemasszonynak halálos betegségét. 2. Ment el tőlem Mikó Miklós uram. 8. Adott Isten feleségemnek egy kis fiát, kit kereszteltettem Györgynek. 9. Hozták meg a szegény Bánffy Zsigmondné néném halálát. 10. Egyeztünk meg a Boldvainé néném, Vajda Klára asszony hidvégi jószága felől Boldvai urammal ezerkétszáz forintokban. 12. Jött hozzám Szikszainé asszonyom. 14. Deponáltunk Boldvai uramnak Mikó Miklós bátyámurammal együtt ezerkétszáz forintot paratis pecuniis. 17. Temettük el a szegény idvezült nénémet Boldvai Mártonné asszonyomat a hidvégi nagyobb templomba. 23. Indultam az Istenben elnyugodt Bánffy Zsigmondné nénemasszony temetésire. Mentem hálni Barothra. 26. Érkeztem Gyalakutára. Akkor jött meg Lázár Györgyné hugom is Szebenből. 27. Mentem Nádasra Kendefi Miklós uramhoz. Ugyan Nádason voltam szembe Bánffy Diénes urammal is. 29. Mentem Malomfalvára. 31. Szent Péterre Teleki Mihály uramhoz ő kegyelméhez.

Aprilis. 1. Mentem Septérre a sógorhoz, Szikszai György uramhoz. 2. Mentem Nagy Czégbe Bánffy Farkas öcsémhez. 9. Jött Lázár Györgyné hugomasszony Czégbe. 10. Indítottuk meg szegény idvezült néném testét Kolozsvárra temetni. Voltak velünk Bánffy Dénes uram feleségestől, Rédei István uram feleségestől, Szikszai György uram több becsületes emberekkel együtt, mentünk hálni Korpádra. Oda jöttek Rédei Ferencz uram feleségestől, Vass János uram feleségestől és több becsületes emberek is. 11. Kolozsvárból sok becsületes úri és főrendek, az egész város népi, az katonaság és gyalogság előnkbe kijöven, úgy vittük bé a testet a farkas-utcai templomba; szép solemnis frequentiával való celebris temetése lőn szegénynek. 12. Indultam ki Kolozsvárról Lázár Györgyné hugommal jöttem ebédre Szovátra, hálni Gerebenesre. 13. Ebédre Malomfalvára. Voltam ebéden Kendefi Miklós uramnál, hálni mentem Gyalakutára Lázár Györgyné hugomhoz. 14. Ebédre Segesvárra. 16. Ebédre Nagy Ajtára, hálni Hidvégire. 21. Mentem Kovásznára a fűrészem látni. 22. Jöttem hálni Hidvégire. 28. Égett el Várhegyen a konyhám s egyéb épületeim is. 29. Holt meg Lázár Mária.⁴³⁹ 30. Mustráltam meg a sepsi és erdővidéki hadakat Rétynél.

Majus. 1. Mustráltam meg a kézdi és orbai hadakat Márkosfalván. Oda hozták meg a hugom Lázár Mária halálát. 4. Mentem Szent Györgyre derék székre. 5. Ment feleségem

⁴³⁹ Nemes János unokahúga, gyalakuti Lázár György lánya.

Brassóba Szikszainé asszonyommal. 6. Volt nálam Naláczi uram ebéden Várhegyen. Jöttem Hidvégire. 7. Indultam ki az hugom, Lázár Györgyné nehéz betegségére s a kis Mária temetésére, ebédre mentem Kőhalomba, hálni Héjasfalvára. 8. Ebédre Gyalakutára. 10. Jött feleségem Szikszainé asszonyommal együtt Gyalakutára. 12. Mentem Kelementelkére Kendi János uramhoz; ebéden is ott maradtam. 16. Temettük el a kis hugomat Lázár Máriát. 17. Ment el Szikszainé asszonyom Gyalakutáról. Akkor vitte el ő kegyelme a nagyobb fiacskámot, Jankót. 18. Indultam Daczó János urammal együtt urunkhoz ő ngához; mentünk ebédre Széplakra, hálni Királyfalvára. 19. Ebédre Szent Miklósrá Bethlen János uramhoz, hálni Megykerékre. 20. Ebédre Fejérvárra, hálni Csórára Barcsai Péter sógorhoz. 21. Ebédre Gyógyra, ebéd után mentünk fel a feredőbe urunkhoz ő ngához, hálni alájöttünk az falúba. 22. 23. 24. Mentünk urunkkal ő ngával Aranyra Kapi György uramhoz; ott is háltunk. 25. Urunk ő nga ment Dévára, mi Daczó urammal visszatérvén, mentünk ebédre Bábolnára Naláczi István uramhoz; ott is háltunk. 29. Jöttünk hálni Hidvégire.

Junius. 2. Voltam öcsémurammal a Sinka Miklós lakadalmába. 3. Mentem Kilyénbe a Márton Gergelyné temetésire, onnan mentem Várhegyre. 5. Mentem Maksára az Háromszék gyűlésire. Akkor vetettük fel az adót. 16. Mentem Kovásznára a székbe. 17. Kézdi Vásárhelyre a székbe. 21. Mentem Kilyénbe a gátat köttetni. 22. Mentem Szent Györgyre a székbe. 25. Hozták az urunk s asszonyunk ő ngok commissióját, hogy az hugomat ad 16 term. Julii kivigyem Radnotra, holott ő ngok magok akarnak lakadalmat csinálni. 26. Jöttem haza Hidvégire. 29. Mentem Szent Györgyre a székbe.

Julius. 1. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székbe, hálni menteni Várhegyre. 2. Jöttem haza Hidvégire. 10. Indultam ki Radnotra a Klára lakadalmára,⁴⁴⁰ mentem hálni Köpeczre. 11. Ebédre Kaczára, hálni Erkedre. 12. Ebédre Szent Erzsébetre Daczó János uramhoz, hálni Gyalakutára Lázár Györgyné hugomhoz. 13. Ebédre Széplakra, hálni Csapóra. 14. Mentem bé ebéd után Radnotra urunkhoz ő ngához. Ebédre kijöttem Csapóra, ott csináltam sirató estvét is sok becsületes atyámfiai lévén jelen. 15. Reggel hat órakor vittük fel Klárát Radnotra, ott megesketvén őket Kósa urammal, csak külön való házban két három becsületes atyafiak s főasszonyok praesentiájában. Ugyanazon nap a mi kegyelmes urunk ő nga s asszonyunk szép solemnitással való lakadalmat celebrála sok becsületes urak és főemberek lévén jelen. Az nap veretett kővel agyon egy Istent káromló ember. 16. A vőfély Bethlen Elek uram vendégeket marasztván felestökömre (!) kilencz órakor ültetvén bé, a külső palotába vigan mulattunk. Az urak s mi is hárman, vagy négyen az úrnak asztalához lévén marasztva, ott is vigan mulattunk mind estvig. 17. Bucsultam (!) ő ngoktól megköszömvén az ő ngok kegyelmességét. Mentem Malomfalvára Kendefiné hugomasszonyhoz. 21. Mentem ebédre Gyalakutára Lázár Györgyné hugomhoz. 19. Mentem haza Hidvégire. 27. Mentem Szent Györgyre a székbe. 28. Mentem a Somborra szénám látni, onnan jöttem Oltszemire.

Augustus. 2. Mentem a Bozzára kaszáltatni. 3. Kezdett a forró hideg lelni. 5. Jött a feleségem a Bodzára. 7. Jöttem bé a Bozzáról Várhegyre. 10. Mentem Szentlélekre a Mikes Kelemen uram leánya temetésire. 11. Mentem Kovásznára a székbe. 12. Kézdi Vásárhelyre a székbe. 13. Mustráltam Nagy Borosnyón. 14. Mentem Oltszemire hálni. 16. Jöttem Hidvégire. 22. Indítottam meg a lovasokat, kiknek Kővárban kellett urunkkal ő ngával menni. 19. Mentem ismét feküdni. 30. Felvevén magamot, mentem a székbe Miklósvárára, onnan visszajövé, ismét lefeküdtem; akkor nehezедtem igen el.

September. 3. Könnyebbedtem valamennyire meg. 10. Hirdetttem Háromszék gyűlését, de magam vékony egészségem miatt oda nem mehettem. 23. Kezdettem el a

⁴⁴⁰ Nemes János lánya.

buzavetést. 29. Mentem Kovásznára a fűrésztlátni. 30. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székbe.

October. 1. Mustráltam meg a gyalogokat. 2. Hányattam el a juhaimat az esztenáról. 3. Mentem Imecsfalvára az Imecs fiak között való controversiának eligazítására, hálni mentem Várhegyre. 4. Jöttem Kilyénbe. 5. Szent Györgyre a székbe, estve Hidvégire. 6. Kezdettem Isten kegyelmességéből a közép boltomnak boltozásához. 14. Mentem Várhegyre hálni. 15. Mentem Maksára a háromszéki gyűlésbe. Onnan jöttem Hidvégire ebédre. Akkor indult feleségem Nagy Bányára, kinek utját boldogítsad nagy úr Isten, amen. 24. Mentem Papolczra a Henter Ferencz uram lakodalmába. 25. Jöttem Várhegyre ebédre. 26. Ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 31. Mentem a Cserei Mihály uram temetésére, hálni jöttem Hidvégire.

November. 4. Jött hozzám Vitéz Gábor uram⁴⁴¹ (rabságától szabadulván meg), Katonai István és Mihács Mihályékkal együtt. 8. Mentem Miklósvárra a székbe, vacsorára jöttem haza Hidvégire. 17. Volt nálam Daczó János sógor uram. 21. Volt nálam vacsorán Kálnoki Sámuel uram. 24. Jött meg feleségem Nagy Bányáról.

December. 2. Indultam Isten akaratjából udvarhoz Fogarasba. 3. Mentem hálni Fogarasba. 8. Mentünk a fejedelemmel és fejedelemasszonynyal halászni Mardsinára. 9. Ebéd után mentünk vissza Fogarasba. 11. Jött a feleségem Fogarasba. 16. Mentünk ismét Szombatfalvára halászni. Feleségem is az nap ment el Fogarasból haza felé. 17. Jöttünk vissza Fogarasba. 18. Indultam Fogarasból haza felé, jöttem ebédre Krizbára, hálni Hidvégire. 24. Jött Bethlen Farkas uram hozzám. 27. Mentem Isten akaratjából Várhegyre. 28. Voltam Maksán Háromszék gyűlésén. 29. Mentem Rétyre mustrára holott volt mustrájok a sepsi és orbai vitézlő rendeknek. 30. Mustráltam a kézdiekeket Várhegyen. 31. Végződött Isten akaratjából ez esztendő el, kinek az ő gondjaviseléséért áldassék mindörökké nagy neve, amen.

Anno 1667.

Irgalmas úr Isten áld meg ez új esztendőt minden részeiben, idvességessé s békességessé tévén nekünk szent fiadért, az úr Krisztusért, amen.

Januarius. 1. Ebéd után mentem Oltszemire. 2. Ott mulattam. 3. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 7. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda Tamás sógorhoz, hálni Oltszemire. 8. Ebédre Tusnádra, hálni Szent Imrére Gergely Deák uramhoz. 9. Mentünk Szent Királyra a Cserei János uram lakodalmára. 10. Ott voltunk. 11. Indultunk a marosvásárhelyi gyűlésre, mentünk hálni Oláhfaluba. 12. Hálni Etédre. 13. Ebédre Gyalakutára, hálni Marosvásárhelyre. 17. Holt meg a praefectus, Udvarhelyi György. 19. Temették el a praefectust a marosvásárhelyi templomban. 26. Virradólag halt meg Petki István uram⁴⁴² Maros Szentgyörgyön. 30. Tötték koporsóba a Petki István uram testét, ott lévén urunk ő nga, gróf Tökölyi István uram⁴⁴³ s az országnak szine is.

Februarius. 1. Mentünk Koronkába Macskási Boldizsár uram fiacskája keresztelésére, holott én voltam koma Rácz Péter urammal együtt. A gyermeket keresztelték Zsigmondnak, kit Isten éltesen neve dicséretére s atyjának s anyjának örömére, haza szolgálatjára, lelkének is idvességére, amen. 4. Végeződött el a gyűlés, honnan mindnyájan azon nap eloszlottunk; mentem hálni Gyalakutára Lázár Györgyné hugomhoz. 5. Ebéd után mentem Nádasra Kendefi Miklós sógoruramhoz. 6. Jöttem

⁴⁴¹ Béli Pál háromszéki főkirálybíró sógora, feleségének, Vitéz Zsuzsannának a testvére.

⁴⁴² Királyalmi Petky István csíki főkirálybíró.

⁴⁴³ Thököly Imre apja

Szászkézdre. 7. Homoród Szent Péterre. 8. Ebédre haza Hidvégire. Ott találtam nálam Szikszai György és Bereczki Imre sógorékat mind feleségestül. 12. Jött hozzám Barcsai Péter sógor uram feleségestől⁴⁴⁴. 14. Ment el Barcsai Péter uram Hidvégiről. 26. Jött hozzám Kósa Sándor fiamuram leányommal együtt vacsorára. 28. Mentünk Szent Györgyre Daczó Jánosné hugomhoz.

Martius. 1. Mentünk Várhegyre. 2. Mentem Kovásznára a székre. 4. Mentem Papolczra szegény Mikes Benedek uram árváinak megosztogatására. 5. Indultam udvarhoz, ebéd után mentem hálni Hérmányba. 6. Kománára. 7. Mentünk a fejedelemmel ő ngával vadászni, honnan ebédre mentünk Kőhalomba s ott vigan lakván, mentünk vissza Kománára. 8. Ebéd után mentünk ő nagokkal Sárkányba. 9. Mentünk Fogarasba, az uton jöttek előnkbe Bethlen Miklós és Baló László uramék. 11. Indultam Bethlen Miklós urammal haza felé, jöttünk ebédre Sárkányba, hálni Veledeénybe. 12. Bethlen Miklós uram ment Brassó felé, én jöttem Hőltövény felé, hálni Hidvégire. 11. Mentem Várhegyre. 15. Jött hozzám Várhegyre ebédre Bethlen Miklós uram. 16. Ment el tőlem Bethlen Miklós uram Csernátonba Kálnoki Mihály uramhoz. 19. Jöttem Hidvégire. 22. Mentem a Mikó uram kisebbik leánya kézfogására Maurer Mihály urammal Bodokra, hálni mentem Oltszemire. 26. Indultam a Petki István uram temetésére, mentem ebédre Tusnádra, hálni Delnére Incze András uramhoz. 27. Temettük el a csiksomlyói klostomba. 28. Introducáltak Szentpáli János uramot⁴⁴⁵ Rédei Ferencz és Mikes Kelemen uramék a csíki kapitányságba Csik Szeredába. 29. Ebéd után megindulván Mikes Kelemen és Tamás uramékkal Szeredából, mentünk hálni Torjára. 30. Mentem Pongrácz Márton és Baló Imre uramékkal Várhegyre ebédre.

Aprilis. 4. Mentem feleségemmel együtt Kovásznára a fűrészem látni. 9. Virradólag lopták el a fűrészemnek minden vasát. 13. Mentem a kovásznai székre. 14. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székre. 15. Mentem a Háromszék gyűlésire Szent Ivánra. Ottan vetették fel az ország adóját minden marhára dr. 30. Onnan mentem Arapatakára Béli uramot látni, ott maradtam vacsorára is, hálni jöttem Hidvégire. 18. Indultam a fejérvári gyűlésben. 20. Érkeztem estvére Fejérvárra. 21. Begyűlvén az ország s a fejedelem ő ngát elsőbben is köszöntvén, választottak mentest engemet a portára a Zólyomi Miklós szökésinek alkalmatosságával a hazára következő veszedelemnek elhárítására. 28. Ebéd után indulván el Fejérvárról, jöttem hálni Mikeszázására. 29. Érkeztem Szász Kézdre. 30. Jöttem hálni Hidvégire.

Majus. 6. Az méltóságos fejedelem Apafi Mihály uram ő nga parancsolatjából a nemes Erdély országa impositiójából, a Zólyomi Miklós⁴⁴⁶ beszökése alkalmatosságával fennforgó veszedelmes állapotoknak Isten kegyelmességéből lecsendesítésére indultam Isten segítségével a győzhetetlen hatalmas török császár fényes kapujára hidvégi házamtól, kit Isten boldogítson szent fiáért, amen. 6. Mentem estvére Brassóba. 7. 8. Betegedett meg feleségem Brassóba. 10. Jött a török Deák György Deák uram Brassóba. 11. Feleségemet igen sulyos nyavalyában s többnyire haló félben hagyván, indultam ki Brassóból s mentem Rozsnyóra. 12. Ebédre Töröcsvárához, hálni Dragoszlávára. 13. Mentem (!) 14. Mentem ebédre Targovistyára, hálni a cigányok kutjához a Kosztandin vajda tava mellé. 15. Mentem a Tanasi Suiger korcsomájához. 16. Mentem a Krecsulesk korcsomájához; érkezvén oda Fogarasi János a kapichiája levelével, onnan írtam a fejedelemnek ő ngának. 17. Mentem Bukurestre. 18. Löttem szemben a vajdával. 19. 20.

⁴⁴⁴ Nemes János Zsuzsanna nevű hűgának férje

⁴⁴⁵ Özvegy Kemény Boldizsárné Bornemissza Zsuzsanna férje

⁴⁴⁶ Zólyomi Dávid fia, Miklós egy konfliktus miatt szembekerült Apafi fejedelemmel és a Portán keresett jogorvoslatot. Erről EOE. 14.30, 32, 38.

21. 22. Vendéglet meg a vajda ő nga a molduvai követel együtt. A vendégség alatt a rosz oláh lova a vizben hala, kin a molduvai követet felhozták volt szerszámostól. 23. 24. 25. 26. 27. Indultam ki Bukurestből, mentem hálni az Argis hidjához. 28. Mentem Dályára. 29. Költöztem által a Dunán Oroszcsiknál (Ruszcsuk), hálni mentem Csernevodára. 30. Mentem Arnotkőre. 31. Mentem Bohlára.

Junius. 1. Mentem Draguskoijre. 2. Mentem által a Noák havasán Dobráliura. 3. Mentem Althára. 4. Mentem Popaskőire. 5. Mentem egy török faluba. 6. Menteni bé Drinápolyba.⁴⁴⁷ 7. Löttem szembe az elsőbb Kaimakámmal.⁴⁴⁸ 8. Löttem másodszor szembe a Kaimakámmal. Zólyomi is szembe volt velem a Kajmakám előtt. 9. 10. Ment ki a császár Drinápolyból táborba Dina Dukához. 11. Izené a Kaimakám, hogy mind én, mind Zólyomi küldjük emberünköt a császár után, hogy a császár jobban megértse a dolgot. 12. Küldöttem ki a kapicsi⁴⁴⁹ chiáját György deákkal együtt a császár után. 13. 14. 15. 16. Jöttek meg igen kedvetlen válasszal. 17. 18. 19. Expediáltam György deákokat egy csauzzal Erdélybe. 20. 21. Küldöttem Rozsnyai Dávidot a táborra az Kaimakámhoz, hogy a vezérhez való menetelt ne impetrálja. 22. Jött meg Dávid deák uram a táborról oly válasszal, hogy sem elé, sem hátra nem megyek, míg az Erdélyben ment csauz meg nem jó. 25. Expediáltam Török Demetert urunkhoz ő ngához Erdélybe. 28. Érkezett Daroczi a Zólyomi szolgálja Kandiából⁴⁵⁰ a vezértől.

Julius. 4. Küldöttem a kapichihát Dávid deákkal együtt a táborra. Az nap érkezett estvére az urunk ő nga étkefogója, Nagy István uram Drinápolyba. 5. Jöttek meg kapichia uramék. 7. Expediáltam⁴⁵¹ Kassai uramot az étkefogót urunkhoz ő ngához. 8. Expediáltam ismét a kapichihát a táborra. 9. Jött vissza kapichihátja. 10. Expediáltam Fogarasi Jánost a postát urunkhoz ő ngához. 19. Érkezett Baló László uram Kandiából a vezértől Drinápolyba. 22. Indult ki Drinápolyból Baló urammal ő kegyelmével együtt az étkefogó Nagy István is. 24. Váltottam meg Sárközi Miklóst Sobánkozi Aga fiától 300 talléron. 31. Mentem a konstanczinápolyi Kersméhez. Az nap jött a császárné Demertesre.

Augustus. 4. Érkezett Inczédi Péter uram az Erdélyben expediált csauzzal Erdélyből Drinápolyba. 5. Értettem meg, hogy különböző választétel vagy a kaimakámnak írott levélben s különb a csauz szájában, mely miatt nem kicsiny busulásom volt, nem tudván mi lészen a kimenetel. 7. Jött bé a császár igen nagy solemnitással a táborból, előljöven a kaimakám egy zászlóalja, tatár utánna ugyanaz ő daliái párducz és tigris bőrösön, kopjason. Azok után a puskások, utánnok ezeknek hadnagyai zászlósokkal együtt, utánnok az udvari népek, fő emberek szolgálai. Ezek között Sobán Capi aga is, öt fiaival, utánnok dobosai, siposai és trombitásai. Utánnok hét paizsos vezeté. Azok után a Kihaja az kajmakám ifjaival együtt merő pánczélosok, dsidások szerszámos lovakon mindegyik. Ezek után az ifju vezér Musaip daliái kopjason párducz és tigrisbőrösön, utánnok hadnagyai igen tollason. Utánnok a puskások, utánnok ezeknek is hadnagyai zájokkal együtt igen tollason. Azok után az udvara népe agái a chiajával együtt. Ezek után hét paizsos vezeté lovai paizsoson, fancsikoson, tigris és párvuczbőrösök, egyszörűek mind hetek. Ezek után a jancsár aga jancsáraival együtt, utánna a főbasa több hadi néppel együtt. Utánnok a csauzok, utánnok a kapucsiak és kadiak, utánnok az Nakim a Mahumet maradé-

⁴⁴⁷ Rozsnyai Dávid naplója szerint nagy betegen ért oda Nemes. Rozsnyai Dávid, az utolsó török deák történeti maradványai. Összeszedte s jegyzetekkel és oklevél-tárral kísérve kiadta Szilágyi Sándor. Magyar. Történelmi. Emlékek. II. oszt. VIII. köt. 10. 1867.

⁴⁴⁸ A nagyvezér helyettese.

⁴⁴⁹ Kapucsi basa helyettese.

⁴⁵⁰ Kréta szigetének legnagyobb városa és legfontosabb kikötője, ekkor az Oszmán Birodalom Velencével háborúzott érte.

⁴⁵¹ Elküldtem.

kaival. Azok után a két Seraskier, utánnok a két divánból való vezérek, utánnok a Mufti a kajmakámmal. Ezek után a császár vezetéki. Első rendben 44, azután 30 igen szép szerszámoson, utánnok a lovászmesteri. Ezek után kilencz aranyas készületű köves, gyöngyös, szerszámos vezeték. Ezek után maga a császár, két felől mellette 24 kengyelfutó, utánna a csivadár és fegyverhordozója, utánnok az ifjai, dobossi, sipossi és trombitási. 10. Löttem szembe harmadszor a kajmakámmal a fővezér kertiben a lengyel követtel együtt. 11. 12. 13. 14. 15. Expediáltam László Lászlót többekkel együtt Erdélybe.⁴⁵² 26. Löttem szemben negyedszer a kaimakámmal. 27. Expediáltam Inczédi uramot Erdélyben. 30. Voltam a Kapuzlár kihajánál.

September. 1. Expediáltam Nagy Istvánt az étekfogót Erdélyben.

October. 2. Érkezett Székely Márton az étekfogó Fogarasi Jánossal urunktól. 8. Expediáltam Fogarasi Jánost Erdélyben. 12. Expediáltam Székely Mártont Erdélyben. Császár is akkor ment ki vadászni Jámbol felé. 15. Mentem ki Bosnakőre ebédelni, hálai jöttem vissza. 24. Jött Inczédi uram Drinápolyba. 26. Érkezett Széki István uram az adóval. 29. Érkezett Kovács János a posta. 31. Érkezett Turzai György az étekfogó.

November. 8. Ment el Széki István uram, ugyanakkor expediáltam Turzait is Erdélybe. 9. Érkezett meg Alsó János uram Drinápolyba. 12. Érkezett Székely Mózes uram Nyárádi Istvánnal, ugyanakkor indult Paládi Erdélybe. 18. Bocsátottam vissza a szekereket, kiken az adót béhozták volt. 27. Nagy busulásunk volt egy Czizmadia János nevű rabnak elszöktetése miatt. 29. Küldöttem a mellettem lévő csauz Philippibe a kajmakámhoz. Az nap voltak Alsó uram Inczédi urammal Zólyomi uramnál ebéden.

December. Érkezett Boros István. 5. Jött meg a csauz Philippiből. 7. Érkezett Paládi a posta. 9. Indult Inczédi uram Drinápolyból Kandiába a fővezérhez. 10. Expediáltam Kassait az étekfogót urunkhoz ő ngához. 17. Jött bé vadászatból a császár. 22. Löttem szemben a kaimakámmal ötödször. 25. Voltam szemben hatalmas császárral, az adót adván bé. Ugyanakkor volt audienciája a havasalföldi vajdának is Leo Radulynak és a raguzai követeknek. A szembenlételnék rendi ilyenképen vala: Jó reggel felmenvén a császár kapujára, a kapu között a mint bemennek, balkéz felől leültetennek rendet állván mellettem Alsó János uram a kapicsilákkal és tolmácsokkal, hasonlóképen az ajándékokkal is. Másfelől a vajdát és patriarchát ott ültetvén mintegy fertály óráig, míg a supplicansoknak a divánba válaszok lön, azután onnan megindítván előnkbe jött az Peskeseri aga az udvar közepéig, a felállított faragott, kötől a császár háza felé fejet hajtánk, onnan elébb menvén, előnkbe jöve a csauz basa egy kapucsi basával. Azok hopmester módon előttem menvén, vittének az divánban a vezérek közé, ott megcsókolván az kajmakám és Muszaip köntösét, balkéz felől való részén a divánnak leültetének. Azután a jancsárok fizetésére előhozának százhatvanegy erszény pénzt, tizenként, tizenként rakásokba kirakának az kajmakám előtt. Azután a vajdát béhozáék és köntöst csókoltatván véle, kiküldék. Hasonlóképen a patriarchát is, azután a ragusai követeket is, kik is köntöst csókolván, ki menének. Azután a patriarkát megkaftánozván, elbocsáták. Ezek meglévén, a jancsárok fizetését mind renddel kiadók. Azután a divánt megsepervén, mosdó korsókat, medenczéket hozván, a vezérek megmosodának s engemet is megmosdatának. Azonban kerek asztallábokat hozván bé, minden fővezérnek külön külön s arra egy nagy medenczeforma ezüst asztalt tévén külön külön, mindenik asztalra darabonként körös környül kenyeret rakván, kalánokat is töttek mindenikre. Azután oda jöven előmben a csauz basa és kapucsi basa, vittének az kajmakám asztalához s bársony széket tévén alá, megvendégelnek, de meg nem itának. Az ételt elvégezvén, ismét helyemre ültetének, holott ismét mosdóvizet hozván, megmosdám. Onnan ismét a csauz

⁴⁵² Nemes levele a követségéről Teleki Mihálynak: TML. 4. 133-134., 163-164, 191-192., 197-198.

basa kivive a folyosóra, holott a vajda ült, míg öttünk s ott engemet is megkaftánozának. Ott ültünk mindaddig, míg a vezérek előjövének, azok előjövén, mindjára utánnok az vajdát vezették s szembe lőn a császárral. A vajda kijövén, engemet is mindjára nyomába vivének s én is szembe lévén ő hatalmasságával s köszöntvén, kivivének. Utánnam a raguzai követeket vivék bé. Az meglévén, a császár kapuján kivezettek s ott lóra ülvén, úgy vártam meg, míg a vezérek kijövének. A vezéreknek fejet hajtván, úgy mentünk a szállásunkra. 26. Expediáltam Fogarasi Jánost Erdélybe. 28. Küldöttem meg a vezérek ajándékát. 29. Mentem a kajmakám kihájához. 31. Voltam a fővezér kihájánál.

És így mindennyi hányattatásim között is Isten kegyelméből így végezém el ez esztendő, kiért örökké áldassék nagy neve, amen.

Anno 1668.

Ur Isten áld meg ez új esztendő békességgel s bővességgel, testi lelki csendességgel s egészségéggel, amen.

Januarius. 2. Löttem szemben utolszor az kajmakámmal, akkor adott választ követségemre.⁴⁵³ 6. Indultam Isten áldomásából ki Drinápolyból Erdély felé, mentem hálni Bujuk Derzendre. 7. Mentem hálni Afthára. 8. Dobralénba. 9. Dragujkőre. 10. Amotkőre. 11. Katakőre. 12. Mentem által a Dunán Dályára. 13. Kapattekre. 14. Mentem Bukurestre. 15. Ott mulattam. 16. A három korcsomához. 17. Targovistyra. 18. Rukajra. 19. Rosnyóra. Oda jött feleségem is előmbé több becsületes emberekkel. 20. Mentem Brassóba ebédre. 21. Hálni Hidvégire. 22. 23. Ott mulattam. 24. Mentem ebédre Nagy Ajtára, hálni Mikvásárra. 25. Hálni Szász Kézdre. 26. Segesvárra. 27. Ebédre Maros Vásárhelyre, hálni Szent Iványra Alsó János uramhoz. 28. Ebédre Bátorra, hálni Beszterczére. 29. 30. 31.

Februarius. 3. Bomlott el a gyűlés. Mentünk urunkkal ő ngával hálni Király Németibe. 4. Ebédre Füzkutra, hálni Katonába. 6. Mentünk Báldra Szentpáli János uramhoz. 7. Mentem Malomfalvára, megválván urunktól ő ngától. 8. Ott mulattam. 9. Mentem ebédre Szász Örményesre, hálni Szent Iványra. 10. Mentem Ebesfalvára urunkhoz ő ngához. 12. Expediálta urunk ő nga a török követet. 13. Jöttem el Ebesfalváról, értem Szász Kereszturra. 14. Estvére Hidvégire. 18. Estve holt meg Bodoki Mikó Miklós bátyám. 20. Mentem Bodokra a testet látni. 24. Jött fel feleségem Szikszainé asszonyommal Oltszemire. 25. Tétettem koporsóba a testet. Akkor expediáltam Kálnoki Sámuel öcsémuramot urunkhoz Fogarasba. 27. Mentünk ebédre Szonda Tamás uramhoz Gidófalvára, hálni Geréb Jánoshoz Ilyefalvára. 28. Jöttem haza Hidvégire.

Martius. 1. Jött meg Kálnoki Sámuel öcsémuram urunktól ő ngától oly válaszsza, hogy nem lehet mivel Brassóban is nem jó. 5. Mentem fel Oltszemire. 6. Hozták urunk ő nga commissióját, hogy mentest menjek Fogarasba. 8. Temettem el szegény bátyám Mikó uram testét. 9. Mentem Várhegyre. 10. Holt meg szegény idvezült öcsém Nemes Tamás uram, melyet estve 8 órakor tudván meg Várhegyen, mindjára éjjel alájöttem. Az nap volt a Lakatos lakadalma Várhegyen. 11. Jött haza feleségem Szikszainé asszonyommal. 13. Tétettem koporsóba a testét. 14. Mentem urunkhoz ő ngához Kománára. 15. Mentünk a fejedelemmel ebédre Sárkányba, hálni Fogarasba. 16. Déleesti könyörgés után jöttem el Fogarasból, jöttem hálni Parlóra. 17. Érkeztem Hidvégire. 19. Mentem hálni Barothra. 20. Olosztelekre a Dániel fiak osztózására.⁴⁵⁴ Az nap indult Szikszainé asszonyom Bányára,

⁴⁵³ Nemes a kajmekámmal folytatott beszélgetéseiről részletes jelentést küldött haza, lásd EOE. 14. 270-274.

⁴⁵⁴ A vargyasi Daniel család osztózásáról van szó oloszteleki Daniel János öröksége fölött.

ment feleségemmel együtt Vargyasra, én is oda mentem hálni. 21. Mentem vissza Olosztelekre. 22. Oda jövén feleségem is, jöttem haza Hidvégire. 28. Jött hozzám Bánffy Farkas öcsém.

Aprilis. 2. Ment el tőlem Bánffy Farkas öcsém. 8. Temettetem el szegény idvezült öcsémet, Nemes Tamást. 9. Mentem Oltszemire feleségestől. 10. Mentem hálni Lázárfalvára, Petki urak házokhoz. 11. Mentem ebédre Szent Királyra Bors Jánoshoz, hálni Csicsóra. 12. 13. Osztottattuk meg szegény idvezült idősbik Petki István uram gyermekeit, fiait és leányt a csíki jószágokban. 14. Jöttem ebédre Szent Imrére Henter Ferencz uramhoz, hálni Oltszemire. 16. Mentem Várhegyre. 18. Mentem Kovásznára a székbe. 19. Mentem Rétyre Háromszék gyűlésibe. 21. Mentem Mikes Kelemen uramhoz ebédre Zabolára, hálni Várhegyre. 23. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 27. Indultam a fejevári partialis gyűlésre. Mentem ebédre Köhalomba, hálni Garadra. Ott egyeztem meg Budai Péter urammal. 28. Mentem Szent Ágotára. 29. Nagy Selykre. 30. Ebédre Veresegyházára, hálni Mentszentre Budai Péter uramhoz.

Majus. 1. Mentem Fejérvárra. 4. Re infecta eloszlottanak a convocatusok, nem akarván a regalista főemberek nélkül semmi országos dologhoz nyulni. 7. Indultam ki Fejérvárról. mentem hálni Szent Királyra Bánffy Zsigmond uramhoz. 8. Mentem Megykerékre; akkor osztott meg Kósa Sándorné az öccsével, Miksa Pállal a megykeréki jószágból. Mentem hálni Hápertonra Kun Gergely uramhoz. 9. Mentem ebédre Csapóra, hálni Malomfalvára. 11. Indultam meg Malomfalváról. 13. Jöttem hálni Hidvégire. 29. Mentem Szent Györgyre a székbe, onnan Oltszemire.

Junius. 1. Mentem a fűrészhöz Somborra. 5. Mentem a székbe Szent Györgyre, onnan mentem Várhegyre. 7. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székbe, onnan mentem Kun István uramhoz Osdolára. 8. Mentem haza Várhegyre. 10. Mentem Imecs Tamás uramhoz Imecsfalvára. 11. Mentem Osdolára Kun István bátyám lakadalmára. 12. Volt Bethlen Miklós uram lakadalma Kun Ilona kisasszonynyal. Volt fejedelem képe Bánffy Zsigmond uram. násznagy Rédei Ferencz uram, vőfély Gyulai Ferencz uram, főrendi Teleki Mihály uram. A Kun István uram házában főgazda én voltam Kálnoki Mihály urammal, sok orczapirulással a gonosz nyelvek miatt. 13. A vőfély a szokás szerint vendégeket marasztalta felestökökre, azonban megharaguvék s maga nem jöve fel. 14. Jöttek Bethlen Miklós uramék hozzám hálni Várhegyre. 16. Mentem Oltszemire. 19. Mentem Szent Györgyre a székbe, onnan ismét visszamentem Oltszemire. 20. Mentem hálni Albisba Bakósi Istvánné asszonyhoz. 21. Mentem Vásárhelyre a székben, ebédet ettem Torján Apor Lázárné nénémnél, hálni mentem Somborra a fűrészhöz. 25. Volt Háromszék gyűlése Szent Iványon, mentem hálni Hidvégire. 28. Jött hozzám Kun István uram vacsorára. 29. Indultunk szegény idvezült Apafi István uram temetésére; mentünk ebédre Dakra, hálni Garatra. 30. Mentünk ebédre Zelestatra, hálni Nethusra.

Julius. 1. Mentünk Jakabfalvára. Ott a testet hozó becsületes emberekkel megegyezvén, kísértük a testet Almakerékre. A fejedelem ő nga a falú végén jött előnkben, s úgy vittük a testet a kápolnához, a holott egy prédikáció és egy magyar oratio lévén, bétévők a testet a kápolnában való temetőhelybe, onnan bémenvén, a fejedelem asztalánál voltunk ebédén. Ebéd után Haller János urammal jöttünk Rétenbe s ott háltam. 2. Rétenből megindulván, mentem ebédre Sibergre, hálni Homorod Szent Péterre. 3. Ebédre jöttem haza Hidvégire. 13. Indultam az ország gyűlésére, mentem hálni Köhalomba. 14. Mentem ebédre Szász Kézre, hálni Nagy Szőlőre. 15. Mentem ebédre Örményesre, hálni Besenyőre. 16. Mentem Radnotra. Az nap állott bé az ország gyűlése. 19. Oszlott el az ország gyűlése. 20. Mentem Malomfalvára. 21. 22. Ott mulattam. 23. Indultam meg Malomfalváról, mentem ebédre Zágorba, hálni Prodra. 24. Mentünk Kun

István urammal együtt ebédre Dályára, hálni Homorod Szent Péterre. 25. Érkeztem Hidvégire.

Augustus. 7. Mentem Szent Györgyre a székre, hálni Várhegyre. 9. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székre, hálni jöttem vissza Várhegyre. 13. Mentem Imecsfalvára Imecs uraimék között való dolgoknak eligazítására, hálni jöttem vissza Várhegyre. 14. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 24. Bocsátották meg lisztre a hidvégi malmomat. 25. Mentem Várhegyre feleségemmel együtt. 27. Mentem a Bodzára széna csináltatni. 29. A Resztokára vivén bennünket, Isten oltalmazott mind, hogy a Borbát patakába nem vesztünk. Mentem igen nagy bajjal estvére Várhegyre.

September. 6. Mentem újabban ki a Bodzára. 7. Ott mulattam. 8. Jöttem haza Várhegyre. 10. Mentem ismét ki a Bodzára. 12. Mentem Béldi uramhoz a Bodza mellé a kis Sármáshoz. Ott voltam ebéden ő kegyelménél. Utamban érkezett urunk ő nga bójárója hozzám, Tompos uram. 13. Virradólag éjszaka az árviz bennünket elérvén, alig szaladoztunk imide amoda. Reggelre kelvén, a nagy árviz miatt igen bajoson jöttem Várhegybe. 14. Holt Dimény Imre a Kovászna vizibe Nagy Borosnyónál azon hajóról, melyen én az előtt való nap által jöttem volt. 21. Jöttem hálni Hidvégire. 29. Mentem Prásmárra; ott egyeztem meg Kun István urammal; hálni mentünk által a Bodza mezeire. 30. Reggel Kun István urammal és Lázár István urammal együtt mentünk fel a Bodza várához. Ott találtuk Béldi uramot és Haller János uramot.

October. 1. Löttünk szemben a tractára kijött havasalföldi boérokkal, úgymint Klucsá Kuleraval, Balda Slidasi, Auton Vorniyku és László, Raduly Kukureskullal s Deák uramékkal; ugyanazon nap hozzá is kezdtünk a dologhoz. Azon nap estve felérkezett János Deák uram is, kit ők kapitánynak is hívnak. 2. 3. 4. 5. 6. és 7. délig munkálodván, csak re infecta jöttünk alá hálni a Hadizásra. 8. Mentünk Lázár István urammal és Gyergyói Gábor Deák urammal hozzám Várhegyre, ott is háltam. 9. Ment el Lázár István uram tőlem. 11. Jöttem ebédre a szotyori malomhoz, hálni Hidvégire. 12. Mentem Brassóba a Lázár Imre urammal való dolgoknak eligazítására az egész Nemes familia részéről. 15. Költöztem el az előbbeni szállásomról Szőcs Istvántól a Himes Péterné házához. Ugyanott Nagy-utczában. Ebéd után jöttem haza Hidvégire. 27. Indultam Isten akaratjából Nagy Bányára, mentem hálni Barothra. 28. Mikvásárra. 29. Rádasra. 30. Szent Erzsébetre. 31. Kereszturra a székre, megint vissza Szent Erzsébetre.

November. 1. Szent Demeterre Kornis Gáspár uramhoz.⁴⁵⁵ 2. Ott mulattam. 3. Malomfalvára. 7. Maros Vásárhelyre a székre. 8. 9. Voltam Vásárhelyen. 10. Mentem Septérre. 11. Ujfaluba. 12. Nyégerfalvára. 13. Középláposra. 14. Nagy Bányára. 15. 16. 17. 18. Voltam a sógornál Szikszai György uramnál ebéden. 21. Volt nálam vacsorán Bölöni Zsigmond uram. 22. Voltam ebéden Szikszai György uramnál a sógornál. 25. Voltam ebéden Pelei Ferencz uramnál, vacsorán Szikszai uramnál. 29. Indultam Isten kegyelmességéből haza felé.

December. 18. Érkeztem haza Hidvégire. 29. Mentem Várhelyre. 30. 31.

Igy végeződék el Isten kegyelmességéből az 1668-dik esztendő, melyben Isten ő felsége igaz ítéletéből a proféczia szerint a mi bűneinkért kiszabadítá az ő lenit és gyapját, a mi kezünkől elvevé a mustot divatjából, kiért áldassék az ő neve, hogy mégis teljességgel éhel halásra nem hagyja, amen.

⁴⁵⁵ Ruszkai Kornis Gáspár.

Anno 1669.

Ur Isten minden kegyelmességnek atyja! a te kifogyhatatlan jóvoltodnak bővséges tárházából áld meg ez esztendő idvességes étellel, bővséggel, békességgel fiadért, az úr Jézusért, amen.

Januarius. 1. Mentem Imecs Tamás uram fia keresztelésére Imecsfalvára. 2. Mentem a székebe Kovásznára, hálni Várhegyre. 3. Mentem Rétyre a háromszéki gyűlésbe, hálni Várhegyre. 5. Hálni Oltszemire. 7. Gidófalvára az esperest komám leánykája keresztelésire. 8. Mentem hálni Várhegyre. 9. Mentem Alsó-Csernátonba szegény idvezült Kálnoki Mihályné asszonyom teste koporsóba való tételire. Ebédem voltam Bernád Ferencznél, hálni mentem Várhegyre. 17. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 21. Volt nálam Kálnoki Istvánné asszonyom. 22. Jött asszonyom anyám Szikszai Györgyné asszonyommal együtt hozzám. 28. Volt nálam Kálnoki Sámuel öcsémuram. 30. Virradolag éjfél után egy órakor adott Isten feleségemnek egy kis leánykát, melyet szent nevéért éltesse s neveljen neve dicséretére, nekünk örömünkre, amen.

Februarius. 2. Érkezett a sógor Szikszai György uram hozzám. 8. Indultam Isten akaratjából a fejérvári gyűlésre, mentem hálni Ujfaluba. 9. Halmágyra. 10. Zeligstatra. 11. Lesésre. 12. Szent Ágotára. Ott egyeztem meg Nagy Tamás urammal, akkor jövén a portáról. 13. Mentünk Nagy Selykre. 14. Ebédre Tohátra, hálni Fejérvárra.

Martius. 4. Végeződött el a gyűlés. Az nap indultam haza felé, mentem hálni Szász Sebesbe. 5. Omlásra. 6. Szebenbe. 7. Ujegyházra. 8. Báránkyútra. 9. Dakra. 10. Hidvégire. 15. Ment el tőlem a sógor Szikszai György uram. Ment el asszonyom anyám Nagy Bányára. 19. Volt nálam Domokos János bátyám uram. 23. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 24. Mentem Csernátonba a Kálnoki Mihályné asszonyom temetésire, hálni jöttem vissza Várhegyre.

Aprilis. 2. Mentem Szent Györgyre a székebe, hálni Oltszemire. 3. Mentem a fűrészhez. 5. Ebédre Szent Györgyre, hálni Hidvégire. 7. Volt nálam Székely Mózes uram. 11. Indultam Fogarasba, mentem hálni Vádra. 12. Ebédre Fogarasba. 15. Parancsolta a tanács a mi kegyelmes urunkkal ő ngával együtt, hogy Eperjesre a tractára menjek.⁴⁵⁶ 16. Jöttem haza Fogarasból Hidvégire. 21. Volt husvét napja. 22. Indultam Isten akaratjából ki az én kegyelmes uram parancsolatjából az eperjesi tractára, mentem hálni Szász Kereszturra. 23. Héturra. 24. Vajába. 25. Ebédre Maros Vásárhelyre, hálni Balára. 26. Ebédre Szent Györgyre, hálni Lekenczére. 27. Ebédre Bethlenbe, hálni Kereszturra Torma István uramhoz. 28. Ebédre Emberfőre, hálni Felső Szőcsre. 29. Ebédre Lemefalvára, hálni Kovács Kápolnakra. 30. Nagy Bányára.

Majus. 1. Mentem Kapi urammal Butfalvára, ott végeztünk együtt Teleki Mihály urammal. 6. Mentünk a magyarországi határba Rakozra. 7. Daragabrátfalvára. 8. Serényére. 9. Drocra. 10. Nagy Mihályiba. 11. Kapiba. 12. Csókfalvára. 13. Eperjesre. 14. Löttünk szembe az ő felsége római császártól tractára leküldött commissarius urakkal. 15. Ismét voltunk szembe a mlgos commissarius urakkal, de a tractához való kezdést ismét halasztottuk a következő napra. 16. 17. 18. 19. Voltunk ebédem Bocskai István uramnál ő ngánál. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. Voltunk ebédem Rottel uramnál ő ngánál. 27. Voltunk ebédem Báró Zrínyi Péter uramnál ő ngánál. 29. Lött végső válaszuk s ugyanakkor elbúcsúzván ő ngoktól, indultunk Eperjesről Teleki urammal (elmaradván Kapi uram), jöttünk hálni Lápospatakra. 30. Ebédre Ujvárosba, hálni Radba Forgács Istvánné

⁴⁵⁶ EOE. 14. 419.

asszonyom ő ngához. 31. Ebédre Salandra (?) ott által költöztem a Tiszán, hálni jöttem Kenéze.

Junius. 1. Ebédre Attyába, hálni Mikolára Csernel Péter uramhoz. 2. Ebéd után mentünk Csekébe vacsorára Kendi Gábor uramhoz. 3. Teleki uram ott maradván, mentem Gyulafi László urammal ebédre Sonkádra Barcsai Zsigmondné asszonyomhoz, ott lévén Balassa Imre uram is mind feleségestől. Hálni mentem Gyulafi László uramhoz Tiszaberekre. 4. Ebéd után jöttem Mikolai Boldizsár komámhoz Mikolába. 5. Ott mulattam. 6. Mentem ebédre Józsefházára, hálni Szinerváraljára. 7. Ebédre Felső Tótfaluba, hálni Nagy Bányára. 10. Indultam Nagy Bányáról, mentem hálni Kővárba. 11. Teleki urammal megindulván Kővából, mentünk ebédre Sasára, hálni Pojánára. 12. Ebédre Dézsre, hálni én mentem Bonczidára Bánffy Farkas öcsémhez. 13. Ott mulattam. 14. Mentem ebédre Szovátára, hálni Szent Péterre Teleki Mihály uramhoz. 15. Ebédre Bándra, hálni Malomfalvára. 18. Mentem hálni Pródra. 19. Kőhalomba. 20. Hidvégire. 21. Mentem Brassóba. 23. Jöttem haza Hidvégire. 25. Mentem Szent Iványba az Háromszék gyűlésire. Onnan mentem hálni Várhegyre. 26. Mentem Szent Györgyre a székbe, hálni Hidvégire. 28. Jött hozzám Bánffy Farkas öcsémuram.

Julius. 3. Ment el öcsémuram Bánffy Farkas uram tőlem Hidvégiről. 8. Mentem hálni Kilyénbe. 9. Köttem meg a gátat. 10. Mentem estvére Várhegyre. 11. Mentem Vásárhelyre a székbe, estvére jöttem vissza Várhegyre. 15. Mentem Oltszemire hálni. 16. Mentem a székbe Szent Györgyre, vacsorára Oltszemire. Feleségem is akkor jött Oltszemire. 17. Mentem a fűrészem látni. 19. Mentem ebédre Mikó István öcsémuramhoz Bodokra, hálni Hidvégire. 26. Jött hozzám Kálnoki Mihály uram; mentünk ő kegyelmével együtt Oltszemire. 27. Mentünk Daczó urammal együtt ebédre Tusnádra. Hálni Szent Királyba Bors János uramhoz. 28. Mentünk Szeredába a Daczó János uram kapitányságába való introductiójára. 30. Reggel introducáltuk Daczó János uramot a csíki kapitányságba urunk ő nga parancsolatjából, Kálnoki Mihály uram volt mellettem egyik commissarius.⁴⁵⁷ Ebéd után onnan megindulván, mentünk Kálnoki urammal együtt hálni Lövéte. 31. Ebédre Benébe, hálni Szent Lászlóra.

Augustus. 1. Ebédre Medgyesre, hálni Királyfalvára. 2. Ebédre Radnótra az udvarhoz. 3. 4. Ott mulattam. 5. Mentem Teremibe Bethlen János uramhoz. Akkor házasodott meg Horváth András Toroczkai Péterné asszonyommal. Onnan mentem hálni Malomfalvára. 6. Mentem ebéd után Szent Péterre Teleki Mihály uramhoz. 7. Mentem ebéd után Örményesre Bánffy Dénes uramhoz. 8. Mentem ebéd után Malomfalvára. 9. Mentem ebéd után Királyfalvára Kósa Sándornéhoz. 10. Ebédre a medgyesi mezőre, hálni Szent Ágotára. 11. Hálni Garatra. 12. Ebédre az apáczai mezőre, hálni Hidvégire. 20. Volt a menyem Nemes Tamásné⁴⁵⁸ lakadalma Maksai Mihálylyal.

September. 2. Mentem hálni feleségemmel együtt Kilyénbe. 3. Mentem Oltszemire hálni. 4. Ott mulattam. Volt nálam Kálnoki Sámuel öcsémuram. 5. Mentem vacsorára Várhegyre. 7. Jöttem haza Hidvégire; feleségem ott maradott. 10. Kezdettem a pinczéimnek és alsó házaimnak rakatásához. 13. Jött haza a feleségem Hidvégire. 26. Volt nálam Mikó István öcsémuram.

October. 2. Mentem Kovásznára a székbe, hálni mentem Zabolára Basa Tamás uramhoz. 3. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székbe. 5. Mentem haza Hidvégire feleségemmel együtt. 9. Voltak nálam Kálnoki Farkas uram Donáth uramékkal együtt egy jobbágyom törvényin. 16. Kereszteltettem a kis leányomat Mariskát; voltak keresztatyjai:

⁴⁵⁷ Apafi erre vonatkozó rendelete: SzOkl. VI.. 322.

⁴⁵⁸ Itt Nemes János sógoráról van szó, talán azért használja a „menyem” kifejezést, mert az öccse fölött bizonyos családfői feladatokat is ellátott, csakúgy, mint az öccse özvegye fölött.

Nagy Tamás uram, Czakó Dávid, Herman Mihály, Draut György többekkel együtt. 21. Indultam Isten akaratjából a medgyesi terminusra, mentem hálni Apáczára. 22. Köhalomba. 23. Zelestátra. 24. Szent Agotára. 25. Musnára. 26. Medgyesre.

November. 2. Mentünk Kapi urammal, Rédei Ferencz és Teleki uramékkal együtt ő ngához Balázsfalvára. 4. Mentünk a fejedelemmel együtt ebédre Mikeszászára, hálni Medgyesre. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Kezdték a fiscalis donatióknak revisiójához. 18. Végeztük el a fiscalis jószágokról való donatióknak revisióját. 19. Ment ki a fejedelem ő nga Medgyesről. 21. Végezvén el a terminust, oszlottak el a tábla fiai. 22. Jöttem ki Medgyesről, mentem hálni Szökefalvára. 23. Mentem Malomfalvára. 26. Mentem ebéd után M. Vásárhelyre. 27. Volt Szent Györgyön a Henter Benedek uram lakadalma, holott én uvoltam násznagy. 28. Mentem ebédre Szent Királyra, hálni Madarasra. 29. Mentem Szent Péterre Teleki Mihály uramhoz. Akkor kereszteltük meg a leánykáját, Katát. Voltának komák Haller János, Bethlen Farkas, Rédei Ferencz, én, Nalácz István uram, Baló László és Alsó János uramék.

December. 2. Oszlottunk el Szent Péterről Teleki uramtól; mentem ebédre Bándra, hálni Malomfalvára. 5. Indultam meg Malomfalváról, mentem hálni Szent Rontásra. 6. Ebédre Kelementekére Kendi János uramhoz, hálni Szent Demeterre Kornis Gáspárné asszonyomhoz. 9. Mentem Szent Erzsébetre Daczó János uramhoz. 10. Mentem Nagy Bunra Bethlen Gergely uramhoz. 11. Kis Bunra Bethlen Pál uramhoz, hálni Szász Kézdre. 12. Szent Péterre. 13. Mentem haza Hidvégire. 17. Mustráltam meg az erdővidéki vitézlő rendet ugyan Hidvégin. 19. Mentem Szent Györgyre, ott mustráltam meg a sepsieket. 20. Mentem Barátosra, ott mustráltam meg az orbaiakat. 21. Mentem Mártonfalvára, ott mustráltam meg a kézdieket. 22. Mentem onnét Várhegyre. 23. Mentem ebédre Ilyefalvára, hálni Hidvégire. 29. Mentem Fogarasba urunk ő ngához. 30. Mentünk urunkkal ő ngával vadászni az mondrai nádra, hálni mentünk vissza Fogarasba. 31. Mentem hálni haza Hidvégire.

És így telvén el az 1669. esztendő, Isten tegye az új esztendőt is békességessé s egészségessé.

Anno 1670.

Ur Isten áld meg ez új esztendőt egészséggel s békességgel, hogy tölthessük el neved dicsőségére, amen.

Januarius. 8. Mentem hálni Vidombákra. 9. Mentem a háromszéki nemességgel urunk ő nga eleibe a feketehalmi határra s úgy kísértük bé ő ngát Brassóba. 10. 11. 12. Mulatott ő nga Brassóban. 13. Kisirtem urunk ő ngát Vidombákig, onnét mentem ebédre Höltyvénybe, hálni Hidvégire. Jöttek hozzám vacsorára Lázár István⁴⁵⁹ és Kálnoki Sámuel⁴⁶⁰ uramék. 14. Voltak ebédén nálam Mikó István öcsémuramék több urunk ő nga szolgálival együtt, vacsorára jöttek hozzám Ispány Ferencz és Kendi Gábor uramék. 22. Mentem Kovásznára a széken. 23. Mentem Vásárhelyre a székebe, hálni jöttem Várhegyre. 28. Mentem Uzonba a Szörcei Ferencz uram lakadalmára. 30. Indultam Várhegyről Imecsfalvára Imecs Tamás uram fia keresztelésére, de semmiképen az isszonyú szélvész s hófúvás miatt tovább nem mehettem, ott kellett hálnom. 31. Jöttem haza ebédre Várhegyre Nemes Mihály, Székely György és Gyárfás István uramékkal.

⁴⁵⁹ Szárhegyi Lázár István, csíki főkirálybíró, Petky István veje.

⁴⁶⁰ Tüdősné Simon Kinga: Székely főnemesi életmód a XVII.század alkonyán – Bukarest, Kolozsvár. 1999

Februarius. 4. Mentem a székre Szent Györgyre, onnét mentem vissza Várhegyre. 6. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 13. Indultam Isten kegyelméből Hidvégiről a gyűlésbe Fejérvárra,⁴⁶¹ mentem hálni Kőhalomba. 14. Szent Ágotára. 15. Kis Selykre. 16. Ebédre Veresegyházára, hálni Fejérvárra. 17. Ebéden voltam Béldi uramnál. 18. Ebéden voltam Kornis Gáspár uramnál. 19. Ebéden voltam urunk ő nga asztalánál. 20. Voltam Teleki uram asztalánál. 21. 22. 23. 24. Voltam Bánffy Zsigmond uram asztalánál. 25. Voltam Bánffy Dénes uram asztalánál. 26. 27. 28.

Martius. 1. Voltam Gillányi uramnál ebéden. 2. 3. 4. Voltam Kun István uramnál ebéden. 5. Házasodott meg Harinai... (!) uram; urunk ő nga csináltatta a lakadalmat, én is ott voltam a több becsületes emberekkel. 6. Házasodott meg Teleki Gáspár uram. 8. Voltam Bánffy Zsigmond uramnál ebéden. 11. Végeződött el a gyűlés. Jöttem hálni Csesztvére Mikes uramhoz. 12. Jöttem hálni Malomfalvára. 13. Hozták meg a feleségem betegségét, azért megindulván, onnan jöttem Zágorba, onnan 14. Mentem Erkedre. 15. Oltszemire. 18. Temettük el a gyermekecskét, kit Isten idő előtt adott volt. 23. Mentem Zabolára. 24. Temettük el szegény idvezült Basa Tamás uram testét. Hálni jöttem Várhegyre. 26. Jöttem ebédre Eresztevényre Eresztevényi Andráshoz, hálni Kilyénbe. 27. Temettük el a Székely Bálint testét Kilyénbe, hálni mentem Oltszemire. 31. Jöttem feleségemmel együtt ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire.

Aprilis. 1. Volt nálam ebéden Bethlen Miklós uram. 3. Voltának nálam ebéden Apor Lázár, Daczó János⁴⁶² és Péter, Gyárfás Pál és Mikó István uramék. 12. Mentem Szent Iványba a Háromszék gyűlésire, onnan ismét visszajöttem. Az nap hoztam Mikó István öcsémnek divisionale mandatum mellett vármegyei tiszteket a Mikó Ferencz jószága kivételére. 15. Indultam a marosszéki derék székre, mentem hálni Apáczára. 16. Szent Péterre. 17. Nagy Solymosra. 18. Érkeztem Maros Vásárhelyre. 19. Voltam ebéden Sárosi György uramnál⁴⁶³, hálni mentem Maros Keresztúrra. 20. Mentem ebédre Nyárádtőre, hálni Csucsra Ugron István uramhoz. 21. Ebédre Enyedre. 23. Mentem Ebédre Szent Királyra Bánffy Zsigmond uramhoz. 24. Ebédre Buzás Bocsárdra, hálni Balázsfalvára. 25. Szent Ágotára. 26. Kőhalomba. 27. Jöttem haza Hidvégire. 28. 29. 30.

Majus. 2. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 3. Mentem Maksára Háromszék gyűlésibe. 7. Mentem Kovásznára a székre. 8. Kézdi Vásárhelyre a székre. 16. Mustráltam Szent Györgyön, ott is háltam Daczó János uramnál. 17. Jöttem haza Hidvégire. 20. Mentem Arapatakára a Kálnoki Istvánné és Kálnoki Sámuelék dolgoknak eligazítására. 22. Indultam oda ki, mentem ebédre Mikvásárra, hálni Benébe. 23. Hálni Zágorba. 24. Maros Vásárhelyre, onnan Keresztúrra. 25. Malomfalvára Kendefi Miklós uramhoz. 27. Indultam hazafelé, jöttem hálni Prodra. 28. Szász Budára. 29. Hévizre Nagy Tamás uram leánya temetésire, vacsorára Hidvégire.

Junius. 1. Mentem Nagy Ajtára Donát István uram fia keresztelésére. 5. Ment feleségem Brassóba a sokadalomba. 7. Jött haza a feleségem. 11. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 12. Mentem Vásárhelyre a székre, estvére visszajöttem. 14. Mentem Oltszemire. 17. Jöttem haza Hidvégire. 29. Mentem Arapatakára Béldi uram látogatására. Az nap bocsátottam Szonda István uramot Husztra a Rédei Ferenczné asszonyom temetésire.

Julius. 2. Mentem mustráltatni Ilyefalvára, ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 3. Mentem Szent Iványba Háromszék gyűlésire, jöttem vacsorára Hidvégire. 7. Mentem hálni Nagy Ajtára feleségemmel együtt. 8. Mentem Vargyasra Daniel István uram leánykája keresztelésére. 9. Feleségem ott maradván Vargyason, magam mentem hálni Benébe. 10. Mentem hálni Prodra. 11. Maros Keresztúrra. 12. Ebédre Malomfalvára Kendefi Miklós uramhoz. 13. Mentem Radnotra a gyűlésbe. 14. Állott bé a gyűlés. 15.

⁴⁶¹ Az országgyűlés iratai: EOE. 15. 90-119.

⁴⁶² Ekkor már csíki főkapitány, Nemes János sógora

⁴⁶³ Marosszéki főkirálybíró, pókai Sárosi György

Végeződött el a gyűlés. 16. Indultam meg Radnotról, mentem hálni Maros Keresztúrra. 18. Mentem ebédre Malomfalvára Kendefi uramhoz, ebéd után jöttem vissza Keresztúrra. 19. Mentem ismét Malomfalvára, akkor keresztelték meg a Kendefi Miklós uram fiát Gáspárt, mentem hálni Keresztúrra. 20. Mentem hálni Királyfalvára Kósa Sándorné hugomhoz⁴⁶⁴. 21. Mentem Szent Miklósr a Bethlen Miklós uram leánykája keresztelésére, melyet kereszteltek Zsófinak. 22. Mentem ebédre Felső Bajonra, hálni Mogurára. 23. Hálni Leblekre. 24. Homorod Szent Péterre. 25. Hálni Hidvégire. 28. Mentem Miklósvárára a székbe, vacsorán voltam Kálnoki Farkasnál, hálni jöttem vissza Hidvégire.

Augustus. 2. Mentem feleségemmel együtt Havadra, estvére visszajöttem. 5. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 7. Mentem Vásárhelyre a székbe, estvére jöttem vissza Várhegyre. Volt nálam Kálnoki Istvánné asszonyom. 9. Voltak nálam Barabás Péter uramék több becsületes emberekkel együtt. 11. Mentem Zabolára Kun István uramot látni, ebéden ott voltam, hálni visszajöttem. 12. Mentem Oltszemire. 13. Mentem a fűrészre és visszajöttem. 18. Mentem Bodokra a Hajdu Istók törvényire s ugyanakkor exequáltuk is.⁴⁶⁵ 19. Mentem feleségemmel együtt a fűrészre. 21. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda Tamás uramhoz, hálni Kilyénbe. 23. Mentem haza Hidvégire; találtam nálam Kálnoki Istvánné asszonyomat s Budai Péter uramot. 25. Jöttek ki Brassóból a Budai Péter urammal való complanatoria⁴⁶⁶ Trajner Péter, Herman Mihály és Biró István uramék hozzám Hidvégire. 26. Ebéd után mentenek vissza Földvárra Trajner uramék. 27. Mentem Budai Péter urammal Brassóba. 28. Egyeztettem meg Budai Péter uramot brassai uramékkal, a mint megfogták volt a tatár hám fia kimenetelekor. 29. Jöttem vissza Hidvégire, jöttek hozzám Budai uramék feleségestől. 30. Mentenek el Budai uraimék.

September. 4. Jött hozzám Kálnokiné asszonyom. 6. Mentem Arapatakára Béli uramhoz a Kálnokiné asszony Kálnoki Sámuellel való dolgának complanatiojára. 7. Ismét mentem Arapatakára azon dolognak véghezvitelére. 12. Indultam Erdő Szent Györgyre a Bánffy Boldizsár uram lakadalmára. 14. Érkeztem Erdő Szent Györgyre. 17. Volt az lakadalom. 18. Kereszteltük meg a Rédei István uram fiacskáját, Ferkőt. Komák voltanak Teleki Mihály, Bethlen Gergely, Daniel István uramék s én. 19. Mentem ebédre Vajába Jármí György uramhoz, hálni Keresztúrra. 20. Mentem Radnotra udvarhoz. 22. Ebéd után indulván meg jöttem hálni Balázstelkére. 23. Szász Kézdre. 24. Hévizre a Nagy Tamás uram házához. 25. Hidvégire.

October. 4. Jött hozzám Rédei Ferencz uram portára menő útjában estve későn. Voltak ő kegyelmével Rédei István uram feleségestől, Bánffy Boldizsár feleségestől, Toroczkai Péter és Mátyás, Rédei János és Orbán Pál uramék s Bánffy Gáborné asszonyom. 5. Itt mulattak. 6. Mentek el. Jött vacsorára hozzám Mikes Kelemen uram. 7. Jöttek Kálnoki Mihály uram, Mikó István, Daczó Péter, Kálnoki Farkas és Apór Ferencz uramék a Mikó István urammal való controversiának eligazítására, de re infecta maradott. 11. Mentem Várhegyre. 13. Mentem hálni Szent Katolnára. 14. Mentem Szent Lélekre Mikes Kelemen, Kálnoki Sámuel uramék és Kálnoki Istvánné asszonyomék között való controversiának eligazítására. 15. Jöttem ebédre Kézdi Vásárhelyre, hálni Várhegyre. 18. Mentem ki a Bodzára a szénámot látni. 19. Mentem Oltszemire. 20. Kilyénbe. 21. Szent

⁴⁶⁴ Itt most úgy tűnik, hogy Kósa Sándorné Klára Nemes unokahúga.

⁴⁶⁵ Ítélet végrehajtása.

⁴⁶⁶ Elegyengetés, dolgok megoldása.

Györgyre. 22. Kovásznára a székbe, hálni mentem Kun István uramhoz Zabolára. 23. Kézdi Vásárhelyre a székbe, hálni Várhegyre. 30. Mentem Hidvégire.

November. 1. Mentem Brassóba a sokadalomba. 2. Mentem haza Hidvégire. 6. Jött hozzám püspök uram ebédre s itt is hált. ⁴⁶⁷ 7. Ment el ő kegyelme. 19. Mentem Rétyre a háromszéki gyűlésbe. Ebédre mentem Szent Iványba Mihály Deákhhoz s akkor kértem meg a leányát Henter Péter öcsémnek, ott is háltam. 20. Mentem Várhegyre ebédre. 24. Jöttem Hidvégire. 27. Indultam a fejérvári gyűlésbe, mentem hálni Veledénybe. 28. Felmérre. 29. Korpádra. 30. Szebenbe.

December. 1. Ebéd után mentem Szebenből hálni Keresztényszigetbe. Az nap állott bé a gyűlés. 3. Mentem ebédre Fejérvárra. 4. 5. 6. 7. 8. Betegedett meg a feleségem. 18. Oszlott el a gyűlés. ⁴⁶⁸ 21. Virradólag hala meg Barcsai Zsigmondné asszonyom. 22. Koporsóba tévén, indították meg a testet Barcsára. Mi a fejedelemmel ő ngával mentünk vadászni a Bilakra, ⁴⁶⁹ estvére bójöttünk. 23. Ismét mentünk a fejedelemmel vadászni a váradjai erdőre, estvére visszajöttünk Fejérvárra. 27. Indultam meg Fejérvárról, mentem hálni Mentszentre Budai Péter uramhoz. 29. Felvinczre. 30. Kutyfalvára. 31. Malomfalvára.

És így végeződék el az 1670. esztendő Isten kegyelméből, melyet meg is álda Isten békességgel reménségünk és érdemünk felett, kiért áldassék szent neve mindörökké, amen.

Anno 1671.

Úr Isten minden Isteneknek Istene! ki az időket rendeled és igazgatod, ki minden érdemünk felett ingyen való jóvoltodból megáldád az elmúlt ó esztendőt s általhozál ez új esztendőre irgalmadból, ez új esztendőben újíts meg mind testünkben s lelkünkben, hogy minden részét felségednek neve dicséretire tölthessük el, megáldván felséged is mind testi, lelki békességgel és bővséggel, fiad nevéért, amen.

Januarius. 1. Volt nálam ebédén Kósa Sándor uram feleségestől. 12. Indultam meg Malomfalváról, mentem hálni Prodra. 13. Mentem Szász Kézdre. 14. Szent Péterre. 15. Mentem hálni Bölönbe Kálnoki Farkas uramhoz. 16. Érkeztem Hidvégire. 19. Mentem hálni Kilyénbe. 20. Mentem ebédre Várhegyre. 23. Jött hozzám Kálnoki Sámuel öcsém. 24. Mentem vadászni a borosnyói csejékre, ebédet ettem Egerpatakon. 25. Jött hozzám Donát Mihály uram. 26. Mentem hálni Oltszemire. 27. Mentem Szent Györgyre a székbe, hálni vissza Oltszemire. 28. Volt nálam Mikó István ücsémuram. 29. Jöttem Hidvégire. 30. 31.

Februarius. 2. Mentem Brassóba Teleki Mihály uramhoz, vacsorára jöttem vissza Hidvégire. 3. Meggyuladván a konyhám s elégvén, a faluban is égett el 29 embernek az élete. Akkor jöttek hozzám Teleki Mihály urammal az magyarországi urak, Petróczi István és Tökölyi Imre uramék ő ngok, ⁴⁷⁰ Ketzer Ambrus, Csernel Pál, Szepesi Pál több becsületes főrendekkel. 4. Mentenek el Teleki uramék; ismét jöttek hozzám Kálnoki

⁴⁶⁷ Valószínű, hogy a református püspök, Kovásznai Péter

⁴⁶⁸ Apafi naplójában 19-re teszi. 149.

⁴⁶⁹ Tóth Ernő szerint „Fejérvártól nem messze, Vajasd község mellett lévő erdőséggel borított hegység”.

⁴⁷⁰ Ekkor Teleki Mihály volt a Thököly Imre mellé rendelt erdélyi főúr, aki a neveléséről is gondoskodott. Trócsányi Zsolt: Teleki Mihály. Erdély és a kuruc mozgalom 1690-ig. Budapest. 1972. 18-54.

Sámuel és Köpeczi uramék. 10. Indultam Fogarasba, mentem hálni Szunyogszegre. 11. Mentem Sárkányba. 12. Ebédre Fogarasba. 14. 15. 16. Jött török követ portáról a fejedelemhez ő ngához. 17. Lött szembe a fejedelem a követtel. 19. Vendéglette meg a fejedelem ő nga a követet s ugyanakkor el is bocsátotta. 23. Jöttem el Fogarasból, jöttem ebédre Hóltövénybe, hálni Hidvégire. 28. Mentem Maksára Háromszék gyűlésébe, ebédre mentem Várhegyre. Voltak nálam Kálnoki Sámuel uram több becsületes emberekkel együtt.

Martius. 1. Mentem Zabolára Kun Istvánné asszonyom teste koporsóba való tételére, vacsorára jöttem vissza Várhegyre. 2. Mentem Oltszemire. 3. Ebédre Szent Györgyre, hálni Ilyefalvára. 4. Ebédre Hidvégire. 5. Házasítottam meg Gidófalvi Gál György Mihályt, adtam neki Csűrös Juditot. 8. Indultam Fogarasba a gyűlésbe, mentem hálni Krizbára. 9. Mentem hálni Fogarasba. 10. Állott bé a gyűlés. 11. 12. 13. Végeződött el a gyűlés. Az nap igazítottuk el a Kapi György és Balassa Imréné asszonyom között való controversiákat néhai Barcsai Zsigmondnról ő ngáról maradt jószágok és res mobilisek felől. Jöttem hálni akkor estve Sárkányba. 14. Jöttem Hidvégire. 16. Mentem Miklósvarára a derék székbe. 17. Sepsi Szent Györgyre a derék székbe, holott Béli uram is jelen volt. Akkor tettük vicévé Daczó Péter uramot. 18. Mentem Kovásznára a derék székbe, hálni mentem Imecsfalvára Imecs Tamás uramhoz. 19. Mentem Vásárhelyre a derék székbe. 20. Jöttem hálni Kilyénbe. 21. Jöttem ebédre Hidvégire.

Aprilis. 2. Mentem hálni Kilyénbe mind feleségemmel és Szikszainé asszonyommal együtt. 3. Menteni ebédre Várhegyre. 4. Mentem Rétyre Háromszék gyűlésébe; akkor vetették fel az adót; ebédre mentem vissza Várhegyre több becsületes emberekkel együtt. 5. Mentem Zabolára Kun Istvánné asszonyom temetésire, kiben deficiált a Basa familia in utroque sexu,⁴⁷¹ tudniillik Basa Ilonában; hálni jöttem Várhegyre. 6. Jött Béli uram hozzám Várhegyre több becsületes emberekkel együtt ebédre, ebéd után elment; Daniel Ferenczné asszonyom ott hált. 7. Mentem Gelenczére Jakab Deákné asszonyom temetésére. 8. Jöttem Várhegyre hálni. 10. Volt nálam vacsorán Kálnoki Istvánné asszonyom, ott is hált. 11. Vettem számot az 1669. és 1671. esztendőbeli perceptoroktól az adóról. 13. Mentem ebédre Oltszemire. 15. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 17. Indultam urunk ő nga parancsolatjából Husztra, mentem hálni Szász Kereszturra. 18. Zágorba. 19. Ebédre Maros Vásárhelyre, hálni Szeptérre. 20. Nagyfaluba. 21. Alsó Szücsre. 22. Nagy Bányára. 23. Szigetre. 24. Viskre. 25. Ebédre Husztra. 26. 27. 28. 29. 30. Indultunk vissza Husztról Teleki Mihály urammal, jöttünk hálni Vajnádra.

Majus. 1. Jöttünk hálni Sarzására. 2. Ebédre Szigetre. 3. Ebéd után indulván meg Szigetről, jöttem hálni Gyulafalvára Radák Imre urammal. 4. Ebédre Felső Bányára, hálni Nagy Bányára. 5. Ott mulattam. 6. Jöttem hálni Kővárba. 7. Vilmára. 8. Bethlenbe Béli uramhoz ő kegyelméhez Csernel Pál és Besenyei Mihály uramékkal. 9. Jöttem hálni Szeptérre sógor Szikszai György uramhoz. 10. Hálni Maros Kereszturra. 11. Zágorba. 12. Sz. Budára. 13. Jöttem Isten akaratjából házamhoz Hidvégire. 15. Végezték el Isten engedelmeiből a házam szarvazását. 22. Estve 10 és 11 órakor adott Isten feleségemnek egy kis leánykát. 25. Mentem hálni Kilyénbe. 26. Mentem a székbe Szent Györgyre, hálni Várhegyre. 27. Mentem Háromszék gyűlésébe Maksára, onnan visszamentem Várhegyre egy néhány becsületes emberrel. 29. Mentem ebédre Oltszemire. 30. Hidvégire.

Junius. 2. Mentem Nagy Ajtára a Csereiek osztoztatására. 3. Mentem haza estvére Hidvégire. 10. Végeztük el a házam zsendelyezését. 16. Kezdettem a konyhám rakatásához. 24. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 25. Mentem Kézdí Vásárhelyre a székbe, ott is háltam. 26. Mentem Imecsfalvára Imecs Tamás öcsémhez a köztök levő controversiának eligazítására. 27. Végeztem el a complanatiot közöttük;

⁴⁷¹ Mindkét nemben, fiú ágon és leányágon is.

voltam ebéden Imecs Pál uramnál, hálni mentem Várhegyre. 28. Temettük el szegény Jankó Mihályné nénémet Maksán. Mentem hálni Oltszemire.

Julius. 6. Kezdettem el a kaszálást Hidvégin. 7. Mentem a székbe Szent Györgyre, hálni Kilyénbe. 8. Mentem Szent Iványba a Henter Péter öcsém lakadalmára. 9. Ott mulattam. 10. Indultunk meg Szent Iványból az új asszonynyal s az násznépével jöttünk Hidvégire ebédre én hozzám s ott is háltnak. 11. Mentenek el tőlem Henter a násznépével. 14. Mentem ebédre Brassóba. 15. Jöttem haza Hidvégire. 21. Indultam szegény Kósa Sándor sógor temetésére, mentem hálni Hévizre. 22. Szász Kereszturra. 23. Ebesfalvára. 24. Mentünk urunkkal ő ngával ebédre Csávásra, hálni Radnotra. 25. Ebédre Királyfalvára. Az nap hozták oda a testet Záhról. 26. Temettük el a szegény Kósa uram testét tisztességes pompával. 27. Jöttem el Királyfalváról ebédre a sárosi rétre, hálni Héjasfalvára. 28. Jöttem hálni Hévizre; feleségem is az nap jött oda. 29. Volt a Daniel Péter uram lakadalmá. Fejedelem képe volt Bethlen János uram, násznagy Daniel Mihály uram. 30. Ott voltunk a lakadalomba. 31. Vitték el a menyasszonyt; én is akkor jöttem el, ebédet öttem az Apácza erdején, hálni jöttem Hidvégire Ugron Ferencz urammal együtt.

Augustus. 1. Ment el Ugron Ferencz uram, én is mentem hálni Kilyénbe. 2. Déli esti prédikáció után mentem Várhegyre. 4. Mentem a Dési Márton uram lakadalmába. Dálnokból elvivén a menyasszonyt, vittük Vásárhelyre, ott lőtt meg az lakadalom. 5. Ott voltunk. 6. Mentem ebédre Várhegyre. 8. Mentem hálni Oltszemire. 11. Mentem a székbe Szent Györgyre, voltam ebéden Daczó Péter uramnál, hálni mentem Kálnoki Sámuel öcsémmel Oltszemire. 14. Mentem Hidvégire. 25. Mentem Kilyénbe. 26. Volt Márton Benedek lakadalmá. 27. Ott voltam a lakadalomba sok emberséges emberekkel. 28. Mentem Oltszemire.

September. 3. Voltam vacsorán Mikó István uramnál Kálnoki Sámuel öcsémurammal ihkegyütt. 4. Mentünk Somborpatakába halászni. 7. Mentem ebédre Várhegyre. 16. Mentem Kovásznára a székbe. 20. Mentem Uzonba a Pünkösti György temetésire, estvére Kilyénbe. 21. Mentem Hidvégire ebédre. 29. Mustráltattam meg a háromszéki hadakat az ilyefalvi hídnál. Hálni mentem vissza Hidvégire. 30. Mustráltam meg az erdővidéki hadakat a mogyorósi réten, ebédet ettem Mogyoróson, hálni mentem Apáczára.

October. 1. Mentem ebédre Garatra, hálni Leblekre. 2. Mentem hálni Muzsnára. 3. Karácsonfalvára. 4. Ebédre Szent Imrére, hálni Fejérvárra. 5. 6. Mentem hálni Bocsárdra Macskási Boldizsár uramhoz. 7. Ott mulattam. 8. Mentem hálni Springre. 9. Jártattam ki a springi határon való földeimet s mentem ebédre Keresztesi Sámuel uramhoz Drassóra s ott is háltnak. 10. Mentem Csorára Barcsai Péter uramhoz. 11. Ott mulattam. 12. Mentem Fejérvárra a gyűlésbe. 13. Választák Daczó János és Szilvási Bálint uramékat portára követeknek. 14. Hirtelenséggel parancsolá a fejedelem⁴⁷² ő nga s az nemes ország, hogy követségbe portára menjek Szilvási Bálint urammal s úgy én azon estve megindulván s éjjel nappal menvén, tizenhatodik éjszaka érkeztem Hidvégire. 17. 18. Mulattam s készültem otthon. 19. Mentem Brassóba. 20. 21. Olvastattam fel az adót. 22. Indultam meg Brassóból portára, mentem hálni Rosnyóra. 23. Ott mulattam. 24. Indultam meg Rosnyóról, öttem ebédet Töröcsváránál, hálni mentem Rukajra. 25. Mentem Kereminén alól a korcsomához. 26. Mentem Targovistyára. 27. Mentem Stenestre. 28. Bokorestre. 29. Voltam szembe a vajdával. 30. Indultam meg Bokorestről, mentem hálni Kopacsekre. 31. Mentem Dályára.

⁴⁷² EOE. 14.23.

November. 1. Mentem által a Dunán hálni Csernevodára. 2. Mentem Arnotkőre. 3. Kucsuk Scistambulra. 4. A Novák havasán által Celikorára. 5. Dobralinra. 6. Aphtára. 7. Popáskőre. 8. A hegy alatt való török falucskába, Jenikőre. 9. Mentem bé Drinápolyba.⁴⁷³ 10. Löttem szembe Panajot⁴⁷⁴ urammal. 11. Löttem szembe a chiajával. 12. 13. Löttem szembe a fővezérrel ő ngával a több követekkel együtt. 14. 15. 16. 17. Löttünk szembe a császárral ő hatalmasságával, akkor praesentáltuk az adót is s igen nagy solemnitással acceptálák. 19. Ment az öcsém Mikó István uram Konstantinápolyba. Az nap voltam szemben a kajmakán basával Muftival, Tefderdár basával és Nirancsi basával. Daczó uram szolgálai is akkor indultak Erdélybe. 20. 21. 22. Indult Rozsnyai uram Erdély felé a társzekerekkel. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. Mentünk ki Karagács felé mulatozni.

December. 1. Jött meg Mikó István öcsémuram a portáról. 4. Indult Erdély felé a tavalyi kapichia s Túri László uram; akkor expedíáltam Hajdú Jánost az étekgót Erdélybe. Az nap ment a császár vadászni. 10. Jött bé a császár vadászatból estve igen későn. 25. Izent a fővezér ő nga Panajot uram által, hogy Budára Ali bégnek parancsolt, hogy alá jöjjön és meglássa ha úgy vagyon-e a dolog, a mint a váradiak panaszkodnak, vagy a mint mi.⁴⁷⁵ Azért írjuk meg, hogy ő nga is az fejedelem küldje embereit oda, a ki a széleket Ali béggel megjárja. E volt karácson első napján. 26. Expedíáltam László Mártont Erdélybe. 27. Hivatott a chiaja maga szállására a végre, hogy végére menjen tőlünk, ha úgy vagyon-e, a mint a váradiak panaszkodnak, hogy Váradhoz közel öt várat építettünk. 28. 29. 30. 31.

És így végeződék el az 1671-dik esztendő, melyet Isten békességgel megáldá; a bor és buza szűkőn terme, kiért áldassék az ő neve s a következő esztendőt nagyobb bővességgel áldja meg.

Anno 1672.

Ur Isten, ki igaz, de egyszersmind igen irgalmas vagy, noha mi tőled semmit nem érdemlenénk, mert igen bűnősek vagyunk, de kérünk tégedet fiadnak nevében, áld meg ez új esztendőt békességgel, bővességgel. Minket is ez új esztendőben ujíts meg mind testünkben s lelkünkben s vigy ki innen e pogány nemzetség közül a mi édes hazánkba, hogy szerelmesinkkel és jóakaróinkkal együtt a te házadban dicsérhessünk tégedet, amen.

Januarius. 1. Voltunk Szilvási Bálint uramnál ebéden. 2. 3. 4. 5. 6. Léven szemben ujabban a fővezérrel, akkor lött válaszunk is. 7. 8. 9. Indultunk meg Isten akaratjából Drinápolyból s mentünk hálni Bujukdervendre. 10. Mentünk Papáskőre. 11. Haplitára. 12. Dobralinra. 13. Drágulykőre. 14. Boplilálra. 15. Toriakra, 16. Csernevodára. 17. dó reggel Oroszcsíkra,⁴⁷⁶ de Duna jege miatt az nap ott mulattam, Szilvási Bálint uram által költözött. 18. Költöztem által a Dunán; akkor költözött a havasalföldi vajda cselédje is által Oroszcsíkra. Mentem hálni Dalyára, 19. Mentem Bokorestre. 20. Ott mulattam. 21. Mentem

⁴⁷³ A portai diplomácia változásairól: Bognár György: Apafi Mihály portai diplomatáinak élet- és munkakörülményei: változások az erdélyi diplomáciában In: Rózsa, Sándor (szerk.) Doktorandusz hallgatók VII. és VIII. Konferenciájának tanulmányai Eger, Magyarország : Líceum Kiadó (2020) 240 p. 23-35. Ekkorra a portai követek gyakrabban mentek Drinápolyba, mint Konstantinápolyba..

⁴⁷⁴ Görög származású diplomata, asztronómus és teológus

Nikuszosz Panajotiszt (Panajot, Panajoti), aki a Habsburg-udvar isztambuli rezidensének, Simon Renigernek a tolmácsaként működött és az erdélyieket is segítette. EOE, 14 275, 283.

⁴⁷⁵ A váradi pasa panaszkodott a portán, hogy az erdélyiek Váradhoz közel öt új várat építettnek, a mi természetesen alkalmatlan lett volna a töröknek.

⁴⁷⁶ Ruszcsuk.

Oszteneestre. 22. Targovistyára. 23. Rukajra. 24. Mentem ebédre Töröcsvárára Horváth András uramhoz; feleségem is oda jött előmbé, hálni mentem Rosnyóra. 25. Mentem ebédre Brassóba. 26. Ott mulattam. 27. Ebéd után mentem Feketehalomban. 28. Mentem ebédre Sárkányba, hálni Halmágyra. 29. Mentem Fogarasba. A fejedelem is ebéd után bėjővén, mentest szembe lőttem ő ngával a több követekkel együtt. 30. 31.

Februarius. 1. Mentünk a fejedelemmel ő ngával vadászni. Ebédet ettünk Mundrán, estvére bé mentünk Fogarasba. 2. Indultam meg Fogarasból, mentem ebédre Alsó-Veniczére Nagy Tamás komámuramhoz. 3. Jöttem hálni Hidvégire. 6. Volt nálam vacsorán Donát Mihály uram. 7. 8. 9. Voltam vadászni. Volt nálam Kun István uram vacsorán Bérnád Ferencz és Cserei Farkas urakkal. 11. Voltam ismét vadászni. 13. Voltanak nálam Kálnoki Farkas és Jankó Mihály urak ebéden. 14. 15. 16. Mentem hálni Kilyénbe. 17. Mentem Gidófalvára Szonda Tamás uramhoz. 18. Oltszemire. 20. Jöttek hozzám vacsorára Mikes Kelemen és Apor Lázár uramék. 21. Mentünk mind együtt Bodokra Mikó István uramhoz ebédre. 23. Mentünk Kőröspatakra Kálnoki Sámuel uramhoz ebédre. 23. Mentünk Daczó Péter uramhoz ebédre Szent Györgyre, vacsorára jöttem Oltszemire. 25. Voltak nálam Oltszemin az az ispányok. 26. Mentem hálni Kósáné hugommal Várhegyre. 27. Voltanak sok becsületes emberek nálam. 29. Jöttek hozzám Lázár Imre, Klubasoczki András, Tunyogi és Jánoki uramék vacsorára.

Martius. 2. Mentenek el Lázár uramék tőlem. 3. Voltanak nálam ebéden Bernád Ferencz, Jankó Miklós és Gyárfás Pál uramék. 4. Igazítottam el a Barátosi Balog Mihály és István urak között való controversiákat, Mihács Ferencz, Gyárfás Pál és Bardocz István urak praesentiájában. 8. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 9. Jöttek hozzám Brassóból ujabban Lázár Imre uramék. 10. Mentenek el Lázár uramék tőlem. 19. Jött hozzám Szikszai György uram. 25. Jött hozzám Bánffy Farkas öcsém uram Csomaközi urammal. 28. Mentenek el tőlem Bánffy uramék, magam mentem Höltövénybe. 29. Mentem urunk ő nga eleibe az erdő széléig, ott ő nga ebédelt Höltövénybe, hálni mentünk Hermányba. 30. Mentünk a Vesselényi Pál uram lakadalmára szép solemnitással Bodolára, holott jelen volt az országnak színe.⁴⁷⁷ 31. Ment el urunk ő nga Bodoláról, elkisérvén ő ngát egy darabig, ismét visszamentem Bodolára.

Aprilis. 1. Voltanak nálam Hidvégin Bethlen János, Nagy Tamás, Kornis Gáspár, Macskási Boldizsár, Gyulafi László, Macskási Mihály, Bethlen Miklós, Domokos Tamás, Szikszai György, Imecs Pál uramék több sok becsületes emberekkel együtt. Ugyan ő kegyelmek praesentiájában kereszteltettem meg Anniskát, a kis leányomat, kit Isten neveljen maga dicséretire, nekünk, szüleinek s atyjafiainak örömünkre. 2. Reggel mentenek el Bethlen János és Nagy Tamás uramék. 6. Voltanak nálam Bethlen Miklós és Keresztési Sámuel uramék. 14. Mentem ebédre Szent Györgyre Daczóné hugomhoz, hálni Hidvégire. 15. Ebéd után indultam Fogarasba udvarhoz, hálni mentem Szunyogszegre. 16. Érkeztem Fogarasba. 27. Indultunk meg urunkkal ő ngával, mentünk ebédre Alsó Szombatfalvára, hálni Kerczre. 28. Ebédre Porumbákra. 29. Jött oda a szebeni királybíró s vigan lakott az nap urunk ő nga ebéden. 30. Mentünk ő ngával az üveg csürhöz.

Majus. 2. Indultunk meg urunkkal ő ngával Balázsfalva felé, mentünk ebédre Hammersdorfra, holott a szebeni polgármester gazdálkodtatván s maga is kijövéen ő nga ebédin vigan laktunk, hálni mentünk Szelindekre, holott annál is többet ittunk. 3. Urunk ő nga engemet visszabocsátván, öttem ebédet Dályán, hová is a királybíró becsülettel gazdálkodott, hálni jöttem Porumbákra. 4. Ebédre mentem Ucsára a Horváth András uram házához, hálni Fogarasba Boér Istvánné hugomasszonyhoz. 5. Hálni Veledénybe. 6.

⁴⁷⁷ Béli Pál lányát, Zsuzsannát vette feleségül. Deák Farkas:

Hidvégire. 7. 8. Volt nálam Kálnoki Farkas uram. 14. Daczó Péter uram. 24. Volt nálam Mihács Ferencz komámuram. 27. Kálnoki Istvánné asszonyom. 30. Kezdt az asztalos a munkához.

Junius. 5. Volt pünköszt napja. Ruháztam meg három fiamot s két leányomat egy vég atlaszszal, kiket éltesen Isten maga dicsőségére. 13. Kezdttek a kőmivesek a dologhoz. 16. Mentem Maksára a gyűlésbe, onnan mentem ebédre Ilyefalvára János Gerébhez, hálai Brassóba, 18. Jöttem Hidvégire. 23. Indultam Radnótra az ország gyűlésére, mentem hálai Kereszturra. 24. Szöllösre. 25. M. Kereszturra. 27. Radnótra. 28. Állott bé a gyűlés. 29. 30.

Julius. 2. Bocsátotta el a fejedelem ő nagysága Paskó Kristófot az ország instantiájára.⁴⁷⁸ 3. Minden conclusio nélkül bomlott el re infecta az ország gyűlése.⁴⁷⁹ Jöttem hálai Királyfalvára Kósáné hugomhoz. 5. Mentem Kereszturra. 8. Indultam meg Kereszturról, mentem hálai Szent Erzsébetre Daczó János uramhoz. 9. Dakra. 10. Hidvégire. 16. Mentem ebédre Kilyénbe, hálai Várhegyre. 18. Volt Háromszék gyűlése Szent Iványba, onnan mentem ebédre Kilyénbe, hálai Hidvégire. 20. Indultam Hidvégiről a gyűlésbe Radnótra, mentem hálai Homorod Szent Péterre. 21. Szent Ágotára. 22. Ádámosra. 23. Radnótra. 25. Indultam meg Radnótról, ebédre mentem Széplakra Horváth Kozma uramhoz, hálai Prodra. 26. Hálai Kaczára. 27. Hidvégire.

Augustus. 6. Mentem Brassóba a Kis György uram lakadalmába. 10. Mentem ebédre Uzonba Béldi Pál uramhoz, hálai Várhegyre. 24. Mentem Kovásznára a székre, ebédre jöttem vissza Várhegyre. 29. Temettük el Maksán a Gyulai Istvánné hugom fiacskáját, Ádámot.

September. 2. Mentem hálai Oltszemire. 5. Mentem hálai Kilyénbe. 6. Ebédre Hidvégire. 16. Volt nálam Béldiné asszonyom. 24. Hozták az urunk ő nga commissióját, hogy portára főkövetségre készüljek már harmaduttal.

October. 3. Mentem a Háromszék gyűlésébe Szent Iványra, onnan mentem Várhegyre. 5. Jöttem Hidvégire. 7. Mentem hálai Kőhalomba. 8. Lesesre. 9. Szelindekre. 10. Dalyára. 11. Fejérvárra. 12. Állott bé az ország gyűlése. 17. Mondotta meg urunk ő nga, hogy nem kell elmennem a portára. 19. Indultam meg Fejérvárról, mentem hálai Nagy Ekemezőre. 20. Szász Kézdre. 21. Hidvégire. 27. Mentem Várhegyre. 29. Jött hozzám postamester Székely László uram és kapitisa Kabos Gábor uram ebédre, mentenek hálai a császár adójával Kézdi Vásárhelyre. 31. Jöttem ebédre Kilyénbe, hálai Hidvégire.

November. 7. Volt nálam Bethlen Miklós uram vacsorán, itt is hált. 8. Mentem Várhegyre. 9. Mentem Kovásznára a Bethlen Miklós uram törvényire az sógoraival, mentem vacsorára Imecs Pál uramhoz. 10. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székre, hálai Várhegyre. 11. Mentem Hidvégire, voltak nálam Daniel István és Kálnoki Sámuel uramék. 17. Volt nálam Bethlen Miklós uram. 21. Mentem hálai Köpeczre a notáriushoz. 22. Mentem Vargyasra Daniel István uram fiacskája keresztelésére, kit kereszteltek Mihálynak, melyet éltesen Isten a maga igaz ismeretiben. 23. Jöttem hálai Bölönbe Kálnoki Farkas uramhoz. 24. Jöttem haza Hidvégire.

December. 6. Mentem a derék székre Szent Györgyre. Töttük vicévé Jankó Miklós uramot. 8. Mentem Vásárhelyre a derék székre, maradott helyben a viceségben Mihács Ferencz uram; éjszaka jöttem Várhegyre. 10. Mentem Szent Iványba a Háromszék gyűlésire, onnan Oltszemire. 14. Mentem Kovásznára a derék székre, hálai mentem Zabolára Mikes Kelemen uramhoz. 15. Mentem Várhegyre. 16. Mentem ebédre Etfalvára

⁴⁷⁸ Kérvényére.

⁴⁷⁹ Apafi 2-re teszi, I. m. 20. 1.

Gábor Deák uramhoz, hálni mentem Oltszemire. 20. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 25. Volt karácson napja. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

És így végeződik el ez 1672. esztendő minden emberi reménség felett Isten kegyelmességéből egészséggel, békességgel, a bornak és buzának szűk termése lévén, kiért áldassék az ő szent neve mindörökkön örökké, amen, amen.

Anno 1673.

Nagy kegyelemmel és irgalmassággal bővölködő szent úr Isten! ne nézzed a mi sok bűneinket, hanem ingyen való kegyelmességéből áld meg ez új esztendőt mindenféle bővséggel, minket is ez új esztendőben lelki, testi békességgel, egészséggel, csendes lelkiismerettel, hogy tégedet ez életben kezdet, szerént a következőben vég nélkül dicsirhessünk, áldhassunk és felmagasztalhassunk, amen.

Januarius. 1. Volt nálam Szonda Tamás uram feleségestül. 8. Mentem Szent Iványba a Jankó Miklós uram teste temetésére. 10. Mentem Szent Györgyre a székbe, akkor tettük vicévé Szonda Tamás uramot, hálni mentem Oltszemire. 13. Várhegyre. 21. Jöttem haza Hidvégire. 24. Indultam a fejedelemhez ő ngához, mentem hálni Garatra. 25. Mentem ebédre Seligstatra, hálni urunkkal ő ngával együtt Nagy Sinkre. 26. Mentünk ő ngával együtt ebédre Kalborra, hálni Fogarasba. 27. 28. Ott mulattam, vacsora után megindulván, jöttem virradtig Veledeénybe. 29. Hálni Hidvégire. 31. Volt nálam Cserei Farkas uram.

Februarius. 4. Lőtt feleségemnek egy időtlen leánykája. 14. Mentem Szent Györgyre a derék székbe, hálni jöttem Hidvégire. 19. Mentem ebéd után Arapatakára Béldi uramhoz. 20. Mentem Várhegyre, Bethlen Miklós uram is jött hozzám ebédre. 21. Ment el Bethlen Miklós uram, én is mentem ebédre Szent Györgyre Daczó Jánosné hugomhoz, hálni Hidvégire. 23. Mentem hálni Vidombákra Béldi urammal és az nemességgel együtt. 24. Mentünk a fejedelem ő nga eleibe a mezőben s úgy kísértük bé Brassóba ő ngát. 25. 26. Ott mulattunk. 27. Kikisérven a fejedelmet ő ngát Brassóból, mentem Cserei György és Farkas uramékkal Hidvégire ebédre. 28. Jött hozzám vacsora után Rédei Ferencz uram,⁴⁸⁰ ő kegyelme ott is halt.

Martius. 5. Érkezett asszonyom-anyám, Szikszainé asszonyom hozzám Hidvégire. 14. Mentem Szent Györgyre a székbe, ebéden voltam Daczó János sógornál, hálni mentem Várhegyre, ott találtam házamnál Sulyok János uramot. 15. Mentem Kovásznára a székbe, hálni mentem Szent Katolnára Elekes István uram házához. 16. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székbe, ott is haltam. 17. Mentem Várhegyre. 20. Oltszemire. 22. Hidvégire. 29. Indultam az udvarhoz, mentem hálni Siberkre. 30. Fogarasba, az nap jött bé Bánffy Dénes uram is Fogarasba.

Aprilis. 4. Voltam ebéden Horváth András uramnál. 10. Indították ki a Szentpáliné asszonyom testét Fogarasból, én is akkor indultam meg haza felé az udvartól s jöttem hálni Ohabára. 11. Érkeztem Hidvégire. 18. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Oltszemire. 25. Mentem Szent Györgyre a székbe, voltam ebéden a sógornál Daczó János uramnál, hálni mentem vissza Oltszemire. 28. Végeztem el a gabonás házamot, mentem hálni Várhegyre.

Majus. 2. Hányattattam el a várhegyi malmomat s az nap kezdettem ismét csináltatni Isten segedelméből, kinek munkálkodásában légy segítségül úr Isten, nyujtsad áldásodat. 19. Jöttem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 29. Mentem Ilyefalvára, ott mustráltam meg

⁴⁸⁰ Ez a Rhédey Ferenc nem azonos a fejedelemmel, aki 1667-ben meghalt, hanem a család másik ágának a tagja.

a sepsi és orbai vitézlő rendet. 30. Mentem Kökösbé, ott mustráltam meg a kézdi vitézlő rendet, hálni jöttem Hidvégire.

Junius. 7. Mentem Nagy Ajtára, ott mustráltam meg az erdővidéki vitézlő rendet, mentem hálni Barothra Cserei György uramhoz. 8. Mentem hálni Kaczára. 9. Szent Erzsébetre Daczó János uramhoz. 10. Gyalakutára Lázár Imre uramhoz. 12. Ebédre Kereszturra. 14. Mentem ebédre Malomfalvára Kendefi Miklós uramhoz, hálni mentem vissza Kereszturra. 15. Mentem Radnótra. 17. Kereszturra. 19. Mentem ismét Radnótra, akkor szakadt vége a proffessorok között való egyenetlenségnek, vagy inkább kezdődött el valóban; mentem hálni Kereszturra. 22. Küldöttem alá Jankót Enyedre. 24. Mentem ebédre Bándra, hálni Septérre. 27. Mentem ebédre Gyekébe, hálni Bonczidára Bánffy Farkas öcsémhez. 28. Voltam Bánffy Dénes uramnál. 29. Jöttem ebédre Gyekébe, hálni Septérre Szikszai uramhoz. 30. Ebédre Bándra, hálni Kereszturra.

Julius. 3. Mentem Csapóra Szalánczi István uramhoz feleségemmel és Kendefi Miklósné hugomasszonygyal.

Julius. 4. Mentünk udvarhoz, hálni ismét visszamentünk Kereszturra. 5. Mentem hálni Pagocsára Alsó János uramhoz. 5. Mentem Szent Péterre, akkor kereszteltük meg a Teleki Mihály⁴⁸¹ uram fiacskáját, Lászlót. Voltak komák Vesselényi Pál, Bethlen Farkas, Nagy Tamás, Rédei Ferencz, Rédei István, Alsó János uramék, én is több becsületes emberekkel együtt. 7. Mentem ebédre Bándra, hálni Kereszturra. 10. Mentem udvarhoz Radnótra, estvére jöttem Kereszturra. 12. Indultam Kereszturról Háromszék felé, mentem hálni Czikmántorra Nalácziné komámasszonyhoz. 13. Szász Kézdre. 14. Mikvásárra. 15. Hálni Hidvégire. 31. Mentem hálni Várhegyre.

Augustus. 1. Mentem délután Kovásznára a Kis Farkas lakadalmára és voltam násznagyja. 2. Jöttem haza Várhegyre. 5. Hozták urunk ő nga kegyelmes parancsolatját, hogy az adóval portára induljak. 14. Hozták urunk ő nga commissióját, hogy ő nga megengedte a portai utból való elmaradást, hanem Szilvási uramnak parancsolt ő nga.⁴⁸² 16. Mentem az kálnoki templom felől való controversiának eligazítására, holott voltának commissariusok Daczó János, Daniel István, Domokos Tamás és Czakó Dávid uramék. A templom resignáltatott az ortodoxa religion⁴⁸³ valóknak, mivel azok voltak potiorb parsok. (!) 21. Mentenek el Dési uramék Jankóval együtt Enyedre.

September. 2. Kezdettem Isten kegyelmességéől a buzavetéshez. 11. Ment el feleségem, vitte el a gyermekeket Gidófalvára a scolába. 16. Jött hozzám Mikes Kelemen uram Kálnoki Istvánné asszonyommal együtt. 19. Mentem derék székre Szent Györgyre, hálni mentem Várhegyre. 21. Mentem derék székre Vásárhelyre, akkor tettük vicének Bardocz Istvánt. 22. Mentem Oltszemire. 23. Mentem Köröspatakra a Mikes Kelemen és Kálnoki Istvánné asszonyom között való controversiának eligazítására, de nem lött vége; mentem hálni Oltszemire. 26. Mentem Várhegyre. 27. Mentem Zágonba a Mikes Pál uramék jobbágyi között való dolgoknak eligazítására, holott volt Mikes Kelemen uram is több becsületes emberekkel együtt. Hálni mentem Imecs Tamás öcsémuramhoz. 28. Mentem Vásárhelyre a székre, hálni jöttem Várhegyre. 29. Mentem ebédre Ilyefalvára, hálni Hidvégire.

October. 6. Indultam Isten akaratjából m. kereszturi házamhoz.⁴⁸⁴ 11. Érkeztem M. Kereszturra. 21. Mentem a bergenyei határra a földeknek kikeresésére, de nem mehetett

⁴⁸¹ Kővári kapitány, ekkorra egyre fontosabb embere Apafi fejedelemnek. Trócsányi Zsolt: Teleki Mihály

⁴⁸² Október 26-ról kelt portai jelentése közölve Erd. országgyűl. Eml. XV. köt. 339. 1.

⁴⁸³ Református.

⁴⁸⁴ Maroskeresztúr.

véghez. 21. Mentem Csókába az ott való portionak kikeresésére, de ez is nem mehetett véghez.

November. 1. Mentem Királyfalvára Lázár Imre sógorhoz.⁴⁸⁵ 6. Égett el a kereszturi házamnak a héjazatja. 8. Vétettem perelye (!) alá a házaimat.⁴⁸⁶ 10. Maros Vásárhelyre a sokadalomba. 12. Jöttem Kereszturra. 16. Indultam Kereszturról az ország gyűlésébe, mentem hálni Kutylfalvára. 17. Gesére Nagy Tamás komámuramhoz. 18. Csesztvére Mikes Kelemen bátyámuramhoz. 20. Mentünk Mikes Kelemen urammal együtt hálni Vajasdra. 21. Mentünk Fejérvárra. 28. Parancsolt urunk ő nga nekem s Daczó János uramnak, hogy haza menjünk vigyázni. 29. 30.

December. 3. Indultam haza felé Fejérvárról, ebéd után mentem Szász Sebesbe. 4. Hálni Ludasra. 5. Kakasfalvára. 6. Oltcsinára. 7. Prépostfalvára. 8. Sibergre. 9. Mikvásárra. 10. Köpeczre. 11. Hidvégire. 18. Mentem hálni Kilyénbe. 19. Várhegyre. 28. Mentem Kézdi Vásárhelyre s mustráltattam meg a háromszéki nemességet és a sepsi lovas hadat. 29. Mustráltam meg a kézdi lovas hadat. Az nap kereszteltük meg az Váradi Mátyás uram leánykáját Jutkát. 30. Mentem Nyujtodra és ott mustráltam meg az orbai lovas hadakat s voltam ebéden Mikes Tamás uramnál, ott is háltam. 31. Mentem magam a nemességgel Bereczkbe s az hadakat szállítottam a szomszéd falúkbán.

És így végeződött el az 1673. esztendő. Szükséges, hogy nagy hálaadással magasztaljuk a mi Istenünket az ő hozzánk való nagy szeretetiért és kegyelmes jóvoltáért hogy megáldotta békességgel, egészséggel és bővséggel az elmúlt esztendőt s könyörödjünk, hogy az új esztendőt is hasonló áldásaival boldogítsa ő felsége, amen, amen.

Anno 1674.

Ur Isten alázatosan kérem felségedet, ne nézzed sok bűneinket s a te áldásoddal való gonoszúl élésünket, hanem ingyen való kegyelmedből áldj meg minket az új esztendőben új lelki s testi ajándékokkal, hogy élhessünk neved dicséretére s lelkünknek idvösségére, amen.

Januarius. 2. Mentem az ojtózi várhoz látni, ismét mindjára visszajöttem Bereczkbe s az nap kereszteltük meg a gazdám, Mikó Tamás fiát, Miklóst. 3. Jöttem ebédre Imecsfalvára, holott megmustráltam a nemességet s haza bocsátottam. Magam ott háltam Imecs Tamás uramnál. 4. Mentem Várhegyre. 6. Mentem Uzonba Béldi uram látogatására, vacsorára visszamentem Várhegyre. 7. 8. Mustráltam meg a kézdi-széki gyalogokat és adtam hadnagyságot Orbai Jánosnak, Bod Istvánnak és Balázs Péternek. 12. Mentem Rétyre a Háromszék gyűlésibe, onnan jöttem ebédre Köröspatakra Kálnoki Sámuel öcsémuramhoz. 16. Mentem a székre Szent Györgyre, hálni mentem Hidvégire. 21. Jött hozzám ebédre Kálnoki Mihály bátyámuram. 22. Jöttek hozzám Bethlen Jánosné asszonyom és Bethlen Pál uram feleségestül vacsorára. 23. Elmentenek. 24. Voltának nálam ebéden Kálnoki Sámuel és Henter Benedek uramék. 30. Jöttek hozzám jó reggel Daczó Gergely és Sáradi Zsigmond uramék. Az nap mentem a székre Szent Györgyre, estvére jöttem Hidvégire.

Februarius. 6. Adtam haza a feleségem atyafiát, Szegedi Krisztinát Bodor Balázsnak sok becsületes úr s főemberek praesentiájokban. 15. Mentem Brassóba. 16. Jöttem haza Hidvégire. 17. Mentem Oltszemire. 20. Várhegyre. 23. Hidvégire. 26. Mentem hálni Höltövénybe. 27. Fogarasba az udvarhoz. 28. Temettük el Inczédi Pétert.

⁴⁸⁵ Gyalakutai Lázár György, Nemes János sógorának a fia.

⁴⁸⁶ Csűrnek, ólnak, istállónak gömbölyű vagy hasogatott fákból készült fölső padozata, padlása.

Martius. 1. Mentünk urunkkal ő ngával szánkázni sebesen a havas alá. 3. Mentünk a fejedelemmel szánon nyulászni a galaczi cserébe. 5. Vendéglette meg urunk ő nga a török szultán követét. Indultam vissza Fogarasból, jöttem hálni Hidvégire. 7. Mentem Oltszemire. 8. Várhegyre. 9. Jöttem Hidvégire. 13. Mentem Szent Györgyre a székre, estvére jöttem vissza Hidvégire. 16. Mentem feleségemmel együtt Brassóba. 18. Volt nálam Daniel Ferenczné asszonyom és Daniel István uram ebéden. 20. Magam jöttem haza Brassóból. 23. Feleségem érkezett haza. 28. Mentem vacsorára Szent Györgyre a sógorhoz, Daczó János uramhoz. 29. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda János uramhoz, Kálnoki Sámuel uram is ott volt; akkor hoztam el a gyermekeket s mentem hálni Oltszemire. 30. Várhegyre. 31. Jöttem Hidvégire.

Aprilis. 2. Mentem a miklósvári székre Miklósvárára. Akkor töttük notariusnak Rác Ábrahámot; hálni jöttem Hidvégire. 10. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 11. Mentem Kovásznára a székre. 12. Vásárhelyre a székre. 17. Szent Györgyre a székre, hálni visszamentem Várhegyre. 19. Mentem Oltszemire. 23. Mentem Rétyre Háromszék gyűlésibe, ebédre mentem Kilyénbe, feleségem is oda jöven Oltszemiről, együtt mentünk Hidvégire. 26. Indultam udvarhoz, mentem hálni Sárkányba. 27. Ebédre Fogarasba, hálni Árpásra Szilvási Bálint uram házához. 28. Mentem Porumbákra ő ngok udvarlására. 30. Mentünk ő ngokkal együtt Kastenholczra.

Majus. 1. Mentünk bé Szebenbe; az nap vendéglette meg ő ngát a királybíró igen tisztességesen. Voltak ő ngával Haller Pál, Bethlen Gergely, Lázár Imre uramék s az molduvai követ, Sztán Potloga. 2. Vendéglette meg ő ngát a város. 3. Ebéd után indult ki ő nga Szebenből, én is haza felé indultam, jöttem hálni Holczmánba. 4. Leblekre. 5. Hálni Hidvégire. 14. Jött hozzám Daczó Jánosné hugom ebédre. 16. Küldöttem haza a hugomat. 19. Indultam az Ugron István bátyám temetésére, mentem hálni Daroczra. 20. Mentem Konyádra s ott temettük el, mentem hálni Mikvásárra. 21. Mentem haza Hidvégire ebédre. 24. Mentem Brassóba a sokadalomha. 26. Jöttem haza Brassóból feleségemmel együtt. 29. Jöttek hozzám Daniel Ferenczné komámasszony Daniel István öcsémurammal együtt ebédre. 30. Jöttek bé hozzám Lázár Imre uram Szikszainé asszonyomanyámmal ő kegyelmével együtt vacsorára.

Junius. 1. Mentenek el tőlem Lázár Imre⁴⁸⁷ uramék ebéd után. 3. Mentem hálni Kilyénbe. 4. Mentem a Háromszék gyűlésibe Rétyre, onnan ebédre Várhegyre. 5. Mentem Szent Györgyre a székre, onnan mentem vacsorára Hidvégire. Akkor, vacsora felett jött feleségemre az nagy nyavalya, ki miatt meg is hala. 6. Jöttek hozzám Daczó János és Lázár Imre uramék. Ment el Daczó uram. 8. Lázár Imre öcsémuram. 9. Jött hozzám Ugron Ferencz uram ebédre. 15. Sok rettenetes gyötrődési után, de Istenében való erős bizodalomban délután egy s két óra között adá meg az én édes és kedves keresztény feleségem Istennek az ő lelkét szép csendesén, nekem nagy szívbeli szomorúságomra, az édes Pápai Annám, kit Isten nyugosson meg mind a boldog feltámadásig. 17. Tétettem koporsóba szegénynek a testét. 19. Jött bé Szikszay György uram feleségestől hozzám. 21. Jött a fiam, Jankó haza Enyedről. 23. Mentem a sógorral, Szikszai György urammal ebédre Szent Györgyre, hálni Oltszemire. 25. Mentem Várhegyre. 29. Ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire.

Julius. 4. Kezdettem a temetőhely csináltatásához Hidvégin. 14. Végezték el a temetőhelyet; az nap jött Daczó János uram hozzám és Lázár Imre öcsémuram. Temettettem el idvezült édes feleségem, Pápai Anna testét, kit nyugoszszon Isten ő felsége az itületnek ama napjáig. 16. Ment el Daczó János uram tőlem. 19. Mentem Lázár Imre uramékkal

⁴⁸⁷ Nemes János unokaöccse, gyalakutai Lázár György fia.

Brassóba. 20. Jöttünk ki Brassóból Hidvégire. 22. Ment el Lázár Imre öcsémuram Hidvégiről. 23. Ment Szikszai György sógoruram. 24. Mentem Szikszai Zsigmondné asszonyomanyámmal ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 26. Mentem Vásárhelyre a székre, hálni visszajöttem Várhegyre.

Augustus. 1. Mentem Kovásznára a székre, hálni mentem Bethlen Miklós uramhoz Zabolára. 2. Mentem Vásárhelyre a székre, hálni Várhegyre. 3. Mentem Oltszemire hálni. 4. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda Tamás uramhoz, hálni Hidvégire. 8. Küldöttem el Jankót a fiamot ki Enyedre. 10. Mentem ebédre Ilyefalvára, hálni Várhegyre. 13. Mentem a Bozzára kaszáltatni. 16. Jött Szikszainé asszonyom ki a gyermekekkel együtt a Bozzára. 22. Jött be Szikszainé asszonyom Bozzáról. 23. Végeztem el a szénacsinalást, jöttem haza Várhegyre. 21. Kezdettem derekason a búzaaratáshoz Várhegyen. 30. Végezték el a búzaaratást.

September. 5. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda Tamás uramhoz, Mikó István, Apor Farkas és Székely Boldizsár öcsémuramékkal, vacsorára mentünk hozzám Oltszemire. 11. Mentem ebédre Köröspatakra Kálnoki Sámuel öcsémuramhoz. 13. Mentem ebédre Bodokra Mikó István öcsémuramhoz. 14. Mentem ebédre Kilyénbe. 15. Voltam ebéden Székely Bálintné hugomasszonynál, ebéd után jöttem haza Hidvégire. 20. Mentem Brassóba. 21. Jöttem haza Hidvégire. 22. Mentem alá Barothra Cserei György uramhoz. 23. Mentem Orosztelekre Daniel Ferencz öcsémuramhoz, onnan jöttem haza Hidvégire. 27. Jött hozzám Nalácz István komámuram követségről jövő utjából, török császártól, Kozákországból. 28. Ment el ő kegyelme reggel.

October. 1. Mentem Miklósvárára a székre, estvére haza is jöttem. 16. Mentem jó reggel Uzonba Béldi uramhoz, onnan mentünk Szent Györgyre a székre, hálni mentem Várhegyre. 17. Mentem Kovásznára a székre; akkor töttük nótáriussá Jankó György öcsémet; hálni jöttem Várhegyre. 18. Virradtig mentem Hidvégire. 20. Jött hozzám Csáki Lászlóné hugomasszony. 29. Jöttének hozzám Kapi György, Örley és Budai Péter uramék ebédre.

November. 2. Mentem Brassóba a sokadalomba. 3. Jöttem Hidvégire. 5. Mentem Maksára a háromszéki gyűlésbe. Ebédre mentem Várhegyre, hálni Gidófalvára Szonda Tamás uramhoz. 6. Mentem Oltszemire ebédre, hálni Kilyénbe. 7. Hálni jöttem Hidvégire. 10. Indultam a gyűlés alkalmatosságával kereszturi portiomba, hálni mentem Köpeczre. 11. Kaczára. 12. Szent Erzsébetre. 13. Gyalakutára. 14. Ebédre Maros Kereszturra. 15. Jó reggel mentem Szent Pálra, ebédre visszajöttem Kereszturra. Ebéd után vacsorára mentem Kelementelkére Kendi János komámhoz, onnan virradtig mentem Szász Kézre. 16. Mentem ebédre Kőhalomba, ott érvén Béldi uramot, mentünk vacsorára Apáczára, hálni mentem Hidvégire. 19. Mentem Kőkösbe a háromszéki hadak közé, ott találtam Béldi uramot. Ott a dolgot proponálván, az hadaknak ebédet adtunk s indultunk meg a hadakkal együtt, jöttem hálni Hidvégire. 20. Mentem által Hidvégiről a Szilváson, hálni Halmágyra. 21. Hálni Jakabfalvára. 22. Szent Iványba. 23. Ekemezőre. 25. Ebédre Toroczko Szent Györgyre, hálni Járába. Az nap arestálták Bánffy Dénes uramot Kolozsváratt.⁴⁸⁸ 26. Mentem bé Kolozsvárra: az hadakat a falukra szállítottuk ki. 30. Indítottuk ki Kornis Gáspár. Keresztesi Sámuel ő kegyelmekkel együtt Kolozsvárról Bánffy Dénes uramot, mentünk hálni Felodra, az urak vittek Dengelegre.

December. 1. Mentünk ebédre az urakkal együtt Szent Benedekre, ott elbucsúzáván Bánffy uramtól, jöttem vissza Szamos Ujvárra s ott adták kezembe.⁴⁸⁹ 2. Megesketvén a

⁴⁸⁸ A valószínűleg Bethlen János és Béldi Pál által szervezett Bánffy Dénes elleni mozgalom eredményeképpen. EOE., meg Bánffy Dénes könyvv.

⁴⁸⁹ Nemes az események alatt a székely katonaság vezetőjeként fontos szerepet játszott

praesidiumot ujabban urunk ő nga a haza hűségére, hagytam ott Imecs Pál uramot s magam jöttem estvére Bonczidára. 9. Küldöttem Imecs Tamás uramot Szamos Ujvárra, hogy Imecs Pál uram eljöjjön s Imecs Tamás uram ott maradjon. 10. Jött Imecs Pál uram Bonczidára ebédre s ebéd után elment Fejérvárra. 13. Mentem Szamos Ujvárra ebédre, háltni visszajöttem Gyerőfi György és Keresztesi Sámuel uramékkal Bonczidára. Az nap hozták Kendi Gáborné asszonyomat az én gondviselésem alá Bonczidára.⁴⁹⁰ 14. Mentenek el Gyerőfi és Keresztesi uramék. Az napra virradólag vették szegény Bánffy Dénes uramnak is fejét Bethlenben.⁴⁹¹ 15. Reggel hozták meg, hogy Bánffy uramnak fejét vötték s mind azt, hogy Imecs Pál és Kun Lázár uramék meghaltanak. 19. Jött Gyulay Tamás uram asszonyunktól Bonczidára a végre, hogy Bánffy Dénesné asszonyomat Bonczidára hozza.⁴⁹²

Anno 1675.

Ur Isten, ki az elmúlt esztendőben minket külső ellenségnek bejövésétől megoltalmazál s borral, buzával megáldál, könyörgök felségednek, áld meg ez 1675. esztendőt is békeséggel, bővességgel s lelki testi egyezséggel s szent atyafiságos szeretettel, amen.

Januarius. 1. Voltam Királyfálván Lázár Imre sógoruramnál. 2. Mentem ebédre Szépmezőre, háltni Szancsalra. 3. Jó reggel mentem Balázsfalvára urunkhoz ő ngához, onnan megindulván ő ngával. mentünk ebédre Hosszúaszóra, háltni Mikeszászára. 4. Ebédre Nagy Ekemezőre, háltni Medgyesre. 5. Ebédre Prodra. háltni Ebesfalvára. 7. Vendéglette meg urunk ő nga az öt biró urakat, Béldi Pál, Kapi György uramékat több főemberekkel együtt; meg is ajándékozta őket. Nekem is adott ő nga 10 sing atlaczo.⁴⁹³ 8. Elmentenek az urak; urunkkal mentünk vadászni, estvére bejöttünk. 9. Mentünk vadászni, estvére ismét bémentünk. 10. Mentünk vadászni, estvére ismét bejöttünk. 11. Mentünk vadászni, ebéd után a vadászból mentünk urunkkal ő ngával Bethlen János uramot látni Keresden háltni Almakerékre. 12. Mentünk Ebesfalvára. 14. 15. Mentünk ismét vadászni. Jött Ebesfalvára Teleki Mihály uram. 16. Mentünk ő ngával együtt Segesvárra, ott is háltunk. 17. Háltni Nethusra. 18. Ebédre Szászhalomba, háltni Nagy Sinkre. 19. Ebédre Kálborra, háltni Fogarasba. 21. Indultam ebéd után Fogarasból haza felé, mentem háltni Sárkányba. 22. Jöttem háltni Hidvégire. 26. Mentem mustrára Bölönbe, háltni jöttem Hidvégire haza. 30. Mentem Szent Györgyre a lovas hadak mustrálására. 31. Mentem Angyalosra a gyalog hadak mustráltatására, háltni mentem Besenyőre Nemes Mihály uramhoz.

Februarius. 1. Mentem Csernátonba a kézdi hadak mustrálására. 2. Mustráltam ugyan Alsó-Csernátonban a kézdi gyalogokat, háltni mentem Várhegyre. 4. Mentem Zabolára az orbai hadak mustrálására, voltam ebéden Mikes Kelemen bátyámuramnál. 5. Mentem ebédre Szent Jványba Mihály Deák uramhoz, háltni Hidvégire. 7. Mentem a nemességgel háltni Vidombákra. 8. Mentünk Bethlen Miklós uram és több főrendekkel urunk ő nga eleibe a feketehalmi határ széliben; mentünk ő ngával együtt ebédre Brassóba, holott vígan is laktunk. 11. Mentünk Bodolára ebédre Béldi Pál uramhoz, hol is friss vendégség volt. 12.

⁴⁹⁰ Két leányával együtt, a mint Apor István örömmel tudatja Béldi Pállal. Lásd Székely Oklevéltár VI. köt. 346. 1.

⁴⁹¹ Szilágyi Erdély történetében (331. 1.) azt mondja, hogy a rendek decz. 17-én mondták ki Bánffyra a halálos ítéletet s a fejedelem még az nap aláírta azt. Felesége kérésére megváltoztatta ugyan az ítéletet, de már nem lehetett a kivégeztetést megakadályozni s Bánffyt 18-án kivégezték. Nemes 4 nappal előbbre teszi. Apafi szintén 14-re teszi. Naplója 24.1.

⁴⁹² A napló eredetijében itt — a másoló állítása szerint — egy lap ki volt szakítva.

⁴⁹³ A Bánffy Dénes ügyében hűségeseik megajándékozásáról van szó.

Mentünk urunkkal ő ngával ebédre Prásmárra, onnan ő ngát kísértén Hermányig, ott elbucsuztam s jöttem sok becsületes emberekkel együtt vacsorára Hidvégire, többi között Mikes Kelemen, Gyulafi László, Mikó István uramék jelen voltak. 13. Mentenek el ő kegyelmek tőlem. 15. Mentem a puskásokkal erdőre vadászni. 17. Jött hozzám Bethleni Zsigmondné komámasszony. 18. Jött hozzám Bethleni Zsigmond uram. 19. Mentenek el ő kegyelmek. 26. Megindulván oda, ki akarván menni, az lovak elragadásának szekereitől, kiugorván a szekerekből, a lábamot megsértettem, ki miatt vissza kellett térnem.

Martius. 6. Indult ki Szikszainé asszonyom a gyermekekkel Hidvégiről. 11. Költem fel valami nehezen a lábam miatt s indultam Szent Mártonba Isten akaratjából, mentem hálni Köpeczre. 12. Benibe. 13. Nagy Szőlősrre. 14. Korod Szent Mártonba. 15. 16. Jött hozzám Lázár Imréné hugom. 17. Igen megbetegedett ebéd felett. 18. Küldöttem haza Gyalakutára. 19. Mentem Gyalakutára a hugom látni, visszajövő utamba tértem bé Kendi uram látogatására, estvére haza jöttem. 23. Jött hozzám Járm György uram Horváth Miklós urammal.

Aprilis. 3. Mentem hálni Kereszturra. 4. Ebédre Vásárhelyre. 5. Mentem hálni Panitba Macskási Boldizsár uramhoz.⁴⁹⁴ 6. Ebédre Malomfalvára, hálni Szent Mártonba. 10. Jött hozzám Kendefi Miklós sógoruram vacsorára. 13. Jött hozzám vacsorára Barcsai Péter uram feleségétől. 16. Mentem Barcsai Péter uramékkal Erdő Szent Györgyre Rédei Ferencz uramhoz ő kegyelméhez. Vacsorára jöttem Gyalakutára Lázár Imre sógoromhoz. 17. Mentünk Rédei uramékkal, Barcsai és Lázár Imre uramékkal együtt Szent Demeterre Gyulafi László öcsémuramhoz, hálni mentem Kelementekére Kendi János uramhoz. 18. Mentem Korod Szent Mártonba. 22. Indultam Korod Szent Mártonból Fogarasba. Mentem ebédre Nádasra Kendefi Miklós uramhoz, hálni Szent Erzsébetre Daczó Jánosné hugomhoz. 24. Érkeztem Fogarasba. 30. Indultam haza Fogarásból, mentem hálni Hidvégire.

Majus. 2. Mentem hálni Várhegyre. 4. Oltszemire. 5. Jöttek hozzám Kálnoki Sámuel és Imecs Tamás uramék ebédre. 6. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 13. Indultam a Bánffy György sógor lakadalmára, mentem hálni Apáczára. 14. Szász Budára. 15. A héjasfalvi erdőn halottam meg, hogy megholt Macskási Boldizsárné asszonyom, mentem hálni Gyalakutára. 16. Mentem által Lázár Imre urammal Szent Demeterre Macskási uramékat látni, holott igen betegem találtam mind Macskási uramot s mind a kisasszonyt,⁴⁹⁵ mely miatt a lakadalom elmult; ebéden ott voltam, hálni mentem Szent Mártonba. 19. Jött hozzám ebédre Bethlen Gergely uram 20. Mentem hálni Maros Kereszturra. 21. 22. Ott mulattam. 23. Indultam Fejérvár felé a gyűlésbe, mentem hálni Gésére Nagy Tamás komámuramhoz. 24. Mentem Csesztvére Mikes Kelemen bátyámuramhoz. 25. 26. Ott mulattam. 27. Mentem ebédre Enyedre, hálni Fejérvárra.

Junius. 3. Mentem ebéd után Csorára Barcsai Péter sógorhoz vacsorára. 4. Mentem ebédre Barcsai Mihály uramhoz, hálni vissza Fejérvárra. 12. Választott az ország a Bánffy uramtól kézben adatott levelek revisiójára minket, úgymint a két ítélőmestert, Sárpataki Márton és Kendi János uramékat, táblai bírakat Bodoni György, Sárosi György uramékkal engemet is. 13. Kezdtünk a levelek revisiójához ebéd után. 14. Ebéd után két s három óra között meggyuladván a Rédei Ferencz uram szállása, három ház égett el. Az nap és ebéd

⁴⁹⁴ Szentmártonmacskási Macskási Boldizsár, Macskási Mihály és Bethlen Judit fia, 1670-től a fejedelmi tábla ülnöke. Belső-Szolnok vármegye főispánja 1680-tól. Apafinak 1672-ben Bécsbe küldte követként. 1675-ben hal meg az első felesége, brenhidai Huszár Margit, aki eresei Tholdalagi Mihály özvegye volt. A Nemes által is említett Bánffy György lakodalmán hirtelen halt meg, a pletykák szerint megmérgezték. Lázár Miklós: Erdély főispánjai. 173-174. j.

⁴⁹⁵ Nemes beszámolója arra enged következtetni, hogy a Macskási család minden tagja evett valami olyasmit, ami mérgező vagy romlott volt.

után munkálódtunk a levelekkel. 15. Ebéd után elvégezvén a levelek revisióját, indultam a Macskási Boldizsárné komámasszony temetésire, mentem hálni Oláh Csesztvére. 16. Mentem a temetésre Buzás Bocsárdra; eltemetvén a testet, indultam vissza Fejérvárra, mentem hálni Orbóra. 17. Mentem Fejérvárra. 22. Végeztük el a gyűlést, melyben némely mind elméivel, s mind értékével felfuvalkodott nagy embereknek állapotjokat circumscribálták nagy szív tolással és egymás ellen való rankorral. (!) 23. Indultam ki Fejérvárról, ebéd után mentem hálni Oláh Csesztvére. 24. Volt ugyanott a Bánffy György lakadalma az hugommal, Gyulafi kisasszonynyal, sok becsületes urak s főrendek praesentiájokban. 25. Mentem Bethlen Miklós sógorurammal Buzás Bocsárdra Macskási Boldizsár komámhoz ebédre, hálni mentem Szent Miklóstra Bethlen Miklós uramhoz. 26. Mentem Királyfalvára Lázár Imre sógorhoz. 27. Mentem Malomfalvára Kendefi Miklós uramhoz ebédre, onnan visszaindulván, Nyárádtón a Cincsorén (!) egy hídon által akarván jönni, nagy lévén az árvíz, az hídnak padlása eltörvén s a hídnak vége felé beesvén, csak Isten kegyelme tarta meg, hogy oda nem veszik a vízben, honnan Isten segítsége által kikelvén s más köntösbe öltöztvén, mentem hálni Szent Mártonba. 28. Alkudtam meg Mihács Mihálylyal felesége plenipotentiája mellett a korod szent mártoni praetensiója⁴⁹⁶ felől, melyet fatealt Kendi János ítélőmester előtt Kelementekén; onnan visszajöttem Szent Mártonba. 29. Statuáltattam magamot urunk ő nga donatiója mellett korod szent mártoni udvarházamba, ahoz való portiokban,⁴⁹⁷ kit Isten tégyen állandóvá. 30. Voltanak nálam Jármí György, Daczó Gergely, Balogh Zsigmond, Sárosi János, Horváth Miklós uramék többekkel együtt ebédén.

Julius. 4. Indultam Hidvégire, mentem hálni Szigerdre. 5. Szent Péterre. 6. Mentem Hidvégire. 10. Indultam Oltszemire ebéd után, az útban az arapataki pataokban egy partról ledőjtven a szekeremet, mind összeromlott, honnan kiszedvén s valamint összeverakván, mentem éjszaka Daczó János uramhoz Szent Györgyre. 11. Voltam a székben s ebéd után mentem által Oltszemire. 14. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda Tamás uramhoz, hálni Várhegyre. 16. Voltak perlekedések előttem mind estvig ott lévén Gyárfás Pál, Mihály Deák, Maksai Bálint uramék több becsületes emberekkel együtt. 18. Mentem Kovásznára a székbe. 19. Mentem Vásárhelyre a székbe, hálni mentem Várhegyre. 20. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 21. Jöttek hozzám Daniel Ferencz öcsémuram, Bethlen Gergely és Horváth Kozma uramék. 22. Mentünk Bethlen úramékkal együtt ebédre Keresztényfalvára, hálni Tohányba. Kezdetünk mindjárást a Rácz István és tohányiak között való controversiának igazításához. 23. Érkezett oda Mikes Kelemen uram. 24. Végeztük el késő éjszaka a controversiáknak igazítása felől való deliberatiót. 25. Mentünk be Brassóba. 26. Jöttünk ki ebéd után Brassóból Hidvégire Bethlen Gergely és Horváth Kozma uramékkal. 30. Mentem Orosztelekre Daniel Péter uram fiacskája keresztelésére, kit kereszteltek Józsefnek. 31. Jöttem hálni Hidvégire.

Augustus. 2. Jött hozzám Bethlen Miklós uram vacsorára. 3. Ment el innen. Mentem Brassóba. 11. Volt az Ötves Jeremiás lakadalma az Draut Simonné leányával, Margit asszonynyal s én is ott voltam. 12. Felestökömön voltam a bírónál, Simon Detricius komámurámnál, onnan mentünk ismét a lakadalomba s az nap haza mentem Hidvégire. 14. Mentem Várhegyre. 15. A Bodzára kaszáltatni. 16. Éjszaka esni kezdvén, mind esett. 17. Hasonlóképen. 18. Nagy árvizek löttek.⁴⁹⁸ 19. Igen nagy bajjal hidat csinálván által az

⁴⁹⁶ Követelése.

⁴⁹⁷ Ekkor kapott Kóródszentmártonban egy udvarházat a hozzá tartozó birtokrészekkel, amikbe be is iktatták.

⁴⁹⁸ A nagy árvízről s ennek kártevéseiről tudósítja Bédit, de levele hibás kelettel van közölve aug. 25. helyett ápr 25-el. Lásd Székely Oklevéltár VI. köt. 352 1.

vizen, mentem hálni Zágonba Mikes Pál öcsémhez. 20. Nagy vizekben gázolván, mentem Várhegyre. 27. Mentem ujabban a Bozzára. 28. Homályos idő volt. 29. Hasonlóképen. 30. Igen jó szénatakaró idő volt. 31. Hasonlóképen.

September. 7. Jöttem be a Bodzáról Várhegyre. 8. Mentem Telekre Horváth Tamás sógorhoz keresztelni; keresztelték a fiát Pálnak; estvére jöttem vissza Várhegyre. 14. Mentem Oltszemire. 16. Kilyénbe. 17. Hidvégire. 26. Mentem Brassóba, voltam Mikes Kelemen uramnál. 27. Jöttem hálni Hidvégire.

October. 7. Mentem Miklósvarára a székre. 11. Voltanak nálam vármegye tiszteli ebéden, Nagy Boldizsár és Sárospataki uram. 17. Mentem Oltszemire. 19. Várhegyre. 25. Hidvégire. 28. Mentem Miklósvarára a derékszékbe, hálni jöttem Hidvégire. 29. Mentem Szent Györgyre a derék székre. Tettük vicének Mihács Mihály uramot; mentem hálni Várhegyre. 30. Mentem derék székre Kovásznára, töttük vicének Szörcei Ferencz uramot, onnan mentem Kézdi Vásárhelyre. 31. Volt derékszék Kézdi Vásárhelyen. Töttük vicének Mihálcz Mihály uramot.

November. 1. Mentem ebédre Prásmárra, hálni Brassóba. 3. Voltam ebéden Horváth András uramnál, jöttem haza Hidvégire. 8. Indultam Isten akaratjából hidvégi házamtól szent mártoni házamhoz, mentem hálni Barothra. 9. Mikvásárra. 10. Erkedre. 11. Nagy Szöllösre. 12. Szent Mártonba. 18. Indultam a Kálnoki Farkas lakadalmára, mentem hálni Vadasdra. 19. Mentünk a násznépivel Szentrontásra. Az nap a lakadalom meg lön. 27. Indultam Korod Szent Mártonból Isten akaratjából a fejevári gyűlésre, mentem hálni Ádámosra. 24. Szépmezőre. 25. Herepére. 26. Fejevárra. 28. Állott, vagy gyűlt bé az ország, voltam ebéden Béli uramnál. 29. Haller Pál uramnál. 30. Teleki Mihály uramnál.

December. 12. Hozták hírül, hogy Barkóczi István, Fekete Lázár németekkel, horvátokkal és magyarokkal Debreczenben beszállott és az rebelliseket, kiket kaphatott, elfogta, a kit nem, minden javokat hittel a város népétől kikeresvén, elvötte. 14. Végeztük el Lipcsei urammal mint a partialis és generalis ország perceptoritól való számvételt. 16. Olvasták el az ország előtt a számvételtől való extractust. 19. Vetettük fel az ország adóját. Az nap indultam ki Fejevárról, jöttem hálni Kozslárdra, velem lévén Kendefi Mihály öcsém⁴⁹⁹ is mind praeceptorával együtt. 20. Jöttem Bolkácsra. 21. Királyfalvára. 22. Dicső Szent Mártonba. 23. Korod Szent Mártonra. 24. Vitette el Kendefi Miklós uram az öcsémet, Kendefi Mihályt. 30. Mentem ebédre Kendefi Miklós uramhoz Nádasra. 31. Mentem vissza Szent Mártonba.

Igy végeződék el Isten jóvoltából ez 1675. esztendő, mely egyébiránt csendes, de vizekkel felette bővös,⁵⁰⁰ mely miatt becsülhetetlen kár volt, mind a szőlőhegyeknek leszakadásiban, mind buzának és szénának elveszésében, kiért dicsértessék az urnak áldott szent neve, hogy minket békességben megtartott és elszenvedhetetlen kártól megoltalmazott, amen.

Anno 1676.

Ur Isten ingyen való kegyelmedből bűneinknek sok voltaért ne átkozd meg az új esztendőt, sőt fiadnak érdeméért áld meg békességgel, bővességgel és egészséggel, hogy téged tisztelhezzünk félelemben és rettegésben.

Januarius. 2. Mentem Maros Kereszturra hitván házamhoz. 4. Mentem Maros Vásárhelyre, voltam ebéden Köpeczi Mihály uramnál, hálni mentem Koronkába Toldalagi

⁴⁹⁹ Nemes János unokaöccse a tanárával.

⁵⁰⁰ Mint Apafi írja naplójában (25. 1.): »Száz nap esett: tiz nap egymás után jó idő nem volt.«

János uramhoz. 5. Mentem haza Korod Szent Mártonba. 7. Indultam Isten segedelméből Háromszék felé, mentem hálni Nádasra Kendefi Miklós sógoruramhoz. 8. Indultunk meg Kendefi Miklósné hugomasszonyával Nádasról, mentünk ebédre Fejéregyházára, ebéden magam voltam Haller Pál uramnál, hálni mentünk Szász Kézdra. 9. Mikvásárra. 10. Nagy Ajtára. 11. Hidvégire. 13. Mentem a derékszékre Miklósvárára. 14. Mentem Szent Györgyre a derékszékre, hálni mentem Várhegyre. 15. Mentem Kovásznára a derékszékre. 16. Mentem derékszékre Kézdi Vásárhelyre. 17. Mentem Várhegyre ebédre. 18. Mentem a barátosi gátra halászni. 20. Mentem a Dálnoki, felfogott Mogyorós nevű erdőre, minthogy oculatára Borbás Jánossal és Márkosfalvival veszekedvén a Dálnokiak felette, hálni visszamentem Várhegyre. 21. Mentem a hugom, Kendefiné asszonyom betegségét hallván, Oltszemire. 23. Mentem ebédre Szent Györgyre, hálni Hidvégire. 24. Indultam a Nagy Tamás uram temetésére, mentem ebédre Kőhalomba, vacsorára Seligstatra, onnan virradtig Szent Ágotára. 25. Ebédre Bolyába, hálni Buzdra. 26. Temettük el a szegény Nagy Tamás uram testét Buzdon, hálni jöttem vissza Ludasra. 27. Szent Ágotára. 28. Homorod Szent Péterre. 29. Ebédre Ürmösre Maurer Mihály öcsém keresztelésére. 30. Mentem haza Hidvégire.

Februarius. 2. Indultam meg a segesvári octavalis terminusra, mentem hálni Köpeczre. 3. Mentem Benébe. 4. Mentem ebédre Segesvárra. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Jegyzettem magamnak újabban feleségül néhai Torma Györgyné, Huszár Borbára asszonyt,⁵⁰¹ kinek Isten életét nyujtsa, elméjét világosítsa, hogy csendes életet élhessünk Isten dicséretére s lelkünk idvességére, melyet cselekedjék fiáért, az úr Jézus Krisztusért, amen. 14. Ment ki az asszony Segesvárról Fiátfalvára. 18. Volt kézfogásunk s egyszersmind lakadalmunk feleségemmel, Huszár Borbárával, kit Isten boldogítson s áldását reánk terjeszzen maga dicsőségére. Voltanak jelen a lakadalomban Béli Pál, Mikes Kelemen, Daczó János, Vass János, Daniel István, Keresztesi és Kálnoki Sámuel, Macskási Boldizsár és Lázár Imre uramék több becsületes emberekkel együtt Fiátfalván.⁵⁰² 19. Elmentenek, maradott meg ebédre Bethlen Pál és Lázár Imre uramék több gazdákkal és becsületes emberekkel együtt. 20. Mentem csak magam Segesvárra virradtig, ebéd után ismét visszamentem Fiátfalvára. 21. 22. 23. Ott mulattam. 24. Mentem feleségemmel együtt Segesvárra ebéd után. 27. Revidéáltattuk a táblával feleségem Macskásiné asszonyommal való contractusát, mint kell érteni s akkor bomlott el a terminus. 28. Indultam ki Segesvárról s jöttem hálni Nádasra. 29. Ebédre Korod Szent Mártonba.

Martius. 1. Jött hozzám vacsorára Macskási Boldizsár uram feleségestől. 2. Ment el Macskási Boldizsár uram tőlem. Jött ebédre az hugom, Kendefi Miklósné asszonyom. Ebéd után elment. 7. Mentem vacsorára Maros Kereszturra. 8. Mentem Malomfalvára Kendefi Miklós uram kis leánya testének koporsóba való tételére. 9. Mentem Panitba Macskási Boldizsár uramhoz a feleségemmel való contractusnak eligazítására. Mentem vissza Kereszturra. 10. Ismét feleségemmel együtt mentem Panitba azon contractusnak véghezvitelére, melyet el is igazítottunk az nap s a következő. 11. Martii. 12. Kezdettem Macskási uram Huszár Margit asszonyommal való gyermekeit osztogatni a Toldalagi Mihály uramtól való gyermekeivel, mentem ebéd után Rűcsre. 13. Jött Rűcsre Macskási

⁵⁰¹ Nemes János második felesége egy özvegyasszony volt, csicsókeresztúri Torma György özvegye, akik brenhidai Huszár Mátyás maroszeiki főkirálybíró és fejedelmi főasztalnok egyik lánya volt. Margit nevű testvére Macskási Boldizsár felesége volt. Huszár Mátyás 1635-ben adományként kapta a fiátfalvi kastélyt.

⁵⁰² Nemes második házasságának gondolatával – mint Bélinek írott leveléből kitűnik – már régebben foglalkozott. Köszöni Bélinek, hogy a »viduákról« tudósítja. Maga is tudná a helyeket – írja – hol feleséget kaphatna, de »bátortalan a próbára. Csak új borra halasztom, farsangi felére.« Most beteljesedett. Székely oklevéltár. VI. köt. 353. 1.

Boldizsár uram, vacsorán volt nálam. 14. Mentem ebédre Visolyára. 15. Statuáltattam feleségemet, Huszár Borbárát Visolyának felében donatiójának continentiája szerint. Mentem ebéd után Harasztosra. 16. 17. Osztottattam a Macskási Boldizsár uram Huszár Margit asszonytól való gyermekeit a Toldalagi uramtól való gyermekeitől a harinai jószágban. 18. Contraháltam Macskási Boldizsár urammal Visolya felől, mentem ebédre Oroszfájára, hálni Visolyára. 19. Osztottuk hárman Visolyát a contractus szerint, hálni mentem Szeptérre Szikszai György sógoruramhoz. 20. Maros Kereszturra. 21. Szent Mártonba. 23. Fiátfalvára. 24. 25. 26. Indultam Fiátfalváról Hidvége felé feleségemmel együtt, mely utamat áldja és szentelje meg Isten. Mentem hálni Szent Péterre. 27. Mentem hálni Nagy Ajtára. 28. Megindulván Nagy Ajtáról, jöttek előmbe a háromszéki becsületes emberek nagy becsülettel a hidvégi határszél felé s mentünk együtt be Hidvégire, mely feleségemnek első oda be való vitelét áldja és szentelje meg Isten. Az nap megvendéglettem azokat a becsületes embereket szép tisztességgel. 29. Oszlottanak el ő kegyelmek tőlem nagy részént ebéd után. 30. 31.

Aprilis. 1. Mentem Brassóba, az nap assignálták kezembe a harminczadot. 2. Állattunk rationistákat a vámokra, ebéd után mentem haza Hidvégire. 7. Ment el tőlem a sógorom, Toldalagi János uram. 8. Betegedett meg a feleségem. 9. 10. Himlőzött meg Klára, az feleségem nagyobb lánykája. 14. Indultam a nemes ország dispositiója, constitutiója szerint a nagysárosi és valdorfi határ között való cortroversiának eligazítására, mentem hálni Leblekre. 15. Mentem Nagy Sárosra s mentünk ki a controversiában forgó határnak megnézésére Bethlen Gergely és Elek, szebeni királybíró, polgármester és Nagy Boldizsár urakkal sok több becsületes emberekkel együtt; megjárván s elnézván jöttünk Sárosra. 16. Ujabban kimenvén a controversiában forgó határhoz, igazítottuk el a két falú között való határt, melyet meg is halmoztunk tiz halmokkal; ott künn évén ebédet, ebéd után mentünk bé Sárosra. 17. Mentem ebédre Fogarasba. 18. Jött Teleki Mihály uram Fogarasba. 20. Vendéglette meg urunk ő nga a tatárországi rabságában levő gazdájának a fiát. 21. Értettem meg, hogy a fejedelelemnél ő ngánál elárultak, kit maga is ő nga megjelentett annakutánna azon napon magamnak. 22. Jöttem el Fogarasból, mentem hálni Hidvégire. 27. Hallottam meg, hogy Béldi Pál és Bethlen Miklós uramékat megfogták.⁵⁰³ 29. Mentem ebédre Hermányba. Mikes uramot ott találtam, onnan mentem Bodolára, ott nem bocsátottak be a várba,⁵⁰⁴ jöttem vissza Prásmárra. 30. Mentünk Brassóba ő nga parancsolatjának véghez vitelére.

Majus. 1. Mentem ki Brassóból hálni Hidvégire. 2. Tért be Mikes uram beszélgetésnek okáért hozzám Hidvégire, ismét elment. 7. Ment feleségem Uzonba Béldiné asszonyomat látni, magam mentem Bodolára, Mikes uram is oda jőve, az várba bemenvén, a mit ott találtunk mi előttünk, inventáltuk, de többnyire pusztá volt a vár.⁵⁰⁵ 8. Megeskettvén a praesidiumot az ország s urunk ő nga hűségére, Gyulai Sándor uram ott maradván vigyázásnak okáért a várban, mentünk Mikes Kelemen urammal együtt Uzonba Béldiné asszonyomat látni; ott találván feleségemet, vele együtt mentünk Várhegyre, Mikes is elment Zabolára. 10. Ment feleségem devotiora Zabolára,⁵⁰⁶ hálni visszajött Várhegyre. 11. Volt Háromszék gyűlése Maksán, onnan sok becsületes emberekkel ebédre mentem Várhegyre. 12. Mentem Oltszemire. 15. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Hidvégire. 29.

⁵⁰³ Ezzel a fogsággal kezdődött a Bethlen János és Béldi Pál nevéhez köthető párt felszámolása.hjj

⁵⁰⁴ Bodola Béldi Pál egyik birtokközpontja volt.

⁵⁰⁵ Noha ítélet még nem született, valójában pontosan megfogalmazott vádak sem voltak, a Nemes János és Mikes Kelemen célja a Béldi vagyon felmérése volt egy esetleges vagyonelkobzáshoz.

⁵⁰⁶ Nemes János második felesége katolikus volt.

Mentem Brassóba a magyar ekklésia mesterének helybenállítása felől. 30. Jöttem haza Hidvégire. 31.

Junius. 8. Voltam Háromszék gyűlésén Szent Iványban, holott promulgáltattam az urunk ő nga készüléről való commissióját. Ugyanakkor a Béldi uram mellett való instantiákra való választát ő ngának. Ujabban is delegálták az ő kegyelme követ atyafiait ő ngához újabb instantiával Béldi uram mellett. Hálni jöttem Hidvégire. Utamban Mikes urammal találkozáván, volt Béldiné asszonyomat látni s egyszersmind az ő nga comissiója szerint admoneálni,⁵⁰⁷ hogy szolgálait széljel ne jártassá.⁵⁰⁸ 13. Mustráltam meg az erdővidéki lovas és gyalog hadakat a szász-mogyorosi hidnál, hálni mentem Hidvégire. 14. 15. Mentem feleségemmel együtt hálni Kilyénbe. 16. Mustráltam meg a szepesi lovas és gyalog hadakat Szent Györgynél. 17. Mentem Várhegyre hálni. 18. Mustráltam meg a hatolykai hídnál a sepsi és kézdi lovas és gyalog hadakat. Hálni mentem Szent Lélekre Mikes Kelemen uramhoz. Az nap ége el Kézdi Vásárhelynek egyik utcája. Szentléleken is nyolcz ember épületi. 19. Mentünk Vásárhelyre Matyus Márton törvényire égetés dolgában, hálni mentem Várhegyre. 20. Mustráltam meg a várhegyi hídnál az orbai lovas és gyalog hadakat 21. 22. Mentem ebédre Ilyefalvára, hálni Hidvégire. 21. Indultam Isten kegyelméből oda ki való jószágomban, hálni mentem Miklósvárára Kálnoki Istvánné asszonyomhoz. 25. Mentem Kaczára. 26. Fiátfalvára. 28. Betegedett meg a feleségem. 29. Virradólag idétlent szült. 30. Jött feleségem látni az öcscse, Haller Mária asszony.

Julius. 1. Ment el a kisasszony. 5. Betegen hagyván szegény feleségemet, mentem Korod Szent Mártonba. 7. Mentem Kálnoki Bálint urammal ebédre Besenyőre, hálni Radnótra. 8. Voltam az urunk ő nga asztalánál ebéden. 9. Lött audienciájok mind az udvarhelyszéki s mind a háromszéki követeknek, kik Béldi uram mellett instáltak.⁵⁰⁹ 12. Mentem Radnotról hálni Korod Szent Mártonba. 14. Mentem ebédre Pusztá Ujlakra, hálni Fiátfalvára. 17. Jött hozzám Ugrón Ferencz uram. 18. Daczó János uram. 19. 20. Voltanak nálam ebéden Pálfi Miklós és Jakabházi uramék. 21. Kezdett feleségem felkelni. 22. Jött hozzám Orbán Pál uram. 25. Mentem Korod Szent Mártonba. 27. Mentem Radnótra. 28. 29. 30. 31.

Augustus. 1. 2. Mulattam Radnóton az udvarnál. 3. Ebéd után mentem Apafi Miklós öcsémurammal Gerebenesre. 4. Mentünk Szent Péterre Teleki Mihály uramhoz ebédre. 5. Mentem ebéd után Rűcsre. 6. Hálni Maros Kereszturra. 8. Korod Szent Mártonba. 10. Fiátfalvára. 11. 12. 13. 14. Mentem Sövényiségre. 15. Hidvégire. 16. Jöttek a kézdi és orbai vicék hozzám Kálnoki Farkas és Cserei György uramékkal az erdővidéki vice királybíró. 20. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 21. Mentem Maksára Háromszék gyűlésébe. Akkor választotta az egész szék urunkhoz ő ngához követségbe Apor Lázár, Kálnoki Farkas, Szonda Tamás és Jankó György uramékat az hamisan elvádltott s suspitióban hozott alkalmatlanság miatt következett gyanúnak felszabadítására s hűségeknek declaratiójára.⁵¹⁰ 22. Mentem ebédre Oltszemire. 25. Mentem ebédre Szent Györgyre Daczó János uramhoz, hálni Hidvégire. 17. Indultam meg Hidvégiről, mentem hálni Kaczára. 28. Jöttem Fiátfalvára. 31. Indultam Fiátfalváról, mentem hálni Korod Szent Mártonba.

⁵⁰⁷ Sürgetni, inteni.

⁵⁰⁸ Béldinét a fejedelem felszólítására intették, hogy ne irjon külföldre férje érdekében, a mint Nemesnek és Mikesnek a fejedelemhez írott válaszából kitűnik. Lásd Székely Oklevéltár. VI. köt. 356. 1.

⁵⁰⁹ Könyörögtek. Béldi Pál a háromszéki székelység körében nagyon népszerű volt.

⁵¹⁰ Ez a mondat azt mutatja, hogy Nemes János.

September. 2. Mentem Királyfalvára Lázár Imre sógorhoz. 3. Haportonba. 4. Radnotra. 5. 6. Mulattam Radnóton. 7. Mentem ebédre Maros Kereszturra. 8. Mentem Méhesre az Apafi Miklós⁵¹¹ uram sirató estvéjére, a mi kegyelmes urunk is ő nga ott lévén, ő nga tartotta fel a sirató estvét. A két oláhországi vajdák követi is ott lévén, oda jöven Teleki Mihály uram is, ő ngát bekisírvén Méhesre, visszament Szent Péterre. 9. Mentünk a mi kegyelmes urunkkal ő ngával s az egész násznéppel együtt Szent Péterre, holott elsőbben bekisírvén a mi kegyelmes urunkat ő ngát a házhoz, ismét kikisértük a násznagyot, Bethlen Farkas uramot a szállására. Annakutánna szállásunkra oszolván, egy ideig ott mulattunk, ismét mentünk a násznagy szállására s úgy mentünk a násznagygyal és vőlegénynyel és az egész násznéppel fel a lakadalmas házhoz, holott nagy solemnitással celebráltatott a lakodalom.⁵¹² Másnap úgymint 10. Hasonlóképen volt nagy bő lakadalom: a vacsora és táncz után mentem éjszaka Rűcsre feleségemhez. 11. Jó reggel mentem vissza Szent Péterre és urunkat ő ngát elkisértem a vajdák követeivel együtt Gerebenesig, ott ebédet éven ő nga, ment Iklandra, én mentem vissza Rűcsre. 12. Mentem Mező Szent Györgyre. 13. Csicsó Kereszturra. 14. 15. 16. Jött hozzám Szikszai György uram. 17. Mentünk Szikszai sógor árpástói szöllőibe. 18. Voltam ebéden Torma István uramnál. 20. Voltanak nálam Torma István uramék ebéden.⁵¹³ Volt nagy zenebona a törököknek kijövele miatt féltvén, hogy Dézst elrabolják. 21. Indultam meg Csicsó Kereszturról, mentem hálni Bonczidára Bánffy Farkas öcsémhez. 22. Mentem Gyéresre Rédei Ferencz uramhoz, oda jött Kapi uram is feleségestül. 23. Ment feleségem Hosszúaszó felé, én mentem az urakkal ebédre Harasztosra. hálni Szent Királyra Bánffy Zsigmond uramhoz, ott lévén Teleki Mihály uram is. 24. Jöttek ki a faim Enyedről látni, ebédet ott ettünk s hálni az urakkal együtt mentünk Fejérvárra. 26. Végeztük el, kik ott voltunk Fehérvárott igaz reformátusok, hogy meg kell segilleni a magyarokat. 28. Estve hat órakor megindulván, éjszaka jöttem Hosszúaszóra. 29. Jött Macskási Boldizsár uram is Hosszúaszóra. 30. Voltanak nálam Macskási uramék ebéden.

October. 1. Voltam Macskási uramnál ebéden. 3. Kezdtük Toldalagi János uramékát az öcsöcsökkel, Macskási uramékkal osztóztatni. 7. Kezdtünk Hosszúaszón a szürethez. 8. Végeztük el az osztóztatást. 9. Mentünk Hosszúpatakra a szüretre. 10. Mentünk haza Hosszúaszóra. 12. Indult feleségem Korod Szent Mártonba. 14. Indultam consultatoria Fejérvárra. Mentem Bocsárdra Macskási Boldizsár uramhoz. 15. Mentünk Macskási urammal együtt Enyedre. Voltunk Samariai Péter uramnál ebéden, hálni mentünk Fejérvárra. 17.

Kezdődött a consultatio arról, ha meg kell-e a magyarországiakat segilleni, vagy nem, vagy ha nem lehet, hogy mindnyájan segítsük, két, vagy három főrendet bocsáthatni-e ki körökbe, vagy nem.⁵¹⁴ 19. Látván, hogy akár segiljük akár ne mindenik veszedelmes és ha Isten nem könyörül rajtunk, csak utolsó veszedelem követ benünket, kiváltképen minket reformátusokat. Isten kegyelmére bízván magunkat mi reformátusok azon egyeztünk meg, ha ki szabad jó akaratja szerint el akar menni, menjen el, de a catholicusok és unitáriusok nem egyeztek velünk ebben. 20. Estve megindulván Macskási urammal, mentünk Bocsárdra vacsorára. 21. Mentem ebédre Hosszúaszóra, hálni Felső Bajonba. 22. Korod Szent Mártonba. 26. Mentem Nagy Szőlösre. 27. Fiátfalvára.

November. 2. Indultam Isten akaratjából bé Hidvégire, mentem hálni Rádasra. 3. Homorod Szent Péterre. 4. Érkeztem Hidvégire. 9. Mentem Várhegyre hálni. 10. Volt

⁵¹¹ Apafi Mihály fejedelem unokaöccse.

⁵¹² Apafi Miklós Teleki Mihály leányát, Annát vette el. Czegei Vass György naplója 6. 1.

⁵¹³ Nemes János felesége első házasságából származó fia.

⁵¹⁴ Ekkor dönt el Béli és Bethlen Miklós ügye is? Ez hülyeség, ide az EOE kell.

Maksán Háromszék gyűlése, magam is ott voltam. 12. Mentem hálni Hidvégire. 15. Ebéd után mentem Szent Györgyre Daczó János uramhoz. 16. Mentünk Eresztevényre a rab urak ellen való inquisitoria, 17. Ott voltunk Eresztevényen. 18. Mentünk ebédre Prásmárra, onnan Bodolára, hálni én Hidvégire, Daczó uram Szent Györgyre. 19. Mentünk Köpeczre, ott is inquiráltattunk. 20. Mentünk Daroczra, ott inquiráltattuk a csikiakat. 21. Mentem Fiátfalvára, Daczó uram Szent Erzsébetre. 23. Mentünk inquisitoria Székely Kereszturra, hálni mentem vissza Fiátfalvára. 25. Indultam a fejérvári gyűlésbe, mentem hálni Holdvilágra. 16. Hosszúaszóra. 27. Mihálczfalvára. 28. Fejérvárra. 29. Voltam urunk ő nga asztalánál ebéden.

December. 3. Betegedtem meg. 4. Vágattam eret magamon. 7. Vettem purgatiot magamhoz, mely is Isten után igen használt. 16. Költem fel ágyamból. 17. Mentem az ország közé. 18. Voltam urunk ő ngánál ebéden. 21. Hasonlóképen. Az nap bomlott el az ország gyűlése, mely volt boldogtalan és Isten ellen való irigységgel és hamissággal teljes,⁵¹⁵ kit soha eléggé ez a haza meg nem sirathat. 22. Mentem Borberekre ebédre. Az nap kértem meg Mikó István öcsémnek a Bálpataki uram leányát Évát. Ott is háltam. 23. Virradtra hozták meg, hogy a Lázár Imre sógor leánya Csorán véletlenül holt meg, oda mentem és magam feleségemet Borberekre hagyván, ebéd után ismét mentem Borberekre és feleségemet felvévén, mentem hálni Benczentre. 24. Mentem ebédre Gyógyra Kun Gergelyné sógorasszonyhoz. 26. Mentem ebéd után Csorára a Lázár Imre sógor leánykája, Lázár Erzsébet temetésére, szállottam Barcsai Mihály öcsémuramnál. 27. Temettük el a szegény Lázár Erzsébetet. 28. Felestökömet évén Barcsai Mihály uramnál, mentünk Pernyeszi Zsigmond és Keresztesi Sámuel urammal Drassóra Keresztesi uramhoz hálni. 29. Mentem Hosszúaszóra. 31. Kereszteltük meg a Macskási Boldizsár komámuram fiacskáját, Gabrist, kit éltesse Isten maga dicsőségére, a haza szolgálatjára, atyjának s anyjának örömére.

És így végeződék el az 1676. esztendő, mely is sokaknak régi szabadságoknak rómlására való esztendő volt, kit is Isten a mi bűneinkért bocsátott reánk. Áldott légyen az ő felsége neve, hogy mégis nem büntetett minket a mi bűneink szerint, hanem ingyen való kegyelméből mérsékelte meg csapását, várván megtérésünket ő felsége, kire segiljen ő felsége szent lelkének általa, amen.

Anno 1677.

Ur Isten mi Istenünk! Kinek kezében vagynak az időknék járási s forgási és kinek kezéből jönnek mind az áldások s mind az csapások, áld meg ez új esztendőt békeséggel, egészséggel és bővséggel szent fiadnak drága érdeméért. Adj egyezséget közöttünk, hogy a te nevedet dicsérhessük, áldhassuk és felmagasztalhassuk, amen.

Januarius. 1. Az Isten haragjának engesztelésére ez nap böjtöléssel való inneszentelésnek napja az ország végezése szerint, de igen kevesen szenteltük úgy, a mint kívántatott volna. 5. Mentem urunk ő nga eleibe Türig s elkísértem ő ngát Balázsfalvára, vacsorán is ott voltam, hálni mentem haza Hosszúaszóra. 6. Ismét mentem ő nga eleibe a glogoviczai határ szélire, kísértem ő ngát Hosszúaszóra az ebédlőhelyre, hálni ő ngával együtt mentünk Mikeszászára. 7. Mentünk ő ngával együtt ebédre Kis Ekemezőre, hálni Medgyesre. 8. Ott elmaradván ő ngával Bethlen Farkas és Mikes Kelemen uramék, mentünk ebédre Paratólyra, hálni Ebesfalvára. 9. Ebédig mulattam Ebesfalván, ebéd után ő nga mulatván, estve eljöttem onnan Korod Szent Mártonba; találtam házamnál Rédei István

⁵¹⁵ Megnézni az EOE-t: 1676. december 17-21.

uramot feleségestől. 10. Mulattak nálam. 14. Mentem feleségemmel együtt Macskási Mihály uramhoz ebédre, hálni mentem vissza Szent Mártonba. Akkor váltottam ki Macskási Mihály uramtól Bor Mártont, hatvan talléron, a nádas jobbágyot, Fekete Ferencz és Bagotai Ferencz uramék praesentiájokban. 20. Mentem ebédre Ebesfalvára urunk ő nga udvarlására; az nap jött Teleki Mihály is oda. 21. Estve felé mentem vissza Korod Szent Mártonba. 22. Jött hozzám Bánffy Farkas ösémuram feleségestől vacsorára; érkezett Kálnoki Sámuel uram is feleségestől. 29. Indultam meg Korod Szent Mártonból, mentem hálni Erdő Szent Györgyre Rédei János öcsémuramhoz. 30. Mentem hálni Fiátfalvára. 31.

Februarius. 8. Isten akaratjából indítottam Háromszék felé cselédimet. Magam mentem Fejéregyházára Haller Pál uramhoz ebédre, hálni mentem Szász Kézre feleségemmel együtt. 9. Mentem Barotra Cserei György uramhoz. 10. Hidvégire. 19. Voltak a cirkáló bírák nálam Vajda Péter, Tordai János, Nagy Boldizsár, Donáth János és Nagy Pál uramék ebéden. 22. Indultam Fogarasba udvarhoz, mentem hálni Sárkányba. 23. Mentem ebédre Fogarasba. 27. Indultam Fogarasból haza felé, jöttem hálni Hidvégire.

Martius. 2. Mentem keresztelebe Vargyasra Daniel István uramhoz. Kereszteltük kis leánykáját, Judithot. 3. Mentünk Daniel Mihály uramhoz ebédre Orosztelekre. 4. Mentünk ebédre Nagy Ajtára Donát László uramhoz, hálni Hidvégire. 19. Indultam Hidvégiről Fogarasba, mentem Sárkányba hálni. 21. Virradtig mentem Fogarasba. 23. Jött Fogarasba Teleki Mihály uram. 24. Jöttek bé a több urak is. 25. Volt a rab uraktól való tanácskozás.⁵¹⁶ 26. Hasonlóképen. 27. Ment el Daczó János sógor; úgy járt, mint a ki örömmel vitte ki a magot és sirva jött haza az aratásból.⁵¹⁷ 28. Mentek el az Haller urak. 29. Mentek el az Bethlen urak s Mikes urak is. 30. Vendéglette meg urunk ő nga a francia követeket. 31. Bocsátotta el urunk ő nga a rab urakat, Béldi Pál és Bethlen Miklós uramékat, kiváltképen asszonyunk ő nga s Teleki Mihály uram törekedésére, kin az egész ország örvendezett némelyeken kívül, kik szomorú füllel hallották. Istennek neve dicsértessék, hogy az igazságot napfényre hozta. Ugyanakkor estve indultam Fogarasból haza felé, jöttem hálni Sárkányba Jankó uramékkal együtt.

Aprilis. 1. Jöttem haza Hidvégire. 7. Mentem ebédre Uzonba Béldi Pál uramot látni, ott vigan lakván, mentem hálni Várhegyre. 9. Mentem Oltszemire. 10. Jöttem Hidvégire. 21. Voltanak nálam Béldi Pál uram ő kegyelme az asszonynyal együtt. 22. Elmenvén tőlem Béldi Pál uram ő kegyelme, mentem én is feleségemmel együtt Nagy Ajtára Donát István uramhoz, holott kereszteltettem meg egyszersmind 3 leányát: lábokon mentenek mind az hárman a keresztvíz alá. 23. Mentem ebédre Cserei György uramhoz Barotra, hálni Mikvásárra. 24. Mentem Derzsbe Józsika István uramhoz. 25. 26. Készültünk a lakodalmi solemnitásra. 27. Volt a Székely László uram lakadalma, holott is urfi módon egész pompával praesentálta magát a vőlegény, kihez hasonló mostani időben hogy légyen, nem hiszem. Volt násznagy Kapi György uram, nyoszolóasszony Rédei Ferenczné asszonyom, vőfély Haller István uram, sok leány. Kapi kisasszonyok. Urunk ő nga képe volt Bánffy Zsigmond uram. A násznépe állott sok odavaló uri és becsületes emberekből. 28. Megmaradván az egész násznép, a vőfély felestőkömet készített és szokás szerint az ifjak, az urak szállásokon felestőkömvén, felkapták magokat és elmentenek mindnyájan, magunk maradtunk csak egy néhányan, kik többnyire mind gazdák voltunk ebéden. 29. Mentem Fiátfalvára. 30. Jártam meg a vetésemet.

⁵¹⁶ Béldi Pál és Bethlen Miklós ekkor még mindig börtönben volt vádemelés nélkül, és valójában csak tanácskoztak a sorsukról.

⁵¹⁷ Egyértelmű bibliai utalás, a 126. zsoltár szövegére utal, annak értelmét felcserélve.

Majus. 2. Mentem Székely Kereszturra prédikációra. 3. Indultam Fiátfalváról bé felé mentem ebédre Szent Mihályra, Ugron Ferencz uramhoz, hálni Udvarhelyre Érseki István uramhoz. 4. Mentem haza Hidvégire. 18. Mentem hálni Kilyénbe. 19. Mentem Rétyre a Háromszék gyűlésbe, onnan mentem ebédre Várhegyre. 20. Oltszemire. 21. Ebédre Ilyefalvára Daniel István uramhoz, hálni Hidvégire. 26. Indultam Fejérvárra a gyűlésbe, mentem feleségemmel együtt hálni Hévízre Nagy Tamásné asszonyomhoz. 27. Lesesre. 28. Musnára. 29. Hosszúaszóra. 30. Csesztvére Bánffy György sógorhoz. 31. Ebédre Fejérvárra.

Junius. 2. Hozták feleségem betegségét. 3. Indultam meg Fejérvárról, ebéd után mentem hálni Hosszúaszóra. 4. Sátorra. 5. Fiátfalvára. 6. Volt pünköszt napja. 7. Indultam meg Fiátfalváról, mentem hálni Hidvégire. 14. Mustráltam meg az erdővidéki hadakat Hidvégin. 22. Mentem Kilyénbe. 23. Szent Györgyre. Ott mustráltam meg a sepsi hadakat, mentem hálni Várhegyre. 24. Mentem Pákéba, holott megmustráltam az orbai hadakat. 25. Mentem Hatolykára. Ott megmustráltam a kézdi hadakat, hálni mentem Várhegyre. 26. Jöttem hálni Hidvégire.

Julius. 6. Mentem Bodolára az öcsém, Mikó István uram lakadalmába az új asszonynyal együtt való acceptálásra, holott atyafiságoson mulatván, mentem hálni Oltszemire. 7. Mentem Kovásznára a székre. 8. Mentem Kézdi Vásárhelyre a székre. A szék felkelése után mentem hálni Várhegyre. 8. Mentem hálni Hidvégire. 12. Hozták meg az ő nga parancsolatját arról, hogy a magyarországi atyafiak segítségére magunk in persona elmenjünk. 13. Replicáltuk ő ngának, hogy lehetetlenséget látunk elmenetelünkben. 20. Jött újabb parancsolatunk, hogy elmenjünk. 21. Jöttek haza a fiaim Enyedről a kollégiumból. 24. Mentem Arapatakára Béldi uram látogatására, ebédén voltam ő kegyelménél. Jankó, a fiam is ott volt, ebéd után jöttem vissza Hidvégire. 26. Kezdettem Isten kegyelméből el az aratást, kit Isten áldjon meg. 28. Jött Béldi Kelemenné asszonyom feleségem látogatására. 30. Mentem hálni Várhegyre. 31. Volt Háromszék gyűlése Rétyen, hová én is oda mentem. Onnan küldöttek a háromszékiek urunkhoz ő ngához követeket instálni, hogy el ne küldjön ő nga engemet Teleki urammal a magyarországi expeditiora. Onnan utamban mentem Béldi uram látogatására Uzonban, ott semmit nem késvén, mentem estvére Hidvégire.

Augustus. 3. Jöttek a háromszéki követek hozzám Donát Mátyás, Szonda Tamás, Donát István és László László uramék, ebéd után elmentek. 5. Adott Isten feleségemnek egy kis fiacskát délután öt órakor tájban, kit éltesen Isten maga dicsőségére, anyaszentegyházának épülésére, nekünk is örömünkre s hazája szolgálatjára. 9. Jöttek vissza a háromszéki követek urunk ő ngától jó válaszzsal, mivel a dolog magával is azt hozta. 14. Végezték el a buza aratásomat. 17. Indultam Isten akaratjából oda ki való jószágomba, mentem hálni Homorod Szent Péterre. 18. Héjasfalvára. 19. Szent Mártonba. 21. Jött hozzám Lázár Imre uram ebédre, ebéd után elment. 23. Mentem ebédre Maros Kereszturra. 24. Jött hozzám Kendefi Miklósné hugomasszony. 25. Mentem ebédre Kendefi Miklós uramhoz Malomfalvára. 26. Mentem ebédre Maros Vásárhelyre, velem lévén Macskási Boldizsár uram is, onnan Panitba menvén Macskási uram, magam mentem hálni Régenbe. 29. Mentem Görgény Szent Imrére az udvarhoz ő ngához. 30. Mentem ebédre Régenbe, hálni Ludvégre. 31. Hálni Rűcsre.

September. 1. Mentem ki az ugaraimat és a szentgyörgyi tómat látni. 2. Jártam meg a némai határon való földeimet és szénafűveimet. 3. Mentem ebédre Panitba Macskási Boldizsár uramhoz, hálni Maros Kereszturra. 7. Mentem udvarhoz Radnótra. 8. Ott mulattam, ebédén voltam az ő nga asztalánál, ott lévén Bethlen Farkas és Daczó János uramék is. 9. Ebéd után indultam, mentem hálni Szent Mártonba. 10. Héjasfalvára. 11. Mikvásárra. 12. Hidvégire. 17. Mentem ebéd után Arapatakára Béldi uramot látni. 19. Jöttek hozzám ebédre

Bethlen Miklós és Henter Benedek uramék. 20. Jöttek hozzám vacsorára Mikes Kelemen és Kálnoki Sámuel uramék feleségestől. 22. Mentem feleségemmel együtt Barotra Cserei György uram leányának keresztelésére. 28. Kereszteltettem meg a kis fiamat, Domokost kit Isten éltesen maga dicsőségére. Voltanak sok becsületes emberek jelen Béldi uram és Daniel István, Kálnoki Sámuel és Mikó István ő kegyelmekkel együtt, többen is sokan. 30. Indultam Isten akaratjából a szüretre mind cselédestől mentem hálni Apáczára.

October. 1. Mentem Sövényységre. 2. Szegezdre. 3. Korod Szent Mártonba. 4. Mentem ebéd után szénavevésre. Az nap hozták az ő nga parancsolatját, hogy portára induljak 5. Ott mulattam. 6. Mentem haza Korod Szent Mártonba. 8. Mentem Radnótra. 9. Virradólag betegedett meg a fejedelem ő nga leánykája, Sófika. 11. Délután három és négy óra között hala phmeg. 12. Végezték az urak, hogy Kapi uram menjen portára. 13. Mentem ebéd után Korod Szent Mártonba. 15. Mentem Csapóra hálni. 16. Indítottuk meg a kisasszony testecskejét temetni Radnótról Kolozsvár felé. Voltak kísérők Rédei Ferencz, Naláczi István, Daczó János uramékkal én is. Asszonyok voltak Bánffy Dénesné, Bánffy Zsigmondné s Teleki asszonyomék; mentünk ebédre Szengyelbe, hálni Csánba. 17. Mentünk bé Kolozsvárra, jöven előnkbe Teleki Mihály, Mikola Zsigmond uramék több becsületes főrendekkel s kolozsvári lovasokkal s úgy kísértük bé a testet Kolozsvárra s ugyanakkor mindjárást eltemettük a Farkas-utczai templomban szép pompával.⁵¹⁸ 18. Voltam ebéden Rédei Ferencz uramnál, ebéd után mentem hálni Apahidára. 19. Mentem Gerebenesre. 20. Szent Mártonba. 23. Indultam meg Korod Szent Mártonból minden cselédimmal s feleségemmel, mentem hálni Maros Kereszturra. 24. Mentem ebéd után feleségemmel együtt Malomfalvára Kendefiné hugomasszonyt látni. 25. Indultam meg Kereszturról a Szomos mellé; utamban hozták az ő nga commissióját, hogy udvarhoz éjjelnappal siessek; mentem hálni Rűcsre. 26. Más utra bocsátván feleségemet, magam mentem ebédre Gyekébe, hálni. Szent Iványra. 27. Mentem jó reggel Szamos Ujvárra. 29. Érkeztenek meg mind az urunk ő nga követei, Székely László uram, mind a magyarországi követek, Kendi Gábor és Keczer Menyhárd uramék portáról. 30. 31.

November. 1. Indultam Szomos Ujvárról, mentem hálni Csicsó Kereszturra. 5. Jött hozzám látogatásomra Pongrácz Márton uram. 10. Mentem ebédre Torma István uramhoz. 16. Mentem hálni Szent Benedekre Kornis Gáspár uramhoz. 17. Mentem Szomos Ujvárra udvarhoz. 20. Mentem vissza Csicsó Kereszturra. 24. Indultam Szomos Ujvárra, mentem hálni Szent Benedekre Kornis uramhoz. 25. Mentem Szomos Ujvárra ő nga parancsolatjából. 29. Mentem Bethlen Farkas urammal ebédre Mikházára, hálni Bethlen uram Rettegre, én Csicsó Kereszturra.

December. 2. Voltam ebéden Torma István uramnál. 3. Jött hozzám Bethlen Farkas uram vacsorára. 6. Indultam meg Csicsó Kereszturról béfelé, mentem hálni Nagyfalura Apafi Miklós uram házához. 7. Hálni Visolyára. 8. Mentem Rűcsre. 9. Maros Kereszturra. 10. Korod Szent Mártonba. 11. Ebesfalvára. 12. 13. Volt consultationk a sok hamis hírek miatt való felháborodásnak lecsendesítése felől.⁵¹⁹ 14. Indultam Hidvégire urunk ő nga parancsolatjából s mentem hálni Szász Szent Lászlóra. 15. Szász Budára. 16. Hévízre Nagy

⁵¹⁸ Tóth szerint a fejedelemnek három gyermeke nyugszik a kolozsvári farkas-utczai ev. ref. templomban György, Gergely és Zsuzsánna. A közös sír a templom hátulsó felében van. Lapos kő fedé e fölirattal »Apafi.« Ugyanott van róluk két ezüst czímeres domború halotti emléktábla. Egyik Insig. illust. pueri infan. Georgii Apafi celsis. Tran. prin. d. d. Michaelis Apafi Dei gra. prin. Tran. par. re. Hun. d. et Sic. co. filii clarissimi obiit a. 1664., s a másik ugyanilyen felirattal, csak az eleje és vége másként: Insig. illustr. pueri Gregorii Apafi stb., obiit die XI. oct. aetatis suae 5. a. 1666.

⁵¹⁹ Az a hír terjedt el, hogy a fejedelem idegen hadakat akar quártélyba fogadni. EÖE. XVI. köt. 411. 1.

Tamásné asszonyomhoz. 17. Hidvégire. 19. Jöttenek hozzám vacsorára a commissárius urak Kornis Gáspár, Mikes Kelemen és Macskási Boldizsár uramék. 20. Ebéd után Kornis és Macskási uramék mentenek Bodolára, mi Mikes urammal mentünk hálni Ilyefalvára. 21. Mentünk Uzonba a Háromszék gyűlésébe, hová érkeztenek Kornis uramék.⁵²⁰ Az nap volt gyűlésen adtanak választ⁵²¹ a commissariusoknak; ebéd után mentünk a commissarius urakkal Prásmárra. 23. Kornis és Macskási uramék mentenek Bodolára Béldi uramhoz, mi Mikes urammal mentünk Brassóba; ebéden Mikes uramnál voltam, estvére az urak is bėjöttek. 24. Ebéden az urral voltam, hálni jöttem Hidvégire. 26. Voltanak nálam Mikes Pál, Kálnoki Farkas, Bernád Ferencz és Mihács Mihály uramék. 27. Indultam udvarhoz, mentem hálni Apáczára, ott egyeztem meg Kornis uramékkal. 28. Mentünk ebédre Bogátra, hálni Ugrára. 29. Mentem én ebédre Benébe, hálni Erkedre. 30. Mentem ebédre Fiátfalvára. 31. Mentem ebédre Dánosra, ott egyeztem meg a commissárius urakkal, mentünk Ebesfalvára udvarhoz.

És így töltöttük el ez esztendő sok alkalmatlanságokkal, egymás ellen költött sok hamis hírekkel, ki miá, ha Isten ő felsége kegyelmes urunkkal jól nem cselekedett volna, országunkat is elvesztették volna, de áldott légy ur Isten a te nagy kegyelmességedért, ezután is tégy jól velünk, az úr Jézusért, amen.

Anno 1678.

Ur Isten, ki mindeneket a te kegyelmességedből meg szoktál áldani, áldj meg minket is ez uj esztendőben minden idvességes áldásiddal, úgy mint lelkiekkel és testiekkel s szüntesd meg a te ostorodat mi rajtunk az úr Jézus érdemiért, amen.

Januarius. 1. Voltam Ebesfalván. 2. Ebéd után mentem Korod Szent Mártonba. 3. Küldöttem szolgálmat feleségem után Csicsó Kereszturra lovaimmal és szánammal, úgy, hogy béhozzák, kiknek utjokat áld meg úr Isten. Magam jöttem onnan hálni Zágorba. 4. Mentem hálni Szász Kézdre. 5. Homorod Szent Péterre. 6. Hidvégire. 11. Mentem hálni Kilyénbe; oda jött a háromszéki nemességnek a színe követségben hozzám, instálván azon, hogy subscribáljak én is az ő ligájoknak, de én semmiképen nem cselekedtem.⁵²² 12. Mentem Várhegyre ebédre sok emberséges emberek comitivájokkal.⁵²³ 13. Mentem hálni Bodolára. 14. Mulattam Bodolán. 15. Jöttem el Bodoláról, nem kevés cruciatusom lévén, az harmad napok alatt mind szép szókkal s mind ratiokkal s mind ijesztéssel akarván Béldi uram Csáki uram több adhaerensekkel az ő kegyelmek sententiájokra vonni engemet is, de Isten ő felsége velem lévén nem vihették véghez, kiért áldassék az ő neve. Mentem ebédre Prásmárra, hálni Várhegyre. 17. Mentem Szent Iványra Háromszék gyűlésébe, ott

⁵²⁰ Kornist, Mikest és Macskási Boldizsárt a fejedelem azért küldte, hogy csendesítsék le a kedélyeket Háromszéken s kutassák az elégedetlenség okait; az utasításban pedig inti a népet, hogy »az megaludt tüzet ne gerjesztgetnék és ne piszkálnák ő kegyelmek és ha egyezsége czéloznak, egyenetlenségre nagyobb kapút ne nyissanak. Kövessék inkább példájukat dicsiretes elejeknek, kik urok és hazájok, szép szabadságok mellett véreket ontották és sokan életüket is letevén fejedelmekhez való hivségeket.« Erd. országgyűl. Eml. XVI. köt. 411. 1.

⁵²¹ A háromszékiek válaszát lásd U. o. 413. 1.

⁵²² Béldi Pál kiszabadult ugyan a fogságból, de a főurak közötti bizalmatlanság megmaradt. A Bethlen testvérek, Farkas, Gergely és Elek meg akarták szerezni Bethlen várát tőle, ő pedig azt feltételezte, hogy a Teleki vezette udvari pártot képes félreállítani. A háromszéki köznemesi réteg egyértelműen mellette állt, Bethlen János ellenben már a halálán volt, és a fia, Bethlen Miklós sem mert Béldi mellett politikai küzdelmet vállalni. Ekkor új szövetségesre talált ugyan Csáky László személyében, de az elit többsége nem támogatta. kjiNemes is óvatos volt egy bizonytalan szövetségben részt venni. EOE. XVI. köt. 62. 1.

⁵²³ Kíséretével.

elolvastatván urunk ő nga két rendbéli patenseit, hogy senki instantiájára s parancsolatjára fel ne üljenek. Instálának ő ngának azon, hogy követségeket felvállalván, mennék urunkhoz ő ngához Fogarasba, kit én is subscribálék sub assecuratione, hogy az alatt semmi incommodumot nem cselekesznek.⁵²⁴ Mentem Hidvégire. 18. Mentem ebédre Höltövénybe, hálni Sárkányba. 19. Mentem Fogarasba s azon napon audieneciám volt s meghallgattattam követségemben. 21. Délután három órakor oda vitt követségemben meghallgattatván, válasz adatatott és újabb követséget is bizván ő nga reám, a portáról némely gonosz emberektől titkoson ki hívott kapitsi agához indultam meg és egész éjszaka menvén, érkeztem virradtig Höltövénybe. 22. Mentem ebédre Hermányba, ebéd után Prásmárra s látám, hogy az assecutoria mellett elmentek és viritim felültek, kin megbusulván, a követségit ő ngának megmondám, kiöntvén panaszomat is előttök. Annak utána ott lévén a török kapucsi is, oda menvén, követségemet néki is megmondám s a levelet is megadám. Azonban dolgomat el nem végezhetvén, Csáki és Béldi uramék mindnyájan a nemeséggel superveniálának s félben kellett hagynom dolgomat. Igére ugyan a török ő ngához való elmenetelét, de mikor, arról nem terminált. 23. Reggel megizené a török, hogy elmenne, ha lovak volnának, én azért mindjárást postalovakat parancsolám, hogy hozzanak s melléje rendelvén Boér Zsigmond és Fodor Miklós uramékat, urunk ő nga főember szolgálait, elindítám őket, kik ebédet éven, elmentenek Hermányba. 24. Reggel Csáki és Béldi uramék szállásomra jöven, ott is sok vexatio lévén, semmire nem vehetnek megállván constanter az én kegyelmes uram hűségében. Elmenének szállásomról s én is megindulván, mentem ebédre Bodfalvára, hálni Hidvégire. Jöven hozzám Kálnoki Farkas uram s ő kegyelmével sokat beszélgetvén a fentlevő dolgokról. Istenemre kérettem Béldi uramot, hogy ne törjenek elébb elébb. 25. Mentem hálni Ugrára. 26. Ebédre Halmágyra, hálni Fogarasba. Ott szemben lévén urunkkal ő ngával, a dolgot jó karban állítottam vala. Minden kegyelmességét igirvén ő nga Béldi uramékkoz és Paskóhoz⁵²⁵ is, ki nyilvánvaló árulója vala ez hazának.⁵²⁶ Megparancsolta ő nga, hogy jó reggel elmenjek a hadak közé s megmondjam, hogy supersedeáljanak addig, míg újabb követséget instituálunk a hadak közül s arra válaszunk nem jó. Maga szekerét és lovait adván ő nga alám, mivel igen megtörödtem vala a sok járás miatt. 27. Megindulván Fogarasból, mentem Henter és Maurer uramékkal ebédre Garatra, hálni Mikvásárra; ott találván Bethlen Gergely, Mikes Kelemen, Daczó János és Barcsai Mihály uramékat a hadakkal és a dispositiot megmondám ő kegyelmeknek, kik követséget válogatának urunk ő nga részéről Apor István uramot, Udvarhelyszékről Ferenczi György uramot, Csíkból Mikó Péter uramot, kiknek is mind instructiot, mind credentialist concipiáltanak. 28. Hajnalban érkezvén az ő nga étékfogója kit Bethlen uramék az előtt való nap expedáltak volt, ő kegyelmek tudják mivel?, újabb dispositiot hozza, melyhez képest megindulván Mikvásárról, a Rétkán (?) általjövén, megszállánk Nagy Ajtára. Estve abrakolni és vacsorálni kezdénk, mivel az nap sem magunk, sem lovunk nem ett vala. Meghozák, hogy elszaladtak volna Földvárról, azért mi is megindulván az hadakkal éjszaka, midőn érkeztünk volna az hidvégi határra az Egresen

⁵²⁴ Nemes megpróbált közvetíteni az udvari párt és a zúgolódók között.

⁵²⁵ Paskó Kristóf egy tehetséges, az átlagnál kreatívabb portai követ volt, aki többször elégedetlenkedett korábban a fejedelmi ügyintéзések miatt, és már akkor Béldi Pál és a csoportja mellé sodródott, amikor nyíltan szembekerült Bánffy Dénessel. A jó portai kapcsolataiban bízva ekkorra már Apafi Mihály portai elmozdítását sem tartotta lehetetlennek, bár elsősorban a nyomásgyakorlást tekintették célnak.

⁵²⁶ Béldiek Paskó Kristófot a portára küldték, hogy adja tudtára a nagyvezérnek, hogy Telekiék az ország tudta nélkül külföldi nemzetekkel szövetkeznek a porta ellenzése daczára. Apafi azt vélte, hogy fejedelemsége ellen törnek, (Erd. országgyűl. Eml. XVI. köt. 63. 1.) s mint maga írja naplójában »a nyomorult hazára török bírót hozának, mint farkast a bárányok közé«. 28. 1.

általmenvén, egy része szintén a közepin a hidnak általmenvén, nagy lárma lön, úgy, hogy egy néhány ember meg is hala, sok megsebesedék. Isten oltalmaz meg, hogy a setétben mind le nem vágók egymást. Mely ütközet tartott két óráig míg lecsendesíthették a tisztek. NB. Ennek oka lön némely embereknek serénysége, mert ha csak egy napot várakozunk vala, szépen már lecsendesedik vala a nép placidis mediis az én intercessiom által. 29. Indulván, Botfalvánál virradánk meg, az honnan bocsátottunk el mintegy háromszáz lovast Madarasi Mátyással, hogy Bodolát végye környül, hogy el ne mehessenek az urak, ha szintén akarnának is. Magunk az hadakkal lassan lassan nyomulánk utánna és midőn közelítettünk volna Bodola felé, meghozák, hogy elmentek az urak és Madaras a nyomon mégyen utánnok és kéri, hogy küldjünk segítő sereget utánna, kihez képest küldénk két zászlóalja katonát s egy compania németet. Én Mikes Kelemen urammal, mellém vevén az Makai seregét és a Salis companiákat (:kik is valának a kolozsvári praesidiumból valók:) megindulván, a Deblenen elejekbe akartunk kerülni, de megfáradván a vitézek lovai, mivel már két nap s egy éjszaka nem öttek vala, általmenvén a Deblen hágóján, megszállánk és megértők, hogy már messze elhaladtak volna; az lovaknak abrakot adván, visszafordulánk és jövénk hálni Zajzonba és Purkereczre. 30. Küldöttük bé Apor István uramot Bodolára az asszonyhoz, hogy írta az urának, hogy subsistálna s fogna a tractához. 31. Béldiné asszonyom kívánságunk szerént írt az urának, maga szolgáját hozzá küldvén s mi is irtunk s elküldöttük. Ismét azon nap béküldöttük Apor István uramot, hogy tégyen praesidiumot⁵²⁷ bé a várba, de arra magát nem vehetvén, ezen rendelést elmulatta.

Februarius. 1. Mentem én (elhagyván Purkereczen Bethlen és Mikes uramékat) ebédre Lisznyóba, hálni Várhegyre. 2. Mentem Maksára a Háromszék gyűlésébe, ott elvégezvén dolgomat, jöttem vissza Várhegyre ebédre Kálnoki Sámuel, Kálnoki Farkas öcsémuramékkal és több sok becsületes emberekkel. 3. Bocsátotta bé Béldiné asszonyom az urunk ő nga praesidiumát Bodolára Bánffy Farkas öcsémmel és Pruszkai János urammal. 4. Indultak ki a fizetett hadak a Barczáról. 7. Mentem Maksára a Háromszék gyűlésébe, holott válogattanak ő kegyelmek közül követeket a fogarasi ország gyűlésére; onnan megindultam éjszaka, mentem Hidvégire tizenkét órakorra. 8. Indultam meg éjszaka Hidvégiről, mentem hálni Fiátfalvára, érkeztem éjszaka tizenkét órakor. 14. Indultam feleségemmel együtt a fogarasi gyűlésre, mentem hálni Mésére. 15. Ebédre Sárosra, hálni Fogarasba. 18. Állott bé a gyűlés. 19. 20. 21. Urunk ő nga az ország consensusából eskettetett tanácsi közé bennünket négyen, úgymint Mikola Zsigmond, Bethlen Gergely, Zemlinger Mátyás uramékat s engemet is méltatlan voltomra. Azon nap tövé ő nga Bethlen Farkas uramot cancellariussá, Mikes Kelemen uramot ítélőmesterré, Petki János, Toldalagi János, Daczó János, Daniel Mihály és Barcsai Mihály uramékat tábla biráivá. 26. Választá az ország urunk ő nga consensusából Haller János uramot ország komornyikjává⁵²⁸, de üres az ország tárháza.

Martius. 2. Indultak a követ urak portára Fogarasból, kiknek utjokat kedvelje Isten ő felsége. 4. Oszlott el az ország gyűlése. 5. 6. Mulattam Fogarasba. 7. Indultam ebéd után Fogarasból, mentem hálni Felmérre.

Aprilis. - - - - -

Majus. - - - - -

Junius. - - - - -

Julius. - - - - -

Augustus. - - - - -

⁵²⁷ Őrséget.

⁵²⁸ Kincstartóvá.

September. - - - - -

October. - - - - -

November. - - - - -

December. - - - - - ⁵²⁹

Anno 1679.

Januarius. 3. Mentem hálni Körispatakra Kálnoki Sámuel öcsémuramhoz több becsületes emberekkel. 4. Mentem ebédre Bodokra Mikó István öcsémuramhoz, hálni mentem Oltszemire. 5. Mentem Várhegyre. 6. Háromszék gyűlésébe Rétyre, onnan mentem hálni Arapatakára. 7. Ebédre Hidvégire. 9. Indultam a segesvári gyűlésre, mentem hálni Apáczára feleségemmel együtt. 10. Feleségem onnan visszatérvén, mentem az nap Benébe. 11. Fiátfalvára. 12. Ebédre Segesvárra. Az nap jött be urunk ő nga Segesvárra. 13. Állott be a gyűlés. 14. 15. 16. 17. A tanács mellé bizonyos személyeket denominálván a nemes ország s azokat megbírálván, a fennforgó dolgoknak lecsendesítésére eloszlott a gyűlés; a fejedelem ő nga kimenvén Segesvárról, én jöttem hálni Fiátfalvára. 20. Jött feleségem Fiátfalvára. 22. Mentem ebédre Segesvárra, Dánosnál megegyezvén Daczó Pál uramékkal s a násznépével, mentünk hálni Szent Lászlóra. 23. Megindulván Szent Lászlóról, én lévén násznagya Daczó Pál uramnak,⁵³⁰ vőfély Kendefi János uram, feleségem nyoszolyóasszony, Klára leányom nyoszolyóleány, sok becsületes emberekkel együtt mentünk Holdvilágra. Ott megszállván, onnan küldöttünk örömondókat Ebesfalvára. Annak utána megjövén az örömondók, úgy küldöttük a vőfélyt bé az ajándékkal ki után nem sokat várakozván, mi is egész násznépivel megindulván, mentünk bé az ő nga kastélyába, holott is kikérvén a mennyasszonyt, ő nga megmarasztatott és vigan tartott. 24. Más nap is felestökömre felhivatván, becsülettel tartatott ő nga, kiért Isten megáldja ő ngokat, Az nap jött bé a Bánffy György urammal levő násznép is, kinek násznagya Bethlen Miklós uram, vőfély Bethlen Sámuel uram volt. Ő kegyelmeket is megmarasztotta ő nga és vigan tartották ő ngok. 25. Hoztuk el Daczó Pálné asszonyomat Szent Erzsébetre, ott is becsülettel acceptálván a főgazda, az én kedves komám, Macskási Boldizsár uram vigan tarta s ott is háltunk. 26. Mentem Korod Szent Mártonba, onnan 27. Rűcsre.

Februarius. 1. Indultam Rűcsről befelé, mentem ebédre Maros Kereszturra, hálni Korod Szent Mártonba. 2. Estvére Fiátfalvára. 3. Mentem hálni Miklóstelkére. 4. Felmérre. 5. Fogarasba. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Mulattam az udvarnál a magyarországi dolgok végett oda érkezvén meg Naláczi uram is portáról, vacsora után megindulván, mentem Persányba hálni. 17. Mentem ebédre Hidvégire, ott találtam feleségemet. 26. Mentem feleségemmel együtt Bölönbe. 27. Feleségem visszatérvén Bölönből, magam mentem Miklósvárszékre derék székre. Ispánokat bocsátottunk Mikó urammal s a székkal együtt Cserei György, Zsigmond Deák a nemességtől, Kovács Márton, Gyenge Ferencz lófűvek közül. Ebédet ettem Közép Ajtán, hálni mentem Árkosra. 28. Mentem Sepsi Szent Györgyre derékszékre. Ispánoknak bocsátottuk ki Daczó Pétert, Székely Györgyöt a nemességtől, Mihály Deákot, Jancsó Pétert a lófűvek közül. Ebéden voltunk Daczó János uramnál, hálni mentem Mikó urammal együtt Várhegyre.

Martius. 1. Mentem Kovásznára Mikó urammal együtt derékszékre. Bocsátottuk ispánoknak Turi Ferencz és Jankó Boldizsárt a nemesek közül, Várdó Istvánt és Finta Jánost a lófűvek közül. 2. Mentem Kézdi Vásárhelyre derékszékre. Bocsátottunk ispánokat

⁵²⁹ A hiányzó hónapokról szóló feljegyzések – a másoló szerint – kiszakadtak.

⁵³⁰ Daczó János csíki főkapitánynak, Nemes János sógorának a fia.

Gyárfás Pált és Donát Mátyást a nemesség közül, Bod Istvánt és Kelemen Mihályt a lófűvek közül.

Aprilis. — — — —

Majus. — — — —

Junius. — — — —

Julius. — — — —

Augustus. — — — —

September. — — — —

October. — — — —

November. — — — —

December. — — — —

Anno 1680.

Januarius. 26. Mentem haza Fiátfalvára Gyulafi László, Kendefi János, Korda Ferencz, Tordai Gábor, Kovács Zsigmond uramékkal és több becsületes rendekkel együtt ebédre, ott is háltak. 27. Nálam mulattak mindnyájan ő kegyelmek. 28. Mentenek el ő kegyelmek.

Februarius. 1. 2. 3. 4. Mulattam Fiátfalván. 5. Mentem hálni Dalyára. 6. Ebédre Hégenbe megegyezvén a fejedelem ő ngával; a szászalmi cserénél vadászván, mentünk hálni ő ngával Lesésre. 7. Ebédre Morgundára, hálni Sinkre. 8. Ebédre Kálborba, hálni Fogarasba. 9. 10. 11. Gyültünk össze a deputatusokkal együtt az ebédlő palotában a levágott váradi törökök felől való consultatoria, miképen kelljen complanálni a váradiakat, mind pediglen a fényes portát.⁵³¹ NB. 12. Nolle et velle kelleték magunkra kilenczezer tallérokat felvetnünk, hogy hatodnapra megszerezzük, mivel addig ki nem jöhettek a várból. 14. Commendálták a két nagyobb fiamot udvarhoz.⁵³² 19. Jött meg Váradról Keczei uram. 21. Jött Barcsai Mihály uram Váradról a kapucsi basától ki is megizente, hogy ha a hatalmas császár parancsolatját nem effectuáljuk elrabol mind fejedelmestől és országostól. Az nap discernáltuk, mit kellessék cselekednünk. 23. Oszlottanak el az urak és a deputatus⁵³³ főrendek, kik is úgy hiszem, hogy nem kívánják többször a deputatusságot. 24. Mentünk urunk ő ngával vadászni a mundrai nádasra, vacsorára bejöttünk. 26. Indultam meg Fogarasból, mentem hálni Persányba. 27. Jöttem hálni Hidvégire. Az nap kezdett a hideg háborgatni. 28. Jött hozzám Daniel Mihályné asszonyom. Akkor éjszaka jött a köszvény a bal lábam aljába. 29. Jött Daniel István uram hozzám.

Martius. 15. Könnyebbedtem valamit. 17. Ismét megnehezedtem. 21. Könnyebbedtem valamit. 23. Ismét megnehezedtem. 28. Könnyebbedtem valamit. 29. Vitettem ki magamot mankón, kinek meg is adtam az árát. Jött hozzám Bethlen Miklós uram s Daniel István uram. 31. Déleesti prédikáció alatt jött lábamban a nagyhusban a fájdalom.

Aprilis 2. Jött udvartól hozzám Baló Imre uram. 3. Jött hozzám a fiam, Nemes János udvartól Hosszú Péter és Bors uramékkal. 5. Jött hozzám Daczó Pál uram ő kegyelme az udvariakkal együtt, akkor könnyebbedtem valamit. 8. Jött Keczei uram urunk parancsolatjából látnom ebéd után ment el a fiammal együtt. 11. Vitettem ki magamot székbe. 12. Jött hozzám Daczó Pál uram feleségestől, ebéd után elment. 13. Bocsátottam Tamáskó öcsémnek kezében a jószágot, melynek eddig tutora voltam s végeztem úgy véle

⁵³¹ Megnézni az EOE-t

⁵³² Nemes János két idősebb fia, János és György, az enyedi tanulmányaik végén megkezdték az udvari szolgálatot, ahogyan ezt az erdélyi nemesi elit gyermekei esetében szokás volt.

⁵³³ A deputációk olyan, alkalmi tanácsok voltak, amelyek egy-egy probléma megoldására jöttek létre. Apafi Mihály különösen sokat élt a deputációk felállításával.

emberséges emberek előtt, hogy ennekutánna se magamot, se maradékomot nem háborít meg. 15. Vitettem ismét ki magamot székből a szántókhoz, kiért áldassék az ur. 18. Nehezedtem meg a sérvésemnek felmozdulása miatt. 19. Hozattam ki a brassai doktor Hermány Márton uramot Patikárius Dániellel együtt, kik Isten után használtak. 23. Temettem el Mikó Miklósné asszonyomat. 25. Kezdettem ujabban felkelni ágyamból, kiért dicsértessék az urnak szent neve. 30. Mustráltam meg erdővidéki uramékat a szász-mogyorosi hídnál.

Majus. 1. Mentem hálni Kilyénbe. 4. Várhegyre. 6. Mentem Maksára a Háromszék gyűlésébe, ebédre mentem vissza Várhegyre. Sok emberséges emberekkel akkor jött feleségem is Várhegyre. 8. Mustráltam meg a háromszéki nemességet, a sepsi lovas és gyalog hadakat Nagy Borosnyón. 9. Mustráltam meg a kézdi lovas és gyalog hadakat Márkosfalván. 10. Mustráltam meg az orbai lovas és gyalog hadakat Barátoson. 11. Mentem Vásárhelyre az oroszfalviakkal határ felett való controversiának eligazítására. 12. Mentem Zabolára Henter Mihály uram lakodalmára. 14. Mentem Várhegyre. Jött hozzám Mikes Kelemen bátyámuram is ebédre. 15. Mentem hálni Hidvégire. 16. Vágattam meg a jobb kezemen a cephalicat.⁵³⁴ Vött feleségem is purgatiot. 17. Vágtak a feleségemen is eret, én pedig vettem purgatiot. 22. Indultam Isten akaratiából a fejérvári gyűlésbe, mentem hálni Homorod Szent Péterre. 23. Fiátfalvára. 24. Paratéra. 25. Hosszúaszóra. 26. Szent Imrére. 28. Fejérvárra. 28. 29. 30. 31.

Junius. 3. Virradólag adott Isten asszonyunk ő ngának egy fiat, kit neveztek Gergelynek.⁵³⁵ Éltesse Isten a maga dicsőségére és a haza javára. 5. Végezték el az ácsok a fejérvári házam zsendelyezését.⁵³⁶ 9. Volt pünköszt napja. 12. Fogtunk ujabban az ország gyűléséhez. 20. Váltottam ki a rukaji portiot az árvák számára ezer tallérokra. 22. Bomlott el az ország gyűlése, ebéd után indultam meg Fejérvárról, mentem hálni Enyedre a fiaimhoz. 23. Ebéd után megindulván, mentem hálni a hadréi rétre. 24. Hálni mentem Rüksre. 25. Jött hozzám Szikszai sógor Anniskát is elhozván magával. 26. Indultam Rüksről, mentem ebédre Maros Kereszturra, hálni Kórod Szent Mártonba, ebéd után mentem hálni Prodra. 28. Mentem hálni Fiátfalvára.

Julius. 1. Indultam Fiátfalváról, mentem ebédre Budára, hálni a bogáti rétre. 2. Mentem hálni Hidvégire előmbé jövén a feleségem a szakadásig. 11. Mentem Várhegyre. 12. Mentem Maksára a Háromszék gyűlésibe, holott vettünk számot a perceptoroktól az ország adója iránt. 13. Elvégezvén a gyűlést, menteni Várhegyre. 15. Mentem hálni Hidvégire. 19. Voltának nálam sepsi esperest uramék több emberséges papokkal. 22. Volt nálam a kézdi esperest több papokkal együtt. 24. Volt nálam Pleker Bálint uram ebéden. 28. Mentem Brassóba; ebéden volt nálam mind a bíró, mind a falnag. Vacsorára mentem Hidvégire. 30. Mentem hálni Mikvásárra. 31. Fiátfalvára.

Augustus. 2. Mentem hálni Kórod Szent Mártonba. 3. Mentem udvarhoz Radnotra a consultatióra. 5. Kezdetünk hozzá, forogván fenn a magyarországiak dolga és mind a váradiakkal való tracta. 7. Hozták meg a feleségem súlyos betegségét, kire megindulván ebéd után. 8. Reggel öt órakor érkeztem Fiátfalvára, holott igen betegnek találtam feleségemet. 20. Jött hozzám Bethlen Pál uram feleségestől. 21. Ment el ő kegyelme. 27. Ebéd után jött hozzám Haller Pál uram. ismét elment.

September. 3. Mentem ebédre Fejéregyházára Haller Pál uramhoz. Visszajövő utamban mentem Bethlen Pál uramhoz, onnan az nap haza jöttem. 5. Indultam Háromszékre, mentem

⁵³⁴ Fővéna.

⁵³⁵ Apafi naplójában fia születését 4-re teszi. 32. 1.

⁵³⁶ Nemesnek Gyulafehérváron is volt egy háza.

Benébe háltni. 6. Háltni mentem Hidvégire. 9. Mentem ebédre Kilyénbe, háltni Várhegyre. 10. Oltszemire. 11. Ebédet ettem Sepsi-Szent-Györgyön, háltni mentem Hidvégire. 13. Mentem háltni Sövényiségre. 14. Fiátfalvára, 16. Mentem háltni Prodra. 17. Szent Mártonba. 18. Háltni Radnotra. 19. 20. Volta consultatio. 21. Ebéd után mentem háltni Maros Kereszturra. 23. Mentem ebédre Kórod Szent Mártonba. 24. Fiátfalvára. 25. Mentem Szent Mihályra Ugron Ferencz uramhoz a mostoha leánya lakodalmára, ebéd után jöttem vissza Fiátfalvára. 27. 28. 29. 30.

October. 1. Szedték meg a fiátfalvi szőlőmet. 10. Indultam a fejérvári consultatoria, mentem háltni Sárosra. 11. Hosszúaszóra. 12. Háltni Fejérvárra. 14. Jöttek bé az urak. 15. Hozták meg fiam, Domokos szerencsétlenségét, hogy meghajtották homlokba. 16. Indultam meg Fejérvárról, mentem ebédre Enyedre, háltni Bocsárdra Macskási Boldizsár uramhoz. 17. Hosszúaszóra. 18. Szent Lászlóra. 19. Ebédre Fiátfalvára.

November. 1. 2. 3. 4. 5. Köttem ezekbe a napokba a gátamot. 6. Hozták a fiam, Nemes Gábor súlyos nyavalyáját. 7. Indultam meg Fiátfalváról, mentem háltni Sárosra. Hosszúaszóra, ott érttem könyebbségét a fiamnak. 11. Mentem ebédre Enyedre, holott találtam a fiamat reménységem kívül életben, de igen beteg. 12. Ebéd után indultam Enyedről, s mentem háltni Fejérvárra. 13. Állott bé a gyűlés. 14. 15. 16. 17. 18. Mulatott a fejedelem ő nga. 19. Voltam ebéden Kornis uramnál. 20. Naláci uramnál, hol sokat is ittunk. 21. Voltam ebéden Bethlen Miklós uramnál. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.

December. 3. Bomlott el az ország gyűlése. 4. Volt a vallásunkon valóknak az bokályos házban confluxusok, ugyanakkor ebéden urunk ő nga asztalánál lévén, mulatott ő nga, estve felé indultam ki Fejérvárról, mentem háltni Enyedre. 5. Hosszúaszóra. 6. Holdvilágra. 7. Fiátfalvára. 9. Háltni Somborra. 10. Hidvégire. 13. Jött Váradi Mátyás uram a feleségem curálására Hidvégire. 15. Adhibeált purgatiot, mely feliciter succedált. 19. Ment el Váradi uram. 20. Voltanak nálam Mikes Pál, Jankó György és László uramék. 28. Jöttek hozzám Mikes Pál, Maurer Mihály, Klubusoczki András uramék. 30. Mentem Erősdre, ott ebédet ettem, háltni jöttem Hidvégire. 31. Végeződött el ez esztendő, mely is noha sok félelemmel és busulással teljes volt, mindazáltal Isten békességben ingyen való jókedvéből megtarta s bővséggel megálda, kiért áldassék az ő felséges szent neve mindörökkön örökké, amen.

Ez esztendőben novemberben láttatott egy comaeta napkeletről, az üstöke napkeletről, mely is sokáig látszott reggeli hajnalban. Másik látszott deczemberben napnyugotra, kihez hasonlót sem láttam, sem olvastam, annak üstöke napnyugotra nyult igen hosszan és noha oly szélesen látszott, mint egy kerék fal, az alja kicsin volt; ez által ment a következő esztendőre.⁵³⁷

Anno 1681.

Uj esztendőre jutván az Isten kegyelméből, édes atyánk Istenünk, ingyen való kegyelmedből, áldj meg minket, lelkünket, testünket ez uj esztendőben, ujíts meg minket a mi lelkünkben és elménkben, hogy uj szívvel, lélekkel áldhassunk tégedet az 1681-ik esztendőben, a te nevednek dicsőségére, s lelkünknek idvességére. Ha te néked tetszik, vigy által a következő esztendőre is az ur Jézus Krisztus érdeméért, amen.

Januarius 1. Voltanak nálam Daniel Ferenczné asszonyom, Apor István uram kfeleségestől, ebéd után elmentek ő kegyelmek. 2. Kálnoki Sámuel, Henter Mihály és Eresztevényi András uramék. 3. Mentem ebédre Szent Györgyre, vacsorára Oltszemire. 4. Mentem a derékszékre Szent Györgyre, akkor töttük vicekirálybírónak Henter Mihály

⁵³⁷ E második üstököst Czegei Vass (i. m. 13. 1.) és Apafi is (i. m. 32. 1.) említi. Utóbbi decz. 26-án említi.

uramot. 5. Mentem Kovásznára, a derékszékre, akkor töttük vicekirálybíróná László Lászlót. 6. Mentem Kézdi-Vásárhelyre a derékszékre, akkor töttük vicekirálybíróná Gyárfás Pál uramot. 7. Mentem ebédre Várhegyre, hálni Kilyénbe. 8. Hidvégire. 12. Volt nálam vacsorán Mikó István uram több becsületes emberekkel együtt. 13. Mentünk ebédre Szent Péterre, ebéd után mentünk az ország articulussa szerint Bolonya végihez, oda jött ki előnkbe Mikes Kelemen uram és szebeni két polgár Szabó János és Rozsnyói János a királybíró képében, onnan ad admoneáltattuk brassai uramékat, hogyha satisfacialni akarnak az ország articulussának, jöjjenek ki és mutassanak a reformátusoknak templomnak való helyet, hová kiküldvén egy Plecker Bálint nevű polgárt, felelék, hogy már estve vagyon, azért menjünk bé a városba és jó szívvel látnak, s másnap választ adnak; melyhez képest bémenénk és emberségesen látanak, s gazdálkodának. 14. Elvégezödvén a tanács tizenkét órakor, izenték meg két becsületes nemes embertől, Gyárfás Pál és Imecs Mihály uramtól, hogy mivel ezen dolog nemcsak ő kegyelmeket concernálja, hanem az egész universitást és lutherana religiót is, s annak papjait, ők csak magoktól semmiképen nem mernek templomhelyet mutatni, melyet mi hallván s protestatiót instituálván, ebéd után eloszlánk, kiki a maga helyére, én jöttem Hidvégire. 17. Jött hozzám Mikes Kelemen uram Kálnoki Sámuel urammal és több becsületes emberekkel vacsorára. 19. Mentenek el ő kegyelmek. Indultam én is ebéd után Ebesfalvára, mentem hálni Mikvásárra. 20. Fiátfalvára. 21. Holdvilágra. 22. Mentem Ebesfalvára a consultatióra. 24. Bocsátotta el urunk ő nga a török követet, ebéden mulatott urunk ő nga az urakkal. 25. Mentem Kórod-Szentmártonba. 26. Inventáltattam ott lévő házamnál való javaimat és adtam által Szabó György kezében. 27. Elvégezvén az inventáltatást, állítottam bé a tisztartóságba, magam mentem hálni Gyalakutára, Lázár Imre uram házához. 29. Ebédre mentem Erdő Szent-Györgyre Rédei István uramhoz, hálni Fiátfalvára. 30. A feleségem gyermekeit megindítván Fiátfalváról, mentem hálni Mikvásárra. 31. Mentem hálni Hidvégire.

Februarius 3. Mentem a székbe Miklósvárára, voltam ebéden több becsületes emberekkel együtt Kálnoki Istvánné asszonyomnál, mentem hálni Hidvégire. 5. Betegedett meg Torma Boricza. 7. Mentem a háromszéki gyűlésbe Szent Iványba, akkor vetettük fel az adót, jöttem Hidvégire. 11. Jöttenek hozzám vacsorára Barcsai Péter és Budai Péter sógor uramék feleségestől. 12. Ment el Budai Péter uram ebéd után. 14. Ment el Barcsai Péter sógor tölem. Indultam magam is a terminusra, velem lévén Jankó György és János Geréb uramék is, menteém hálni Halmágyra. 15. Hálni Nagy Sinkre. Az nap állott be az terminus. 17. Voltam ebéden Mikes Kelemen uramnál. 18. Haller Pál uramnál. 19. Voltanak ebéden nálam Haller Pál és Mikes Kelemen uramék több becsületes főrendekkel. 21. Jött bé urunk ő nga Sinkre. 23. Osztottanak urvacsoráját a fejedelem szállásán. 24. 25. 26. 27. 28. Szólítatott meg néhai Bánffy Kristóf uram özvegye, Farkas asszony, a mint evocáltattak volt közönségesen a Farkas familia és néhai Mikes János uram özvegye, Pécsi asszony és Gyulai Ferencz uram az kórod-szent-mártoni jószágért, kihagyván a több actorokat belőle csak egyedül szólíttatott meg, melyből párt vettem s az alatt disponálták a causát cum tota sua serie.]

Martius 2. Voltanak az urak nálam ebéden mindnyájan, a kik Sinken voltak Bethlen Gergely uramon kívül több becsületes főrendekkel. 4. Voltunk mindnyájan Nálácz István uram szállásán ebéden. 5. Szólítottam meg a beszterczeieket Ango, alias Kerekes Péter felől, melyből párt vettenek. 10. Megigérték a jobbágyot a beszterczeiek. 11. Mulatott urunk ő nga egy néhányunkkal. 14. Jött el urunk ő nga Nagy Sinkről, én is akkor indultam el onnan, jöttem hálni Homorod Szent Péterre. 15. Jöttem Hidvégire. 19. Jött haza Nemes János fiam. 25. Mentem Sepsi Szent Györgyre a székbe, hálni jöttem vissza Hidvégire. 27. Jött hozzám asszonyunk ő nga inasa Ujhelyi uram. 30. Mentem hálni Bölönbe Kálnoki

Farkas uramhoz Kálnoki Sámuel öcsémurammal. 31. Mentem Miklósvárára derékszékebe. Akkor töttük vicekirálybíróvá Kálnoki Farkas uramot. Öttem vacsorát Donát István uramnál, jöttem hálni Hidvégire.

Aprilis. 2. Mentem Háromszék mustrájára Ilyefalvára, az nap mustráltam meg a lovasokat. 3. Mustráltam meg a gyalogokat. Jöttem hálni Hidvégire. 7. Házasítottam meg az inast, Kis Mihókot. 9. Indultam a Macskási Boldizsár komám introductiojára a belső szolnokvármegyei főispánságba. Mentem ebédre Hévizre a Bethlen Elek uram házához, hálni Szász Budára. 10. Nagy Szöllösre. 11. Kórod Szent Mártonba. 12. Kis Nyulasra. 13. Lekenczére. 14. Csicsó Kereszturra. 16. Érkezvén Teleki Mihály uram, introducáltuk Macskási Boldizsár uramot ugyan Kereszturott a főispánságba, ugyanakkor békéltettük össze Torma Istvánné asszonyomat a mostoha gyermekeivel. 17. Eljövén onnan Teleki uram, kezdtük a vármegye főbiráival és viceispánjával osztogatni a Torma István uram gyermekeit. Ebéden nálam voltak a főispánok Bethlen Elek és Macskási Boldizsár urak több becsületes főrendekkel együtt. 19. 20. Végeztük el az osztogatást. 21. Indultam meg Csicsó Kereszturról, jöttem hálni Szent Mihálytelkére Torma Istvánné asszonyomhoz. 22. Rüksre. 23. Maros Kereszturra. 24. Kórod Szent Mártonra. 25. Fiátfalvára. 28. Dakra. 29. Hidvégire.

Majus. 4. Volt nálam Mikes Kelemen uram ebéden. 6. Mentem Mikó István urammal s több becsületes emberekkel együtt ujabban a bolonyai reformátusok templomok helyeknek kimutatására Bolonya végéhez a csorgóhoz, jött oda Mikes Kelemen uram is és béizenvén a városba, egész estvig ott mulattunk, de csak hijában. Onnan mi eljövén, a director procedáltatott a sententiával s nemine contradicente foglaltatott templomhelyet. Jöttem vacsorára Hidvégire. 12. Mentem Kökösbe, hogy a reformátusoknak templom és papháznak való helyet kérjek, de csak hijába jártam, ebédet öttem ott és mentem hálni Várhegyre. 13. Mentem Szent Györgyre a székebe, hálni jöttem Hidvégire. 19. Mentem Brassóba. 20. Jöttem ki Brassóból. 29. Mentem a mogyorósi révhez, ott mustráltam meg az erdővidéki hadakat. 30. Mentem hálni Oltszemire. 31. Mentem Maksára Háromszék gyűlésébe, onnan hálni Várhegyre.

Junius. 1. Mentem Csernátonba a Kálnoki Mihály öcsém temetésire, ebéden voltam Bernád Ferencz uramnál, hálni mentem Várhegyre. 2. Jöttem hálni Hidvégire. 4. Mentem ebédre Brassóba a sokadalomba. 5. Akartanak minden ok nélkül a brassai popule megölni, kit Isten csudálatoson értésemre adván, megmenekedtem tőlök. Jöttem hálni Hidvégire. 7. Indultam Hidvégiről Fejérvárra a gyűlésbe, mentem hálni Kaczára. 8. Fiátfalvára. 9. Ekemezőre. 10. A kozslárdi határra. 11. Jó reggel Fejérvárra; az nap állott bé a gyűlés. 12. Négy ülésben az urak az ország hasznára discurltak. 13. Választottuk egész országul s három nemzetül a mi kegyelmes urunk ő nga nagyobbik fiát, tekintetes, nagyságos ifjabb Apafi Mihály urunk ő ngát erdélyi fejedelemségre egy szívvel lélekkel.⁵³⁸ Senki nekünk nem proponálta, annál inkább nem imponálta, hanem Isten kegyelméből magunk securitását látván benne, magunktól cselekedtük a gyűlésnek elein s béállásakor öt esztendő korában, kit Isten éltesen hosszas időre. 16. Vendéglé meg urunk ő nga az egész országot, megajándékozván ő nga mindenikünket a választott fejedelem ő nga nevével, kiket bársonnyal, kiket atlacczal, kiket posztóval. 17. 18. 19. 20. Indultam Fejérvárról hazafelé. Utamban a borbándi patakban a hintómat bédőjték és minden velem való egyetmásom megmerült. Onnan kijövén, mentem hálni Hosszúaszóra. 21. Ott szárazítottam

⁵³⁸ Tehát nem június 10-én, mint Jakab Elek mondja »Az utolsó Apafi« című tanulmányában. Lásd Magyar Történelmi Tár. XXI. köt. 5. 1. Erről EOE, meg esetleg Czegei Wass György naplója

egyetmásomat meg. 22. Ebéd után mentem hálni Kis Ekemezőre. 23. Szász Kézdre. 24. A Kustaly pataka mellé. 25. Hidvégire. Akkor is ledőjtöttek.

Julius. 4. Indultam Radnotra, mentem hálni Olosztelekre Daniel Mihály uramhoz.

Augustus. — — — — —

September. 2. Indultam udvarhoz asszonyunk ő nga udvarába, mentest mentem ebédre Segesvárra, hálni Domáldra. 3. Ebédre Kórod Szent Mártonba, hálni Besenyőre. 4. Ebédre Radnotra. 6. Volt szembe velünk Bethlen Elek urammal asszonyunk ő nga. 7. Érkezett Paládi portáról, a fővezértől hozott urunk ő ngának levelet, melynek praemissája olyan, hogy ahoz hasonlót én soha nem láttam, melyet ide is irtani: Az Jezutica nationak, nagy Rendeknek öröme, az Mesiatricum genusnak választottja, nemzetségek dolgainak igazgatója, az állhatatosságnak méltóságos gazdája, minden dicsekedő jó igyekezetnek vezérlője, mostani erdélyi király szerető barátunk Apafi Mihálynak, kinek vége jóvá legyen.⁵³⁹ 11. Küldötte asszonyunk ő nga Pap Ferencz uramtól urunkhoz ő ngához a táborra. 14. Mentem ebéd után Maros Kereszturra. 19. Mentem Radnotra. Az nap érkezék Jenei az asszonyunk ő nga étékfogója a táborról. 21. Indultunk asszonyunkkal ő ngával Radnotról, mentünk hálni Kundra. 22. Ebédre Ebesfalvára, az nap haza ment udvartól Bethlen Elek uram. 25. Jött szebeni királybíró uram udvarhoz. 29. Mentem ebédre Segesvárra, akkor adtam bé a háromforintos adót kapúszám után aranyúl, kinek jövődöléssem szerint semmi hasznát nem vették, csak hijába küldötték a harmadfélezer aranyat portára Macskási Boldizsár és Boér Zsigmond uramék által. Hálni mentem Fiátfalvára; az nap jött feleségem is oda a csíki hargitai feredőről, mely is Isten kegyelmességéből igen használt néki.

October. 1. Indultam udvarhoz asszonyunk ő ngához, mentem ebédre Kis Bunra feleségemmel együtt Bethlen Pálné asszonyomhoz ő kegyelméhez, mentem hálni Holdvilágra. 2. Mentem Ebesfalvára udvarhoz, feleségem alá ment Hosszúaszó felé. 7. Mentem ebédre Kis Kapusra, hálni Hosszúaszóra. 10. Mentem ebédre Királyfalvára Lázár Imre uramhoz, hálni Radnotra, asszonyunk ő nga udvarlására. 11. Jött Szilágyi urunk ő nga bejárója a táborról. 12. Indultunk asszonyunkkal ő ngával urunk ő nga eleibe, mentünk hálni Pusztá Kamarásra. 13. Mentünk ebédre Katonába, hálni Czegébe. 14. Mentünk ebédre Szamosujvárra. 15. Érkezett urunk ő nga bé Szomos Ujvárra az urakkal együtt késő estve. 16. Érkeztek meg a lövő szerszámokkal együtt a székely gyalogok, mi is vacsora előtt bucsuztunk el mind urunktól, mind asszonyunktól ő ngától, a kik asszonyunk ő nga mellett itthon voltunk, mentünk a szállásunkra Németibe s ott voltunk mindnyájan együtt vacsorán a szállásomon. 17. Mentem ebédre Csicsó Kereszturra. 19. Indultam meg Csicsó Kereszturról, mentem hálni Tekébe. 20. Mentem ebéd után Rűcsre. 21. Ebéd után Maros Kereszturra. 22. Hosszúaszóra. 26. Mentem Buzás Bocsárdra Macskási Boldizsár uramhoz hálni. 27. Ebéd után indulván Macskási Boldizsár urammal és több becsületes emberekkel, mentünk hálni Fel Enyedre. 28. Mentünk Toroczkó Szent Györgyre; ott megszállván, mentem bé tizenkét órakor Toroczkai István uramhoz és megkértem ő kegyelmétől és Toroczkainé asszonyomtól Kapi Anna kisasszonyt Macskási Boldizsár uramnak feleségül, (mely harmadik felesége), holott szerencsésen járván, azután egy órával ismét Macskási urammal együtt bémenvén, meg is esküdtettük; azon nap lakadalma is meglévén következő éjszaka el is hálá. 29. Ebéd után Isten engedelmeiből szép companiával megindulván, az ifjú asszonyt is elhozván, jöttünk hálni Fel Enyedre. 30. Mentünk egész compániával Bocsárdra és vigan is laktunk. 31. Mentem Hosszuaszóra; itt találtam a nagyobb fiamot, Nemes Jánost.

⁵³⁹ Az oszmán nagyvezér levelének megszólítását másolta le Nemes János.

November. 6. Isten ő felségének igaz ítéletiből a gutaütésnek némely speciesit estve rajtam érezvén, nagy fájdalmakot szenvedtem a következő napokban.

December. 6. Mentünk ebédre Kis Bajonba, hálni Kővárba, ott becsülettel láttak és tartottak. 7. Mentünk ebédre Berkeszre. Ott találtuk Vallis generalist, ott is voltunk ebéden ő ngánál, hálni mentünk Hidegkutra. 8. Ebéd után mentem Nagy Bányára, onnan Felfaluba. 9. Mentünk hálni Gorbóra. 10. Szathmárra. 12 órakor ebédre hivatott mindjárt Karaffa ő nga.⁵⁴⁰ 11. Mentünk megint fel a követségünknek előszámlálására. 12. Hasonlóképen akkor is fenn lévén ebéden, azután lemenvén, küldötte alá a generalis a commissariusokat hozzánk konferenciára, kik ismét felmentenek a generalishoz. 13. Ismét felmentünk s ujabban audenciánk volt, akkor megharagítván magát, mindjárt hadakat akara Erdélyre küldeni, de sok beszéddel megcsendesítők és úgy irata egy levelet, kit annak-utánna conventionak nevezének noha bizony semmi conventionk nincsen nem is volt. 14. Jöttünk el Aranyas Medgyesre. 15. Mentünk hálni Nagy Bányára. 16. A bányai bíró kísérot adván, mentünk hálni Magyar Laposra; oda érkezvén a viceispán is, Kolozsvári, becsülettel el láttának. 17. Mentem Bálintit urammal hálni Csicsó Kereszturra. 18. Mentem felestökömre Bethlenbe a sógorhoz Szikszai uramhoz, hálni mentem Szász Szent Györgyre. 19. Rűcsre. 20. Ebédre Medgyesfalvára Bálintit uramhoz, hálni Kórod Szent Mártonba. 21. Ebédre Gyalakutára, hálni Fiátfalvára. 27. Mogurára. 28. Hálni Fogarasba. 29. Voltunk szembe urunk ő ngával, mint követségünk főauthorával. 30. Jöttek bé némelyek az urak közül. 31. Erültenek a követségnek megértésére a deputatusok, de sok híjával.

December. —————

Anno 1682.⁵⁴¹

Anno 1683.

Januarius.

Februarius. 1. Mindeddig sulyoson volt az Istennek látogatása rajtam, mely miatt nem írhattam: 5. Jött Bernád Ferencz uram hozzám. 6. Jött Gyulai Ferencz uram hozzám. Ment el a fiam, Nemes János, feleségem is ment Betfalvára. 11. Mentem feleségemmel együtt Segesvárra a gyűlésbe. 15. Bocsátotta el a fejedelem az török követet azzal a válasszal, hogy az hadban elmegyén ő nga, de nyolczszáz élésszekeket nem ad, hogy maga is elmenjen, s az ország is.⁵⁴² 23. Vonok fel az havasalföldi és moldvai nadrágot a lábunkba, mert megizente a fejedelem, hogy tízezer tallért vetünk fel a szegénységre s meg kelle adni. 25. Oszlott el a gyűlés, mentem hálni haza Fiátfalvára; jött hozzám Mikes Kelemen uram.

Martius. 1. Indultam Fiátfalváról, mentem hálni Kaczára. 2. Hálni Barotra Cserei Györgyhez. 3. Hálni Hidvégire. 11. Mentem Brassóba. 12. Jöttem haza Brassóból. 13: Jött hozzám Brassóból Kendefi Miklósné hugom. 15. Mentem Miklósvárszékbe derékszékbe. 16. Mentem Szentgyörgyre derékszékbe, hálni Várhegyre. 17. Mentem Kovásznára a derékszékbe, hálni Mikes uramhoz. 18. Vásárhelyre a derékszékbe, hálni Torjára Apor István uramhoz. 19. Várhegyre. 23. Mentem hálni Oltszemire. 26. Jött hozzám Kálnoki

⁵⁴⁰ Ezt az EOE-ből.

⁵⁴¹ Ebben az évben Nemes betegeskedett, ahogyan maga is írja. Lehetséges, hogy a maga által gutaütésként diagnosztizált betegség állhatott a háttérben, ami egy időre a mozgásban, így az írásban is korlátozta őt.

⁵⁴² Thököly 1682-es katonai sikereit követően a Porta 1683-ra egy nagyszabású, Bécs elleni hadjárat megindításáról döntött. 1683. január 21-én rendelte el a hadsereg gyülekezését, az indulást pedig májusra tervezték. Ehhez kellett csatlakoznia Apafinak és Erdélynek, jóllehet már meglehetősen kimerült az ország a korábbi évek harcaiban. EOE. 18. 3-4.

Sámuel uram ebédre. 30. Mentem a sepsiek mustrájára a bedőházi malomhoz, vacsorára mentem Kőröspatakra Kálnoki Sámuel uramhoz. 31. Mentem Kilyénbe Kézdi uramékot megmustrálni.

Április. 1. Mustráltam meg az orbaiakat Ilyefalván, hálni mentem Hidvégire. 6. Volt nálam Kálnoki Farkas uram. 11. Volt nálam vacsorára Csáki Gábor uram. 22. Mentem hálni Apáczára. 23. Garadra. 24. Fogarasba a gyűlésbe. 26. Állott bé a gyűlés.⁵⁴³ 28. A fejedelem és urunk parancsolatjából el kellett jönnöm Fogarasból tatárok eleiben való ügyelésre, hálni jöttem Felmérre.⁵⁴⁴ 29. Hévízre. 30. Hidvégire.

Majus. 2. Jött hozzám Wass György⁵⁴⁵ uram és Szonda Tamás uram. 3. Jött hozzám Kálnoki Sámuel uram; akkor kérte meg Márist, a leányomat,⁵⁴⁶ Wass György uramnak s odaadtam, kit az Isten szenteljen meg. 4. Esküdtenek meg Wass György urammal a leány, Mikes Kelemen, Daniel Mihály és Kálnoki Sámuel uramék előtt. 5. Mentenek el ő kegyelmek tőlem. 7. Ment a feleségem a gyermekkel együtt a tatár követeknek híre előtt Brassóba. 8. Mentem ebéd után hálni Kilyénbe. 9. Mentem ebédre Várhegyre. Az nap szállítottam a háromszéki tábor a borosnyói határra. 10. Hoztanak valami tatárokat hozzám Bereczkből, kiknek némelyike jött volt az Ojtoz útjának meglátására, némelyike ment urunkhoz ő ngához. 11. Bocsátattam el őket a kisirtetvén urunkhoz Bogdán Péterrel az ő ngához menő tatárt, az másikat visszakísértettem katonákkal; az nap küldöttem Fábián Istvánt Molduvába hírt hozni. 16. Jött vissza hozzám az urunkhoz ment tatár, kit Czófalvára szállítattván, adtanak néki két tallért. 17. Küldöttem László Lászlót a tatár táborra, írván a fővezérnek salva gvarda⁵⁴⁷ felől. 21. Szállottam magam is Nagy Borosnyóra, onnan küldöttem László Balázst a vezérhez. 22. Jött meg László László a tatár táborról, hozván magával tizenkét salva gvardát, kiket elosztottam a falukra. 23. Érkezik ki a tatár bán az egész táborral a Bozza mezeire, akkor jöve meg László Balázs is a vezér szolgálival. 24. Szállta a tatár tábor a Barcza rétre s magam mentem egy rész haddal Hidvégire. 25. Megnapolván a tábor a Barcza rétin, ki oszla az egész tábor zsákmányra, akkor égették el Arapatakát. 26. Megindulván a tábor által a Sárkányon, én is mentem bé Brassóba. 29. Jöttem ki mind cselédestől Hidvégire.

Junius. 3. Indultam Hidvégiről Radnotra, mentem hálni Barotra. 4. Benébe. 5. Fiátfalvára. 8. Ebédre Fejéregyházára Haller Pál uramhoz, hálni Zágorba. 9. Ebédre Szent Mártonba, hálni a vidrádszegi határra az forráshoz. 10. Mentem Besenyőre a fejedelemhez, onnan bément ő nga Radnotra. 11. 12. Ebédig volt a consultatio. Ebéd után mentem Kórod Szent Mártonba. 13. Mentem Gyalakutára Lázár Imréné hugomhoz, hálni Fiátfalvára. 14. Ebédre Mikvásárra, hálni Hidvégire. 15. Brassóba küldvén feleségemet s gyermekimet,

⁵⁴³ Az országgyűlésen a nagyvezér végül a 800 szekér helyett 10 000 aranyat követelt, amit a fejedelem a rendektől kívánta kölcsönkérni. Nemes János 200 aranyat adott. EOE. 18. 107.

⁵⁴⁴ Nemes feladata háromszéki főkapitányként a határvédelem volt, vagyis, hogy megakadályozza a havasalföldi vajda áthaladását Erdélyen. EOE. 18.8.

⁵⁴⁵ Czegei Wass György, a naplóíró, Teleki Mihály unokaöccse. W. Kovács András wkovacsandras@yahoo.com A cegei Wass család története (16–20. század). 13-15. [Microsoft Word - EME-EM-2004-3-4-TN-W.Kovacs-jav.rtf \(adatbank.ro\)](#) Letöltés dátuma: 2022. 11. 18.

⁵⁴⁶ Czegei Wass György és Wass László Naplói 1659–1739. Közli Nagy Gyula. Bp. 1896. (Monumenta Hungariae Historica Scriptores XXXV. Magyar történelmi évkönyvek és naplók 3. 31. Wass György így ír erről: „Április) ebéd után indultam Nemes János uramhoz hídvégre,2) az úr Teleki uram tetszéséből; hálтам Szászlyukoson (így). 1 Maji hálтам Hévízen. 2 (Maji) érkeztem Hídvégre. 3. Néném asszony által dolgomat promoveáltam s végben is vittem. 4 Majd jegyztettem el jövőendőbeli házastársul Nemes Máriát.)” Tehát a frigy Teleki Mihály áldásával és talán akaratával köttetett.

⁵⁴⁷ Védő őrizet.

magam mentem ebéd után Kökös mellé a rétre az erdővidéki haddal. 15. Szállottam magam a prásmári határra a hadaknak némely részével a Bozzára. 17. Megtudván bizonyoson, hogy elment a tatár, behívtam az hadakat s elbocsátottam; magam mentem Brassóba a sokadalomba. 19. Mentem Hidvégire feleségemmel együtt. 23. Indultam Isten akaratjából a táborba, mentem hálni Köpeczre. 24. Ebédre Somborra; másfelé bocsátván az hadakat, mentem hálni Benébe. 25. Ebédre Fiátfalvára. 26. Hálni Segesvárra. 27. Hálni Kórod Szent Mártonba. 29. Maros Kereszturra. 30. Mentem magam ebédre Radnotra, hálni Bandára, feleségem is oda jött.

Julius. 1. Mentem Méhesre Wass György uramhoz, hálni Oláh Kályánra. 2. Mentem ebédre Oláh Zsukra, feleségem ment Kolozsvárra, magam mentem a táborba Apahidához. 3. Mentem hálni Kolozsvárra. 4. Temettük el Kornis Gáspár⁵⁴⁸ uramot a monostori templomba szép pompával; az nap ismét kimentem az táborra. 5. Kezdtük mustrálni az udvarhelyszékieket. 7. Kezdtük mustrálni a háromszékieket, de ezek abban hagyták. 8. Indult meg urunk ő nga Apahidától ebéd után; elmenvén elől az hadak, mentünk hálni az ujfalvi rétre. 9. Elbúcsuzván ő ngától, mentem hálni Csicsó Kereszturra. 11. Mentem hálni Sajó Kereszturra. 12. Hidvégire. 13. Rűcsre. 14. Maros Kereszturra. 15. Feleségem Szent Mártonba, én mentem Radnótra. 17. Mentünk asszonyunk ő ngával a mezőre az aratókhoz. 20. A kaszálókhoz. 26. Indult asszonyunk ő nga Radnotról, mentünk ebédre Maros Vásárhelyre. 27. Ebédre a Libáncson való rétre, hálni Görgény Szent Imrére. 28. Mentem ebédre Szent Annára Lázár Imre uramhoz, hálni Erdő Szent Györgyre Rédei István uramhoz. 29. Ebédre Fiátfalvára, ott találtam Wass György uramot. 30. Mentem ebédre mogyorosi rétre, hálni Oláhfaluba. 31. Mentem a Hargita havas oldalában lévő savanyú vízre feredni; ott találtam feleségemet, Bethlen Jánosné asszonyt, Daczó János uramot feleségestől több becsületes emberekkel együtt.

Augustus. 9. Jöttek el onnan Daczó János uramék Bethlen Jánosné asszonyomékkal. 12. Indultam én is alá a feredőről, jöttem hálni az oláhfalvi rétre. 13. Ebédre Udvarhelyre, hálni Bögözbe Farkas Pál uramékhoz. 14. Ebédre Fiátfalvára. 18. Mentem ebédre a segesvári rétre, hálni Domáldra. 19. Királyfalvára. 20. Szent Miklóstra Bethlen Miklós uramhoz. 21. Ebéd után megindulván, mentem hálni Bocsárdra Macskásiné asszonyomhoz. 22. Hosszúaszóra. 23. Ment el feleségem Hosszúaszóról Fiátfalvára. 28. Mentem hálni Balázsfalvára, akkor jött asszonyunk ő nga oda. 30. Mentünk ő ngával ebédre Mihálczfalvára, hálni Fejérvárra.

September. 9: Mentem Nalácsi István és Bethlen Miklós urammal Borberekre a Bálpataki Jánosné asszonyom testének koporsóba való tételére, ismét visszajöttünk Fejérvárra. 10. Mentünk asszonyunkkal ő ngával Vinczre. 11. Temettük el a Bálpatakiné asszonyom testét a borbereki templomba. 12. Mentünk asszonyunk ő ngával ebédre Balamérre, hálni Szászvárosra. 13. Ebédre Piskibe, hálni Dévára. 15. Mentem fel Bánffy György urammal a dévai várba, holott semmit egyebet nem láttam, mint a nagy romlást és pusztaságot. 16. Mentem ugyan Bánffy György urammal Németibe Gyulai Ferencz uramhoz ebédre, hálni visszajöttünk Dévára. 13. Mentünk ebéd után Barcsára Barcsai Péter⁵⁴⁹ sógoruramhoz Lázár Imre sógorurammal⁵⁵⁰ együtt. 18. Mentem ebédre Magyar Beretre Kendefi Miklósné hugomasszony házához, hálni Boldogfalvára ugyan Kendefi

⁵⁴⁸ Ruszkai Kornis Gáspár, az erdélyi katolikus rendek egyik vezetője, marosszéki főkapitány, udvarhelyszéki főkirálybíró. Lázár Miklós: Erdély főispánja: 1540-1711. Budapest. Athenaeum Ny., 1889. 55.

⁵⁴⁹ Nemes János Zsuzsa nevű testvérének a férje.

⁵⁵⁰ Gyalakutai Lázár Imre, aki Nemes János sógorának, Lázár Györgynek a fia volt, tehát valójában Nemes János unokaöccse.

Miklósné hugomasszonyhoz. 22. Hozták tizenkét órákor asszonyunk ő nga parancsolatját, hogy mindjárt menjek Háromszékre, mivel tatár hír vagyon s megindultam estve öt órákor s mentem azon éjszaka Lukafalvára. 23. Mentem délután egy órákor Fejérvárra, ott szemben lévén asszonyunkkal. 24. Mentem ebédre Hosszúaszóra, hálni Kis Kapusra. 25. Hálni Fiátfalvára, ott találtam feleségemet. 26. 27. Ott mulattam. 28. Mentem hálni Somborra. 29. Nagy Ajtára Bakcsi László uramhoz ebéd után mustráltam meg a honmaradtakat, mentem Hidvégire. 30. Ott mulattam.

October. 1. Mentem ebédre Uzonba, ott mustráltam meg a táborból honmaradott sepsieket, mentem hálni Várhegyre. 2. Mentem Márkosfalvára, ott mustráltam meg a táborból honmaradott kézdieket. 3. Ebéd után mentem Hermányba. 4. Ebédre Brassóba, hálni Hidvégire. 5. Mentem hálni Barotra. 6. Köhalomba. 7. Fiátfalvára, ott elhagytam a sereget, ment a sereg Kereszturra. 8. Mentem hálni Szent Lászlóra, ott találtam a sereget. 9. Mentem hálni Ekemezőre, ott hagyván a sereget. 10. Mentem ebédre Hosszúaszóra, ott vettem asszonyunk ő nga parancsolatját, hogy megtérjek menten Tatárlakára. 11. Mentem Balázstelkére onnan. 12. Borzásra, onnan bocsátottam a seregeket a dézsi táborra, magam mentem hálni Széplakra Horváth Kozma uramhoz. 13. Mentem Kórod Szent Mártonra ebédre, ott találtam feleségemet. 16. Mentem hálni Nagy Szöllösre. 17. Fiátfalvára Wass György urammal együtt. 19. Mentem Szász Kereszturra. 20. Olasztelekre. 21. Hidvégire. 22. Halásztattam. 23. Mentem Arapatakára. 26. Halásztattam. 28. Jött haza feleségem.

November. 5. Mentem Hőltövénybe. 6. Brassóba, ismét jöttem Hidvégire. 9. Volt leányom lakodalma Wass György urammal. 10.⁵⁵¹ 11. Hasonlóképen. 12. Mult el a lakodalmom. 13. Oszlottak el a gazdák. 15. Bocsátottam el Wass György uramékat az új menyecskével. 21. Jött hozzám Kálnoki Sámuel uram a táborból. 23. Indultam udvarhoz, mentem hálni Homoród Szent Péterre. 24. Hálni Szászhalomba. 25. Bürkösre. 26. Ekemezőre. 27. Hosszúaszóra. 28. Ott mulattam. 29. Mentem Fejérvárra.

December. 1. 2. Jött híre urunk ő ngának, hogy a molduvai vajda ő ngához jő. 3. Jött Fejérvárra a molduvai Duca vajda⁵⁵² a Bécs alatt való táborból, menván hazafelé, ő ngától a mi kegyelmes urunktól lévén liber passusa, kit is urunk igen kedvesen látván, megvendégtelt. 4. Ment el ebéd után a vajda; én is visszaindulván, mentem Nagy Enyedre. 5. Mentem hálni Hosszúaszóra. 6. Mentem Szász Sárosra. 7. Fiátfalvára. 8. Somborra. 9. Érkeztem Hidvégire. 11. Voltak a boérok és boérnek nálam, úgymint: Szucser Sorbán, Raduly Komiszné és Szucser Sorbánné asszonyok. 13. Mentem Oltszemire. 14. Várhegyre. 15. Jött Mikó István uram hozzám; jöttek ismét a moldvai boérok. Mentünk Mikó urammal együtt Kovásznára a székbe, akkor tettük meg Jankó Tamást nótáriusnak, hálni jöttem Oltszemire. 16. Mentem Maksára Háromszék gyűlésibe, jöttem hálni Ilyefalvára. 17. Hidvégire. 31. Mentem hálni Kilyénbe.

És így végeződék el ez esztendő, melyben Isten megáldja bennünket házunkban, noha az országnak nagyobb része a török parancsolatjából kimenvén Győrhez, sok ember s marhakárral jövének meg; a tatár is ezen menván, sok károkat is tőn az országban. Ur Isten dicsértessék mindenkoron a te neved, amen.

⁵⁵¹ Erről Wass György: 9 novembris lett Hídvégen lakodalmunk, volt násznagyom Dániel Mihály uram, vőfély az öcsém Vass János, nyoszolyóasszony Dánielné asszonyom, nyoszolyóleány az leánya Dániel Jutka. Jövel azért én édes Jézusom, áldj meg minket, és az mi öszvekelésünket tedd szerencsésebbé mint annakelőtte tettet vala, az te nevednek dicsőüretre. Amen! 10 Novembris még az vendégek mind ott voltak. 11. Ez nap is mind ott voltak. 12 (Novembris) mentek el, de engemet az úr el nem bocsátott, az öcsém pedig Brassóban ment. In: Czegei Wass György és Wass László Naplói 1659–1739. Közli Nagy Gyula. Bp. 1896. (Monumenta Hungariae Historica Scriptorum XXXV. Magyar történelmi évkönyvek és naplók 3. 34.

⁵⁵² Gheorghe Duca.

Anno 1684.

Januarius. 1. Mentem ebédre Eresztevényre, Eresztevényi Andráshoz, hálni mentem Csernátonba Betző Istvánhoz. 2. Mentem Al-Torjára az Apor Lázár temetésire, mentem hálni Kézdi-Vásárhelyre. 3. Mentem ebédre Várhegyre, Váradi uramot is akkor vittem a feleségem curálására. 4. Mentem hálni Hidvégire. 10. Jött rám a követ, már eddig curálta feleségemet Váradi uram haszontalanul. 11. Mentem Várhegyre estve későn, holott reménységem kívül igen nagy betegségbe estem.

12. Ott nyomorgottam, velem lévén Váradi uram is. 14. Vittek alá Hidvégire. 15. Vágtak eret rajtam. 19. Ment el Váradi uram a doctor.

Februarius. 4. Mentem Brassóba Naláczi uramhoz. 5. Jöttem Hidvégire. 7. Mentek a fiaim Nemes János és Gábor Brassóba Naláczi uramhoz. 10. Jöttek haza a fiaim. Estve vacsora felett voltak a boérok nálam, Radulj és Constantin Szirb. 11. Indultam udvarhoz Fogarasba a boerokkal egytt. mentem hálni Höltövénybe. 12. Fogarasba. 1.3., 14., 15. Ott mulattunk. 16. Visszafordulván Fogarasból, ebédre mentem Persányba, hálni jöttem Hidvégire. 21. Mentem hálni Kilyénbe. 22. Mentem a Háromszék gyűlésbe Retyre, ebédre jöttem Kilyénbe, hálni Hidvégire, a fiaim mentek Oltszemire. 26. Jöttek haza. 28. Jött hozzam Kendefi Miklósne húgomasszony Brassóból.

Martius.

6. Indultam a fogarasi gyűlésbe, mentem hálni Höltövénybe. Az nap halt meg Kendefi László öcsém⁵⁵³ Hidvégén az én házamnál este nyolcz órakor. 7. Mentem hálni Sárkányba. 8. Mentem ebédre Fogarasba. 9. Állott be a gyűlés. 10., 11., 12., 13. Lőtt szemben urunk ő nga mind a fővezér követével, mind a havasföldi vajda követével. 14., 15., 16., 17. Bocsátotta el ő nga a fővezér követit. 18., 19., 20., 21., 22., 23. Hozták be Barcsai Mihály uramot Fogarasba.⁵⁵⁴ 24. Hozták az ország eleibe törvényre. 28. Hozták el másodsor a törvény eleibe, akkor elhaladván a dolog, 29. harmadszor is előhozván Barcsai uramot, akkor meg kellett vallani az ország előtt, hogy vétett és így a fogságban maradt. Az nap eljöttem Fogarasból, mentem hálni Mikvásárra. 30. Ebédre Barótra, hálni Hidvégire.

Aprilis. 2. Volt husvét napja. 5. Jött hugom, Kendefiné asszonyom hozzám Hidvégire. 9. Temettettem el az öcsémet Kendefi Lászlót Hidvégén. 11. Ment el hugom, Kendefiné asszonyom tőlem. 12. Mentem Bölönbe az Kálnoki Farkasné asszonyom leánya kézfogására, kit adtak Toroczka Péter uramnak. 13. Mentam Hidvégire. 1.4. Indultam a küllővármegyei székre, mentem hálni Mikvásárra. 15. Fiátfalvára. 16. Nagy Szöllösre. 17. Mikefalvára. 18. Jó reggel mentem Dicső Szent Mártonba a vármegye székire, holott elsőben is vévén elé a Daczó János és Balogh Boldizsár uramék perit, Czikmántor⁵⁵⁵ felől valót, certificatiós perit az nap estig és másnap, harmadnap is estig, mind csak a forga fenn, mégis a vármegye nem decidálhatta, hanem az ő nga mlgs táblájára rejiciálá. Akkor in fine sedis szólítám én is meg Barabás Péterné asszonyomat feleségem képében az héturi jobbágnak ki nem bocsátásáért, mely is akkori székről differáltaték, mely is nekem igen

⁵⁵³ Nemes János unokaöccse

⁵⁵⁴ 1682-re Apafi Mihály fejedelem és Teleki Mihály kapcsolata Thököly Imrével 1682-re megromlott, míg az erdélyi elit számos tagjával továbbra is kapcsolatban maradt Thököly. Sokakat megvádoltak ekkor a vele való szövetekezéssel, némelyeket jogosan, másokat pedig a politikai leszámolás vádjával. Ilyen volt Barcsai Mihály, a fejedelmi tanács tagja is. 1683 elején a fejedelem elfogatta és Görgény várába záratta. EOE. 18. 5., 95., 198, 282. Századok 1869. évf. 209-215.

⁵⁵⁵ Bethlen Miklós élete leírása magától. In. Kemény János és Bethlen Miklós művei. Bp. 1980. 672.

tetszék, mivel rossz készületed vala. 21. Mentem ebédre Héderfájára Daczó János uramhoz. 22. Hálni Maros Kereszturra. 23. Jött hozzám Vass György uram feleségestől. 27. Jött hozzám Kendefi Miklósné hugom vacsorára. 28. Megindulván leányommal együtt, mentem estvére Csávára, hálni Rücsre. 29. Adta meg Vass György uram az előbbeni feleségének minden paraphernumát, Bodoniné asszonyomnak, hasonlóképen Bodoniné asszonyom is Vass György uramnak a mi bonumi ő kegyelménél voltak, s megbékélvén, ment ebéd után Maros Kereszturra. 31. Ebéd után mentem Kórod Szent Mártonba.

Május. 1. Mentem ebéd után Prodra. 2. Fiátfalvára. 3. Dakra. 4. Hidvégire. 11. Mentem hálni Hóltövénybe feleségemmel együtt. 12. Mentem Fogarasba, feleségem jött haza. 13., 14., 16. Jöttem haza Hidvégire. 24. Mentem Maksára a Háromszéki gyűlésre, onnan mentem ebédre Várhegyre. 25. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda Tamáshoz, hálni Hidvégire. 27. Mentem hálni Somborra. 28. Zeligstadtra. 29. Ebédre Kürpödre, hálni Kerczre sirató estvére. 30. Mentünk a násznépével Kerczre Kendefi János lévén a vőlegény, Teleki Mihály uramhoz leányért, holott becsülettel acceptáltak, meg is marasztván, fel is tartának. 31. Akkor is el nem bocsátván, vigan tartottanak.

Junius. 1. Ment el a nász népe, én is mentem Porumbákra a fejedelemhez ő ngához. 2. Mentünk a fejedelemmel ő ngával Kerczesorára, ott találván Teleki uramnál az urakat, ő kegyelme igen vigan lakott az urakkal együtt az fejedelem ő nga, estvére ismét visszament Porumbákra, én is ő ngával. 3. Az urak is oda jöttek Porumbákra. 4. Jó reggel oda jött Teleki uram, Nalaczi uram is oda érkezett portaról. 5. Ebédig discourálván az urak az fennforgó állapotokról, mit kell cselekedni, az fejedelem is annuála néki, indultam meg Porumbákról, mentem hálni Fogarasba. 6. Hidvégire. 23. Indultam Fejérvár felé, mentem hálni Sövényiségre. 24. Holdvilágra. 25. Hosszúaszóra. 26. Keresztelték Csanádon a Bánfi György uram leányát, Bethlen leánytól -valót. 27. Mentem hálni Fejérvárra. 28. 29. Ott mulattam. 30. Mentem ebédre Enyedre, hálni Magyar Czesztvére Mikes uramhoz.

Julius. 1. Mentünk az urakkal ebédre Tordára, hálni Kolozsvárra. 2. Temettük el a szegény Rédei Ferencz uramot a Farkas utcza templomban. 3. Ott mulattunk. 4. Ebéd után kimenvén háltam, az apahidi határon. 5. Ebédre mentem Bánffy Farkas öcsémhez Bonczidára, hálni Dézsre. 6. Ebédre Csicsó Kereszturra, vacsorán voltak nálam Torma Kristóf és Miklós uramék. 8. Mentem hálni Czegébe Wass György uramékhoz. 9. Ebéd után mentem Bonczidára, a Bánffy Farkas öcsém házához hálni. 10. Mentem ebédre Septérre, a leányomat, Anniskát látni Szikszai György sógorhoz, ebéd után mentem Rücsre. 11. Mentem hálni Maros Kereszturra. 12. Mentem Kórod Szent Mártonba. 13. Mentem Egrestőre s kértem meg a Mihács Mihály leányát, Boriczát, Cserei Zsigmond öcsémnek, ott jó választ adának s jó is tartának, jöttem vissza Szent Mártonba. 15. Jöttek a commissáriusokból egy néhányan a zágori és solymosi határnak eligazítására, de re infecta csak elmeutenek. 16. Megindulván Szent Mártonból, mentem hálni Nagy Szöllösre. 17. Fiátfalvára. 18. Ebédre Kaczára, hálni a Kustály patakába. 19. Ebédre Hidvégire. 25. Mentem Szepsi Szent Györgyre a székbe. Akkor adták meg az urunk ő nga commissióját a Husztba menő gyalogok felől. 27. Irtam ki a gyalogokat, kik menjenek el Husztra. 28. Volt nálam vacsorán Bethlen Miklós uram. 29. Volt nálam Mikes Kelemen uram.

Augustus. 12. Jött Mikes Pál uram hozzám. 14. Indultam meg Hidvégiről, mentem hálni Vargyasra Daniel István uramhoz. 15. Mentem hálni Kaczára. 16. Fiátfalvára. 17. Érkezett meg urunk ő nga parancsolatja hozzám, hogy az hadakat felvigyem a Kapucsi basa eleiben; ebéd után megindulván, mentem hálni Sövényiségre. 18. Hidvégire. 21. Mentem ebédre Bodfalvára, ebéd után a nemességet mustráltam meg, mentem hálni Hidvégire. 22. Éjszaka érkezék hírem, hogy érkezik a követ. 23. Mentem a hadakkal ebédre Vidombákra, onnan Rozsnyóra, holott már a követ meg is szállott vala, szemben lévén a követtel, mentem a

szállásra. 24. Ott mutatta. Nagy István uram, Rozsnyón lévén, a követet; ez a követ hozott ifjú botos zászlót. 25. Mentünk Brassóba nagy pompával és sok lövések alatt. 26. Mulattunk Brassóban. Akkor jött Gerőfi György uram, a követ eleibe hozván az urunk ő nga hintóját, a török követ alá. 27. Elbocsátván a hadakat, házakhoz mentem, ebéd után Hidvégire. 30. Indultam Hidvégiről, mentem háltni Kőhalomba. 31." Fiátfalvára.

September. 4. Kezdettem a templom felett való tornáczhoz Fiátfalván. 14. Indultam meg Fiátfalváról, mentem háltni a nagyekemezői rétre. 15. Ebédre Hosszúaszóra, háltni a karácsonfalvi rétre. 16. Ebédre Fejérvarra. 18. Jöttenek az ország hadai⁵⁵⁶, a fejérvári rétre a váradjai hidhoz, holott seregben állatván őket az ut két felin, egy felől a székelységet, más felől a vármegyét, azután ifjú urunkot, második Apafi Mihály ő ngát, az ország házába az urak és főrendek összegyűlvén le kérék az édes atyjától s anyjától, a mi kegyelmes urunktól s asszonyunktól, az ország közti aláhozván ő ngát, ott az egész. ország vivát kiáltással aplaudala ő ngának, onnan ő ngát ismét felkísérők urunkhoz és asszonyunkhoz ő ngokhoz. Azután ebédet éven, alá kísérők ő ngokat az templomba, holott könyörgés lévén, ujabban felkísértük ő ngokat. Annakutánna szekérre ültetvén ifjú urunkat, magunk lovakra ülvén, nagy pompával vittük ki a mezőre, holott sátorot készítvén, idein ő ngát bevittük a sátorba. Ott várta ő nga a török követet. Az török követ elérkezvén, ifjú urunk kiment a sátorból és a követ leszállván a szekérről, oda jöve, a császártól küldött kardot derekára köté ifjú urunknak, a botot kezébe adá, a süveget fejében tev é a zászlót is megmutatá, praesentálá. Azután szekérben ülvén a követtel együtt, mely szekérben ült Haller Pál uram s Nalácsi István uram is, úgy mentünk vissza Fejérvára. A hintó előtt vivén a császár küldte kardot Kálnoki Farkas uram, a botot jobb felől, a zászló mellett, Kemény János uram, balfelől a süveget Mikes Mihály öcsém. Bemenvén Fejérvára, mindjárást mentünk fel mind ifjú urunkkal ő ngával, mind a követtel urunkhoz ő ngához, holott megkaftánozván, elsőbben a követ urunkat ő ngát, azután ifjú urunkat, azután renddel az urakat s megadván urunk ő ngának a császár levelét. Azután szállására bocsátván a törököt, vacsorán voltam az ő nga asztalánál, holott is mulatott ő nga velünk. 19. Vendégelte meg ő nga a törököt, de nem ivott viznél egyebet. 20. Vendéglette meg urunk ő naga az ország első rendeit ágyulövések alatt.⁵⁵⁷ 21. Indultam el estve felé Fejérvárról, mentem éjszaka Hosszúaszóra, ott találtam Mikó István és Wass György uramékat.⁵⁵⁸ 22. Mentünk ebédre mind együtt Nagy Ekemezőre, háltni Szent Lászlóra. 23. Ebédre Segesvárra, onnan megindnlván, váltunk el egymástól, Mikó uram ment Héjasfalvára, én mentem Fiátfalvára. 26. Virradólag adott Isten feleségemnek egy kis leányocskát, kit Isten ő felsége maga dicséretire neveljen.

October. 2. Kezdettem Fiátfalván a szürethez. 4. Elvégeztem a szüretet, lett ötszázkilenczvenhárom veder bor rajta. 5. Jött rám a lábamban a köszvény. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. Ezekben a feljegyzett napokban mind a köszvény kínozott. 26. Indultam Fiátfalváról, mentem háltni Nádasra. 27. Kórod Szent Mártonba. 28. Maros Kereszturra. 29. Saliba. 30. Háltni Balázsfalvára. 31. Fejérvára.

November. 1. Jött bé a Kapucsi basa császár levelével Fejérvára, a ki azért jött, hogy az ország küldjön buzát, árpát, kölest az adóért Budára. 2. Lőtt szemben a fejedelem ő nga a

⁵⁵⁶ EOE. 18. 25.

⁵⁵⁷ A szöveg Apafi Mihály fiának, II. Apafi Mihálynak a beiktatásáról tudósít. Erről bővebben: Czegei Vass György naplója. Kiadta Nagy Gyula. Magyar Tört. Emlékek. II. oszt. XXXV. köt. 38-4. Valamint: EOE. 18. 25.

⁵⁵⁸ Czegei Vass szerint együtt indultak Fehérvárról. I. m. 43. Ez azt mutatja, hogy Nemes valószínűleg pár napos késéssel jegyezte le az eseményeket, nem pedig naponta.

Kapucsi basával. 3. Jött bé Teleki uram Fejérvárra. 5. Temettük el Topheus Mihály nagy lelki püspök testét, kinek temetésén a fejedelem ő nga személy szerint jelen volt, mint az templomban. 6. Beszélgetett urunk ő nga az urakkal, mit kell cselekedni a császár parancsolatjára, mely ez volt, hogy buzát, lisztet, árpát, kölest bizonyos számmal küldjön ő nga Budára s az adóba béveszi, de az urak az ország nélkül nem akartak hozzá szólani, hanem tetszett, hogy ő nga ad 6-tum Decembris convocáltassa az országot Fejérvárra. 7. Vendégelte meg a zászlót, botot hozott Kapucsit ő nga, az nap válassza is lött. Indultam az nap Fejérvárról, mentem hálni Enyedre. 8. Ebédre Földvárra Daniel Péter uramhoz, hálni Oláh Ludasra. 9. Hálni Rüksre. 10. Szabédra. 11. Maros Vásárhelyre a sokadalomba. 12. Jöttem vissza Rüksre. 20. Indultam Rüksről, ebéde Maros Kereszturra, hálni Kórod Szent Mártonba. 21. Mentem hálni Fiátfalvára, holott találtam Béldi Dávid és Mikes Pál uramékat. 23. Mentenek el jó reggel. 24. Ebéden betegedtem meg Fiátfalván, ugy annyira, hogy senki nem gondolta, hogy többször felkeljek abból a nyavalyámból.

28. Jött hozzám a sepsi notárius Fiátfalvára, Szonda István.

December. 13. Jött látnom, Gábor Deák uram. 15. Jött Mikó István uram látnom több emberséges emberekkel együtt. 25. Volt karácson napja.

És így múlek el ez esztendő, mely igen meddő volt, noha a bor nagyon termett volt néhol-néhol, de ideje korán elrothadt, a buza fél részint eresztett mint máskor, én pedig igen beteges voltam, az úr Isten szabadítson nyavalyáimtól, amen.

Anno 1685.

Januarius. 1. Nékem igen betegesen köszöne bé ez új esztendő, a mint hogy betegen bucsuzék el az ó esztendő. 12. Indítottak Hidvége felé, mentem hálni Mikvásárra. 13. Ebédre Bölönbe, hálni Hidvégire. 18 Jött feleségem Hidvégire haza. 19. Jött Teleki uram, Apáczára küldöttem a fiamat eleiben, ebédet ött Bodfalván, oda is gazdálkodtam, a mivel lehetett, hálni ment Hermánba. 21. Ebéden ott volt, ment hálni Prásmárra. 27. Mentem eleibe a commissáriusoknak, mentem Doboly alá, kísértem Szent Iványba, hálni mentem Uzonba. 28. Estve felé kezdettem a mustrához.

Februarius. 1. Mentem jó reggel Szent Ivanyba, hálni mentem Várhegyre. Jött a feleségem Várhegyre ebédre. 3. Mentem jó reggel Alsó Csernátonba, akkor kezdetek a mustrához. 5. 6. 7. Ebédig mind mustráltak, ebéd után törvényt tettek. 8. Ebédig törvényt tettek, ebéd után mentenek Torjára Apor István uramhoz, én mentem Várhegyre. 9. Mentenek Szent Lélekre, ott is törvényt tettek. 9. Mentenek felestököm után Csikban. 14. Mentem Brassóba, estvére haza jöttem. 19. Ment feleségem Fiátfalvára, én is mentem hálni Veledénybe. 20. Mentem hálni Fogarasba. 21. Mentem udvarhoz. 22. Voltam a gyűlésben. 25. Jött a praesidens bé, mivel commissárius volt. 28. Holt meg Bánffy Dénesné⁵⁵⁹ Nádason.

Martius. 1. Holt meg Csákiné, az öreg.⁵⁶⁰ 3. Holt meg Vayné asszony éjszaka tíz órakor. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. Ezekben a napokban voltunk Fogarasban, alá s feljáván udvarhoz, de semmit nem végeztünk. 26. Indultam meg Fogarasból, mentem hálni Seligstadtra. 27. Mentem Szász Kézdre. 28. Mentem ebédre Fiátfalvára. 29. 30. 31. Mulattam Fiátfalván.

Aprilis. 3. Indultam Fogarasba urunk parancsolatjából a consultatióra, mentem hálni Mesére. 4. Szász Sárosra. 5. Mentem jó reggel Fogarasba. 12 Indultam meg Fogarasból

⁵⁵⁹ Bornemissza Kata, a fejedelemasszony, Bornemissza Anna testvére.

⁵⁶⁰ Csáki Istvánné, Mindszenti Krisztina.

tizenkét órákor, mentem hálni Szászhalomba. 13. Fiátfalvára, ott találtam Kendefi Mihály öcsémet. 14. Indultam Kendefi Mihály öcsémmel, velem lévén feleségem is, Olosztelekre, mentem hálni Benébe. 15. Hálni Felső Rákosra. 16. Mentem Olosztelekre. Akkor kértem meg Daniel Judit hugomasszonyt Kendefi Mihály öcsémnek, s ide adták, meg is esküdtek, ott vigan lakván az nap. 17. Ott mulattam, hálni mentem Somborra, ott maradt az öcsém, Kendefi Mihály. 18. Mentem ebédre Erkedre, hálni Fiátfalvára. 27. Mentem hálni Segesvárra. 28. Kórod Szent Mártonba. 30. Mentem Jobbágyfalvára Tóth Mihály sógorhoz.

Majus. 1. Mentem Mikházára. Az nap hozták oda a Csákiné asszonyom testét, s az nap temettük el mindjárt a klastromba, mentem hálni Havasdra. 2. Fiátfalvára. 4. Jött hozzám Medgyesről Nemes János. 7. Indultam cselédestől haza Hidvége felé, mentem hálni Kaczára. 8. Nagy Ajtára. 9. Ebédre Hidvégire. 11. Mentem hálni Hőltövénybe. 12. Sárkányba. 13. Ebédre Fogarasba. 17. Fogarasból megindulván, mentem hálni Perzsányba. 18. Hidvégire. 24. Mentem hálni Szent Péterre. 25. Fogarasba. 26. 27. 28. Voltak holmi discursusok. 29. Kezdettünk a havasföldi boérokka az diplomához, mihelyt nem mi, hanem ők sollicitáltak. 30. Azon töltöttük az időt. 31. Prédikáczí után hasonlóképen.

Junius. 1. Végeztük el a diplomát. Az nap délután három órákor mentem Fogarasból a Komana. és Kucsuláta között való rétre hálni. 2. Ebédre Mogyorósra, hálni Hidvégire. 10. Volt pünköszt napja. 12. Ebéden sokan lévén nálam, ebéd után mentem Kilyénbe hálni. 14. 15. 16. 17. Voltam Várhegyen. 18. Mentem ebédre Gidófalvára Szonda Tamás uramhoz, hálni Hidvégire.

Julius. 2. Kezdettem a kapáláshoz. 15. Indultam Fejérvárra urunk ő nga parancsolatjából, mentem hálni Dakra. 16. Segesvárra. 17. Nagy Ekemezőre. 18. Ebédre Hosszúaszóra a magam házamhoz, hálni a bocsárdi rétre. 19. Ebédre Fejérvárra. 21. Beszélgettünk holmiról és rendelést tettünk. 23. 24. 25. Ezekben a napokban tanácskoztunk arról, miképen tudnók kikeresni, ez hazában az Isten és természet ellen élő fertelmes embereket. Ebéd után indultam Fejérvárról, mentem Hosszúaszóra. 26. Mentem hálni Balázstelkére. 27. Kórod Szent Mártonba. 28. Hálni Hétúr mellé. 29. Ebédre Fiátfalvára. 30. Mentem hálni Sz. Ugrára. 31. Hidvégire.

Augustus. 7. Mentem Kilyénbe ebédre, hálni Várhegyre. 10. Jöttem Hidvégire. 12. Küldöttem el az ácsok után Brassóba. 20. Jöttek el az ácsok. 21. Fogtanak a félben hagyott munkájokhoz, a szarvazathoz. 24. Ment el a kőmives tőlem. 30. Adtam, el a mostoha lányimat férjnek, Klárát Béli Dávidnak,⁵⁶¹ Évát Mikes Pálnak. 31. Indultam a táborra Kolozsvárhoz, mentem ebédre Köpeczre a hadakhoz, feleségem is addig jött velem, hasonlóképen Béli Dávid és Mikes Pál uramék, mentem hálni Somborra, az hadak quártélyokra.

September. 1. Mentem Erkedre, holott az falnagyt is, mivel bort ebédre nem adott, meg kellett vernem, hálni mentem Fiátfalvára. 2. Mentem hálni Kórod Szent Mártonba. 3. Mentem ebédre Maros Kereszturra, hálni Csapóra. 4. Mentem Radnótra udvarhoz, ott is marasztottak ebédre, hálni mentem a hadakkal együtt Keménytelkéhez. 7. Kezdett a hideg vesztegetni. 13. Jött Wass Györgyné leányom látnom. Jött hozzám Nemes János fiam, jött Bánffy Farkas uram is látnom. 16. Ment el Wass György uram feleségestől. 20. Gazdálkodott Gyerőfi uram valami fehér cipóval és két ónpalaczk borral.

October. 1. Mentem igen betegen a Mikola Zsigmondné asszonyom teste koporsóba való tételére, onnan mindjárt mentem a táborra. 17. Indultam meg a táborról, ott hagyván a velem való vitézeket, mentem hálni Méhesre Wass György fiam házához. 18. Ebédre Rűcsre a magam házához, hálni Maros Kereszturra a magam házához. 19. Ebédre Kórod Szent

⁵⁶¹ Nemes János második feleségének a Torma Györgytől született lányai.

Mártonba, ott is találtam feleségem. 20. Ebédre Héderfájára Daczó János uramhoz, hálni Alsó Bajonra. 21. Ebédre Hosszúpatakra, hálni Hosszúaszóra. 22. Mihálczfalvára. 23. Jó reggel Fejérvárra. 25. Betegedtem meg Fejérvárt. 26. Hivattam az doctort. 29. Jött feleségem Hosszúaszóról Fejérvárra megértvén betegséget. 31. Adtanak kristirt,⁵⁶² mely semmit nem használt.

November. 6. Kezdettem felkelegetni a házba. 10. Kezdettem a külső házba Fejérvárt kemenczét rakatni. 12. Indultam meg Fejérvárról, igen megnehezedvén feleségem, ebéden voltam Mihálczfalván, hálni mentem Balázsfalvára. 14. Ebédre vittem feleségemet Hosszúaszóra. 19. Ment a fejedelem ebéd után el Hosszúaszóról, holott is én kísértem ki az táborból, velem lévén a hosszúaszói nemesek is. 21. Indultam meg feleségemmel, a szekérben ágyat vettetvén, vittem el Hosszúaszóról, ebédre mentem Mikeszászára, hálni Nagy Ekemezőre. 22. Ebédre Paratólyra, hálni Holdvilágra. 23. Hajnalba elküldtem Holdvilágról feleségemet, magam ott maradtam. 27. Hozták a híret, hogy Csáki László mind háromszázad magával Zilah mellett hált, nem tudják mit akart; most masirozunk. 28. Megindultam Ebesfalváról, ebéd után mentünk Berethalomba a fejedelemmel együtt. 29. Ebéd után mentünk igen estvén Ujegyházára. 31. Mentünk ebéd után Szebenben.

December. 1. Semmi bizonyosat Csáki felől nem hallhattunk. 4. Jött feleségemtől emberem útjából, Felső Rákosról. 5. Visszaküldöttem azon emberemet. 8. Küldöttem feleségemhez Antos Györgyöt. 16. Küldöttem Szabó Zsigmondot haza Hidvégire. 19. Indultam Szebenből Istenem segedelméből és ő nga, a méltóságos fejedelem bocsátásából Hidvége felé, mentem hálni Szent Ágotára. 20. Garatra. 21. Ebédet szekéren ettem, hálni mentem Hidvégire. 27. Mentem Kilyénbe Mikes Pál urammal együtt, onnan Várhegyre. 28. Mentem Rétyre a Háromszék gyűlésire. 29. Uzonba Béldi Dávid uramhoz ebédre, hálni Hidvégire. Akkor hozták hozzám Brassóból az urunk ő nga commissióját, hogy ad ultimum Szebenbe menjek. 31. Indultam Szeben felé, mentem hálni Veledénybe.

És így tölt el ez esztendő is, melynek a végében Isten igen meglátogatá országunknak némely részeit és a német hadaknak quartélyozásával⁵⁶³ a mi bűneinkért. Ez esztendőben szerte mindenütt igen savanyú borunk lőn, hogy nem emlékezünk reája, mikor lett volna ez országban mindenütt olyan savanyú borunk; a búzánk is helylyel-helylyel a hó miatt igen elveszett, de mégis esztendőre való búzát adott Isten ő felsége.

Anno 1686.

Ur Isten ez új esztendőben vond meg a ti mi ellenünk nyujtott karodat és a te orozásodat fordítsd áldásodra minékünk, tegyed mindenfelé áldásodat bővségessé minekünk, hogy tenéked örökkön örökké áldást tulajdonítsunk és a te nevednek felmagasztalást, amen.

Januarius. 1. Ebédet öttem Vadon, mentem hálni Kerczre. 2. Mentem Kastenholczra. 3. Mentem jó reggel Szebenbe, Teleki Mihály uram is akkor jött bé. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Jött az új fővezértől követ Drinápolyból urunkhoz, ő ngához. 17. Bocsátotta el urunk ő nga a török követet. 18. Ment el a török követ Nagy István urammal. 19. Ment Gyulai Ferencz uram el Szebenből Karaffához, ebéd után ugyanaz nap jött Serdeltől török követ urunkhoz

⁵⁶² Beöntés.

⁵⁶³ A Bécs ostromába belebukott Oszmán Birodalom erejének 1684-es megrendülését követően Apafi bécsi irányú diplomáciája felerősödött, ami azzal járt, hogy az év folyamán stratégiai területeket engedett át Kővár vidékén és Máramarosban. EOE. 18. 23.,

Nándorfehérvárról. 31. Indultam Szebenből feleségem betegségére nézve, mentem hálni Kürpödre.

Februarius. 1. Mentem hálni Sibergre. 2. Mentem hálni Apáczára, oda jött a fiam, Nemes János Torma Ferenczczel együtt. 3. Mentem haza Hidvégire, a fiam ment Ürmösre a Maurerné asszonyom temetésire. Én betegen találtam a feleségemet és Mikes Pálné leányomat. 17. Mentem hálni Kilyénbe. 18. Mentem Rétyre a Háromszék gyűlésibe, ebédet ettem Várhegyen, hálni mentem Imecsfalvára Imecs Tamás uramhoz. 19. Mentem Gelenczére a Csoma Zsigmondné jószága végett, onnan hálni jöttem Uzonba Béldi Dávid fiam uramhoz. 20. Mentem Hidvégire. 26. Volt húshagyó kedd. 27. Jött hozzám Mikes Pál uram a fiammal, Nemes Györggyel és Torma Sámuellel együtt.

Martius. 1. Indultam Szeben felé Isten segedelméből urunk ő nga parancsolatjából, mentem hálni Apáczára Mikes Pál urammal. 2. Hálni Sibergre. 3. Jött az ő nga levele szintén mikor megindultam, mentem hálni Szent Ágotára. 4. Ujegyházra. 5. Szebenbe. 12. Mentenek el Gyulai és Daniel István uramék Szathmárra Karaffa generál uramhoz.⁵⁶⁴ 14. Mentenek ebéd után az urak Kolozsvárra. a deputatus főrendekkel együtt. 15. Jött meg Jaksi az étékfogó Bécsből, a fiam is, Nemes János akkor jött meg Beszterczéről.

Aprilis. 1. Betegedtem meg Szebenben. 11. Jött levelünk, hogy az urak megjönnek Kolozsvárról, én az nap költem fel az ágyamból 12. Jött meg Teleki uram Kolozsvárról. 17. Volt husvét napja. 18. Jött feleségem Szebenbe. 22. Állott bé Szebenbe a gyűlés.

Majus. 2. Holt meg estve a Kemény Jánosné asszonyom leánykája a Teleki Mihály uram szállásán. 3. Tötték ebéd után koporsóba. 7. Bomlott el a gyűlés. 8. Ment feleségem Szebenből betegen Mikes Pál urammal együtt. 10. Ment el Haller Pál uram. 11. Jött meg Kabos uram Jófőrről. 28. Jött Bethlen Miklós uram a német követtel meg, ugyanaz nap jött estvére bé Bálintit urammal a német követ is a német táborról. 29. Lött urunk ő nga is a német követtel szembe. 30. Vendéglette meg ő nga a német követet, válaszsza is Iött. Jósika az nap ment el a szerdálhoz. 31. Ment el a német követ; Bethlen Miklós uram is és Mikes Pál uram akkor mentenek el a követtel együtt a követségre a generálhoz, kiknek útját áldja meg Isten ő felsége.

Junius. 1. Jött meg Balázsházi, az étékfogó, a portáról. Ment Keresztesi Sámuel uram a török követ eleibe. 2. Jött bé a török követ Szebenbe. 7. Igen rosszul kezdettem lenni. 8. Kezdettem feküdni. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Ezekben a napokban mind feküdtem. 15. Felköltem a szállásomon a házban. 17. Jött meg Bethlen Miklós uram a német generáltól. 19. Jött meg Büdeskuti uram Bécsből a követtel. 25. Jött feleségem ki Szebenből.

Julius. 7. Szállott a német. tábor Kereszteny Szigetihez. 8. Verték fel a laboncok azt a tábornak, a melylyel Gyulafi László uram volt hajnalban itt Hanersdorfnál. 9. Hala meg szegény Mikes István uram itten tizenegy órákor. 11. Ment el a német tábor Verestoronytól; mentenek Vizakna felé. 13. Szállottanak a hosszúaszói buzába. 14. Ott voltak. 15. Mentenek Medgyes felé. 19. Indult feleségem Béldi Dávid urammal együtt Hidvége felé. Tizenegy órákor délben jött meg Inczédi uram.

Augustus. 22. Végződött el a gyűlés Szebenbe. 23. Indultam Isten kegyelméből Szebenből haza felé, mentem hálni Szent Ágotára. 24. Fiátfalvára. 26. Kaczára. 26. Hidvégire.

September. 3. Mentem ebédre Kilyénbe, hálni Várhegyre. 4. Voltak nálam a kézdi birák. 5. Mentem a Háromszék gyűlésibe Maksára. Mentem onnan egynehány becsületes emberrel vacsorára Várhegyre. 7. Mentem Zágonba. 8. Maksára a Gyulainé asszonyom temetésire.

⁵⁶⁴ Itáliai zsoldosvezér, 1686-tól a felső-magyarországi császári hadak parancsnoka. Az vele való alkudozásról: EOE. 18. 44-49.

10. Mentem hálni Kilyénbe. Hozák Béldi Dávid betegségét. 11. Ment feleségem Uzonba, én jöttem Hidvégire ebédre. 17. Jött feleségem Hidvégire. 19. Mentem feleségemmel Brassóba. 20. Haza jöttem. 22. Indultam Fogarasba, mentem hálni Hőltövénybe. 23. Mentem hálni Fogarasba. 26. Kezdődött a consultatio. 29. Végeződött el a consultatio. Indultam ebéd után haza, virradtig érkeztem Hidvégire.

October. I. Ment feleségem ebédre Köpeczre, hálni Somborra. 2. Ment Fiátfalvára. 3. Indultam a szüretre, mentem hálni a köhalmi rétre. 4. Fiátfalvára. 6. Mentem feleségemmel ebéd után Segesvárra. 7. Ebédre Holdvilágra, hálni Nagy Ekemezőre. 8. Ebédre Hosszúaszóra. 9. Kezdettem Isten akaratjából Hosszúaszón a szürethez. 14. Végeztem el a majorság szüretét Hosszúaszón. 16. Mentem Hosszúpatakra hálni. 17. Kezdetek a szürethez, noha már lopva sokat szűrtek volt. 19. Mentem Hosszúpatakról Hosszúaszóra ebédre. Úr Isten áldd meg ez mostani szüretünket mind egészséggel, békességgel reménységünk felett. 20. Ebéd után indultam Fejérvár felé a gyűlésbe, mentem hálni Szent Imrére, velem lévén Imecs Tamás és Bernád Ferencz uramek. 21. Mentem igen jó reggel Fejérvárra. 22. Jöttek sokan Fejérvárra s akkor kezdődött a gyűlés.

November. 2. Mentem Vinczre, ismét visszamentem. Az nap indult Sárosi János uram a fővezérhez a hun tanálja. 6. Bomlott el az ország gyűlése ebéd előtt, de a deputátus urak és főrendek ott maradtanak. 11. Ment a lengyel követ, a ki még Szebenben volt. 14. Indult Macskási Boldizsár uram Lengyelországba követségbe a királyhoz.⁵⁶⁵ 20. Voltanak nálam Toroczka Péter, Budai János, brassai bíró Flistik Mihály és Kabos Gábor uramék. 21. Jött Fejérvárra a német követ Karaffa uramtól. Az nap volt a Naláczi Lajos uram lakodalma Toldalagi uram leányával. 22. Volt szemben a fejedelem a német követtel ebéd előtt. 25. Vendégletette meg urunk ő nga a német követet. 28. Indultam követségre Szathmárra,⁵⁶⁶ mentem ebédre Hosszúaszóra, hálni Tatárlakára. 29. Mentem hálni Maros Kereszturra. 30. Elekesre.

December. 1. Ebéd után mentem Madarasra, Bálintit Zsigmond uram is velem volt. 2. Mentünk ebédre Nagy Nyulasra, hálni Somborra. 3. Ebédre Czegébe Wass György fiam uramhoz, ott is háltunk. 4. Szamosújvárra, hálni Dézsre, ott egyeztünk meg a németekkel...

Bibliográfia

- Adalékok Háromszék iskolatörténetéhez. Közzéteszi Coroi Artúr. Kolozsvár. 1998.
- Balogh Judit: A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében. Kolozsvár, 2005. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 254.)
- Benda Kálmán: Erdély végzetes asszonya. Budapest, 1986.
- Bethlen Miklós élete leírása magától. In: V. Windisch Éva (szövegek és jegyzetek): Kemény János és Bethlen Miklós művei. Budapest. 1980.
- Bíró Vencel: Erdély követei a portán. Kolozsvár. 1921.
- Czegei Vass György naplója. Kiadta Nagy Gyula. Magyar Tört. Emlékek. II. oszt. XXXV. köt. 38-4.
- Egyed Ákos: Erdővidék sajátos öngazgatási településrendszerének kialakulása és működése a székelyek megtelepedésétől 1876–1878-ig. Tanulmányok a székelység

⁵⁶⁵ A követségre vonatkozó források: EOE. 18. 60-68. Macskási két jelentése: U. o. 83-85.

⁵⁶⁶ Caraffa azt kívánta, hogy az 1660 után kialakult erdélyi végvárvonal legfontosabb várait, Husztot, Kővárt és Somlyót adják át a német hadaknak, akik ekkorra már ezeket a területeket elfoglalták. EOE. 19. 5, 80.

középkori és fejedelemség kori történetéből. Szerk. Sófalvi András–Visy Zsolt. Énlaka–Székelyudvarhely 2012. 43–74.

Erdélyi Országgyűlési Emlékek (Monumenta comitalia regni Transylvaniae, 1540-1699. I-XXI. Budapest, 1875-1898.)

Gergely Sámuel: Teleki Mihály Levelezése. I-VIII. (1656-1679) 1905-1916.

Horn Ildikó: „Rákóczi László pályája (1633-1664)” = Hadtörténelmi Közlemények 103 (2), 61-90. 1990.

R. Várkonyi Ágnes. (szerk.): Horn Ildikó: Rákóczi László naplója és kora, Rákóczi László naplója. Budapest: Magvető, 369-403. (1990).

Jeney-Tóth Annamária: „...Urunk udvarnépe”. Udvar és társadalma Báthory Gábor és Bethlen Gábor fejedelemsége idején a kolozsvári számadáskönyvek tükrében. Debrecen. 2012.

Kazinczy Gábor (kiadó): Nagyajtai Cserei Mihály históriája. Pest. 1852.

Kelemen Lajos: Bodoki Mikó Miklós családi krónikája. (Harmadik közlemény.) In: Genealógiai Füzetek. 1906. I. III. közlemény.

Kármán Gábor: Die beiden Hochzeiten des Zsigmond Rákóczi: Die Selbstdarstellungsmöglichkeiten des Fürstentums Siebenbürgen in Rahmen der dynastischen repräsentativen Öffentlichkeit Mitteleuropas nach dem Dreißigjährigen Krieg. In: Geteilt - Vereinigt: Beiträge zur Geschichte des Königreichs Ungarn in der Frühneuzeit (16.-18. Jahrhundert). Hrsg. Csaplár-Degovics, Krisztián-Fazekas, István. Berlin, 2011. 303-328.

Kármán Gábor: Rákóczi Zsigmond két esküvője. (2009) In: Szerencsének elegyes forgása: II. Rákóczi György és kora pp. 243-269.

Kővári László: Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár. 1854.
<https://mek.oszk.hu/10200/10214/cedula.html>

Lázár Miklós: Erdély főispánjai: 1540-1711. Budapest. Athenaeum Ny., 1889

Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVIII. századokból. III. (Budapest, 1896) Czegei Vass György naplói.

Monumenta Hungariae Historica II. Scriptores-Írók. Nagy Gyula (közli): Monumenta Hungariae Historica 2. Scriptores 35.: Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVIII. századokból. III. (Budapest, 1896) Czegei Vass György naplói.

Nagy Andor: Brassó városának tisztségviselői 1680 és 1690 között. In: Barta M János, Székér Barnabás, Ugry Bálint, Virovecz Nándor (szerk.): Bécstől Brassóig. A II. KoraújkorÁSZ konferencia tanulmányai. (KoraújkorÁSZ Tanulmánykötetek; 2.) Budapest. ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, 2016. pp. 175-192.

Nagy Andor: Érvényesülési stratégiák a brassói szász tisztségviselők körében. Kapcsolatháló-elemzés és családrekonstrukció az alkalmi nyomtatványok segítségével. (1650-1750). Doktori értekezés.

Oborni Teréz: A székely önkormányzat intézetei és tisztségviselői. Háromszék és Miklósvárszék – társszék vagy fiúszék. In: Székelyföld története. II. 197–201.

Papp Kinga: A miklósvári templomfoglalás narratívái. Erdélyi Múzeum. 80. köt. 2. szám. 2018. 66-77.

Papp, Klára: Két Csáky karrier Felső-Magyarországon a 17. század második felében. In: Eruditio, virtus et constantia: tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére. Szerk.: Imre Mihály, Oláh Szabolcs, Fazakas Gergely Tamás, Száraz Orsolya, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 658-667, 2011.

Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családjai. Sepsiszentgyörgy. 2000.

- Szádeczky-Kardoss Lajos: A székely nemzet története és alkotmánya. Budapest. 1927.
- Székely Oklevéltár 1219-1776 Közreadja: Barabás Samu. Budapest, 1934.
- Szirtes Zsófia: Tanúvallatási jelentés az 1689. évi tűzvészről. Lymbus. 2018. 323-347.
- Tóth Ernő (közli.): Hidvégi id. Nemes János naplója az 1651–1686. évekről. Történelmi Tár 1902. 231–263.; 375–411.; 528–574.
- Trócsányi Zsolt: Erdély központi kormányzata 1540-1690. Budapest. 1980.